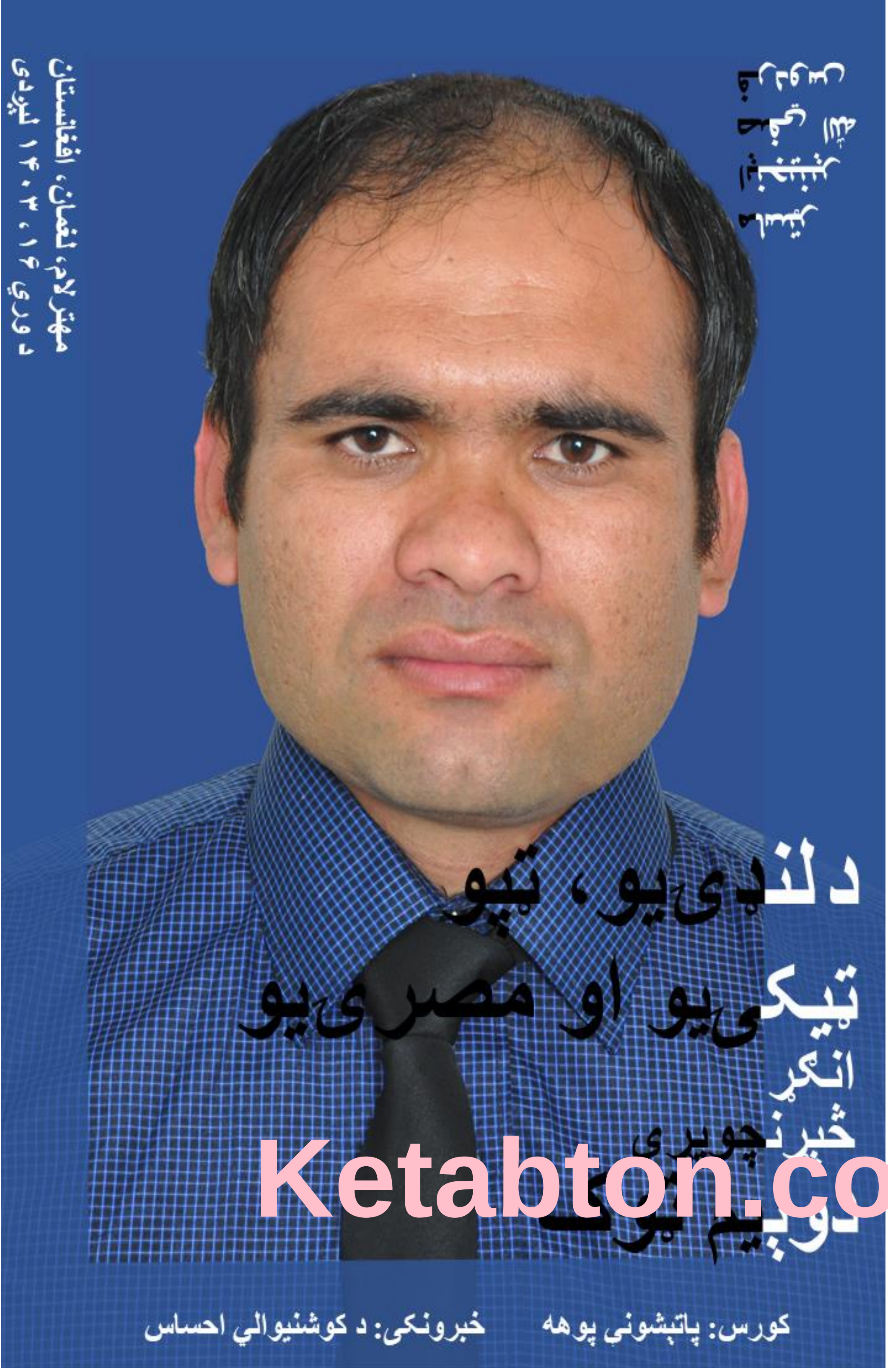

Ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحیم

د الله په نوم پیل کوم چې پوره رحم کوونکی او پوره رحم لروونکی دی؛ مهرباني د پینی پنځونکي ښتن بر لورینه ده.

۲. لیکي پوهه

سرلیک.:	د لنډۍ یو، تپو، ټیکی یو او مصری یو انګړ خبرنـــچوپړي (ریســـرچ پانې)
ټوک.:	دوېیم ټوک له څلورو
لیکوال.:	ماسټر اینجینېر صفي الله فردوس
د محصول اوږدوالی، سوروالی او	
پېړوالی.:	۲۹۰ * ۲۱۵ * ۲۱.۸۵ میلي مېتر.
د کښلي غټ ټکي.:	۱۵ ځېرکي
کښلي د چوپړو ګڼه.:	۳۵۳ چوپړي (مخه)
وړلو وزن.:	۸۸۳ ګرام
وت نه یا پرته له وته د ابېخو ځای نیونه لري	
,, منشور: د رسمي سند ور کونه مستعمراتو ته د حقوقو ور کونه: دربست نیونه (د ابېخو او نورو پرانټ.،، .:	۳۹۳،۴۰۶.۰۰ داني
منشوره یې له وت سره.:	۵۰۸،۷۴۹.۰۰ داني
سرلیکه.:	۴،۳۴۵.۰۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

لينونه (خطه، کرښې له ليکي هرې، لاندنی يادونې او پاينۍ يادونې سره، سره) ګڼه:

۱۱،۶۱۷.۰۰

ويېزېرمه (پښتو په پښتو وی يا ويويکي يا لغاتونه، ويکي) ګڼه:

۱۰۵،۴۱۷.۰۰

د کښلې د اېېڅې پيل او پای:	د دې کښلې پيل په دې ,, د ،، سره شوی او پای يې په نرمه يې ,, ی ،، سره شوی دی.
ګڼه:	شپږم ليکی (کښلی يا کتاب)
ليکوال استوګنځای:	بغل، تره خيل، کچور شمټی، مهترلام، لغمان، افغانستان
خپرندوی:	مومند خپرندويه ټولنه
اېډېټور:	ماستر انجينير صفي الله فردوس
طراح او ډيزان:	ماستر انجينير صفي الله فردوس
کښلې د پيل پېر:	پيلنی وار: د رييس غلام حسن بابا کور، نمبر اول ښوونځي ترخنګ، ختيخ نوی ښار، مهترلام، لغمان، افغانستان؛ تله ۱۵، ۱۳۷۲ لېږدی (زېږدی ۱۹۹۳ October ۰۷)، دوېيم وار: : زمور کور، نمبر اول ښوونځي ترخنګ، ختيخ نوی ښار، مهترلام، لغمان، افغانستان؛ غبرګولی ۱۹، ۱۳۸۸ لېږدی (زېږدی ۲۰۰۹ June ۰۹)، درېيم وار: زمور کور، نمبر اول ښوونځي ترخنګ، ختيخ نوی ښار، مهترلام، لغمان؛

(c) ketabton.com: The Digital Library

کب ۲۰، ۱۳۹۵ لېږدی
(زېږدی ۲۰۱۷ March ۱۰)،
ځلورم وار: ۷ کور، درېیم پوړ، ۵۳ بلاک، اماراتو
ښارګوټی، کسبه، ۱۵ سیمه، کابل، افغانستان؛
کب ۰۱، ۱۳۹۹ لېږدی
(زېږدی ۲۰۲۱ February ۱۹)،

کښلې د پای پړاو اوډون (ترتیب) یې:. جوهرېزاده سړک، میدګاردوک، دوشنبې ښار، دوشنبې، تاجیکېستان؛
پسرلی، وری ۱۴، ۱۴۰۳ لېږدی
(زېږدی ۲۰۲٤ April ۲)

خپرېدو نېټه:. وری ۱۴، ۱۴۰۳ لېږدی
(زېږدی ۲۰۲٤ April ۲)

چاپ نېټه:. پسرلی، وری ۱۴، ۱۴۰۳ لېږدی

چاپشمېر:. ۱۰۰۰ ټوکه

چاپ وار:. لومړی

ډول:. ادبیات او هنر (لیکنی ارت، ادبیات او فن، ادبیات او عملي مهارت، ادبیات او صنعت، لیکنی او صنعي قدرت ضد، ادبیات او د ښکلا د تخلیق فن، د تخلیقي تخیل اثر، ادبیات او د پوهې یوه څانګه په ټېره د اجتماعي علومو د موسیقي یا ټنګټکور برخه؛ لیکنی او مهارت یا تخصص؛ لیکنی او استعداد؛ ادبیات او ځیرکي؛ ګړنې پیبلې) ټولګه

ژبه:. پښتو

ژباړونکی:. هېڅ یوه

پوخ بنه:. اساسي

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټر:	تازه
رپ ځای:	A4
یادونه:	د ګډون کولو بېلګه
بیه:	۵۰۰ افغانۍ
د لیکوال ګرځنده اړیکه:	+۹۳۷۸۶۹۰۴۷۹۹
برېښنالیک:	Safiullah_firdows@yahoo.com
له پاره:	د ټول پښتون پښت (نسل) له پاره دی چي لر او بر ټول پښتنو له پاره کښل شوی، یاني د ۷۰۰۰۰۰۰ اویا مېلیونو وګړو له پاره.
کښلي د ګټني ګور:	زر ټولګي دی، ټول پښتون پښت به ترې ګټه پورته کړي چي د یوه تود بځري (پرتون) په اندازه هم د یوه پښتون د پرمختګ سبب شي؛ نو اویا مېلیونه تنه پښتون پښت ته يې ګټه ور رسيږي.
یادونه:	د پښتون پښته! زما ګټه په کې نه شته؛ په ۵۰۰ افغانۍ يې له مالېي سره را وباسم، ۵۰۰ دانې يې وریا وېشم او پاتې نور پلورم.

په ۵۰۰ افغانۍ چې له یوه کرډیټ کارټ سره برابرېږي بیه يې ده.

ګټه خو يې نه شته که دا لږ پیسې په لاس راغلې نو بل کتاب به پرې چاپ کړم.

د پښتو ورم دی چي د لیکوال ګټه د شپانه ګټه ده.

که مو ډېره ورته روغه وه د خېرولو له پاره يې و درېږئ.

(له چاپ روغ تېر شوی نه دی.)

د اي پي اي (APA) کالب په بڼه د اخځوک یا ریفریس له پاره ترې ګټني اجازه شته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زما د الواک اغېزښندنې په څېړنه کې څلور ستنې شاملې دي: خلاص ډېټا، خلاص کوډ، کاغذونو ته خلاص لاسرسی او خلاصه (وازه) بیاکتنه. د خلاص پښتو ګړنې ادب د ودې له پاره د ټاټوبي ټولو پوګړو وګړو، د معلوماتو ټیوټوریلونه کوربه کړئ، په اوبپاڼو کې خپور کړئ، ترڅو و ګړو سره مرسته و کړي، ټولو وګړو ته د خپل پښتون پښت دودي دود لیکدود کارولو او پوهیدو کې د مرستې له پاره وسیلې رامنځته او لا کوربه کړئ.

د چاپ رښت له لیکوال او خپرندوی سره خوندي دي، بې اخځ ښوونې ترې د ګټې اخیستنې اجازه نه شته!.

۳. تیسس څرګندونه

د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو په کښلو کې ویار (عیبونه) او ټېروتنې؛ د یوې بې سروبوله انګېرنې له مخې د لیکوالو په لیکنه کې عیبونه، ټېروتنې او زما څرګندول چې روڼوي کټنه داسې؛ لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو په بشپړولو بې اثر؛ تاثیر نه شمېرل کېدونکی؛ د پښتو ژبې لهجه؛ ژبه؛ د پښتو اصل او ریښه؛ د ولس بدلون؛ په پښتو علمي ادب کې د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو ځای؛ بېلګې یې؛ نه ماتېدونکې پښېله (رښتې پښېله، حکمي قافیه)؛ درسي کتابونو (TEXT لیکي) کې د لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ کارول؛ لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ ژباړه نورو ژبو ته؛ له لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو څخه د ځینې پښتو بوربېدلې پېیلو (جوړېښویو پېیرانو، واروښویو شېرونو یا اشلوکو یا شعرونو) ځنې تعریفونه (څرګندونې، ښکارونې، د یوه توري یا سکالو تشریح کول یې)؛ څپېزې او زورنې؛ څمککچپوهنې (هندسې) رغښت؛ سپړنې؛ زما څرګندول چې روڼوي کټنه داسې؛ څه بنه لوری سپینې ته را وباسم؛ اوړمنګې شننې ژغونډې ربېځ کړي (جاروبکړي) او ربځ کړي (برسکړي)؛ آړوتی (شرط)، آر (اصل)، پېښلیک (تاریخ)، پړ (وخت) او یېبره (حاصل یا ثمره) یې هم ستونځمن کار وو.

د دې هر یوه څېړلو ته زما اوړدپېرۍ (اوړد پړاوی) او اوړدمنګی (اوړد عمری) لید لوری

(c) ketabton.com: The Digital Library

٤. غټ ټکي

۱. پخښتی ۱

۲. لیکي پوهه ۲

۳. تیسس څرګندونه ٦

٤. غټ ټکي ۷

٥. ویلړ (عیبونه) او تېروتنې ۱٦

٥. ۱ الف. د یوې بې سروبوله انګېرنې له مخې د ګل باچا الفت په پورتنۍ ,۱٥. ، ګڼه څېړکي یا برخه کې د الف (ا) ابېڅې لیکنه کې عیبونه، تېروتنې او زما څرګندول چې رونوي کتنه داسې: ۲۳

٥. ۲ ب. د یوې بې سروبوله انګېرنې له مخې د صدیق الله رښتین په پورتنۍ ,۱٥. ، ګڼه څېړکي یا برخه کې د ب (بې) ابېڅې لیکنه کې عیبونه، تېروتنې او زما څرګندول چې رونوي کتنه داسې: ۲۷

٥. ۳ ب – ۱. د یوې بې سروبوله انګېرنې له مخې د صدیق الله رښتین په پورتنۍ ,۱٥. ، ګڼه څېړکي یا برخه کې د ب – ۱. (بې - یوه) برخه لیکنه کې عیبونه، تېروتنې او زما څرګندول چې رونوي کتنه داسې: ۳۱

٥. ٤ پ. د یوې بې سروبوله انګېرنې له مخې د پوهاند دوکتور سید بهاء الدین مجروح په پورتنۍ ,۱٥. ، ګڼه څېړکي یا برخه کې د پ (پې) ابېڅې لیکنه کې عیبونه، تېروتنې او زما څرګندول چې رونوي کتنه داسې: ۳۲

٥. ٥ ت. د یوې بې سروبوله انګېرنې له مخې د سلیمان لایق په پورتنۍ ,۱٥. ، ګڼه څېړکي یا برخه کې د ت (تې) ابېڅې لیکنه کې عیبونه، تېروتنې او زما څرګندول چې رونوي کتنه داسې: ۳٦

٥. ٦ ت – ۱. د یوې بې سروبوله انګېرنې له مخې د سلیمان لایق کښلې او ویلې په قلم تولنه کې چې لایق په لنډۍ یو باندې کنفرانس ورکوي، زما د ادبي بهېر د ۱۳۸۳ لېږدي اشنا د بلزمحمد عابد ثبت او کښلی متن په پورتنۍ ,۱٥. ، ګڼه څېړکي یا

(c) ketabton.com: The Digital Library

برخه کې د ت – ۱. (تې - یوه) برخه لیکنه کې عیبونه، تېروتنې او زما څرګندول چې روڼوي کتنه داسې: ۴۰

۵. ۷ ټ. د یوې بې سروبوله انګېرنې له مخې د پوهاند محمد اسمعیل یون په پورتنۍ ,۱۵. ، ګڼه څېړکي یا برخه کې د ټ (ټې) ابېڅې لیکنه کې عیبونه، تېروتنې او زما څرګندول چې روڼوي کتنه داسې: ۴۱

۵. ۸ ج. د یوې بې سروبوله انګېرنې له مخې څېړنوال دوست محمد دوست شینواری په پورتنۍ ,۱۵. ، ګڼه څېړکي یا برخه کې د ج (جې، جیم) ابېڅې لیکنه کې عیبونه، تېروتنې او زما څرګندول چې روڼوي کتنه داسې: ۴۵

۵. ۹ چ. د یوې بې سروبوله انګېرنې له مخې د جانان ,, پښتو لنډۍ یو کې محرومیت ،، په پورتنۍ ,۱۵. ، ګڼه څېړکي یا برخه کې د چ (چې) ابېڅې لیکنه کې عیبونه، تېروتنې او زما څرګندول چې روڼوي کتنه داسې: ۴۹

۵. ۱۰ ځ. د یوې بې سروبوله انګېرنې له مخې د فیاض علي شاه اخونزاده په پورتنۍ ,۱۵. ، ګڼه څېړکي یا برخه کې د ځ (ځې) ابېڅې لیکنه کې عیبونه، تېروتنې او زما څرګندول چې روڼوي کتنه داسې: ۵۳

۵. ۱۱ څ. د یوې بې سروبوله انګېرنې له مخې د محمد حامد حلیمي,, لنډۍ د ګلونو په سمندر کې ،، په پورتنۍ ,۱۵. ، ګڼه څېړکي یا برخه کې د څ (څې) ابېڅې لیکنه کې عیبونه، تېروتنې او زما څرګندول چې روڼوي کتنه داسې: ۵۷

۵. ۱۲ خ. د یوې بې سروبوله انګېرنې له مخې دولایت خان ځدراڼ ,, د پښتو لنډۍ یو په اړه یوه څو خبرې،، په پورتنۍ ,۱۵. ، ګڼه څېړکي یا برخه کې د خ (خې) ابېڅې لیکنه کې عیبونه، تېروتنې اوزما څرګندول چې روڼوي کتنه داسې: ۶۱

۵. ۱۳ د. د یوې بې سروبوله انګېرنې له مخې د آلمان‌ږغ‌راډیو ,, په پښتو کې لنډۍ څه ته وایي؟ ،، حبیب الله رفیع د مرکې کښلی متن په پورتنۍ ,۱۵. ، ګڼه څېړکي یا برخه کې د د (دې، دال) ابېڅې لیکنه کې عیبونه، تېروتنې او زما څرګندول چې روڼوي کتنه داسې: ۶۵

۵. ۱۴ د - ۱. د یوې بې سروبوله انګېرنې له مخې د حبیب الله رفیع د هارون حکیمي د مرکې د پوښتنو ځوابونو کې ,, د پښتو لنډۍ یو ژوند ځلورنیمو زرو کلونو ته

(c) ketabton.com: The Digital Library

رسوي ،، په پورتنۍ ,۱۵. ، ګنه څېړکي يا برخه کې د د – ۱. (دي يا , دال ، - يوه)
برخه ليکنه کې عيبونه، تېروتنې او زما څرګندول چې رونېوي کتنه داسې:.................. ۶۹

۵. ۱۵ ځ. د يوې بې سروبوله انګېرنې له مخې د محمود نظري ,, په لنډيو کې طنزې او خندونکي توکي ،، په پورتنۍ ,۱۵. ، ګڼه څېړکي يا برخه کې د ډ (ډې يا , ډال،) ابېڅې ليکنه کې عيبونه، تېروتنې اوزما څرګندول چې رونېوي کتنه داسې:............................ ۷۱

۵. ۱۶ ر. د يوې بې سروبوله انګېرنې له مخې د سرباز خان ,, پښتو ادب کښې د ټپې يا لنډۍ مقام ،، په پورتنۍ ,۱۵. ، ګنه څېړکي يا برخه کې د ر (رې) ابېڅې ليکنه کې عيبونه، تېروتنې او زما څرګندول چې رونېوي کتنه داسې:... ۷۵

۵. ۱۷ ړ. د يوې بې سروبوله انګېرنې له مخې د پوهنمل سرفراز مومند ن ,, د ډيپلوم انجنيرعبدالقادر مسعود غوښتنه ،، په پورتنۍ ,۱۵. ، ګڼه څېړکي يا برخه کې د ړ (ړې) ابېڅې ليکنه کې عيبونه، تېروتنې او زما څرګندول چې رونېوي کتنه داسې:......... ۷۹

۵. ۱۸ ز. د پوهندوی لال باچا ازمون په پورتنۍ ,۱۵. ، ګنه څېړکي يا برخه کې د ز (زې) ابېڅې ليکنه کې ويار (عيبونه) او تېروتنې:... ۸۳

۵. ۱۹ ژ. د يوې بې سروبوله انګېرنې له مخې د عبدالباري جهاني ,, يوه ځل بيا د لنډيو په باره کې ،، په پورتنۍ ,۱۵. ، ګنه څېړکي يا برخه کې د ژ (ژې) ابېڅې ليکنه کې عيبونه، تېروتنې او زما څرګندول چې رونېوي کتنه داسې:... ۸۹

۶. په بشپړولو يې اثر.. ۱۰٤

۷. تاثير نه شمېرل کېدونکی ۱۰۷

۸. د پښتو ژبې لهجه.. ۱۱۸

۹. د لنډيو، ټپو، ټيکيو او مصريو ژبه ۱۲۹

۹. ۱ ژبه.. ۱۳۰

۹. ۲ د پښتو اصل او ريښه.. ۱۳۱

۱۰. دولس بدلون.. ۱٤۸

(c) ketabton.com: The Digital Library

**۱۱.	په پښتو علمي ادب کې د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو ځای.................. ۱۵۲**

۱۱. ۱	ولسي (فولکلوري) ادبیات.. ۱۵۲

۱۱.۱.۱	لغوي او اصطلاحي پېژندنه:.. ۱۵۲

۱۱.۱.۲	دولسي ادبیاتو وېش او ډلبندي:... ۱۵٤

۱۱.۱.۳	الف: منظوم او ولسي ادبیات.. ۱۵٤

۱۱.۱.۳. ۱	لومړی: عامې ولسي سندرې یا شعرونه (شېرونه، اشلوک، پېران یا پیېلې):....... ۱۵۵

۱۱.۱.۳. ۲	دوېیم: خاص ولسي سندرې یا شعرونه:... ۱۵۵

۱۱.۱.۳. ۳	ب: منثور یا نثري ولسي ادبیات.. ۱۵۵

۱۱.۱.٤	د فولکلوري ادب راټولونې اهمیت:... ۱۵٦

۱۱.۱.۵	دولسي ادبیاتو ځانګړنې:... ۱۵٦

۱۱.۱.٦	اخلاقي کره کتنه... ۱۵۹

۱۱. ۲	بېلګې یې.. ۱٦۱

۱۱.۲.۱	په لیکونو کې د لنډۍ یو، ټپو ، ټیکۍ یو او مصرۍ یو کارول ۱٦۱

۱۱.۲.۲	نه ماتېدونکې پښېله (ښتي پښېله، حکمي قافیه)... ۱٦۲

۱۱.۲.۳	درسي کتابونو (TEXT لیکي) کې د لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ کارول........... ۱٦۲

۱۱.۲.٤	د پښتو ادبي لیکوالو د لیکوالو او یا د هغوی د کښلو، پیېرن (پیېلې) اوستاد له پاره له لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ څخه په خپله لیکنې او ننتوزې پای کې ګټنې اخلي.. ۱٦٤

۱۱.۲.۵	متل لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ (Saying, Simile, Parable, Example, Model or Idiom Landay, Tapa, Tikay and Masray):............................ ۱٦٦

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۱.۲.۶ ویرنه یا مرثیه، ساندې لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ (Elegy or Wailings Landay, Tapa, Tikay and Masray): ۱۶۶

۱۱.۲.۷ لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ ژباړه نورو ژبو ته ۱۶۷

۱۱.۲.۸ نیمکۍ (پام ، سروکه یا سروکۍ) ۱۸۰

۱۱.۲.۸.۱ رښتې ډلبندۍ د نیمکۍ یو په لاندې بڼه سپینې ته‌را او باسم ۱۸۵

۱۱.۲.۸.۲ لومړۍ ډله نیمکۍ لنډۍ: ۱۸۵

۱۱.۲.۸.۳ د نیمکۍ لنډۍ (پام لنډۍ، سروکه لنډۍ) تعریف (څرګندونه، د دوی د یوه توري یا سکالو تشریح کول) ۱۸۷

۱۱.۲.۸.٤ د نیمکۍ لنډۍ څېړې او زورنې ۱۸۹

۱۱.۲.۸.۴.۱ د نیمکۍ لنډۍ ځمککچپوهنې (هندسې) رغښت ۱۹۰

۱۱.۲.۸.۴.۲ د دې نیمکۍ لنډۍ سپړنه ۱۹۱

۱۱.۲.۸.۵ لومړۍ ډله نیمکۍ لنډۍ : اې ,, ا ،،:. د لیکوال زما، څرګندول چې روښوي کتنه داسې. د لیکول نیمکۍ لنډۍ (پام لنډۍ، سروکه لنډۍ) په لاندې بڼه لورۍ مورړ ته په‌لاس‌راکوي لکه: ۱۹۲

۱۱.۲.۸.٦ دوېیمه ډله نیمکۍ ټپه: ۱۹۶

۱۱.۲.۸.۷ د نیمکۍ ټپه (پام ټپه، سروکه ټپه) تعریف (څرګندونه، ښکارونه، د دوی د یوه توري یا سکالو تشریح کول) ۱۹۷

۱۱.۲.۸.۸ د نیمکۍ ټپې څېړې او زورنې ۱۹۹

۱۱.۲.۸.۸.۱ د نیمکۍ ټپې ځمککچپوهنې (هندسې) رغښت ۲۰۰

۱۱.۲.۸.۸.۲ د نیمکۍ ټپې سپړنه ۲۰۰

۱۱.۲.۸.۹ دوېیمه ډله نیمکۍ ټپه: اې ,, ا ،،:. د لیکوال شپړ سره نیمکۍ ټپې دې چې سر لیک یې دی اه؟؟ ۲۰۲

(c) ketabton.com: The Digital Library

۸.۲.۱۱. ۱۰ دوېيمه ډله نيمکی ټپه: اې ,, ا ،،:. د ليکوال څرګندول چې رونوي کتنه داسې. د ليکول نيمکی ټپه (پام ټپه، سروکه ټپه) په لاندې بنه لوری موږ ته په لاس راکوي لکه: ۲۰۹

۸.۲.۱۱. ۱۱ درېيمه ډله نيمکی ټيکی: ۲۱۵

۸.۲.۱۱. ۱۲ درېيمه ډله نيمکی ټيکی: اې ,, ا ،،:. د ليکوال اته سره نيمکی ټيکی دي چې سرليک يې دی ,, ناوی،، ۲۱٦

۸.۲.۱۱. ۱۳ د نيمکی ټيکی (پام ټيکی، سروکه ټيکی) تعريف (څرګندونه، ښکارونه، دوی د يوه توري يا سکالو تشريح کول) ۲۲۰

۸.۲.۱۱. ۱٤ د نيمکی ټيکی خپيږې او زورنې ۲۲۳

۸.۲.۱۱. ۱۵ د نيمکی ټيکی ځمککچپوهنې (هندسې) رغښت ۲۲٤

۸.۲.۱۱. ۱۵. ۱ د دې نيمکی ټيکی سپړنه ۲۲۵

۸.۲.۱۱. ۱٦ څلورمه ډله نيمکی مصری: ۲۲٦

۸.۲.۱۱. ۱۷ څلورمه ډله نيمکی مصری: اې ,, ا ،،:. د ليکوال شپږ سره (شپږ مخه يا شپږ مسرېزه، شپږ مسرې لرونکې)، نيمکی مصری دي چې سرليک يې دی ,, نيمکی،، ۲۲۷

۸.۲.۱۱. ۱۸ د نيمکی مصری (پام مصری، سروکه مصری) تعريف (څرګندونه، ښکارونه، د دوی د يوه توري يا سکالو تشريح کول) ۲۳۱

۸.۲.۱۱. ۱۹ د نيمکی مصری خپيږې او زورنې ۲۳٤

۸.۲.۱۱. ۱۹. ۱ د نيمکی مصری ځمککچپوهنې (هندسې) رغښت ۲۳۵

۸.۲.۱۱. ۱۹. ۲ د دې نيمکی مصری سپړنه ۲۳٦

۸.۲.۱۱. ۲۰ څلورمه ډله نيمکی مصری: اې ,, ا ،،:. د ليکوال څرګندول چې رونوي کتنه داسې. د ليکول نيمکی مصری (پام مصری ، سروکه مصری) په لاندې بنه لوری موږ ته په لاس راکوي لکه: ۲۳۷

(c) ketabton.com: The Digital Library

۹.۲.۱۱ لنډکی.......... ۲۴۳

۱۰.۲.۱۱ انکی (چغیان).......... ۲۴۳

۱۱.۲.۱۱ بګټی.......... ۲۴۴

۱۲.۲.۱۱ ساده ولسي نثر.......... ۲۴۵

۱۳.۲.۱۱ ایزې.......... ۲۴۹

۱۱. ۲. ۱۳. ۱ اې (ا): لنډۍ ایزې.......... ۲۵۰

۱۱. ۲. ۱۳. ۲ د لنډۍ ایزې ځانګړې ځانګړنې.......... ۲۵۰

۱۱. ۲. ۱۳. ۳ د لنډۍ ایزې انځورونه.......... ۲۵۱

۱۱. ۲. ۱۳. ۴ لنډۍ ایزې تعریف (څرګندونه، ښکارونه، د دوی د یوه توري یا سکالو تشریح کول).......... ۲۵۲

۱۱. ۲. ۱۳. ۴. ۱ د لنډۍ ایزې څېړنې او زورنې.......... ۲۶۰

۱۱. ۲. ۱۳. ۴. ۲ د لنډۍ ایزې ځمککچپوهنې (هندسې) رغښت.......... ۲۶۰

۱۱. ۲. ۱۳. ۴. ۳ د دې لنډۍ ایزې سپړنه.......... ۲۶۱

۱۱. ۲. ۱۳. ۴. ۴ اې (ا): د لیکوال ژما، څرګندول چې رونوي کتنه داسې. د لیکول لنډۍ ایزه په لاندې بڼه لوری موږ ته په لاس راکوي لکه:.......... ۲۶۲

۱۱. ۲. ۱۳. ۵ بې (ب): ټپه ایزې (ټپیزې).......... ۲۶۷

۱۱. ۲. ۱۳. ۶ د ټپه ایزې ځانګړې ځانګړنې.......... ۲۶۷

۱۱. ۲. ۱۳. ۷ د ټپه ایزې انځورونه.......... ۲۶۸

۱۱. ۲. ۱۳. ۸ د ټپه ایزې (ټپیزې) تعریف (څرګندونه، ښکارونه، ټپه ایزې د یوه توري یا مو ضوع تشریح کول).......... ۲۶۹

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۱.۲.۱۳. ۹ د تپه ایزې څېړه او زورنه ۲۷۱

۱۱.۲.۱۳.۹. ۱ د تپه ایزې ځمککچپوهنې (هندسې) رغښت ۲۷۲

۱۱.۲.۱۳.۹. ۲ د تپه ایزې سپړنه ۲۷۳

۱۱.۲.۱۳.۹. ۳ بې (ب):. د لیکوال ژما، څرګندول چې رونبوي کتنه داسې. د لیکول تپه ایزه په لاندې بنه لوری موږ ته په لاس راکوي لکه: ۲۷٤

۱۱ .۲ .۱۳ . ۱۰ پې (پ):. تیکۍ ایزې (تیکیزې) ۲۷۹

۱۱.۲.۱۳. ۱۱ د تیکۍ ایزې (تیکیزې) ځانګړې ځانګړنې ۲۷۹

۱۱.۲.۱۳. ۱۲ د تیکۍ ایزې د چاپېریال انځورونه ۲۸۰

۱۱.۲.۱۳. ۱۳ د تیکۍ ایزې تعریف (څرګندونه، ښکارونه، تیکۍ ایزې د یوه توري یا سکالو تشریح کول) ۲۸۱

۱۱.۲.۱۳. ۱٤ د تیکۍ ایزې (څلور سره او پینځه‌ځونې تیکۍ ایزې) څېړې او زورنې ۲۸۳

۱۱.۲.۱۳.۱٤. ۱ تیکۍ ایزې (څلور سره او پینځه‌ځونې تیکۍ ایزې) ځمککچپوهنې (هندسې) رغښت ۲۸۵

۱۱.۲.۱۳.۱٤. ۲ د شلخې تیکۍ ایزې سپړنه ۲۸۶

۱۱.۲.۱۳.۱٤. ۳ د پنځې تیکۍ ایزې سپړنه ۲۸۷

۱۱.۲.۱۳.۱٤. ٤ پې (پ):. د لیکوال ژما، څرګندول چې رونبوي کتنه داسې. د لیکول څلور سره او پینځه تیکۍ ایزه په لاندې بنه لوری موږ ته په لاس راکوي لکه: ۲۸۸

۱۱.۲.۱۳. ۱۵ تې (ت):. مصرۍ ایزې (مصریزې) ۲۹۲

۱۱.۲.۱۳. ۱٦ د مصرۍ ایزې ځانګړې ځانګړنې ۲۹۲

۱۱.۲.۱۳. ۱۷ د مصرۍ ایزې انځورونه ۲۹۷

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۱. ۲. ۱۳. ۱۸ د مصری ایزې تعریف (څرګندونه، ښکارونه، مصری ایزې د یوه توري یا سکالو تشریح کول ۲۹۸

۱۱. ۲. ۱۳. ۱۹ د مصری ایزې څېړې او زورنې ۳۰۰

۱۱. ۲. ۱۳. ۲۰ د مصری ایزې ځمککچپوهنې (هندسې) رغښت ۳۰۲

۱۱. ۲. ۱۳. ۲۰. ۱ د پېنځهځونې مصری ایزې سپړنه ۳۰۴

۱۱. ۲. ۱۳. ۲۰. ۲ د شپږځونې مصری ایزې سپړنه ۳۰۵

۱۱. ۲. ۱۳. ۲۰. ۳ تې (ت):. د لیکوال څرګندول چې رونوې کتنه داسې. د لیکول پېنځه سره مصری ایزې او شپږ سره مصری ایزه په لاندې بڼه لوری موږ ته په لاس راکوي لکه: ۳۰۶

۱۲. د انځورونو، څېرو او لښتیلیکو لړلیک: ۳۱۱

۱۳. د کره لیکنی پښتو په پښتو تشریحي ویکو چوپړي، د پښتو ابېځې په سته په لاندې لښتیلیک کې کښل شوي: ۳۱۶

۱۴. بیبلوګراپي Bibliography د هغو لیکونو لېست چې په یوه سکالو یا بوربونکي او کښونکي پورې اړه ولري ۳۴۷

۱۵. د پخښتی ست ۳۵۳

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵. ويار (عيبونه) او تېروتنې

کره پښتو ليکلاري ليکدود يا اورذو ګرافي. د بېلګې له پاره په اېنګلېسي نوي ژبه کې څېړم.

چې غږ لرونکی او نه غږ لرونکی / ثه / یا / ذه/: ۱. چې په سر د اېنګلېسي یا انګرېزي وی، ویيوکي، ويیکي کې راشي نو ده ث په غږ لوستل کېږي، لکه:
۱. ډبل , ثيک، ۲. فکر , ثينک، ۳. ماشومانوغاښونه, تيثي، ۴. څنګون, ثي، ۵. خوله , موث، ۶. لار, يا کشونه , پاث، ۷. چرچوبی و وريا ,باث، ۸. مننه , ثانک، ۹. نری , ثن، ۱۰. درې , ثري، ۱۱. کالي اغوستل , کلوثينګ،.

او په منځ کې راشي نو د ذي (ذ یا ذال) غږ ورکوي لکه: ۱. پلار , فاذر، ۲. بنکه , فيذر، ۳. نيوذرلينډ , نيوذرلينډ ۴. سم ليک، کره ليک، سمې ليکنې , اورذوګرافي،. او که لږ نور بې را بروسپېږم نو داسې به په ډاګه شي چې پور ته په نوم یا اسم کې یا نون کې. په ث او ذ غږ نه لرونکي په بڼه دي لکه پورتني، او په کړ یا فعل کې د غږ لرونکي په بڼه داسې راځي لکه ثه، او ذه.

زما د مور د زوکړې ورځ پينځه ويشتم د غبرګوني ده. , مى ماذرس برث ډې ايز ټوني پيپوذه اوف جون،.

Voice and Unvoice / th /

A. ۱# thick ۲# think ۳# teethe, ٤# thigh ٥# mouth ٦# path ٧# bath ٨# thank ٩# thin ۱۰# three ۱۱# clothing.

B. ۱#father ۲# Fether ۳# newtherland ٤# orthography.

My mother's birthday is the ۲٥th of june.

دا مې محضې نغوته و کړه، خو په ټوله کې د خپلې ژبې ليکلار ښود , يوه پښتو – کره پښتو، له پامه هم، د نورو کسانو ځينې نيم ګړتياوې کره کړي دي. له کړپوهنې، وييپوهنې، غونډلپوهنې. چې ګړونه، اړيوييکي، ترښتي، بېلښتي يې ناکره وو او ويارونه (عيبونه) هم لري. هغه مې کره کړي او بې وياره (بې عيبه) کړي دي، په دې څېړنه کې مې ورته نغوته کړې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په یوه، یوه وټ (Space) سره د هرې کرښې یا غونډلې دننه په یوه، یوه وټ (Space) سره د بېلا بېلو لویو او کوشنیو توکو ترمنځ لیکنی بېلوالی او خپلواکي، دې، دی، دي، د، ده، و، وو، وه، له، په، کې، چې، پې، هېڅ، پڅ، لرې او لري.

,, اوږده یې ,,ې: خدای دې ادې له دې ناوړې پېښې لرې لري.،، لنډه یې ,,ي: ښادي، خپلوي، وداني،، نرمه یې ,,ی: سړی، ځای، الله ج یو دی، وری، وړی،، درنه یې ,ی، ئ : نرۍ، کړۍ، ډوډۍ، څوکۍ او په کړ ,, فعل،، کې لکه: ډوډۍ و خورئ، ښه کوئ، بد مه کوئ ،، (مجاور احمد، ۴۵ چوپړی)

,, ۹- یوه ځای لیکل او جلا لیکل: د ژبپوهنیز دوی (قاعدې) له مخې ټول ژبني توکي یا یوونونه (واحدونه) سره بېل، بېل لیکل، په بله وینا، د اړوند لیک ټولواله (سیستم) له شونتی سره سم، تر وسې، وسې جولیز یوالی له مانیز یووالی سره غاړه غړی کول په کار دي. که هغه ازاد ویيکي وي، لکه: سربلونه، وستربلونه او اړیوییکي (په، پر، د، له، سره، کې، پورې، ته... . چې، که، او، هم... .)، که ساده وی‌یونه (ییونه) وي، لکه: نومونه (کور، لوی، زه، ته، دی، دا، هغه، یو، دوه...)، یا کړونه (تلل، خوړل، ځي، خوري...) او یا ترښتي (ترکیبي) او بېلښتي(اشتقاقي) ویيونه وي، لکه: کتمل، پوهنمل، پوهنتون، مرستون، خپلمنځي، خپلچاری، خپلخوښی، ځانساتی، تلپاتې، پښتونولي، پښتونخوا، ولسمشر یا هېوادمشر، بنسټپال، بېلتونپال، منځلاری، ترهګر، کتابتون، ټولپوښتنه، ټولوژنه، ځانوژنه، بلوژنه، لیکلړ، نوملیک، برخلیک، برخوال، پانګوال، پانګواکی، څمکوال، څمکواکي، څمکسمون، ژبپوهنه، لرغونپونه، ویپپوهنه، ویپانګه، ویزېرمه، سونتوکي، لرغونتوکي، مخنیوی، مخکتنه، کتنپلاوی، لاسلیک، لاسلیکول، لوستلیکی (درسي کتاب)، مخامخول، مخامخېدل، مخبېکه، وراندیز، وړاندوینه، وړاندېینه، ترینکوټ، لوبغالی، لوبغاړی او لوبېدله.

په دې لړ کې له دوې وروستیو توکیو (نومونو او کړونو) سره د ړومبنیو هغو (ازادو توکیو) یوه ځای لیکل کره نه دي، لکه: لخوا، لما، پکور (کې)، پخپل (هېواد کې)، غزنیته (ځم)...، نخورم، نکوم، نلرم، مخوره، مکوه...

پخوا(قبل، قبلا)، پخپله (شخصا) څکه سم راځي چې خپواک ویيونه (قیدونه) دي، ځانته – ځان ته او مخکې – (په) مخ کې سره هم په ورته دلیل توپیرېږي. ,, بلخوا ،، له ,, یوه خوا،، سره د اړیکوویکو په توګه همداسې یوه ځای دود مومندلی دی. یوه لړ ویيکي سره په خپلو منځو کې یا له

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپلواکيو سره ځکه يوه ځای ليکل کېږي چې د يوه يوازېني چار يا مانا له پاره سره په غونډله (جمله) کې تل پرله پسې راځي، لکه: پکې (درآن)، همدا، همدغه، همدی، همده، همدې، هماغه، همداسې، هماغسې يا همغسې، همدارنګه، منځته راوړل، منځته راتګ، رامخته کول، لاسته راوړل، لاسته راوړنه، پايته رسول، له پاره، نشته، يا په (ستړي مشي، خدای مکړه يا الله دې نکړي) غونډې ګړنو او ځرګند نو کې وييکي (مه، نه)، له ګړونو سره يوه ځای ليکل هم همداسې درواخله!

که نه، د تولیز دودی يا قاعدې له مخې د غه دوه توکه له کړ سره نښلول سم نه دي او يا بايد جلا و ليکل شي، لکه: نه خورم، نه خورو، نه کوو، نه لرم، نه شم کولای يا کولای نه شم، و نه شم کولای، را به نه شم، وابه نه وړم... . دلته کې دی شي، د ليک اسانتيا له پاره يوه نيمه بېدويي يا استثناء ومنو، لکه: پاس په ياد شويو، او يا په (وانخلم، رانغلم او رانغی) غونډې دودو بېلګو کې.

له اوسنيو کمپيوټري اسانتياوو او بيا د ,, يوې کره پښتو ليکلارې ،، دننه د کره تولمنلې پښتو ابېځې پر بنسټ رامنځته شويو کيبورډو سره په کار ده، په يوه، يوه وت (Space) سره د هرې کرښې يا غونډلې دننه په يوه، يوه وت (Space) سره د بېلا بېلو لويو او کوشنيو توکو ترمنځ ليکنی بېلوالی او خپلواکي ښه ترا سمباله کړو. ،، (مجاور احمد،۱۳۸۵ لېږدی، ۴۹ چوپړی)

د دې له پاره بوړوم (جوړوم، واروم) چې لږ به له خپلو تېره راپه ياد کړم. د امريکا د انجينېري ټيم د افغانستان له پاره د پروژې انجينېر سره د هرې نی په هره ځلنی کې ما (ډيپلوم انجنيېر صفی الله فردوس) ناسته درلودله د انټرنيټي نومي کمپ ۲۰۱۲ زېږدي کال، کابل کې، د ۱۱۱ پولې ځرخي فرقې پينځه ستر ورونه له ديوالو او د چټک غبرګون ځواک ودانی په دغو ورونو کې ودانولې. ډېري پوښتنې يې کولې، مېلمپاله کې ...، ما ترې پوښتنه و کړه؛ چې څو ژبې مو زده دي؟ هغه راته ځواب راکړه؛ يوه؛ يوه؛ يوازې يوه، په غرور يې و ويل چې موږ امريکايان يو بلې هېڅ ژبې ته اړتيا نه لرو چې ياده يې کړو، موږ امريکايان ,سنګل لينګول، يو او يوه ژبه کره ژبه خپله په يوې ژبې پسې يو.

يوه بله ځلنی (چهارشنبه) يې په ناسته کې انجينېر رحمت الله فايق ملګری مې هم وو را سره.

موږ ته يې کړل چې موږ ته د مذهبي او ديني پوښتنو ايجازت هېڅ نه شته، خو يوه پوښتنه تاسو نه کوم؟، چې تاسې ماته و وايئ چې کتاب غوره وي او که د هغې ريفرينس (اخځوک). موږ ژر ورته و

(c) ketabton.com: The Digital Library

ویل چې ریفرینس. نو سر له واره یې و ویل چې زموږ کتاب (انجیل) هم غوری دی ستاسو له کتاب (قران) څخه، ځکه چې زموږ کتاب یې ریفرېنس دی.

ما ورته و ویل چې زموږ کتاب (قران کریم) کې یې داسې ویلي دي چې ستاسو کتاب (انجیل) کې دا کښلي دي چې راتلونکی کتاب (قران کریم) چې دی، هغه تر ټولو غوره دی او پاینی هم دی. په دې مانا چې ریفرېنس کې له دې یادونه کړې چې راتلونکی کتاب ښه دی او غوره دی په بله مانا چې د انجیل نوی ورژن دی.

ویل یې بس دی، موږ ته نوره ایجازه نه شته. که به مو په نېغه لاره سیخوه نو غونډلې به یې و ترلې.

راګرځم خپلې خبرې ته چې په خپل لیک کې د وییکو یا د هرې وی، ترمنځ واټن نه ور کوو، د هرې غونډلې له پاره خپلې نښې لکه: ټکی، کامه ,, چپه پېښ،، ، ندایه، ځنډ نخښه ,, ؛ ،، ، د پوښتنې نخښه، د نکل نخښه ,, ،، سنورټیډ کامه، شرحې نخښه ,, : ،، او د غبر او پوښتنې ګډه نخښې څخه کره ګټه نه اخلو. چې د خپلې غونډلې پورې ترو و لرې، بلې غونډلې اړوند یې کار وو. زما د وړکیتوب یوه غونډله وه ببلګې یې:

۱. نا کره بڼه:

ددې له پاره چی ، اوبه ، شیده ، شړومبه، اورګه ، پیروې ، ګبین ځښم .

۲. کره شوې بڼه:

د دې له پاره چی، اوبه، شیدې، شړومبې، اورګه، پیروی او ګبین ځښم.

۳. کره بڼه یې:

د دې له پاره چی، اوبه، شیدې، شړومبې، اورګه، پیروی او ګبین ځښم.

اړین یې باید و کاروو لکه : زه دوی ته دلیلونه وایم؛ ډېر عذرونه او زارۍ ورته کوم؛ له فشار او تهدید نه کار اخلم؛ خو دوی له ما سره ملګرتیا نه کوي او خبرې مې نه را سره مني. لاندې غونډلې کې کره کارول شي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

: د سیاستوال له پاره دا ځانګېړنې ډېرې غوره دي: دري درجې زړورتيا او يوه درجه پوهه.

: د پښتو ژبې نوموتي شعرونه: لنډۍ، ټپه، ټیکۍ، مصرۍ، کاکړۍ، چهاربيته...

ها- د پښتنو زامنو!... په خپلې پښتو ژبې کښل، ليکل، لوستې، پوهې، څېړکتيا مو په غښ او کوښني، غښې او کوښنۍ اړين دي، مختېپونکي يې دوزخيان دي، الله يې په اور کې سوزوي...، د خپل ليک د سمولو وخت مو دی... که داسې نه ده؟، څومره نور پېر (وخت) ته اړتيا لرئ!...، د ژبې وتيزې (اقتصادي) برخې ته مو پام کړی!؟ او چېره يئ؟

خېره ۱.۵ ويار (عيبونه) او تېروتنې

خېره ۱.۵ د ويار او تېروتنو ناکره بڼه، کره شوې بڼه او کره بڼه

(c) ketabton.com: The Digital Library

زه په ډاګه دا سپنې ته راباسم، چې څوک ښه ليکي، د پښتون پښت ليکيتون او يا برېښليک ليکيتون ته يې رسوي. ډېر ښه کار کوي؛ زموږ و ګړي ترې ګټنې اخستلی شي؛ د ليد او لرليد د بريا جوګه يې ګرځي؛ که جغات په يوې کره پښتو و شي؛ ډېر به غوره او يېبره يا ثمره به يې هم ډېره وي؛ په دې کې زموږ ژبې يوې کره لارې په لور مزل وهي؛ او نبغ د بريالتوبونو په فضايي سټېشن لورې ته ورځي او خپل تمځای يې جوړوي.

په سيمه ييزو پيلو کې مو و ليدل، ويار (عيبونه) او تېروتنې له هر انسان څخه کېږي، انسان په آر کې نيمګړی دی، دوی ټولو درنو ليکوالو چې څه کړي دي، ويار (عيبونه) او تېروتنې لري، خو ليکنې او ليکي يې کښلي دي چې ويار (عيبونه) او تېروتنې لري، که ليکنې يا کښلي يې نه وی نو هېڅ به نه وو، موږ به داسې په پوخ کې کړي شيان نه درلودل. ځکه وايم چې څه يې کښلي دي چې څه په کې شته دې که هېڅ يې کښلي نه وی، نو بيا به هېڅ نه وو، د هېڅ څخه خو څه کښل غوره دي، بابېزه (نا ځيزه) ده چې ويار (عيبونه) او تېروتنې لري، کوم بوږن (وهشت) نه زوکړه کوي. خو ځينې بيا د يوې پښتو د نوي ليک دود، دود ته بوږن کېږي او د نوي پښتو کړی په خوله تنګه او په کښلو راکړی کوي.

په نوي عصر کې که کښلي ويار (عيبونه) او تېروتنې و لري، په غاړه يې واخلې او د کره کولو لور ته يې رټ لنډپيري ګامونه پورته کړي، نو د بريا او پرمختګ پيله به بې يېبره (بې ثمره) نه وي. ځکه په تېره کې به د تېرې کرنلارې او کړنو څخه ګټنې اخېستل کېدلې، خو اوسمهاله نوي ټکنالوژی په نويو کړنلارو سره ترې ګټنې اخېستل کېږي.

لکه د رنځورانو عملياتونه پخوا په زره بنه وو او اوس په ښه، اسانه بڼه همغه عملياتونه کېږي.

د تېرو پخوانۍ يو وختونو کښونکو چې څه کښلي او اوس دلته نه شته، الله دې ډېرې بدلې او ثوابونه ورکړي ورته، خو نوي ليکوال اړين بايد په يوه پښتو کره پښتو کړ شي.

زموږ ټول پښت په دې بوخت دی چې په پردۍ يو ژبو کې څه و مومي. يادې يې کړي، ترې ګټه پورته کړي. خو د خپلې سره کرغېړنتوب، بې ميني، بې پروايي له دې بې کبرې، وفادارې، بدايې، رښتينې، سپېڅلې، ګڼلې، غښتلې او پياوړې پښتو ژبې سره هم ښه کار نه دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۲ چوپړی

د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصری یو انګړ

څـــــېړنـچوپړي (ريســـــــرچ پاڼـــې)

کوم عیبونه تېروتنې چې په ۱۵، ګڼه څېړکي یا برخه کې سیمه ییزي پایلې د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصری یو کې له الف بېڅې څخه تر ژ (ژې) ابېڅې پورې لیکوالو په کښلو کې کړي دي، ما په سور رنګ اړولي یا سوره رنګه کړي دي. لومړی کره شوي بیا مې سره کړي دي. چې په وار، وار به یې ډېون و ګړم. د دې له پاره زما څرګندول چې روڼوي کنته داسې د هر یوه لیکوال د ډېون (پلټنې) اوډون (ترتیب) په پوخ کې کوي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵ .۱ الف. د یوې بې سروبوله انګېرنې له مخې د ګل باچا الفت په پورتنی ,۱۵. ، ګڼه څېړکي یا برخه کې د الف (ا) ابېڅې لیکنه کې عیبونه، تېروتنې او زما څرګندول چې رونبوي کتنه داسې:

۱.۱۵ ۱ سرلیک، څېره ۲. الف ګل باچا الفت ,, پښتو سندرې ،، لیکي کې د لنډۍ یو، ټپو، ټیکیو او مصرۍ یو کچه، ۱۳۲۵ لېږدی (۱۹۴۶ زېږدی)، (ګڼه یې په: دانې)

زما پلټنه داسې په ډاګه شوې یا زما څېړنه داسې ښودل شوې ده، د لنډۍ یو، ټپو، ټیکیو او مصرۍ یو انګړ څېړنچوپړو یا ریسرچ پانو لومړي ټوک، ۱.۱۵ ۱ سرلیک او څېره ۲. الف کې:

۱. څېره ۲. الف ګل باچا الفت ,, پښتو سندرې ،، لیکي کې د لنډۍ یو، ټپو، ټیکیو او مصرۍ یو کچه، ۱۳۲۵ لېږدی (۱۹۴۶ زېږدی)، (ګڼه یې په: دانې).
۲. ګڼه: ۳
۳. راټولونکي / لیکونکي نوم: ګل باچا الفت
۴. لیکی: پښتو سندرې
۵. چاپ کال: ۱۳۲۵ لېږدی
۶. ټول ټال لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ: ۱۱۶
۷. لنډۍ Lánḍéy: ۷۳
۸. ټپې Ṭapé: ۲۶
۹. ټیکۍ Ṭikéy:
۱۰. مصرۍ Mésréy: ۱۷
۱۱. ▲ سړو ته منسوبې Related to men؛ لنډۍ Lánḍéy: ۲۱
۱۲. ▲ سړو ته منسوبې Related to men؛ ټپې Ṭapé: ۱۰
۱۳. ▲ سړو ته منسوبې Related to men؛ ټیکۍ Ṭikéy:
۱۴. ▲ سړو ته منسوبې Related to men؛ مصرۍ Mésréy:۹
۱۵. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women؛ لنډۍ Lánḍéy:۵۱
۱۶. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women؛ ټپې Ṭapé:۱۴

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۷. ښځو ته منسوبې؛ Related to women؛ ټیکۍ :Tikéy

۱۸. ښځو ته منسوبې؛ Related to women؛ مصرۍ :Mésréy ۸

۱۹. وروستاړي غبر؛ Suffix Voice؛ ونه - :waná (خرګند واو یا وې بېواک ,,و،، په غبر کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy ۲۰

۲۰. وروستاړي غبر؛ Suffix Voice؛ ینه - :iná (خرګنده یې یا لنډه یې ,, ي،، په غبر جملې، غونډلې سره راشي) ېینه او ینه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy ۲۵

۲۱. وروستاړي غبر؛ Suffix Voice؛ زوزکی - :ná (نون زور و لړي یا رښتې پښېلې هې ,, ه ،، خخه مخکې ابېخه نې ,, ن ،، زور و لړي) نه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy ۱

۲۲. وروستاړي غبر؛ Suffix Voice؛ زورکې مه – má (maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy ۲۷

۲۳. وروستاړي غبر؛ Suffix Voice؛ زورکی , ه یا ـه ،: xpalə, maɣolə, xwalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لړې شتون لري؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy

۲٤. وروستاړي غبر؛ Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) , ه یا ـه ،:konatawará, zargará, kaftará, baxtawará, aṛ, ará(کفتره، زرګره، کوناتوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لړې شتون لري؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lánḍéy :

۲۵. وروستاړي غبر؛ Suffix Voice؛ ونه - :waná (خرګند واو یا وې بېواک ,,و،، په غبر کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې ټپې :Tapé ۷

۲٦. وروستاړي غبر؛ Suffix Voice؛ ینه - :iná (خرګنده یې یا لنډه یې ,, ي،، په غبر جملې، غونډلې سره راشي) ېینه او ینه ؛ سره بشپړې شوې ټپې :Tapé ۱۰

۲۷. وروستاړي غبر؛ Suffix Voice؛ زوزکی - :ná (نون زور و لړي) نه؛ سره بشپړې شوې ټپې :Tapé

۲۸. وروستاړي غبر؛ Suffix Voice؛ زورکې مه – má (maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې ټپې :Tapé ۹

۲۹. وروستاړي غبر؛ Suffix Voice؛ ؛ زورکی , ه یا ـه ،: xpalə, maɣolə, xwalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لړې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټپې :Tapé

۳۰. وروستاړي غبر؛ Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) , ه یا ـه ،: konatawará, zargará, kaftará

(c) ketabton.com: The Digital Library

(کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره arā, aṛ, baxtawarā,
بشپړې شوې ټپې Ṭapé:

۳۱. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ونه - wanā: (څرګند واو یا وې بېواک ,,و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې ټیکۍ Ṭikéy:

۳۲. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ینه - inā: (څرګنده یې یا لنډه یې ,, ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) یینه او ینه؛ سره بشپړې شوې ټیکۍ Ṭikéy:

۳۳. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکي - nā: (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړې شوې ټیکۍ Ṭikéy:

۳۴. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورکی مه – mā) manā منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې ټیکۍ Ṭikéy:

۳۵. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زورکی , ه یا ـه ،: xpalə, maɣolə, xwalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټیکۍ Ṭikéy:

۳۶. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) , ه یا ـه ،: konatawarā, zargarā, kaftar (کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره arā, aṛ, baxtawarā, بشپړې شوې ټیکۍ Ṭikéy:

۳۷. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ونه - wanā: (څرګند واو یا وې بېواک ,,و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې مصرۍ Mésréy: ۷

۳۸. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ینه - inā: (څرګنده یې یا لنډه یې ,, ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) یینه او ینه؛ سره بشپړې شوې مصرۍ Mésréy: ۸

۳۹. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکي - nā: (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړې شوې مصرۍ Mésréy:

۴۰. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورکی مه – mā) manā منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې مصرۍ Mésréy: ۲

۴۱. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زورکی , ه یا ـه ،: daṛə, xpalə, maɣolə, xwalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله، دړه) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې مصرۍ Mésréy:

۴۲. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ؛ زورواله هې (زور) , ه یا ـه ،: konatawarā, zargarā, kaftarā

(c) ketabton.com: The Digital Library

سره (کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لرې شتون لري؛ arā, aṛ, baxtawarā,
بشپړې شوې مصرۍ :Mésréy

۴۳. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د مسرو (پټ، نیم بیتۍ، نیمه کړۍ، نیم بند یا مسره د پېیلې نیمه کړۍ، نیم بند یا نیم بیت) کچه: ۲۳۲

۴۴. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د لړونو (چې یکړ، یوون، مفرده وی یې لړ یا ردیف دی؛ د هې ,, ه ،، ابېځه) کچه: ۱۱۶

۴۵. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د نه ماتیدونکي پښېله (رښتي پښېله ، حکمي قافیه) کچه: ۱۱۶

۴۶. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د څپو (څپېزو، څپې، سېلابو، هجاوو ,, سیلیبلس Syllables،، د ابېځو شمېرلو) کچه: ۲۵۵۲

۴۷. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د زورنو(خجیزو، خجونو، اکسنټو ,, لفظ، د موسیقي نوټونه: د خج نښې: د توري په سرنښې , چې د تلفظ د جګوالي او ټیټوالي زور، او ږدوالی، کیفیت ښیي،: ټینګې , لهجې ،: تاکیدي: بیلوونکی نښې: د وینا , ځانګړي، خاص او بېل ، ډولونه. :Accents, Morphemels ،،) کچه: ۵۸۰

۴۸. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د ترنګتوک مېچې کچه: ۱۱۶

۴۹. د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د لوړ ترنګتوک مېچې کچه: ۴۶

۵۰. د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د ځوړ ترنګتوک مېچې کچه: ۷۰

۵۱. دیفتنګونه (غبرګغږون)، ناترویيکي، ترویيکي، ستربل، اوستربل، پارنوییکي، بلنوییکي، اندېښني او هیبجاني چغې لکه: وی، وه!، وا، نو، الله، او، ګرانه!، یه کربانه! ... . :

۵۲. کره شوې Action Req'ed (وپار (عیبونه) او تېروتنې سمې شوې) : ۴۲۴

۵۳. خبرداری (Caution) : ۱۰

۵۴. کنټرول کې (In control) : ټول

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲ .۵ ب. د یوې بې سروبوله انګېرنې له مخې د صدیق الله رښتین په پورتنی ,۱۵. ، ګڼه څېړکي یا برخه کې د ب (بې) ابېڅې لیکنه کې عیبونه، تېروتنې او زما څرګندول چې روښوي کتنه داسې:

۲.۱۵ سرلیک، څېره ۲. ب محمد دین ژواک ,, پښتنې سندرې ،، لومړی برخه لیکی، په ننتوزې د ج چوپړي کې د صدیق الله رښتین د لنډۍیو، ټپو، ټیکیو او مصرۍیو کچه، ۱۳۳۴ لېږدی، (ګڼه یې په: دانې)

زما پلټنه داسې په ډاګه شوې یا زما څېړنه داسې ښودل شوې ده، د لنډۍیو، ټپو، ټیکیو او مصرۍیو انګړ څېړنچوپړو یا ریسرچ پانو لومړي ټوک، ۲.۱۵ سرلیک او څېره ۲. ب کې:

۱. څېره ۲. ب محمد دین ژواک ,, پښتنې سندرې ،، لومړی برخه لیکی، په ننتوزې د ج چوپړي کې د صدیق الله رښتین د لنډۍیو، ټپو، ټیکیو او مصرۍیو کچه ، ۱۳۲۵ لېږدی ۱۳۳۴ لېږدی، (ګڼه یې په: دانې)

۲. ګڼه: ۴

۳. راټولونکي / لیکونکي نوم: صدیق الله رښتین

٤. لیکی: پښتنې سندرې

۵. چاپ کال: ۱۳۳۴ لېږدی

٦. ټول ټال لنډۍ، ټپې، ټیکی او مصرۍ: ۱۳

۷. لنډۍ Lánḍéy: ۸

۸. ټپې Ṭapé: ۲

۹. ټیکی Ṭikéy:

۱۰. مصرۍ Mésréy: ۳

۱۱. ▲ سړو ته منسوبې Related to men؛ لنډۍ Lánḍéy: ۵

۱۲. ▲ سړو ته منسوبې Related to men؛ ټپې Ṭapé:

۱۳. ▲ سړو ته منسوبې Related to men؛ ټیکی Ṭikéy:

۱٤. ▲ سړو ته منسوبې Related to men؛ مصرۍ Mésréy:

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لنډۍ يو، تپو، ټيکۍ يو او مصرۍ يو انګړ
خـــــبرنــچوپړي (ريســــــــرچ پانـــې)

۱۵. ▲ ښځو ته منسوبې؛ Related to women؛ لنډۍ Lánḍéy: ۳

۱٦. ▲ ښځو ته منسوبې؛ Related to women؛ ټپې Ṭapé: ۲

۱۷. ▲ ښځو ته منسوبې؛ Related to women؛ ټيکی Ṭikéy:

۱۸. ▲ ښځو ته منسوبې؛ Related to women؛ مصرۍ Mésréy: ۳

۱۹. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ونه - wanáː (څرګند واو يا وې بېواک ,,و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lánḍéy: ۳

۲۰. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ينه - ináː (څرګنده يې يا لنډه يې ,, ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) يينه او ينه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lánḍéy: ۳

۲۱. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکۍ - náː (نون زور ولري يا ربتې پښلې هې ,, ه ،، څخه مخکې ابېڅه نې ,, ن ،، زور و لري) نه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lánḍéy:

۲۲. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زوزکۍ مه – má (manáمنه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lánḍéy: ۲

۲۳. وروستاړي غږSuffix Voice: زوزکۍ , ه يا ـه ،: tralə ,xwalə ,maɣolə ,xpalə (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lánḍéy:

۲۴. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) , ه يا ـه ،:konatawará, zargará, kaftará arā, ar̥, baxtawará,(کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې لنډۍLánḍéy :

۲۵. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ونه - wanáː (څرګند واو يا وې بېواک ,,و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې ټپې Ṭapé: ۱

۲٦. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ينه - ináː (څرګنده يې يا لنډه يې ,, ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) يينه او ينه ؛ سره بشپړې شوې ټپې Ṭapé:

۲۷. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکۍ - náː (نون زور و لري) نه؛ سره بشپړې شوې ټپې Ṭapé:

۲۸. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زوزکۍ مه – má (manáمنه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې ټپې Ṭapé: ۱

۲۹. وروستاړي غږSuffix Voice: زوزکۍ , ه يا ـه ،: tralə ,xwalə ,maɣolə ,xpalə (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټپې Ṭapé:

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳۰. وروستاړي غبر Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) , ه یا ـه ،: konatawará, zargará, kaftará (کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ará, aṛ, baxtawará, ډېرې لرې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټپې Tapé:

۳۱. وروستاړي غبر Suffix Voice؛ ونه - :wanáá (څرګند واو یا وې بېواک ,,و،، په غبر کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې ټیکۍ Tikéy:

۳۲. وروستاړي غبر Suffix Voice؛ ینه - :iná (څرګنده یې یا لنډه یې ,, ي،، په غبر جملې، غونډلې سره راشي) یینه او ینه؛ سره بشپړې شوې ټیکۍ Tikéy:

۳۳. وروستاړي غبرSuffix Voice؛ زوزکی - :ná (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړې شوې ټیکۍ Tikéy:

۳۴. وروستاړي غبر Suffix Voice؛ زوزکی مه – má (maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې ټیکۍ:

۳۵. وروستاړي غبرSuffix Voice؛ زوزکی , ه یا ـه ،: xpalə, maɣolə, xwalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لرې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټیکۍ Tikéy:

۳۶. وروستاړي غبر Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) , ه یا ـه ،: konatawará, zargará, kaftar (کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ará, aṛ, baxtawará, ډېرې لرې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټیکۍ Tikéy:

۳۷. وروستاړي غبر Suffix Voice؛ ونه - :wanáá (څرګند واو یا وې بېواک ,,و،، په غبر کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې مصرۍ Mésréy:

۳۸. وروستاړي غبر Suffix Voice؛ ینه - :iná (څرګنده یې یا لنډه یې ,, ي،، په غبر جملې، غونډلې سره راشي) یینه او ینه؛ سره بشپړې شوې مصرۍ Mésréy: ۱

۳۹. وروستاړي غبرSuffix Voice؛ زوزکی - :ná (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړې شوې مصرۍ Mésréy:

۴۰. وروستاړي غبر Suffix Voice؛ زوزکی مه – má (maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې مصرۍ Mésréy: ۲

۴۱. وروستاړي غبرSuffix Voice؛ زوزکی , ه یا ـه ،: daṛə, xpalə, maɣolə, xwalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله، دړه) ډېرې لرې شتون لري؛ سره بشپړې شوې مصرۍ Mésréy:

۴۲. وروستاړي غبر Suffix Voice؛ ؛ زورواله هې (زور) , ه یا ـه ،: konatawará, zargará, kaftar

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو انګړ
ځـــــــېرنـــچوپړي (ریســـــــــــرچ پانـــې)

(کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لرې شتون لري؛ سره arā, ar, baxtawarā, بشپړې شوې مصرۍ Mésréy:

۴۳. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د مسرو (پټ، نیم بیتۍ، نیمه کړۍ، نیم بند یا مسره د پیلې نیمه کړۍ، نیم بند یا نیم بیت) کچه: ۲۶

۴۴. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د لړونو (چې یکړ، یوون، مفرده وی یې لړ یا ردیف دی؛ د هې ,, ه ،، ابېځه) کچه: ۱۳

۴۵. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د نه ماتیدونکي پښېله (رښتې پښېله ، حکمي قافیه) کچه: ۱۳

۴۶. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د څپو (څپیزو، څپې، سېلابو، هجاوو ,, سیلیبلس Syllables،، د ابېځو شمېرلو) کچه: ۲۸۶

۴۷. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د زورنو(خجیزو، خجونو، اکسنټو ,, لفظ، د موسیقي نوټونه: د خج نښې: د توري په سرنښې , چې د تلفظ د جګوالي او ټیټوالي زور، او ردوالی، کیفیت ښیي،: ټینګې , لهجې ،: تاکیدي: بیلوونکی نښې: د وینا , ځانګړې، خاص او بېل ، ډولونه. :Accents, Morphemels ،،) کچه: ۶۵

۴۸. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د ترنګټوک مېچې کچه: ۱۳

۴۹. د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د لوړ ترنګټوک مېچې کچه: ۴

۵۰. د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د ځوړ ترنګټوک مېچې کچه: ۷

۵۱. دیفتنګونه (غبرګغږون)، ناترویيکي، ترویيکي، سټربل، اوسټربل، پارنویيکي، بلنویيکي، اندېښنې او هیېجاني چغې لکه: وی، وه!، وا، نو، الله، او، ګرانه!، یه کربانه! ... . :

۵۲. کره شوې Action Req'ed (ویار (عیبونه) او تېروتنې سمې شوې) ■ : ۵۵

۵۳. خبرداری (Caution) ●: ۱۲

۵۴. کنټرول کې (In control) ✓ : ټول

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳ .۵ ب – ۱. د یوې بې سروبوله انګېرنې له مخې د صدیق الله رښتین په پورتنۍ ۱۵.۰، ګڼه څپرکي یا برخه کې د ب – ۱. (بې - یوه) برخه لیکنه کې عیبونه، تېروتنې او زما څرګندول چې رونوي کتنه داسې:

۳.۱۵ سرلیک، څپره ۲. ب - ۱ پښتو تولنه ,, پښتو څېړنې ،، د پوهاند صدیق الله رښتین په اوومه ګڼه مقاله پښتو پېژندنه ۵۰ چوپړي کې. د صدیق الله رښتین د لنډۍیو، ټپو، ټیکیو او مصرۍیو کچه، ۱۳۵۴ لېږدی، (ګڼه یې په: داني).

زما پلټنه داسې په ډاګه شوې یا زما څېړنه داسې ښودل شوې ده، د لنډۍیو، ټپو، ټیکیو او مصرۍیو انګړ څېړنچوپړو یا ریسرچ پانو لومړي ټوک، ۳.۱۵ سرلیک او څپره ۲. ب - ۱ کې:

د پښتو څېړنو د نړوال مرکز د نړوال سیمینار د مقالو مجموعه، ۱۳۵۴ لېږدی کې پوهاند صدیق الله رښتین په اوومه ګڼه مقاله پښتو پېژندنه کې کښلي دي:.

په هغه برخه کې چې ما په دې لیکي کښلی دی په ۲. ب – ۱ برخه کې. د عیبنو او تېروتنو اندازه: ۵۵ ده، کړه شوې Action Req'ed،
تول دغه برخه کنټرول کې (In control) ده اوس؛ خبرداری (Caution) ۵ پینځه ځایو کې ورته د کره لیکلار له مخې، په وت، ې، تړښتې، نخښې او کره وییکي دی.

یوه په کې لنډۍ ده او یوه په کې مصرۍ ده، چې دواړه د سرو اړوند (د نرانو له لوري ویل، لیکل شوې دي یا سړو ته منسوبې) دي، د یوې وروستاړي غبر Suffix Voice؛ ینه - iná: (څرګنده یې یا لنډه یې ,, ي،، په غبر جملې، غونډلې سره راشي) ییبنه او ینه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lánḍéy: ۱ ده او د یوې وروستاړي غبر Suffix Voice؛ ینه - iná: (څرګنده یې یا لنډه یې ,, ي،، په غبر جملې، غونډلې سره راشي) ییبنه او ینه؛ سره بشپړې شوې مصرۍ Mésréy: ۱ ده.
(پښتو تولنه، ۱۳۵۴ لېږدی، ۵۰ چوپړی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

٤ .٥ پ. د يوې پې سروبوله انګېرنې له مخې د پوهاند دوکتور سيد بهاء الدين مجروح په پورتنې ,۱۵. ، ګڼه څېړکې يا برخه کې د پ (پې) ابېځې ليکنه کې عيبونه، تېروتنې او زما څرګندول چې روڼوي کتنه داسې:

۴.۱۵ سرليک، څېره ۲. پ پښتو ټولنه ,, پښتو څېړنې ،، د پوهاند دوکتور سيد بهاء الدين مجروح په مقاله لنډيو کې د پښتنې مېرمنې يوه خاصه څېره،۱۴۶ چوپړي، کې د لنډۍ‌يو، ټپو، ټيکيو او مصرۍ‌يو کچه، ۱۳۵۴ لېږدی، (ګڼه يې په: داني)

زما پلټنه داسې په ډاګه شوې يا زما څېړنه داسې ښودل شوې ده، د لنډۍ‌يو، ټپو، ټيکيو او مصرۍ‌يو انګړ څېړنچوپړو يا ريسرچ پانو لومړي ټوک، ۴.۱۵ سرليک او څېره ۲. پ کې:

۱. څېره ۲. پ پښتو ټولنه ,, پښتو څېړنې ،، د پوهاند دوکتور سيد بهاء الدين مجروح په مقاله لنډيو کې د پښتنې مېرمنې يوه خاصه څېره،۱۴۶ چوپړي، کې د لنډۍ‌يو، ټپو، ټيکيو او مصرۍ‌يو کچه، ۱۳۵۴ لېږدی، (ګڼه يې په: داني)
۲. ګڼه: ۶
۳. راټولونکي / ليکونکي نوم: پوهاند دوکتور سيد بهاء الدين مجروح
٤. ليکی: پښتو څېړنې
۵. چاپ کال: ۱۳۵۴ لېږدی
٦. ټول ټال لنډۍ، ټپې، ټيکی او مصرۍ: ۱۹
۷. لنډۍ Lánḍéy: ۱۱
۸. ټپې Tapé: ۵
۹. ټيکی Tikéy:
۱۰. مصرۍ Mésréy: ۳
۱۱. ▲ سړو ته منسوبې Related to men؛ لنډۍ Lánḍéy: ۵
۱۲. ▲ سړو ته منسوبې Related to men؛ ټپې Tapé:
۱۳. ▲ سړو ته منسوبې Related to men؛ ټيکی Tikéy:
۱٤. ▲ سړو ته منسوبې Related to men؛ مصرۍ Mésréy: ۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۵. ▲ ښځو ته منسوبې؛ Related to women؛ لنډۍ :Lánḍéy ۱۱

۱۶. ▲ ښځو ته منسوبې؛ Related to women؛ ټپې :Ṭapé ۵

۱۷. ▲ ښځو ته منسوبې؛ Related to women؛ ټیکۍ :Ṭikéy

۱۸. ▲ ښځو ته منسوبې؛ Related to women؛ مصرۍ :Mésréy ۲

۱۹. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ونه - :waná (ځرګند واو یا وي بېواک ,,و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy ۳

۲۰. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ینه - :iná (ځرګنده یې یا لنډه یې ,, ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) یینه او ینه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy ۵

۲۱. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکی - :ná (نون زور ولري یا رښتې پښېلې هې ,, ه ،، څخه مخکې ابېځه نې ,, ن ،، زور و لري) نه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy

۲۲. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زوزکی مه – má (maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy ۳

۲۳. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکی , ه یا ـه ،: xpalə, maɣolə, xwalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy

۲۴. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) , ه یا ـه ،: konatawará, zargará, kaftará (کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ará, aṛ, baxtawará, ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lánḍéy :

۲۵. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ونه - :waná (ځرګند واو یا وي بېواک ,,و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې ټپې :Ṭapé ۲

۲۶. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ینه - :iná (ځرګنده یې یا لنډه یې ,, ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) یینه او ینه ؛ سره بشپړې شوې ټپې :Ṭapé ۱

۲۷. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکی - :ná (نون زور و لري) نه؛ سره بشپړې شوې ټپې :Ṭapé

۲۸. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زوزکی مه – má (maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې ټپې :Ṭapé

۲۹. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکی , ه یا ـه ،: xpalə, maɣolə, xwalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټپې :Ṭapé ۲

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳۰. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) , هٔ یا ـه ،: konatawará, zargará, kaftará ará, aṛ, baxtawará,(کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټپې Tapé:

۳۱. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ونه - :waná (ځرګند واو یا وې بېواک ,,و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې ټیکی Tikéy:

۳۲. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ینه - :iná (ځرګنده یې یا لنډه یې ,, ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) یینه او ینه؛ سره بشپړې شوې ټیکی Tikéy:

۳۳. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکې - :ná (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړې شوې ټیکی Tikéy:

۳٤. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورکی مه – má) maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې ټیکی Tikéy:

۳۵. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زورکی , هٔ یا ـه ،: xpalə, maɣolə, xwalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټیکی Tikéy:

۳٦. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) , هٔ یا ـه ،: konatawará, zargará, kaftar ará, aṛ, baxtawará,(کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټیکی Tikéy:

۳۷. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ونه - :waná (ځرګند واو یا وې بېواک ,,و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy: ۱

۳۸. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ینه - :iná (ځرګنده یې یا لنډه یې ,, ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) یینه او ینه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy: ۲

۳۹. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکې - :ná (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy:

٤۰. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورکی مه – má) maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy:

٤۱. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زورکی , هٔ یا ـه ،: darə, xpalə, maɣolə, xwalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله، دړه) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy:

٤۲. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ؛ زورواله هې (زور) , هٔ یا ـه ،: konatawará, zargará, kaftará

(c) ketabton.com: The Digital Library

(کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لړې شتون لري؛ سره ará, aṛ, baxtawará, بشپړې شوې مصری :Mésréy

۴۳. ټول ټال د لنډی‌یو، ټپو، ټیکی‌یو او مصری‌یو د مسرو (پټ، نیم بیتی، نیمه کړی، نیم بند یا مسره د پیلي نیمه کړی، نیم بند یا نیم بیت) کچه: ۳۸

۴۴. ټول ټال د لنډی‌یو، ټپو، ټیکی‌یو او مصری‌یو د لړونو (چې یکړ، یوون، مفرده وی یې لړ یا ردیف دی؛ د هې ,, ه ،، ابېځه) کچه: ۱۹

۴۵. ټول ټال د لنډی‌یو، ټپو، ټیکی‌یو او مصری‌یو د نه ماتیدونکي پښېله (رښتي پښېله ، حکمي قافیه) کچه: ۱۹

۴۶. ټول ټال د لنډی‌یو، ټپو، ټیکی‌یو او مصری‌یو د ځپو (ځپیزو، ځپې، سپلابو، هجاوو ,, سیلیبلس Syllables،، د ابېځو شمېرلو) کچه: ۴۱۸

۴۷. ټول ټال د لنډی‌یو، ټپو، ټیکی‌یو او مصری‌یو د زورنو(خجیزو، خجونو، اکسنټو ,, لفظ، د موسیقي نوټونه: د خج نښې: د توري په سرنښې , چې د تلفظ د جګوالي او ټیټوالي زور، او ږدوالی، کیفیت ښیي،: ټینګي , لهجې ،: تاکیدي: بیلوونکی نښې: د وینا , ځانګړي، خاص او بېل ، ډولونه. :Accents, Morphemels ،،) کچه: ۹۵

۴۸. ټول ټال د لنډی‌یو، ټپو، ټیکی‌یو او مصری‌یو د ترنګټوک مېچې کچه: ۱۹

۴۹. د لنډی‌یو، ټپو، ټیکی‌یو او مصری‌یو د لوړ ترنګټوک مېچې کچه: ۹

۵۰. د لنډی‌یو، ټپو، ټیکی‌یو او مصری‌یو د ځوړ ترنګټوک مېچې کچه: ۱۰

۵۱. دیفتنګونه (غبرګغږون)، ناترویيکي، ترویيکي، ستربل، اوستربل، پارنوییکي، بلنوییکي، اندېښني او هیېجاني چغې لکه: وی، وه!، وا، نو، الله، او، ګرانه!، یه کربانه! ... . :

۵۲. کره شوې Action Req'ed (ویار (عیبونه) او تېروتني سمې شوې) ■ : ۲۴۴

۵۳. خبرداری (Caution) ● : ۷

۵۴. کنټرول کې (In control) ✓: ټول

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵ .۵ ت. د یوې بې سروبوله انګېرنې له مخې د سلیمان لایق په پورتنۍ ۱۵. ، ګڼه څېړکي یا برخه کې د ت (تې) ابېڅې لیکنه کې عیبونه، تېروتنې او زما څرګندول چې روښوي کتنه داسې:

۱۵ .۵ سرلیک، څېره ۲. ت پښتو ټولنه ,, پښتو څېړنې ،، د سلیمان لایق په مقاله لنډۍ سرلیک او په لنډیو کې د تغیر او بدلون پروسه،څلورم او پینځه دېرشتم چوپړي، کې د لنډۍ یو، ټپو، ټیکیو او مصرۍ یو کچه، ۱۳۶۱ لېږدی، (ګڼه یې په: دانې)

زما پلټنه داسې په ډاګه شوې یا زما څېړنه داسې ښودل شوې ده، د لنډۍ یو، ټپو، ټیکیو او مصرۍ یو انګړ څېړنچوپړو یا ریسرچ پانو لومړي ټوک، ۵.۱۵ سرلیک او څېره ۲. ب - ۱ کې: څېره ۲. ت کې:

۱. څېره ۲. ت پښتو ټولنه ,, پښتو څېړنې ،، د سلیمان لایق په مقاله لنډۍ سرلیک او په لنډیو کې د تغیر او بدلون پروسه،څلورم او پینځه دېرشتم چوپړي، کې د لنډۍ یو، ټپو، ټیکیو او مصرۍ یو کچه، ۱۳۶۱ لېږدی، (ګڼه یې په: دانې)
۲. ګڼه: ۷
۳. راټولونکي / لیکونکي نوم: سلیمان لایق
٤. لیکی: پښتو لنډۍ
۵. چاپ کال: ۱۳۶۳ لېږدی
٦. ټول ټال لنډۍ، ټپې، ټیکی او مصرۍ: ۶۴
۷. لنډۍ Lánḍéy: ۳۴
۸. ټپې Ṭapé: ۱۶
۹. ټیکی Ṭikéy:
۱۰. مصرۍ Mésréy: ۱۴
۱۱. ▲ سرو ته منسوبې Related to men؛ لنډۍ Lánḍéy: ۱۶
۱۲. ▲ سرو ته منسوبې Related to men؛ ټپې Ṭapé: ۴
۱۳. ▲ سرو ته منسوبې Related to men؛ ټیکی Ṭikéy:

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱٤. ▲ سـړو ته منسوبې Related to men؛ مصرۍ Mésréy: ۲

۱٥. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women؛ لنډۍ Lánḍéy: ۱۸

۱٦. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women؛ ټپې Ṭapé: ۱۲

۱۷. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women؛ ټيکۍ Ṭikéy:

۱۸. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women؛ مصرۍ Mésréy: ۱۲

۱۹. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ونه - :wanáُ (څرګند واو يا وې ببواک ,,و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lánḍéy: ۸

۲۰. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ينه - :iná (څرګنده يې يا لنډه يې ,, ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) يينه او ينه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lánḍéy: ۱۵

۲۱. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکۍ - :ná (نون زور ولري يا رښتي پښېلې هې ,, ه ،، څخه مخکې ابېخه نې ,, ن ،، زور و لري) نه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lánḍéy: ۱

۲۲. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زوزکي مه — má (maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lánḍéy: ۱۰

۲۳. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکي , ه يا ـه :، xpalə, maɣolə, xwalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lánḍéy:

۲٤. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) , ه يا ـه :، konatawará, zargará, kaftará, ará, aṛ, baxtawará, (کفتره، زرګره، کوناتوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې لنډۍLánḍéy :

۲٥. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ونه - :wanáُ (څرګند واو يا وې ببواک ,,و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې ټپې Ṭapé: ۸

۲٦. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ينه - :iná (څرګنده يې يا لنډه يې ,, ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) يينه او ينه ؛ سره بشپړې شوې ټپې Ṭapé: ۳

۲۷. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکۍ - :ná (نون زور و لري) نه؛ سره بشپړې شوې ټپې Ṭapé:

۲۸. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زوزکي مه — má (maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې ټپې Ṭapé: ۵

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۹. وروستاړي غبر Suffix Voice؛ زورکی , هـ یا ـه :. xpalə, maɣolə, xwalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لړې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټپې Ṭapé:

۳۰. وروستاړي غبر Suffix Voice؛ زوروالـه هې (زور) , هـ یا ـه :. konatawará, zargará, kaftará (کفتره، زرګره، کوناتوره، بختوره، اړ، اره) ará, aṛ, baxtawará, ډېرې لړې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټپې Ṭapé:

۳۱. وروستاړي غبر Suffix Voice؛ ونه - :wanáا (خرګند واو یا وې بېواک ,,و،، په غبر کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې ټیکی Ṭikéy:

۳۲. وروستاړي غبر Suffix Voice؛ ینه - :iná (خرګنده يې یا لنډه يې ,, ي،، په غبر جملې، غونډلې سره راشي) یینه او ینه؛ سره بشپړې شوې ټیکی Ṭikéy:

۳۳. وروستاړي غبر Suffix Voice؛ زوزکی - :ná (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړې شوې ټیکی Ṭikéy:

۳٤. وروستاړي غبر Suffix Voice؛ زورکی مه – má (maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې ټیکی Ṭikéy:

۳۵. وروستاړي غبر Suffix Voice؛ زورکی , هـ یا ـه :. xpalə, maɣolə, xwalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لړې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټیکی Ṭikéy:

۳٦. وروستاړي غبر Suffix Voice؛ زوروالـه هې (زور) , هـ یا ـه :. konatawará, zargará, kaftar (کفتره، زرګره، کوناتوره، بختوره، اړ، اره) ará, aṛ, baxtawará, ډېرې لړې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټیکی Ṭikéy:

۳۷. وروستاړي غبر Suffix Voice؛ ونه - :wanáا (خرګند واو یا وې بېواک ,,و،، په غبر کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې مصرۍ Mésréy: ۲

۳۸. وروستاړي غبر Suffix Voice؛ ینه - :iná (خرګنده يې یا لنډه يې ,, ي،، په غبر جملې، غونډلې سره راشي) یینه او ینه؛ سره بشپړې شوې مصرۍ Mésréy: ۲

۳۹. وروستاړي غبر Suffix Voice؛ زوزکی - :ná (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړې شوې مصرۍ Mésréy:

٤۰. وروستاړي غبر Suffix Voice؛ زورکی مه – má (maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې مصرۍ Mésréy: ۱۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

٤١. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورکی , ه یا ـه :، darə, xpalə, maɣolə, xwalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله، دړه) ډېري لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy:

٤٢. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ؛ زورواله هې (زور) , ه یا ـه :، konatawará, zargará, kaftará ,baxtawará ,aṛ ,ará(کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ډېري لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy:

٤٣. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د مسرو (پټ، نیم بیتی، نیمه کړی، نیم بند یا مسره د پېیلي نیمه کړی، نیم بند یا نیم بیت) کچه: ۱۲۸

٤٤. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د لړونو (چې یکړ، یوون، مفرده وی یې لړ یا ردیف دی؛ د هې ,, ـه ،، ابېځه) کچه: ۶۴

٤٥. د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د نه ماتیدونکي پښېله (حکمي قافیه) کچه: ۶۴

٤٦. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د څپو (څپیزو، څپې، سېلابو، هجاوو ,, سیلیبلس Syllables،، د ابېځو شمېرلو) کچه: ۱۴۰۸

٤٧. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د زورنو(خجیزو، خجونو، اکسنټو ,, لفظ، د موسیقي نوټونه: د خج نښې: د توري په سرنښې , چې د تلفظ د جګوالي او ټيټوالي زور، او ږدوالی، کیفیت ښیي،: ټینګې , لهجې ،: تاکیدي: بیلوونکی نښې: د وینا , ځانګړې، خاص او بېل ، ډولونه. Accents, Morphemels: ،،) کچه: ۳۲۰

٤٨. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د ترنګټوک مېچې کچه: ۶۴

٤٩. د لوړ ترنګټوک (د پایني مسرې پایني څپه یا خوږه غږي اواز په لوړه وي چې ډېری یې په ینه، او نه سره راځي چارباغی لغمانی یې بولي یا د کیسو (داستاني) لنډۍ، ټپې، ټیکی او مصری یې بولي او پاتیشوني نورې چې وروستاړي غږ په ځوړ راځي دي) مېچې کچه: ۲۱

٥٠. د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د ځوړ ترنګټوک مېچې کچه: ۴۳

٥١. دیفتنګونه (غبرګغږون)، ناترویيکي، ترویيکي، سټربل، اوسټربل، پارنویيکي، بلنویيکي، اندېښني او هیبجاني چغې لکه: وی، وه!، وا، نو، الله، او، ګرانه!، یه کربانه! ... . :

٥٢. کره شوې Action Req'ed (وبار (عیبونه) او تېروتنې سمې شوې) : ۱۵۳۹

٥٣. خبرداری (Caution) : ۱۵

٥٤. کنټرول کې (In control) ✓: ټول

(c) ketabton.com: The Digital Library

٦ .٥ ت – ١. د یوې بې سروبوله انګېرنې له مخې د سلیمان لایق کښلې او ویلې په قلم ټولنه کې چې لایق په لنډیو باندې کنفرانس ورکوي، زما د ادبي بهیر د ١٣٨٣ لېږدي اشنا د بازمحمد عابد ثبت او کښلی متن په پورتنۍ ,١٥. ، ګڼه څېرکي یا برخه کې د ت – ١. (تې - یوه) برخه لیکنه کې عیبونه، تېروتنې او زما څرګندول چې روڼوي کتنه داسې:

١٥. ۶ سرلیک، څېره ٢. ت - ١ قلم ټولنه ,, چې لایق په لنډیو باندې کنفرانس ورکوي ،، د بازمحمد عابد ثبت او کښلی متن، ١٣٨٧ لېږدی، ټول چوپړي، کې د لنډۍ‌یو، ټپو، ټیکیو او مصرۍ‌یو کڅه، ١٣٦١ لېږدی، (ګڼه یې په: داني)

زما پلټنه داسې په ډاګه شوې یا زما څېړنه داسې ښودل شوې ده، د لنډۍ‌یو، ټپو، ټیکیو او مصرۍ‌یو انګړ څېړنچوپړو یا ریسرچ پاڼو لومړي ټوک، ١٥. ۶ سرلیک او څېره ٢. ت - ١ کې:

قلم ټولنه ,, چې لایق په لنډیو باندې کنفرانس ورکوي ،، د بازمحمد عابد ثبت او کښلی متن دي:.
په هغه برخه کې چې ما په دې لیکي کښلی دی په ٢. ب – ١ برخه کې. د عیبنو او تېروتنو اندازه: ١١٣ ده او کړه شوې Action Req'ed،
ټول دغه برخه کنټرول کې (In control) ده اوس، خبرداری (Caution) ۵ پېنځه ځایو کې ورته دی د کره لیکلار له مخې، په وت، ې، ترښتي، نخښې، کره ویکي. یوه په کې لنډۍ ده او دوې وارې یې کښلې ده.
چې د سرو ته منسوبې دي، د یوه وروستاړي غړ Suffix Voice؛ زورکی – mana (منه مجهوله هې* مه) مه؛ سره بشپړه شوې لنډۍ Lánḍéy: ١ ده.
(سلیمان، د بازمحمد ثبت، ٢٠٠٨ لېږدی).

(c) ketabton.com: The Digital Library

٧ .٥ ټ. د یوې بې سروبوله انګېرنې له مخې د پوهاند محمد اسمعیل یون په پورتنۍ ,١٥. ، ګڼه څېړګي یا برخه کې د ټ (ټې) ابېڅې لیکنه کې عیبونه، تېروتنې او زما څرګندول چې روڼوي کتنه داسې:

٧.١٥ سرلیک، څېره ٢. ټ ,, د پښتو شعر هندسي جوړښت ،، محمد محمد اسمعیل یون، ٧ او ١٣٨ چوپړي، کې د لنډۍیو، ټپو، ټیکیو او مصرۍیو کچه، ١٣٧٧ لېږدی، (ګڼه یې په: دانې)

زما پلټنه داسې په ډاګه شوې یا زما څېړنه داسې ښودل شوې ده، د لنډۍیو، ټپو، ټیکیو او مصرۍیو انګړ څېړنچوپړو یا ریسرچ پانو لومړي ټوک، ٧.١٥ سرلیک او څېره ٢. ټ کې:

١. څېره ٢. ټ ,, د پښتو شعر څمککچپوهنې (هندسي) جوړښت ،، محمد محمد اسمعیل یون، ٧ او ١٣٨ چوپړي، کې د لنډۍیو، ټپو، ټیکیو او مصرۍیو کچه، ١٣٧٧ لېږدی، (ګڼه یې په: دانې)
٢. ګڼه: ٩
٣. راټولونکي / لیکونکي نوم: پوهیالی محمد اسمعیل یون
٤. لیکی: د پښتو شعر هندسي جوړښت
٥. چاپ کال: ١٣٧٧ لېږدی
٦. ټول ټال لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ: ۴
٧. لنډۍ Lánḍéy:
٨. ټپې Ṭapé: ۴
٩. ټیکۍ Ṭikéy:
١٠. مصرۍ Mésréy:
١١. سړو ته منسوبې Related to men؛ لنډۍ Lánḍéy:
١٢. سړو ته منسوبې Related to men؛ ټپې Ṭapé:
١٣. سړو ته منسوبې Related to men؛ ټیکۍ Ṭikéy:
١٤. سړو ته منسوبې Related to men؛ مصرۍ Mésréy:
١٥. ښځو ته منسوبې Related to women؛ لنډۍ Lánḍéy:

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۶. ▲ ښځو ته منسوبې؛ Related to women؛ ټپې :Tapé ۴

۱۷. ▲ ښځو ته منسوبې؛ Related to women؛ ټیکی :Tikéy

۱۸. ▲ ښځو ته منسوبې؛ Related to women؛ مصری :Mésréy

۱۹. وروستاړي غبر Suffix Voice؛ ونه - :waná (څرګند واو یا وې بېواک ,,و،، په غبر کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy

۲۰. وروستاړي غبر Suffix Voice؛ ینه - :iná (څرګنده یې یا لنډه یې ,, ي،، په غبر جملې، غونډلې سره راشي) یینه او ینه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy

۲۱. وروستاړي غبرSuffix Voice؛ زوزکی - :ná (نون زور ولري یا رښتې پښېلې هې ,, ه ،، څخه مخکې ابېځه نې ,, ن ،، زور و لري) نه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy

۲۲. وروستاړي غبر Suffix Voice؛ زورکی مه – má (maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy

۲۳. وروستاړي غبرSuffix Voice؛ زورکی , ه یا ـه ،: xpalə, maɣolə, xwalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لرې شتون لري؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy

۲۴. وروستاړي غبر Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) , ه یا ـه ،: konatawará, zargará, kaftará ará, aṛ, baxtawará (کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لرې شتون لري؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy

۲۵. وروستاړي غبر Suffix Voice؛ ونه - :waná (څرګند واو یا وې بېواک ,,و،، په غبر کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې ټپې :Tapé ۱

۲۶. وروستاړي غبر Suffix Voice؛ ینه - :iná (څرګنده یې یا لنډه یې ,, ي،، په غبر جملې، غونډلې سره راشي) یینه او ینه ؛ سره بشپړې شوې ټپې :Tapé ۲

۲۷. وروستاړي غبرSuffix Voice؛ زوزکی - :ná (نون زور و لري) نه؛ سره بشپړې شوې ټپې :Tapé

۲۸. وروستاړي غبر Suffix Voice؛ زورکی مه – má (maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې ټپې :Tapé ۱

۲۹. وروستاړي غبرSuffix Voice؛ زورکی , ه یا ـه ،: xpalə, maɣolə, xwalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لرې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټپې :Tapé

۳۰. وروستاړي غبر Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) , ه یا ـه ،: konatawará, zargará, kaftará

(c) ketabton.com: The Digital Library

(کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره arā, aṛ, baxtawarā, بشپړې شوې ټپې Ṭapé:

۳۱. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ونه - wanā: (څرګند واو یا وې بېواک ,,و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې ټیکی Ṭikéy:

۳۲. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ینه - inā: (څرګنده یې یا لنډه یې ,, ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) یینه او ینه؛ سره بشپړې شوې ټیکی Ṭikéy:

۳۳. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکی - nā: (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړې شوې ټیکی Ṭikéy:

۳۴. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورکي مه – mā) manā منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې ټیکی Ṭikéy:

۳۵. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زورکی , هـ یا ـه ،: xpalә, maɣolә, xwalә, tralә (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټیکی Ṭikéy:

۳۶. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) , هـ یا ـه ،: konatawarā, zargarā, kaftar (کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره arā, aṛ, baxtawarā, بشپړې شوې ټیکی Ṭikéy:

۳۷. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ونه - wanā: (څرګند واو یا وې بېواک ,,و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy:

۳۸. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ینه - inā: (څرګنده یې یا لنډه یې ,, ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) یینه او ینه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy:

۳۹. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکی - nā: (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy:

۴۰. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورکي مه – mā) manā منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy:

۴۱. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زورکی , هـ یا ـه ،: daṛә, xpalә, maɣolә, xwalә, tralә (ترله، خوله، مغوله، خپله، دړه) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy:

۴۲. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ؛ زورواله هې (زور) , هـ یا ـه ،: konatawarā, zargarā, kaftarā

(c) ketabton.com: The Digital Library

سره ؛ډېرې لړې شتون لري (اره ،اړ ،بختوره ،کوناټوره ،زرګره ،کفتره)ará, aṛ, baxtawará,

بشپړې شوې مصرۍ :Mésréy

۴۳. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د مسرو (پټ، نیم بیتۍ، نیمه کړۍ، نیم بند یا مسره د پیلي نیمه کړۍ، نیم بند یا نیم بیت) کچه: ۸

۴۴. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د لړونو (چې یکړ، یوون، مفرده وۍ یې لړ یا ردیف دی؛ د هې ,, ه ،، ابېځه) کچه: ۴

۴۵. د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د نه ماتیدونکې پښېله (حکمي قافیه) کچه: ۴

۴۶. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د ځپو (ځپیزو، ځپې، سپلابو، هجاوو ,, سیلیبلس Syllables،، د ابېځو شمېرلو) کچه: ۸۸

۴۷. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د زورنو(خجیزو، خجونو، اکسنټو ,, لفظ، د موسیقي نوټونه: د خج نښې: د توري په سرنښې , چې د تلفظ د جګوالي او ټیټوالي زور، او ږدوالی، کیفیت ښيي،: ټینګې , لهجې ،: تاکیدي: بیلوونکی نښې: د وینا , ځانګړې، خاص او بېل ، ډولونه. :Accents, Morphemels ،،) کچه: ۲۰

۴۸. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د ترنګتوک مېچې کچه: ۴

۴۹. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د لوړ ترنګتوک (د پاینی مسرې پاینی ځپه یا خوره غږې اواز په لوړه وې چې ډېری یې په ینه، او نه سره راځې چارباغی لغمانی یې بولې یا د کیسو (داستاني) لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ یې بولې او پاتیشوني نوري چې وروستاړې غږ په ځوړ راځي دي) مېچې کچه: ۲

۵۰. د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د ځوړ ترنګتوک مېچې کچه: ۲

۵۱. دیفتنګونه (غبرګغږون)، ناترویکې، ترویکې، ستربل، اوستربل، پارنویکې، بلنویکې، اندېښنې او هیېجاني چغې لکه: وی، وه!، وا، نو، الله، او، ګرانه!، په کربانه! .... :

۵۲. کره شوې Action Req'ed (ویار (عیبونه) او تېروتنې سمې شوې) : ۱۳

۵۳. خبرداری (Caution) : ۳

۵۴. کنټرول کې (In control) : ټول

(c) ketabton.com: The Digital Library

۸.۵ ج. د یوې بې سروبوله انګېرنې له مخې څېړنوال دوست محمد دوست شینواری په پورتنۍ ,۱۵. ، ګڼه څپرکي یا برخه کې د ج (جې، جیم) ابېڅې لیکنه کې عیبونه، تېروتنې او زما څرګندول چې رونوي کتنه داسې:

۸.۱۵ ۸ سرلیک، څېره ۲. ج ,, د پښتو د ولسي ادب لارې ،، څېړنوال دوست محمد دوست شینواری ، لنډی سرلیک کې د لنډۍ یو، ټپو، ټیکیو او مصری یو کچه، ۱۳۸۵ لېږدی، (ګڼه یې په: دانې)

زما پلټنه داسې په ډاګه شوې یا زما څېړنه داسې ښودل شوې ده، د لنډۍ یو، ټپو، ټیکیو او مصری یو انګړ څېړنچوپړو یا ریسرچ پانو لومړي توک، ۸.۱۵ سرلیک او څېره ۲. ج کې:

۱. څېره ۲. ج ,, د پښتو د ولسي ادب لارې ،، څېړنوال دوست محمد دوست شینواری ، لنډی سرلیک کې د لنډۍ یو، ټپو، ټیکیو او مصری یو کچه، ۱۳۸۵ لېږدی، (ګڼه یې په: دانې)
۲. ګڼه: ۱۰
۳. راټولونکي / لیکونکي نوم: څېړنوال دوست محمد دوست شینواری
۴. لیکی: د پښتو د ولسي ادب لارې
۵. چاپ کال: ۱۳۸۵ لېږدی
۶. ټول ټال لنډۍ، ټپې، ټیکی او مصری: ۱۶
۷. لنډی Lánḍéy: ۹
۸. ټپې Ṭapé: ۶
۹. ټیکی Ṭikéy:
۱۰. مصری Mésréy: ۱
۱۱. ▲ سرو ته منسوبې Related to men؛ لنډی Lánḍéy: ۴
۱۲. ▲ سرو ته منسوبې Related to men؛ ټپې Ṭapé: ۱
۱۳. ▲ سرو ته منسوبې Related to men؛ ټیکی Ṭikéy:
۱۴. ▲ سرو ته منسوبې Related to men؛ مصری Mésréy: ۱
۱۵. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women؛ لنډی Lánḍéy: ۵

(c) ketabton.com: The Digital Library

١٦. ▲ ښځو ته منسوبې؛ Related to women؛ ټپې Ṭapé: ٥

١٧. ▲ ښځو ته منسوبې؛ Related to women؛ ټيکی Ṭikéy:

١٨. ▲ ښځو ته منسوبې؛ Related to women؛ مصرى Mésréy:

١٩. وروستاړي غبر؛ Suffix Voice؛ ونه - :wanáُ (ځرګند واو يا وې ببواک ,,و،، په غبر کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lánḍéy: ٣

٢٠. وروستاړي غبر؛ Suffix Voice؛ ينه - :iná (ځرګنده يې يا لنډه يې ,, ي،، په غبر جملې، غونډلې سره راشي) يينه او ينه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lánḍéy: ٣

٢١. وروستاړي غبر؛ Suffix Voice؛ زوزکی - :ná (نون زور ولري يا رښتې پښېلې هې ,, ه ،، ځخه مخکې ابېځه نې ,, ن ،، زور و لري) نه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lánḍéy: ١

٢٢. وروستاړي غبر؛ Suffix Voice؛ زوزکی مه – má (maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lánḍéy: ١

٢٣. وروستاړي غبر؛ Suffix Voice؛ زوزکی , ه يا ـه ،: xpalə, maɣolə, xwalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لړې شتون لري؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lánḍéy: ١

٢٤. وروستاړي غبر؛ Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) , ه يا ـه ،: konatawará, zargará, kaftará ará, aṛ, baxtawará (کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لړې شتون لري؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lánḍéy :

٢٥. وروستاړي غبر؛ Suffix Voice؛ ونه - :wanáُ (ځرګند واو يا وې ببواک ,,و،، په غبر کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې ټپې Ṭapé: ٢

٢٦. وروستاړي غبر؛ Suffix Voice؛ ينه - :iná (ځرګنده يې يا لنډه يې ,, ي،، په غبر جملې، غونډلې سره راشي) يينه او ينه ؛ سره بشپړې شوې ټپې Ṭapé: ١

٢٧. وروستاړي غبر؛ Suffix Voice؛ زوزکی - :ná (نون زور و لري) نه؛ سره بشپړې شوې ټپې Ṭapé:
١

٢٨. وروستاړي غبر؛ Suffix Voice؛ زوزکی مه – má (maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې ټپې Ṭapé: ٢

٢٩. وروستاړي غبر؛ Suffix Voice؛ زوزکی , ه يا ـه ،: xpalə, maɣolə, xwalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لړې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټپې Ṭapé:

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳۰. وروستاړي غبر Suffix Voice؛ زوروااله هې (زور) , ه يا ـه ،: konatawará, zargará, kaftará (کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ډېري لړې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټپې Tapé:

۳۱. وروستاړي غبر Suffix Voice؛ ونه - :waná (ځرګند واو يا وې بېواک ,,و،، په غبر کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې ټيکۍ Tikéy:

۳۲. وروستاړي غبر Suffix Voice؛ ينه - :iná (ځرګنده يې يا لنډه يې ,, ي،، په غبر جملې، غونډلې سره راشي) يينه او ينه؛ سره بشپړې شوې ټيکۍ Tikéy:

۳۳. وروستاړي غبرSuffix Voice؛ زوزکی - :ná (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړې شوې ټيکۍ Tikéy:

۳۴. وروستاړي غبر Suffix Voice؛ زورکی مه – má (maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې ټيکۍ Tikéy:

۳۵. وروستاړي غبرSuffix Voice؛ زورکی , ه يا ـه ،: xpalə, maɣolə, xwalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېري لړې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټيکۍ Tikéy:

۳۶. وروستاړي غبر Suffix Voice؛ زوروااله هې (زور) , ه يا ـه ،: konatawará, zargará, kaftar (کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ډېري لړې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټيکۍ Tikéy:

۳۷. وروستاړي غبر Suffix Voice؛ ونه - :waná (ځرګند واو يا وې بېواک ,,و،، په غبر کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې مصرۍ Mésréy:

۳۸. وروستاړي غبر Suffix Voice؛ ينه - :iná (ځرګنده يې يا لنډه يې ,, ي،، په غبر جملې، غونډلې سره راشي) يينه او ينه؛ سره بشپړې شوې مصرۍ Mésréy:

۳۹. وروستاړي غبرSuffix Voice؛ زوزکی - :ná (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړې شوې مصرۍ Mésréy:

۴۰. وروستاړي غبر Suffix Voice؛ زورکی مه – má (maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې مصرۍ Mésréy: ۱

۴۱. وروستاړي غبرSuffix Voice؛ زورکی , ه يا ـه ،: darə, xpalə, maɣolə, xwalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله، دره) ډېري لړې شتون لري؛ سره بشپړې شوې مصرۍ Mésréy:

۴۲. وروستاړي غبر Suffix Voice؛ ؛ زوروااله هې (زور) , ه يا ـه ،: konatawará, zargará, kaftará

(c) ketabton.com: The Digital Library

(کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لړې شتون لري؛ سره arạ́, ar̥, baxtawarạ́, بشپړې شوې مصرۍ Mésréy:

۴۳. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د مسرو (پټ، نیم بیتۍ، نیمه کرۍ، نیم بند یا مسره د پیلي نیمه کرۍ، نیم بند یا نیم بیت) کچه: ۳۲

۴۴. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د لړونو (چې یکړ، یوون، مفرده وۍ یې لړ یا ردیف دی؛ د هې ,, ه ،، ابېخه) کچه: ۱۶

۴۵. د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د نه ماتیدونکي پښپله (حکمي قافیه) کچه: ۱۶

۴۶. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د څپو (څپیزو، څپې، سپلابو، هجاوو ,, سیلیبلس Syllables،، د ابېڅو شمېرلو) کچه: ۳۵۲

۴۷. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د زورنو(خجیزو، خجونو، اکسنټو ,, لفظ، د موسیقي نوټونه: د خج نښې: د توري په سرنښې , چې د تلفظ د جګوالي او ټیټوالي زور، او ږدوالی، کیفیت ښیي،: ټینګې , لهجې ،: تاکیدي: بیلوونکی نښې: د وینا , ځانګړي، خاص او بېل ، ډولونه. :Accents, Morphemels ،،) کچه: ۸۰

۴۸. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د ترنګټوک مېچې کچه: ۱۶

۴۹. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د لوړ ترنګټوک (د پاینۍ مسرې پاینۍ څپه یا خوره غږي اواز په لوړه وې چې ډېرۍ یې په ینه، او نه سره راځي چارباغی لغمانی یې بولي یا د کیسو (داستاني) لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ یې بولي او پاتیشوني نوري چې وروستاړي غږ په خوږ راځي دي) مېچې کچه: ۶

۵۰. د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د خوږ ترنګټوک مېچې کچه: ۱۰

۵۱. دیفتنګونه (غبرګغږون)، ناترویيکي، ترویيکي، ستربل، اوستربل، پارنویيکي، بلنویيکي، اندیښني او هیېجاني چغې لکه: وۍ، وه!، وا، نو، الله، او، ګرانه!، په کربانه! ... . :

۵۲. کره شوې Action Req'ed (وبار (عیبونه) او تېروتنې سمې شوې) 🟥 : ۶

۵۳. خبرداری (Caution) 🟡 : ۲

۵۴. کنټرول کې (In control) ✓ : ټول

(c) ketabton.com: The Digital Library

۹.۵ چ. د یوې بې سروبوله انګېرنې له مخې د جانان ,, پښتو لنډیو کې محرومیت ،، په پورتنۍ ۹.۱۵ ، ګڼه څېړکې یا برخه کې د چ (چې) ابېڅې لیکنه کې عیبونه، تېروتنې او زما څرګندول چې روڼوې کتنه داسې:

۹.۱۵ سرلیک، څېره ۲. چ جانان ,, پښتو لنډیو کې محرومیت ،، په دې لیکنه کې د لنډۍیو، ټپو، ټیکیو او مصرۍیو کچه، ۱۳۸۵ لېږدی، (ګڼه یې په: داني)

زما پلټنه داسې په ډاګه شوې یا زما څېړنه داسې ښودل شوې ده، د لنډۍیو، ټپو، ټیکیو او مصرۍیو انګړ څېړنچوپړو یا ریسرچ پاڼو لومړي ټوک، ۹.۱۵ سرلیک او څېره ۲. چ کې:

۱. څېره ۲. چ جانان ,, پښتو لنډیو کې محرومیت ،، په دې لیکنه کې د لنډۍیو، ټپو، ټیکیو او مصرۍیو کچه، ۱۳۸۵ لېږدی، (ګڼه یې په: داني)
۲. ګڼه: ۱۸
۳. راټولونکي / لیکونکي نوم: جانان
٤. لیکی / لیکنه: پښتو لنډیو کې محرومیت
۵. چاپ کال / نا چاپ: ۱۳۸۵ لېږدی
٦. ټول ټال لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ: ۱۸
۷. لنډۍ Lánḍéy: ۴
۸. ټپې Ṭapé: ۶
۹. ټیکۍ Ṭikéy:
۱۰. مصرۍ Mésréy: ۸
۱۱. ▲ سرو ته منسوبې Related to men؛ لنډۍ Lánḍéy:
۱۲. ▲ سړو ته منسوبې Related to men؛ ټپې Ṭapé:
۱۳. ▲ سرو ته منسوبې Related to men؛ ټیکۍ Ṭikéy:
۱٤. ▲ سرو ته منسوبې Related to men؛ مصرۍ Mésréy:
۱۵. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women؛ لنډۍ Lánḍéy: ۴
۱٦. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women؛ ټپې Ṭapé: ۶

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۷. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women؛ ټیکۍ :Tikéy

۱۸. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women؛ مصرۍ :Mésréy ۸

۱۹. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ونه - :wanā (خرګند واو یا وي بېواک ,,و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy

۲۰. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ینه - :iná (خرګنده یې یا لنډه یې ,, ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) یینه او ینه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy ۲

۲۱. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکی - :ná (نون زور ولري یا رښتې پښېلې هې ,, ه ،، ځخه مخکې ابېځه نې ,, ن ،، زور و لري) نه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy

۲۲. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورکی مه – má) maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy ۲

۲۳. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زورکی , ه یا ـه :، xpalə, maɣolə, xwalə, tralə) ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy

۲۴. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) , ه یا ـه :، konatawará, zargará, kaftará arā, ar̥, baxtawará (کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې لنډۍLánḍéy :

۲۵. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ونه - :wanā (خرګند واو یا وي بېواک ,,و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې ټپې :Ṭapé ۲

۲۶. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ینه - :iná (خرګنده یې یا لنډه یې ,, ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) یینه او ینه ؛ سره بشپړې شوې ټپې :Ṭapé ۴

۲۷. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکی - :ná (نون زور و لري) نه؛ سره بشپړې شوې ټپې :Ṭapé

۲۸. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورکی مه – má) maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې ټپې :Ṭapé

۲۹. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زورکی , ه یا ـه :، xpalə, maɣolə, xwalə, tralə) ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټپې :Ṭapé

۳۰. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) , ه یا ـه :، konatawará, zargará, kaftará

(c) ketabton.com: The Digital Library

(کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره arạ́, aṛ, baxtawarạ́,
بشپړې شوې ټپې Tạpé:

۳۱. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ونه - wanạ́: (ځرګند واو یا وې بېواک ,,و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې ټیکی Ṭikéy:

۳۲. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ینه - inạ́: (ځرګنده یې یا لنډه یې ,, ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) یینه او ینه؛ سره بشپړې شوې ټیکی Ṭikéy:

۳۳. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکی - nạ́: (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړې شوې ټیکی Ṭikéy:

۳۴. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورکې مه – mạ́ (manạ́ منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې ټیکی Ṭikéy:

۳۵. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زورکی , ه یا ـه ،: xpalə, maγolə, xwalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټیکی Ṭikéy:

۳۶. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) , ه یا ـه ،: konatawarạ́, zargarạ́, kaftar (کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره arạ́, aṛ, baxtawarạ́, بشپړې شوې ټیکی Ṭikéy:

۳۷. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ونه - wanạ́: (ځرګند واو یا وې بېواک ,,و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy: ۳

۳۸. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ینه - inạ́: (ځرګنده یې یا لنډه یې ,, ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) یینه او ینه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy: ۲

۳۹. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکی - nạ́: (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy:

۴۰. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورکې مه – mạ́ (manạ́ منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy: ۳

۴۱. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زورکی , ه یا ـه ،: daṛə, xpalə, maγolə, xwalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله، دړه) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy:

۴۲. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ؛ زورواله هې (زور) , ه یا ـه ،: konatawarạ́, zargarạ́, kaftarạ́

(c) ketabton.com: The Digital Library

(کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) arә́, aṛ, baxtawarә́, ډېرې لړې شتون لري؛ سره بشپړې شوې مصرۍ Mésréy:

۴۳. ټول ټال د لنډیو، ټپو، ټیکیو او مصریو د مسرو (پټ، نیم بیتۍ، نیمه کړۍ، نیم بند یا مسره د پېیلې نیمه کړۍ، نیم بند یا نیم بیت) کچه: ۳۶

۴۴. ټول ټال د لنډیو، ټپو، ټیکیو او مصریو د لړونو (چې یکړ، یوون، مفرده وی یې لړ یا ردیف دی؛ د هې ,, ه ،، ابېڅه) کچه: ۱۸

۴۵. د لنډیو، ټپو، ټیکیو او مصریو د نه ماتیدونکي پښیله (حکمي قافیه) کچه: ۱۸

۴۶. ټول ټال د لنډیو، ټپو، ټیکیو او مصریو د ځپو (ځپیزو، ځپې، سپلابو، هجاوو ,, سیلیبلس Syllables،، د ابېڅو شمېرلو) کچه: ۳۹۶

۴۷. ټول ټال د لنډیو، ټپو، ټیکیو او مصریو د زورنو(خجیزو، خجونو، اکسنټو ,, لفظ، د موسیقي نوټونه: د خج نښې: د توري په سرنښې , چې د تلفظ د جګوالي او ټیټوالي زور، او رډوالی، کیفیت ښیي،: ټینګې , لهجې ،: تاکیدي: بیلوونکی نښې: د وینا , ځانګړې، خاص او بېل ، ډولونه. :Accents, Morphemels ،،) کچه: ۹۰

۴۸. ټول ټال د لنډیو، ټپو، ټیکیو او مصریو د ترنګټوک مېچې کچه: ۱۸

۴۹. ټول ټال د لنډیو، ټپو، ټیکیو او مصریو د لوړ ترنګټوک (د پاینۍ مسرې پاینۍ څپه یا خوره غږې اواز په لوړه وې چې ډېری یې په ینه، او نه سره راځې چارباغی لغمانۍ یې بولې یا د کیسو (داستاني) لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ یې بولې او پاتیشوني نورې چې وروستاړې غږ په ځوړ راځې دي) مېچې کچه: ۸

۵۰. د لنډیو، ټپو، ټیکیو او مصریو د ځوړ ترنګټوک مېچې کچه (چې ترنګټوک په کې په ځوړ یا ټېټوالي وي): ۱۰

۵۱. دیفتنګونه (غبرګغږون)، ناترویکي، ترویکي، ستربل، اوستربل، پارنویکي، بلنویکي، اندېښني او هیېجاني چغې لکه: وی، وه!، وا، نو، الله، او، ګرانه!، یه کربانه! .... :

۵۲. کره شوې Action Req'ed (وپار (عیبونه) او تېروتنې سمې شوې) ■ : ۱۳

۵۳. خبرداری (Caution) ● : ۱۰

۵۴. کنټرول کې (In control) ✓: ټول

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵. ۱۰ ځ. د یوې بې سروبوله انګېرنې له مخې د فیاض علي شاه اخونزاده په پورتنۍ ,۱۵. ۰ ، ګڼه څېړکې یا برخه کې د ځ (ځې) ابېځې لیکنه کې عیبونه، تېروتنې او زما څرګندول چې روڼوي کتنه داسې:

۱۵. ۱۰ سرلیک، څېره ۲. ځ ,, د پښتو اولسي شاعري کې د ټپې اهمیت ،، فیاض علی شاه اخونزاده ، لیکنه کې د لنډۍ یو، ټپو، ټیکیو او مصرۍ یو کچه، ۱۳۸۶ لېږدی، (ګڼه یې په: دانې)

زما پلټنه داسې په ډاګه شوې یا زما څېړنه داسې ښودل شوې ده، د لنډۍ یو، ټپو، ټیکیو او مصرۍ یو انګړ څېړنچوپړو یا ریسرچ پاڼو لومړي ټوک، ۱۵. ۱۰ سرلیک او څېره ۲. ځ کې:

۱. څېره ۲. ځ ,, د پښتو اولسي شاعري کې د ټپې اهمیت ،، فیاض علی شاه اخونزاده ، لیکنه کې د لنډۍ یو، ټپو، ټیکیو او مصرۍ یو کچه، ۱۳۸۶ لېدی، (ګڼه یې په: دانې)

۲. ګڼه: ۱۱

۳. راټولونکي / لیکونکي نوم: فیاض علی شاه اخونزاده

۴. لیکی / لیکنه: د پښتو اولسي شاعري کې د ټپې اهمیت

۵. چاپ کال / نا چاپ: ۱۳۸۶ لېږدی

۶. ټول ټال لنډۍ، ټپې، ټیکی او مصرۍ: ۲۴

۷. لنډۍ Lánḍéy: ۵

۸. ټپې Ṭapé: ۷

۹. ټیکی Ṭikéy:

۱۰. مصرۍ Mésréy: ۱۲

۱۱. ▲ سړو ته منسوبې Related to men؛ لنډۍ Lánḍéy: ۲

۱۲. ▲ سړو ته منسوبې Related to men؛ ټپې Ṭapé: ۲

۱۳. ▲ سړو ته منسوبې Related to men؛ ټیکی Ṭikéy:

۱۴. ▲ سړو ته منسوبې Related to men؛ مصرۍ Mésréy: ۵

۱۵. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women؛ لنډۍ Lánḍéy: ۳

۱۶. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women؛ ټپې Ṭapé: ۵

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۷. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women؛ ټیکی :Tikéy

۱۸. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women؛ مصرى :Mésréy ۷

۱۹. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ونه - :waná (خرګند واو یا وې بېواک ,,و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy ۳

۲۰. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ینه - :iná (خرګنده يې يا لنډه يې ,, ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) یینه او ینه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy ۱

۲۱. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکی - :ná (نون زور ولري يا رښتې پښېلې هې ,, ه ،، خخه مخکې ابېخه نې ,, ن ،، زور و لري) نه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy

۲۲. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زوزکی مه – má (maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy ۱

۲۳. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکی , ه يا ـه :. xpalə, maɣolə, xwalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy

۲٤. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) , ه يا ـه :. konatawará, zargará, kaftará, ará, aṛ, baxtawará (کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lánḍéy :

۲۵. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ونه - :waná (خرګند واو یا وې بېواک ,,و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې ټپې :Ṭapé ۱

۲٦. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ینه - :iná (خرګنده يې يا لنډه يې ,, ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) یینه او ینه ؛ سره بشپړې شوې ټپې :Ṭapé ۶

۲۷. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکی - :ná (نون زور و لري) نه؛ سره بشپړې شوې ټپې :Ṭapé

۲۸. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زوزکی مه – má (maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې ټپې :Ṭapé

۲۹. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکی , ه يا ـه :. xpalə, maɣolə, xwalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټپې :Ṭapé

۳۰. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) , ه يا ـه :. konatawará, zargará, kaftará

(c) ketabton.com: The Digital Library

(کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ډېري لږي شتون لري؛ سره arā, aṛ, baxtawarā,
بشپړي شوي ټپې Ṭapé:

۳۱. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ونه - wanā: (خرګند واو یا وي بېواک ,,و،، په غږ کلمې سره
راشي) ونه؛ سره بشپړي شوې ټیکی Ṭikéy:

۳۲. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ینه - inā: (خرګنده يې یا لنډه يې ,, ي،، په غږ جملې، غونډلې
سره راشي) یینه او ینه؛ سره بشپړي شوې ټیکی Ṭikéy:

۳۳. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زورکی - nā: (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړي شوې ټیکی Ṭikéy:

۳۴. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورکي مه – mā (manā منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړي
شوي ټیکی Ṭikéy:

۳۵. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زورکی , هـ یا ـه ،: xpalə, maɣolə, xwalə, tralə (تړله،
خوله، مغوله، خپله) ډېري لږي شتون لري؛ سره بشپړي شوې ټیکی Ṭikéy:

۳۶. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زوروالـه هې (زور) , هـ یا ـه ،: konatawarā, zargarā, kaftar
(کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ډېري لږي شتون لري؛ سره arā, aṛ, baxtawarā,
بشپړي شوي ټیکی Ṭikéy:

۳۷. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ونه - wanā: (خرګند واو یا وي بېواک ,,و،، په غږ کلمې سره
راشي) ونه؛ سره بشپړي شوي مصری Mésréy: ۱

۳۸. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ینه - inā: (خرګنده يې یا لنډه يې ,, ي،، په غږ جملې، غونډلې
سره راشي) یینه او ینه؛ سره بشپړي شوي مصری Mésréy: ۷

۳۹. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زورکی - nā: (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړي شوي مصری
Mésréy:

۴۰. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورکي مه – mā (manā منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړي
شوي مصری Mésréy: ۴

۴۱. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زورکی , هـ یا ـه ،: daṛə, xpalə, maɣolə, xwalə, tralə
(تړله، خوله، مغوله، خپله، دړه) ډېري لږي شتون لري؛ سره بشپړي شوي مصری Mésréy:

۴۲. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ؛ زوروالـه هې (زور) , هـ یا ـه ،: konatawarā, zargarā, kaftarā

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو انګړ
څـــــېړنــچوپړي (ريســـــــــرچ پاڼـــې)

(کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لړې شتون لري؛ سره arā, ar, baxtawarā,

بشپړې شوې مصری Mésréy:

٤٣. ټول ټال د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو د مسرو (پټ، نیم بیتۍ، نیمه کړۍ، نیم بند یا مسره د پیپلې نیمه کړۍ، نیم بند یا نیم بیت) کچه: ۴۸

٤٤. ټول ټال د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو د لړونو (چې یکړ، یوون، مفرده وی یې لړ یا ردیف دی؛ د هې ,, ه ،، ابېڅه) کچه: ۲۴

٤٥. د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو د نه ماتیدونکي پښبله (حکمي قافیه) کچه: ۲۴

٤٦. ټول ټال د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو د څپو (څپیزو، څپې، سپلابو، هجاوو ,, سیلیبلس Syllables،، د ابېڅو شمېرلو) کچه: ۵۲۸

٤٧. ټول ټال د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو د زورنو(خجیزو، خجونو، اکسنټو ,, لفظ، د موسیقي نوټونه: د خج نښې: د توري په سرنښې , چې د تلفظ د جګوالي او ټیټوالي زور، او ږدوالی، کیفیت ښيي.: ټینګې , لهجې ،: تاکیدي: بیلوونکی نښې: د وینا , ځانګړې، خاص او بېل ، ډولونه. :Accents, Morphemels ،،) کچه: ۱۲۰

٤٨. ټول ټال د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو د ترنګټوک مېچې کچه: ۲۴

٤٩. ټول ټال د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو د لوړ ترنګټوک (د پاینۍ مسرې پاینۍ څپه یا خوره غږې اواز په لوړه وي چې ډېری یې په ینه، او نه سره راځي چارباغی لغمانی یې بولې یا د کیسو (داستاني) لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ یې بولې او پاتیشوني نورې چې وروستاړې غږ په ځوړ راځي دي) مېچې کچه: ۱۴

٥٠. د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو د ځوړ ترنګټوک مېچې کچه (چې ترنګټوک په کې په ځوړ یا ټېټوالي وي): ۱۰

٥١. دیفتنګونه (غبرګغږون)، ناترويیکي، ترويیکي، سټربل، اوسټربل، پارنويیکي، بلنويیکي، اندېښنې او هیبجاني چغې لکه: وی، وه!، وا، نو، الله، او، ګرانه!، یه کربانه! ... . :

٥٢. کره شوي Action Req'ed (ویار (عیبونه) او تېروتنې سمې شوې) ■ : ۱۳

٥٣. خبرداری (Caution) ● : ۱۰

٥٤. کنټرول کې (In control) ✓ : ټول

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵. ۱۱ ځ. د یوې بې سروبوله انګېرنې له مخې د محمد حامد حلیمي ,, لنډۍ د ګلونو په سمندرکې ،، په پورتنۍ ,۱۵. ، ګڼه څېرګي یا برخه کې د ځ (څې) ابېڅې لیکنه کې عیبونه، تېروتنې او زما څرګندول چې روڼوي کتنه داسې:

۱۱.۱۵ سرلیک، څېره ۲. ځ محمد حامد حلیمي ,, لنډۍ د ګلونو په سمندر کې ،، په دې لیکنه کې د لنډۍ‌یو، ټپو، ټیکیو او مصرۍ‌یو کچه، ۱۳۸۶ لېږدی، (ګڼه یې په: داني)

زما پلټنه داسې په ډاګه شوې یا زما څېړنه داسې ښودل شوې ده، د لنډۍ‌یو، ټپو، ټیکیو او مصرۍ‌یو انګړ څېړنچوپړو یا ریسرچ پانو لومړي ټوک، ۱۱.۱۵ سرلیک او څېره ۲. ځ کې:

۱. څېره ۲. ځ محمد حامد حلیمي ,, لنډۍ د ګلونو په سمندر کې ،، په دې لیکنه کې د لنډۍ‌یو، ټپو، ټیکیو او مصرۍ‌یو کچه، ۱۳۸۶ لېږدی، (ګڼه یې په: داني)
۲. ګڼه: ۱۵
۳. راټولونکي / لیکونکي نوم: محمد حامد حلیمي
۴. لیکی / لیکنه: لنډۍ د ګلونو په سمندر کې
۵. چاپ کال / نا چاپ: ۱۳۸۶ لېږدی
۶. ټول ټال لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ: ۴۳
۷. لنډۍ Lánḍéy: ۱۳
۸. ټپې Ṭapé: ۷
۹. ټیکۍ Ṭikéy:
۱۰. مصرۍ Mésréy: ۲۲
۱۱. ▲ سړو ته منسوبې Related to men؛ لنډۍ Lánḍéy: ۷
۱۲. ▲ سړو ته منسوبې Related to men؛ ټپې Ṭapé: ۴
۱۳. ▲ سړو ته منسوبې Related to men؛ ټیکۍ Ṭikéy:
۱۴. ▲ سړو ته منسوبې Related to men؛ مصرۍ Mésréy: ۱۶
۱۵. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women؛ لنډۍ Lánḍéy: ۶
۱۶. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women؛ ټپې Ṭapé: ۳

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۷. ▲ ښځو ته منسوبې؛ Related to women؛ ټیکۍ :Tikéy

۱۸. ▲ ښځو ته منسوبې؛ Related to women؛ مصرۍ :Mésréy ۷

۱۹. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ونه - :waná (ځرګند واو یا وې بېواک ,,و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy ۱

۲۰. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ینه - :iná (ځرګنده يې یا لنډه يې ,, ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) يينه او ينه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy ۷

۲۱. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکی - :ná (نون زور ولري یا رښتې پښېلې هې ,, ه ،، ځخه مخکې ابېځه نې ,, ن ،، زور و لري) نه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy

۲۲. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورکی مه – má (maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy ۵

۲۳. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زورکی , ه یا ـه :. xpalә, maɣolә, xwalә, tralә (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy

۲۴. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) , ه یا ـه :. konatawará, zargará, kaftará ará, aṛ, baxtawará (کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lánḍéy :

۲۵. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ونه - :waná (ځرګند واو یا وې بېواک ,,و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې ټپې :Ṭapé ۱

۲۶. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ینه - :iná (ځرګنده يې یا لنډه يې ,, ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) يينه او ينه ؛ سره بشپړې شوې ټپې :Ṭapé ۵

۲۷. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکی - :ná (نون زور و لري) نه؛ سره بشپړې شوې ټپې :Ṭapé

۲۸. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورکی مه – má (maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې ټپې :Ṭapé ۱

۲۹. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زورکی , ه یا ـه :. xpalә, maɣolә, xwalә, tralә (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټپې :Ṭapé

۳۰. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) , ه یا ـه :. konatawará, zargará, kaftará

(c) ketabton.com: The Digital Library

(کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لړې شتون لري؛ سره ará, aṛ, baxtawará,
بشپړې شوې ټپې Ṭapé:

۳۱. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ونه - :wanáَ (ځرګند واو یا وې بېواک ,,و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې ټیکی Ṭikéy:

۳۲. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ینه - :ináَ (ځرګنده یې یا لنډه یې ,, ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) یینه او ینه؛ سره بشپړې شوې ټیکی Ṭikéy:

۳۳. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکی - :ná (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړې شوې ټیکی Ṭikéy:

۳۴. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورکې مه – má) maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې ټیکی Ṭikéy:

۳۵. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زورکی , ه یا ـه ،: xpalə, maɣolə, xwalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لړې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټیکی Ṭikéy:

۳۶. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زوروالـه هې (زور) , ه یا ـه ،: konatawará, zargará, kaftar (کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لړې شتون لري؛ سره ará, aṛ, baxtawará, بشپړې شوې ټیکی Ṭikéy:

۳۷. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ونه - :wanáَ (ځرګند واو یا وې بېواک ,,و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې مصرۍ Mésréy: ۷

۳۸. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ینه - :ináَ (ځرګنده یې یا لنډه یې ,, ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) یینه او ینه؛ سره بشپړې شوې مصرۍ Mésréy: ۱۲

۳۹. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکی - :ná (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړې شوې مصرۍ Mésréy:

۴۰. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورکې مه – má) maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې مصرۍ Mésréy: ۳

۴۱. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زورکی , ه یا ـه ،: daṛə, xpalə, maɣolə, xwalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله، دړه) ډېرې لړې شتون لري؛ سره بشپړې شوې مصرۍ Mésréy:

۴۲. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ؛ زوروالـه هې (زور) , ه یا ـه ،: konatawará, zargará, kaftará

(c) ketabton.com: The Digital Library

arā, ar, baxtawarā, (کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لرې شتون لري؛ سره بشپړې شوې مصرۍ Mésréy:

٤٣. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د مسرو (پټ، نیم بیتۍ، نیمه کړی، نیم بند یا مسره د پیلې نیمه کړی، نیم بند یا نیم بیت) کچه: ۸۶

٤٤. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د لړونو (چې یکړ، یوون، مفرده وی یې لړ یا ردیف دی؛ د هې ,, ه ،، ابېڅه) کچه: ۴۳

٤٥. د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د نه ماتیدونکې پښېله (حکمي قافیه) کچه: ۴۳

٤٦. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د څپو (څپېزو، څپې، سپلابو، هجاوو ,, سیلیبلس Syllables،، د ابېڅو شمېرلو) کچه: ۹۴۶

٤٧. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د زورنو(خجیزو، خجونو، اکسنټو ,, لفظ، د موسیقي نوټونه: د خج نښې: د توري په سرنښې , چې د تلفظ د جګوالي او ټیټوالي زور، او ږدوالی، کیفیت ښیي،: ټینګې , لهجې ،: تاکیدي: بیلوونکی نښې: د وینا , ځانګړې، خاص او بېل ، ډولونه. :Accents, Morphemels ،،) کچه: ۲۱۵

٤٨. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د ترنګټوک مېچې کچه: ۴۳

٤٩. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د لوړ ترنګټوک (د پاینی مسرې پاینی څپه یا خوره غږې اواز په لوړه وي چې ډېری یې په ینه، او نه سره راځي چارباغی لغمانی یې بولې یا د کیسو (داستاني) لنډۍ، ټپې، ټیکی او مصری یې بولې او پاتیشوني نورې چې وروستاړې غږ په ځوړ راځي دي) مېچې کچه: ۱۴

٥٠. د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د ځوړ ترنګټوک مېچې کچه (چې ترنګټوک په کې په ځوړ یا ټیټوالي وي): ۱۰

٥١. دیفتنګونه (غبرګغږون)، ناترویبکې، ترویبکې، ستربل، اوستربل، پارنویبکې، بلنویبکې، اندېښنې او هیېجاني چغې لکه: وی، وه!، وا، نو، الله، او، ګرانه!، یه کربانه! .... :

٥٢. کره شوې Action Req'ed (ویار (عیبونه) او تېروتنې سمې شوې) ■ : ۳۳۶

٥٣. خبرداری (Caution) ● : ۱۶

٥٤. کنټرول کې (In control) ✓: ټول

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵. ۱۲ خ. د یوې بې سروبوله انګېرنې له مخې د ولایت خان ځدراڼ ,, د پښتو لنډۍ یو په اړه یوه څو خبرې،، په پورتنۍ ,۱۵. ، ګڼه څېرکي یا برخه کې د خ (خې) ابېڅې لیکنه کې عیبونه، تېروتنې اوزما څرګندول چې روڼوي کتنه داسې:

۱۱.۱۵ سرلیک، څېره ۲. خ ولایت خان ځدراڼ ,, د پښتو لنډۍ یو په اړه یوه څو خبرې،، په دې لیکنه کې د لنډۍ یو، ټپو، ټیکیو او مصرۍ یو کچه، ۱۳۸۷ لېږدی، (ګڼه یې په: داني)

زما پلټنه داسې په ډاګه شوې یا زما څېړنه داسې ښودل شوې ده، د لنډۍ یو، ټپو، ټیکیو او مصرۍ یو انګړ څېړنچوپړو یا ریسرچ پانو لومړي توک، ۱۲.۱۵ سرلیک او څېره ۲. خ کې:

۱. څېره ۲. خ ولایت خان ځدراڼ ,, د پښتو لنډیو په اړه یوه څو خبرې،، په دې لیکنه کې د لنډۍ یو، ټپو، ټیکیو او مصرۍ یو کچه، ۱۳۸۷ لېږدی، (ګڼه یې په: داني)

۲. ګڼه: ۱۶

۳. راټولونکي / لیکونکي نوم: ولایت خان ځدراڼ

۴. لیکی/ لیکنه: د پښتو لنډیو په اړه یوه څو خبرې

۵. چاپ کال / نا چاپ: ۱۳۸۷ لېږدی

۶. ټول ټال لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ: ۳۵

۷. لنډۍ Lánḍéy: ۸

۸. ټپې Ṭapé: ۱۲

۹. ټیکۍ Ṭikéy:

۱۰. مصرۍ Mésréy: ۱۵

۱۱. ▲ سړو ته منسوبې Related to men؛ لنډۍ Lánḍéy: ۵

۱۲. ▲ سړو ته منسوبې Related to men؛ ټپې Ṭapé: ۷

۱۳. ▲ سړو ته منسوبې Related to men؛ ټیکۍ Ṭikéy:

۱۴. ▲ سړو ته منسوبې Related to men؛ مصرۍ Mésréy: ۱۳

۱۵. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women؛ لنډۍ Lánḍéy: ۳

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۶. ▲ ښځو ته منسوبې؛ Related to women؛ ټپې :Tapé ۵

۱۷. ▲ ښځو ته منسوبې؛ Related to women؛ ټیکۍ :Tikéy

۱۸. ▲ ښځو ته منسوبې؛ Related to women؛ مصرۍ :Mésréy ۲

۱۹. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ونه - :wanáِ (څرګند واو یا وې ببواک ,,و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy ۵

۲۰. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ینه - :iná (څرګنده یې یا لنډه یې ,, ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) یینه او ینه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy ۲

۲۱. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکی - :ná (نون زور ولري یا رښتې پښېلې هې ,, ه ،، څخه مخکې ابېڅه نې ,, ن ،، زور و لري) نه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy

۲۲. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورکی مه – má (maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy ۱

۲۳. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زورکی , ه یا ه ،: xpalə, maɣolə, xwalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy

۲۴. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) , ه یا ه ،: konatawará, zargará, kaftará ará, aṛ, baxtawará (کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lánḍéy :

۲۵. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ونه - :wanáِ (څرګند واو یا وې ببواک ,,و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې ټپې :Tapé ۳

۲۶. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ینه - :iná (څرګنده یې یا لنډه یې ,, ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) یینه او ینه ؛ سره بشپړې شوې ټپې :Tapé ۶

۲۷. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکی - :ná (نون زور و لري) نه؛ سره بشپړې شوې ټپې :Tapé

۲۸. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورکی مه – má (maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې ټپې :Tapé ۳

۲۹. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زورکی , ه یا ه ،: xpalə, maɣolə, xwalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټپې :Tapé

۳۰. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) , ه یا ه ،: konatawará, zargará, kaftará

(c) ketabton.com: The Digital Library

(کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ará, aṛ, baxtawará, ډېرې لړې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټپې Ṭapé:

۳۱. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ونه - wanáː (څرګند واو یا وې ببواک ,,و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې ټیکی Ṭikéy:

۳۲. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ینه - ináː (څرګنده یې یا لنډه یې ,, ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) یینه او ینه؛ سره بشپړې شوې ټیکی Ṭikéy:

۳۳. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکی - náː (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړې شوې ټیکی Ṭikéy:

۳٤. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورکی مه – má) maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې ټیکی Ṭikéy:

۳۵. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زورکی , ه یا ـه ،: xpalə, maɣolə, xwalə, tralə) ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لړې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټیکی Ṭikéy:

۳٦. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) , ه یا ـه ،: konatawará, zargará, kaftar (کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ará, aṛ, baxtawará, ډېرې لړې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټیکی Ṭikéy:

۳۷. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ونه - wanáː (څرګند واو یا وې ببواک ,,و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy: ۳

۳۸. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ینه - ináː (څرګنده یې یا لنډه یې ,, ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) یینه او ینه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy: ۶

۳۹. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکی - náː (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy:

٤۰. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورکی مه – má) maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy: ۶

٤۱. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زورکی , ه یا ـه ،: daṛə, xpalə, maɣolə, xwalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله، دړه) ډېرې لړې شتون لري؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy:

٤۲. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ؛ زورواله هې (زور) , ه یا ـه ،: konatawará, zargará, kaftará

(c) ketabton.com: The Digital Library

(کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لړې شتون لري؛ سره arā, ar, baxtawarā,
بشپړې شوې مصرۍ Mésrév:

.٤٣ ټول ټال د لنډۍ‌یو، ټپو، ټیکۍ‌یو او مصرۍ‌یو د مسرو (پټ، نیم بیتۍ، نیمه کړۍ، نیم بند یا مسره د پیلې نیمه کړۍ، نیم بند یا نیم بیت) کچه: ۷۰

.٤٤ ټول ټال د لنډۍ‌یو، ټپو، ټیکۍ‌یو او مصرۍ‌یو د لړونو (چې یکړ، یوون، مفرده وی یې لړ یا ردیف دی؛ د هې ,, ه ،، ابېځه) کچه: ۳۵

.٤٥ د لنډۍ‌یو، ټپو، ټیکۍ‌یو او مصرۍ‌یو د نه ماتیدونکې پښېله (حکمې قافیه) کچه: ۳۵

.٤٦ ټول ټال د لنډۍ‌یو، ټپو، ټیکۍ‌یو او مصرۍ‌یو د څپو (څپېزو، څپې، سېلابو، هجاوو ,, سیلیبلس Syllables،، د ابېڅو شمېرلو) کچه: ۷۷۰

.٤٧ ټول ټال د لنډۍ‌یو، ټپو، ټیکۍ‌یو او مصرۍ‌یو د زورنو(خجېزو، خجونو، اکسنتو ,, لفظ، د موسیقي نوټونه: د خج نښې: د تورې په سرنښې , چې د تلفظ د جګوالې او ټیټوالې زور، او ږدوالی، کیفیت ښیې،: ټینګې , لهجې ،: تاکیدې: بیلوونکی نښې: د وینا , ځانګړې، خاص او بېل ، ډولونه. :Accents, Morphemels ،،) کچه: ۱۷۵

.٤٨ ټول ټال د لنډۍ‌یو، ټپو، ټیکۍ‌یو او مصرۍ‌یو د ترنګټوک مېچې کچه: ۳۵

.٤٩ ټول ټال د لنډۍ‌یو، ټپو، ټیکۍ‌یو او مصرۍ‌یو د لوړ ترنګټوک (د پاینۍ مسرې پاینۍ څپه یا خوره غږې اواز په لوړه وې چې ډېرۍ یې په ینه، او نه سره راځې چارباغۍ لغمانۍ یې بولې یا د کیسو (داستانې) لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ یې بولې او پاتیشونې نورې چې وروستاړې غږ په ځوړ راځې دي) مېچې کچه: ۱۴

.٥٠ د لنډۍ‌یو، ټپو، ټیکۍ‌یو او مصرۍ‌یو د ځوړ ترنګټوک مېچې کچه (چې ترنګټوک په کې په ځوړ یا ټېټوالې وي): ۲۱

.٥١ دیفتنګونه (غبرګغږون)، ناترویکي، ترویکي، ستربل، اوستربل، پارنویکي، بلنویکي، اندېښنې او هیېجانې چغې لکه: وی، وه!، وا، نو، الله، او، ګرانه!، یه کربانه! ... . :

.٥٢ کره شوې Action Req'ed (ویار (عیبونه) او تېروتنې سمې شوې) : ۱۲۶

.٥٣ خبرداری (Caution) : ۲۰

.٥٤ کنټرول کې (In control) ✓: ټول

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵. ۱۳ د. د یوې بې سروبوله انګېرنې له مخې د آلمان ږغ راډیو ,, په پښتو کې لنډۍ څه ته وايي؟ ،، حبیب الله رفیع د مرکې کښلی متن په پورتنی ,۱۵. ، ګڼه څېړکي یا برخه کې د د (دې، دال) ابېڅې لیکنه کې عیبونه، تېروتنې او زما څرګندول چې رونوي کتنه داسې:

۱۳.۱۵ سرلیک ، څېره ۲. د آلمان ږغ راډیو ,, په پښتو کې لنډۍ څه ته وايي؟ ،، حبیب الله رفیع د مرکې کښلی متن، لیکنه کې د لنډۍ یو، ټپو، ټیکیو او مصرۍ یو کچه، ۱۳۸۹ لېږدی، (ګڼه یې په: داني)

زما پلټنه داسې په ډاګه شوې یا زما څېړنه داسې ښودل شوې ده، د لنډۍ یو، ټپو، ټیکیو او مصرۍ یو انګړ څېړنچوپړو یا ریسرچ پانو لومړي ټوک، ۱۳.۱۵ سرلیک او څېره ۲. د کې:

۱. څېره ۲. د آلمان ږغ راډیو ,, په پښتو کې لنډۍ څه ته وايي؟ ،، حبیب الله رفیع د مرکې کښلی متن، لیکنه کې د لنډۍ یو، ټپو، ټیکیو او مصرۍ یو کچه، ۱۳۸۹ لېږدی، (ګڼه یې په: داني)
۲. ګڼه: ۱۲
۳. راټولونکي / لیکونکي نوم: حبیب الله رفیع
۴. لیکی / لیکنه: په پښتو کې لنډۍ څه ته وايي؟
۵. چاپ کال / نا چاپ: ۱۳۸۹ لېږدی
۶. ټول ټال لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ: ۱۴
۷. لنډۍ Lánḍéy: ۲
۸. ټپې Ṭapé: ۴
۹. ټیکۍ Ṭikéy:
۱۰. مصرۍ Mésréy: ۸
۱۱. ▲ سړو ته منسوبې Related to men؛ لنډۍ Lánḍéy: ۲
۱۲. ▲ سړو ته منسوبې Related to men؛ ټپې Ṭapé: ۴
۱۳. ▲ سړو ته منسوبې Related to men؛ ټیکۍ Ṭikéy:
۱۴. ▲ سړو ته منسوبې Related to men؛ مصرۍ Mésréy: ۴

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۵. ▲ ښځو ته منسوبې؛ Related to women؛ لنډۍ :Lánḍéy

۱۶. ▲ ښځو ته منسوبې؛ Related to women؛ ټپې :Ṭapé

۱۷. ▲ ښځو ته منسوبې؛ Related to women؛ ټيکی :Ṭikéy

۱۸. ▲ ښځو ته منسوبې؛ Related to women؛ مصری :Mésréy ۴

۱۹. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ونه - :wanáً (څرګند واو يا وې بېواک ,,و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy ۱

۲۰. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ينه - :iná (څرګنده يې يا لنډه يې ,, ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) يينه او ينه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy

۲۱. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکې - :ná (نون زور ولري يا رښتي پښلې هې ,, ه ،، څخه مخکې ابېخه نې ,, ن ،، زور و لري) نه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy

۲۲. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زوزکې مه – má (maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy ۱

۲۳. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکې , ه يا ـه ،: xpalə, maɣolə, xwalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لړې شتون لري؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy

۲۴. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) , ه يا ـه ،: konatawará, zargará, kaftará, ará, aṛ, baxtawará (کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لړې شتون لري؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy

۲۵. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ونه - :wanáً (څرګند واو يا وې بېواک ,,و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې ټپې :Ṭapé

۲۶. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ينه - :iná (څرګنده يې يا لنډه يې ,, ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) يينه او ينه ؛ سره بشپړې شوې ټپې :Ṭapé ۳

۲۷. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکې - :ná (نون زور و لري) نه؛ سره بشپړې شوې ټپې :Ṭapé۱

۲۸. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زوزکې مه – má (maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې ټپې :Ṭapé

۲۹. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکې , ه يا ـه ،: xpalə, maɣolə, xwalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لړې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټپې :Ṭapé

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳۰. وروستاړي غبر Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) , هـ یا ـه ،: konatawará, zargará, kaftará (کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ara, aṛ, baxtawará, ډیرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټپې Tapé:

۳۱. وروستاړي غبر Suffix Voice؛ ونه - :wanā (څرګند واو یا وې بېواک ,,و،، په غبر کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې ټیکی Tikéy:

۳۲. وروستاړي غبر Suffix Voice؛ ینه - :inā (څرګنده یې یا لنډه یې ,, ي،، په غبر جملې، غونډلې سره راشي) یینه او ینه؛ سره بشپړې شوې ټیکی Tikéy:

۳۳. وروستاړي غبرSuffix Voice؛ زوزکی - :nā (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړې شوې ټیکی Tikéy:

۳۴. وروستاړي غبر Suffix Voice؛ زورکی مه – má (manā منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې ټیکی Tikéy:

۳۵. وروستاړي غبرSuffix Voice؛ زورکی , هـ یا ـه ،: tralə, xwalə, maɣolə, xpalə (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډیرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټیکی Tikéy:

۳۶. وروستاړي غبر Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) , هـ یا ـه ،: konatawará, zargará, kaftar (کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ara, aṛ, baxtawará, ډیرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټیکی Tikéy:

۳۷. وروستاړي غبر Suffix Voice؛ ونه - :wanā (څرګند واو یا وې بېواک ,,و،، په غبر کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy: ۳

۳۸. وروستاړي غبر Suffix Voice؛ ینه - :inā (څرګنده یې یا لنډه یې ,, ي،، په غبر جملې، غونډلې سره راشي) یینه او ینه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy: ۲

۳۹. وروستاړي غبرSuffix Voice؛ زوزکی - :nā (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy:

۴۰. وروستاړي غبر Suffix Voice؛ زورکی مه – má (manā منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy: ۳

۴۱. وروستاړي غبرSuffix Voice؛ زورکی , هـ یا ـه ،: tralə, xwalə, maɣolə, xpalə, daṛə (ترله، خوله، مغوله، خپله، دړه) ډیرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy:

۴۲. وروستاړي غبر Suffix Voice؛ ؛ زورواله هې (زور) , هـ یا ـه ،: konatawará, zargará, kaftará

(c) ketabton.com: The Digital Library

(کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لړې شتون لري؛ سره arā, ar̤, baxtawarā,
بشپړې شوې مصرۍ Mésréy:

٤٣. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د مسرو (پټ، نیم بیتۍ، نیمه کړۍ، نیم بند یا مسره د پیلې نیمه کړۍ، نیم بند یا نیم بیت) کچه: ۲۸

٤٤. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د لړونو (چې یکړ، یوون، مفرده وی یې لړ یا ردیف دی؛ د هې ,, ه ،، ابېڅه) کچه: ۱۴

٤٥. د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د نه ماتیدونکي پښېله (حکمي قافیه) کچه: ۱۴

٤٦. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د څپو (څپېزو، څپې، سېلابو، هجاوو ,, سیلیبلس Syllables،، د ابېڅو شمېرلو) کچه: ۳۰۸

٤٧. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د زورنو(خجېزو، خجونو، اکسنټو ,, لفظ، د موسیقي نوټونه: د خج نښې: د توري په سرنښې , چې د تلفظ د جګوالي او ټیټوالي زور، او ږدوالی، کیفیت ښیي،: ټینګي , لهجې ،: تاکیدي: بیلوونکی نښې: د وینا , ځانګړې، خاص او بېل ، ډولونه. :Accents, Morphemels ،،) کچه: ۷۰

٤٨. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د ترنګټوک مېچې کچه: ۱۴

٤٩. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د لوړ ترنګټوک (د پاینی مسرې پاینۍ څپه یا خوره غږې اواز په لوړه وي چې ډېرى یې په ینه، او نه سره راځي چارباغی لغمانی یې بولي یا د کیسو (داستاني) لنډۍ، ټپې، ټیکی او مصرى یې بولي او پاتیشوني نورې چې وروستاړې غږ په ځوړ راځي دي) مېچې کچه: ۶

٥٠. د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د ځوړ ترنګټوک مېچې کچه (چې ترنګټوک په کې په ځوړ یا ټېټوالي وي): ۸

٥١. دیفتنګونه (غبرګغږون)، ناترویيکي، ترویيکي، سټربل، اوسټربل، پارنوییکي، بلنوییکي، اندېښني او هیېجاني چغې لکه: وی، وه!، وا، نو، الله، او، ګرانه!، یه کربانه! ...: :

٥٢. کره شوې Action Req'ed (وېار (عیبونه) او تېروتنې سمې شوې) ■ : ۴

٥٣. خبرداری (Caution) ● : ۳

٥٤. کنټرول کې (In control) ✓: ټول

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۴. ۵ د - ۱. د یوې بې سروبوله انګېرنې له مخې د حبیب الله رفیع د هارون حکیمي د مرکې د پوښتنو ځوابونو کې ,, د پښتو لنډیو ژوند ځلورنیمو زرو کلونو ته رسوي ،، په پورتنی ,۱۵. ، ګڼه څېړکې یا برخه کې د د – ۱. (دې یا , دال ، - یوه) برخه لیکنه کې عیبونه، تېروتنې او زما څرګندول چې روښوي کتنه داسې:

۱۴.۱۵ سرلیک، څېره ۲. د - ۱ حبیب الله رفیع د هارون حکیمي د مرکې د پوښتنو ځوابونو کې ,, د پښتو لنډیو ژوند ځلورنیمو زرو کلونو ته رسوي ،، (حبیب الله رفیع، ۲۰۱۰ زېږدی، د هارون حکیمي مرکه) په دې لیکنه کې د لنډیو، ټپو، ټیکیو او مصری‌یو کچه، ۱۳۸۹ لېږدی، (ګڼه یې په: دانې)

زما پلټنه داسې په ډاګه شوې یا زما څېړنه داسې ښودل شوې ده، د لنډیو، ټپو، ټیکیو او مصری‌یو انګړ څېړنچوپړو یا ریسرچ پاڼو لومړي ټوک، ۱۴.۱۵ سرلیک او څېره ۲. د - ۱ کې:

حبیب الله رفیع د هارون حکیمي د مرکې د پوښتنو ځوابونو کې ,, د پښتو لنډیو ژوند ځلورنیمو زرو کلونو ته رسوي ،،: په هغه برخه کې چې ما په دې لیکي کښلی دی په ۱۵. د – ۱ برخه کې. د عیبنو او تېروتنو اندازه: ۱۷ ده او کره شوې Action Req’ed، ټول دغه برخه کنټرول کې In (control) ده اوس، خبرداری (Caution) ۱۰ لس ځایو کې ورته دی د کره لیکلار له مخې، په وت، ې، ترښتي، نخښې، کره وییکي، د ویکیو جمع، د چپه پېښ خپلې غونډلې پسې نه کښل، او نور په خپله کښلې کې دې و ګوري او له دې سره دې پرتله کړي، یوه عیب، یوه عیب به لېبل شي (شاهدي و وایي) او ایېبره یا (ابره، ایېره، حاصل، ثمره) به په رڼو سترګو و مومي.

ټول ټال لنډی، ټپې، ټیکی او مصری په کې ۲۵ دي، ۹ په کې لنډی دي؛ د ۱۴.۱۵ سرلیک او څېره ۲. د - ۱ برخې په آر (اصل) کې، ۸ یې سړو ته منسوبې دي او یوه یې ښځو ته منسوبه ده. وروستاړي غبر Suffix Voice؛ ونه - :waná (څرګند واو یا وې بېواک ,,و،، په غبر کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې لنډی Lánḍéy: ۲، وروستاړي غبر Suffix Voice؛ ینه - :iná (څرګنده یې یا لنډه یې ,, ي،، په غبر جملې، غونډلې سره راشي) بینه او ینه؛ سره بشپړې شوې لنډی Lánḍéy: ۴، وروستاړي غبرSuffix Voice؛ زوزکی - :ná (نون زور ولري یا رښتې پښېلې هې ,, ه ،، څخه مخکې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ابېڅه نې ,, ن ،، زور و لري) نه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lánḍéy: ۱، وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورکی مه – má (maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lánḍéy: ۲ دې.

۵ په کې ټپې دې د ۱۵. ۱۴ سرليک او څېره ۲. د - ۱ برخې په آر (اصل) کې، ۳ يې سړو ته منسوبې دي او ۲ يې ښځو ته منسوبې دي. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ينه - :iná (څرګنده يې يا لنډه يې ,, ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) ېينه او ينه ؛ سره بشپړې شوې ټپې Ṭapé:۱، وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورکی مه – má (maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې ټپې Ṭapé: ۴ دې.

۱۱ په کې مصرۍ دې د ۱۵. ۱۴ سرليک او څېره ۲. د - ۱ برخې په آر (اصل) کې ، ۶ يې سړو ته منسوبې دي او ۵ يې ښځو ته منسوبې دي. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ونه - :waná (څرګند واو يا وې ببواک ,,و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې مصرۍ Mésréy: ۳، وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ينه - :iná (څرګنده يې يا لنډه يې ,, ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) ېينه او ينه؛ سره بشپړې شوې مصرۍ Mésréy: ۵، وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورکی مه – má (maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې مصرۍ Mésréy: ۳ دې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۵ .۵   ځ. د یوې بې سروبوله انګېرنې له مخې د محمود نظري ,, په لنډیو کې طنزي او خندونکي توکي ،، په پورتنۍ ,۱۵. ، ګڼه څپرکي یا برخه کې د ډ (ډې یا , ډال،) ابېڅې لیکنه کې عیبونه، تېروتنې او زما څرګندول چې رونوي کتنه داسې:

۱۵.۱۵ سرلیک، څېره ۲. ډ محمود نظري ,, په لنډیو کې طنزي او خندونکي توکي ،، په دې لیکنه کې د لنډۍ‌یو، ټپو، ټیکیو او مصرۍ‌یو کچه، ۱۳۸۹ لېږدی، (ګڼه یې په: داني)

زما پلټنه داسې په ډاګه شوې یا زما څېړنه داسې ښودل شوې ده، د لنډۍ‌یو، ټپو، ټیکیو او مصرۍ‌یو انګړ څېړنچوپړو یا ریسرچ پانو لومړي توک، ۱۵.۱۵ سرلیک او څېره ۲. ډ کې:

۱.   څېره ۲. ډ محمود نظري ,, په لنډیو کې طنزي او خندونکي توکي ،، په دې لیکنه کې د لنډۍ‌یو، ټپو، ټیکیو او مصرۍ‌یو کچه، ۱۳۸۹ لېږدی، (ګڼه یې په: داني)
۲.   ګڼه: ۱۴
۳.   راټولونکي / لیکونکي نوم: محمود نظري
٤.   لیکی / لیکنه: په لنډیو کې طنزي او خندونکي توکي
٥.   چاپ کال / نا چاپ: ۱۳۸۹ لېږدی
٦.   ټول ټال لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ: ۴۰
۷.   لنډۍ Lánḍéy: ۱۰
۸.   ټپې Ţapé: ۸
۹.   ټیکۍ Ţikéy:
۱۰.   مصرۍ Mésréy: ۲۲
۱۱.   ▲ سرو ته منسوبې   Related to men؛ لنډۍ Lánḍéy: ۷
۱۲.   ▲ سرو ته منسوبې   Related to men؛ ټپې Ţapé: ۱
۱۳.   ▲ سرو ته منسوبې   Related to men؛ ټیکۍ Ţikéy:
۱٤.   ▲ سرو ته منسوبې   Related to men؛ مصرۍ Mésréy: ۹
۱٥.   ▲ ښځو ته منسوبې Related to women؛ لنډۍ Lánḍéy: ۳

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۶. ▲ ښځو ته منسوبې؛ Related to women؛ ټپې Tapé: ۷

۱۷. ▲ ښځو ته منسوبې؛ Related to women؛ ټیکۍ Tikéy:

۱۸. ▲ ښځو ته منسوبې؛ Related to women؛ مصرۍ Mésréy: ۱۳

۱۹. وروستاړي غړ Suffix Voice؛ ونه - :wanáُ (ښرګند واو یا وې ببواک ,,و،، په غړ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lánḍéy: ۲

۲۰. وروستاړي غړ Suffix Voice؛ ینه - :iná (ښرګنده یې یا لنډه یې ,, ي،، په غړ جملې، غونډلې سره راشي) یینه او ینه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lánḍéy: ۴

۲۱. وروستاړي غړSuffix Voice؛ زوزکی - :ná (نون زور ولري یا رښتې پښبلې هې ,, ه ،، ښخه مخکې ابېښه نې ,, ن ،، زور و لري) نه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lánḍéy:

۲۲. وروستاړي غړ Suffix Voice؛ زورکی مه – má) maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lánḍéy: ۴

۲۳. وروستاړي غړSuffix Voice؛ زورکی , ه یا ـه ،: tralə, xwalə, maɣolə, xpalə) ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لړې شتون لري؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lánḍéy:

۲۴. وروستاړي غړ Suffix Voice؛ زوروالـه هې (زور) , ه یا ـه ،: konatawará, zargará, kaftará baxtawará, ar, ará (کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لړې شتون لري؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lánḍéy :

۲۵. وروستاړي غړ Suffix Voice؛ ونه - :wanáُ (ښرګند واو یا وې ببواک ,,و،، په غړ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې ټپې Tapé: ۳

۲۶. وروستاړي غړ Suffix Voice؛ ینه - :iná (ښرګنده یې یا لنډه یې ,, ي،، په غړ جملې، غونډلې سره راشي) یینه او ینه ؛ سره بشپړې شوې ټپې Tapé: ۳

۲۷. وروستاړي غړSuffix Voice؛ زوزکی - :ná (نون زور و لري) نه؛ سره بشپړې شوې ټپې Tapé:

۲۸. وروستاړي غړ Suffix Voice؛ زورکی مه – má) maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې ټپې Tapé: ۲

۲۹. وروستاړي غړSuffix Voice؛ زورکی , ه یا ـه ،: tralə, xwalə, maɣolə, xpalə) ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لړې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټپې Tapé:

۳۰. وروستاړي غړ Suffix Voice؛ زوروالـه هې (زور) , ه یا ـه ،: konatawará, zargará, kaftará

(c) ketabton.com: The Digital Library

(کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لرې شتون لري؛ سره arā, aṛ, baxtawarā,
بشپړې شوې ټپې Ṭapé:

۳۱. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ونه - wanā: (څرګند واو يا وې بېواک ,,و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې ټيکی Ṭikéy:

۳۲. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ينه - inā: (څرګنده يې يا لنډه يې ,, ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) يينه او ينه؛ سره بشپړې شوې ټيکی Ṭikéy:

۳۳. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکی - nā: (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړې شوې ټيکی Ṭikéy:

۳٤. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورکې مه – mā) manā منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې ټيکی Ṭikéy:

۳۵. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زورکی , هـ يا ـه ،: xpalə, maɣolə, xwalə, tralə) ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لرې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټيکی Ṭikéy:

۳٦. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) , هـ يا ـه ،: konatawarā, zargarā, kaftar (کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لرې شتون لري؛ سره arā, aṛ, baxtawarā, بشپړې شوې ټيکی Ṭikéy:

۳۷. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ونه - wanā: (څرګند واو يا وې بېواک ,,و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې مصرى Mésréy: ۵

۳۸. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ينه - inā: (څرګنده يې يا لنډه يې ,, ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) يينه او ينه؛ سره بشپړې شوې مصرى Mésréy: ۶

۳۹. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکی - nā: (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړې شوې مصرى Mésréy:

٤۰. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورکې مه – mā) manā منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې مصرى Mésréy: ۱۱

٤۱. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زورکی , هـ يا ـه ،: daṛə, xpalə, maɣolə, xwalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله، دړه) ډېرې لرې شتون لري؛ سره بشپړې شوې مصرى Mésréy:

٤۲. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ؛ زورواله هې (زور) , هـ يا ـه ،: konatawarā, zargarā, kaftarā

(c) ketabton.com: The Digital Library

(کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لړې شتون لري؛ سره arā, ar, baxtawarā, بشپړې شوې مصرۍ Mésréy:

۴۳. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د مسرو (پټ، نیم بیتۍ، نیمه کړۍ، نیم بند یا مسره د پېیلي نیمه کړۍ، نیم بند یا نیم بیت) کچه: ۸۰

۴۴. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د لړونو (چې یکړ، یوون، مفرده وی یې لړ یا ردیف دی؛ د هې ,, ـه ،، ابېڅه) کچه: ۴۰

۴۵. د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د نه ماتیدونکي پښېله (حکمي قافیه) کچه: ۴۰

۴۶. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د څپو (څپیزو، څپې، سېلابو، هجاوو ,, سیلیبلس Syllables،، د ابېڅو شمېرلو) کچه: ۸۸۰۰

۴۷. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د زورنو(خجیزو، خجونو، اکسنټو ,, لفظ، د موسیقي نوټونه: د خج نښې: د توري په سرنښې , چې د تلفظ د جګوالي او ټيټوالي زور، او ږدوالی، کیفیت ښیي،: ټینګې , لهجې ،: تاکیدي: بیلوونکی نښې: د وینا , ځانګړي، خاص او بېل ، ډولونه. :Accents, Morphemels ،،) کچه: ۲۰۰

۴۸. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د ترنګټوک مېچې کچه: ۴۰

۴۹. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د لوړ ترنګټوک (د پاینۍ مسرې پاینۍ څپه یا خوره غږي اواز په لوړه وي چې ډېری یې په ینه، او نه سره راځي چارباغی لغمانی یې بولي یا د کیسو (داستاني) لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ یې بولي او پاتیشوني نوري چې وروستاړي غږ په ځوړ راځي دي) مېچې کچه: ۱۳

۵۰. د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د ځوړ ترنګټوک مېچې کچه (چې ترنګټوک په کې په ځوړ یا ټېټوالي وي): ۲۷

۵۱. دیفتنګونه (غبرګغږون)، ناتروییکي، تروییکي، ستربل، اوستربل، پارنوییکي، بلنوییکي، اندېښني او هیبجاني چغې لکه: وی، وه!، وا، نو، الله، او، ګرانه!، یه کربانه! ... . :

۵۲. کره شوې Action Req'ed (ویار (عیبونه) او تېروتنې سمې شوې) ■ : ۱۷

۵۳. خبرداری (Caution) ● : ۱۶

۵۴. کنټرول کې (In control) ✓ : ټول

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵. ۱٦ ر. د یوې بې سروبوله انګېرنې له مخې د سرباز خان ,, پښتو ادب کښې د ټپې یا لنډۍ مقام ،، په پورتنۍ ,۱۵. ، ګڼه څېړګې یا برخه کې د ر (رې) ابېڅې لیکنه کې عیبونه، تېروتنې او زما څرګندول چې روښوې کتنه داسې:

۱۶.۱۵ سرلیک، څېره ۲. ر سرباز خان ,, پښتو ادب کښې د ټپې یا لنډۍ مقام ،، په دې لیکنه کې د لنډۍ یو، ټپو، ټیکیو او مصرۍ یو کچه، ۱۳۸۹ لېږدی، (ګڼه یې په: دانې)

زما پلټنه داسې په ډاګه شوې یا زما څېړنه داسې ښودل شوې ده، د لنډۍ یو، ټپو، ټیکیو او مصرۍ یو انګړ څېړنچوپړو یا ریسرچ پاڼو لومړې ټوک، ۱۶.۱۵ سرلیک او څېره ۲. ر کې:

۱. څېره ۲. ر سرباز خان ,, پښتو ادب کښې د ټپې یا لنډۍ مقام ،، په دې لیکنه کې د لنډۍ یو، ټپو، ټیکیو او مصرۍ یو کچه، ۱۳۸۹ لېږدی، (ګڼه یې په: دانې)
۲. ګڼه: ۱۹
۳. راټولونکي / لیکونکي نوم: سرباز خان
٤. لیکی / لیکنه: پښتو ادب کښې د ټپې یا لنډۍ مقام
۵. چاپ کال / نا چاپ: ۱۳۸۹ لېږدی
٦. ټول تال لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ: ۶۷
۷. لنډۍ Lánḍéy: ۳۴
۸. ټپې Ṭapé: ۱۵
۹. ټیکۍ Ṭikéy:
۱۰. مصرۍ Mésréy: ۱۸
۱۱. ▲ سړو ته منسوبې Related to men؛ لنډۍ Lánḍéy: ۱۴
۱۲. ▲ سړو ته منسوبې Related to men؛ ټپې Ṭapé: ۸
۱۳. ▲ سړو ته منسوبې Related to men؛ ټیکۍ Ṭikéy:
۱٤. ▲ سړو ته منسوبې Related to men؛ مصرۍ Mésréy: ۹
۱۵. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women؛ لنډۍ Lánḍéy: ۲
۱٦. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women؛ ټپې Ṭapé: ۷

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۷. ▲ ښځو ته منسوبې؛ Related to women؛ ټیکۍ :Tikéy

۱۸. ▲ ښځو ته منسوبې؛ Related to women؛ مصرۍ :Mésréy ۹

۱۹. وروستاړي غږ؛ Suffix Voice؛ ونه - :wanā (خرګند واو یا وې بېواک ,,و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy ۶

۲۰. وروستاړي غږ؛ Suffix Voice؛ ینه - :iná (خرګنده یې یا لنډه یې ,, ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) یینه او ینه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy ۱۸

۲۱. وروستاړي غږ؛Suffix Voice؛ زوزکی - :ná (نون زور ولري یا رښتې پښېلې هې ,, ه ،، څخه مخکې ابېڅه نې ,, ن ،، زور و لري) نه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy

۲۲. وروستاړي غږ؛ Suffix Voice؛ زورکی مه – má (maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy ۱

۲۳. وروستاړي غږ؛Suffix Voice؛ زورکی , ه یا ـه :، xpalə, maɣolə, xwalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy

۲۴. وروستاړي غږ؛ Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) , ه یا ـه :، konatawará, zargará, kaftará arā, aṛ, baxtawará (کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lánḍéy :

۲۵. وروستاړي غږ؛ Suffix Voice؛ ونه - :wanā (خرګند واو یا وې بېواک ,,و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې ټپې :Ṭapé ۳

۲۶. وروستاړي غږ؛ Suffix Voice؛ ینه - :iná (خرګنده یې یا لنډه یې ,, ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) یینه او ینه ؛ سره بشپړې شوې ټپې :Ṭapé ۸

۲۷. وروستاړي غږ؛Suffix Voice؛ زوزکی - :ná (نون زور و لري) نه؛ سره بشپړې شوې ټپې :Ṭapé

۲۸. وروستاړي غږ؛ Suffix Voice؛ زورکی مه – má (maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې ټپې :Ṭapé ۴

۲۹. وروستاړي غږ؛Suffix Voice؛ زورکی , ه یا ـه :، xpalə, maɣolə, xwalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټپې :Ṭapé

۳۰. وروستاړي غږ؛ Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) , ه یا ـه :، konatawará, zargará, kaftará

(c) ketabton.com: The Digital Library

(کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره arā, aṛ, baxtawarā,
بشپړې شوې ټپې Tapé:

۳۱. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ونه - wanā: (څرګند واو یا وې بېواک ,,و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې ټیکی Tikéy:

۳۲. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ینه - inā: (څرګنده یې یا لنډه یې ,, ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) یینه او ینه؛ سره بشپړې شوې ټیکی Tikéy:

۳۳. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکی - nā: (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړې شوې ټیکی Tikéy:

۳۴. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورکی مه – mā) manā منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې ټیکی Tikéy:

۳۵. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زورکی , ه یا ـه ،: xpalə, maɣolə, xwalə, tralə) ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټیکی Tikéy:

۳۶. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) , ه یا ـه ،: konatawarā, zargarā, kaftar (کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره arā, aṛ, baxtawarā, بشپړې شوې ټیکی Tikéy:

۳۷. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ونه - wanā: (څرګند واو یا وې بېواک ,,و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy: ۱

۳۸. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ینه - inā: (څرګنده یې یا لنډه یې ,, ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) یینه او ینه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy: ۱۲

۳۹. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکی - nā: (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy:

۴۰. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورکی مه – mā) manā منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy: ۵

۴۱. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زورکی , ه یا ـه ،: darə, xpalə, maɣolə, xwalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله، دره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy:

۴۲. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ؛ زورواله هې (زور) , ه یا ـه ،: konatawarā, zargarā, kaftarā

(c) ketabton.com: The Digital Library

(کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ara, ar, baxtawara, ډېرې لرې شتون لري؛ سره بشپړې شوې مصرۍ Mésréy:

٤٣. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د مسرو (پټ، نیم بیتی، نیمه کړی، نیم بند یا مسره د پیلې نیمه کړی، نیم بند یا نیم بیت) کچه: ۱۳۴

٤٤. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د لړونو (چې یکړ، یوون، مفرده وی یې لړ یا ردیف دی؛ د هې ,, ه ،، ابېڅه) کچه: ۶۷

٤٥. د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د نه ماتیدونکې پښېله (حکمې قافیه) کچه: ۶۷

٤٦. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د څپو (څپېزو، څپې، سپلابو، هجاوو ,, سیلیبلس Syllables،، د ابېڅو شمېرلو) کچه: ۱۴۷۴

٤٧. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د زورنو(خجیزو، خجونو، اکسنټو ,, لفظ، د موسیقي نوټونه: د خج نښې: د توري په سرنښې , چې د تلفظ د جګوالي او ټیټوالي زور، او ږدوالی، کیفیت ښیي.: ټینګې , لهجې ،: تاکیدي: بیلوونکی نښې: د وینا , ځانګړې، خاص او بېل ، ډولونه. :Accents, Morphemels ،،) کچه: ۳۳۵

٤٨. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د ترنګټوک مېچې کچه: ۶۷

٤٩. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د لوړ ترنګټوک (د پاینی مسرې پاینی څپه یا خوږه غږې اواز په لوړه وې چې ډېری یې په ینه، او نه سره راځې چارباغی لغمانی یې بولې یا د کیسو (داستاني) لنډۍ، ټپې، ټیکی او مصرۍ یې بولې او پاتیشوني نورې چې وروستاړې غږ په ځوړ راځي دي) مېچې کچه: ۳۸

٥٠. د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د ځوړ ترنګټوک مېچې کچه (چې ترنګټوک په کې په ځوړ یا ټېټوالي وي): ۲۹

٥١. دیفتنګونه (غبرګغږون)، ناترویکي، ترویکي، ستربل، اوستربل، پارنویکي، بلنویکي، اندېښني او هیېجاني چغې لکه: وی، وه!، وا، نو، الله، او، ګرانه!، یه کربانه! ... . :

٥٢. کره شوي Action Req'ed (ویار (عیبونه) او تېروتني سمې شوې) ■ : ۳۳۳

٥٣. خبرداری (Caution) ● : ۴۰

٥٤. کنټرول کې (In control) ✓: ټول

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۷ .۵ ړ. د یوې بې سروبوله انګېرنې له مخې د پوهنمل سرفراز مومند ښ ,, د ډیپلوم انجنیرعبدالقادرمسعود غوښتنه ،، په پورتنۍ ,۱۵.۰ ، ګڼه څېړکي یا برخه کې د ړ(ړې) ابېڅې لیکنه کې عیبونه، تېروتنې او زما څرګندول چې رونوي کتنه داسې:

۱۷.۱۵ سرلیک، څېره ۲. ړ پوهنمل سرفراز مومند څخه ,, د ډیپلوم انجنیرعبدالکادر مسعود غوښتنه ،، په دې لیکنه کې د لنډۍیو، ټپو، ټیکیو او مصرۍیو کچه، ۱۳۹۱ لېږدی، (ګڼه یې په: دانې)

زما پلټنه داسې په ډاګه شوې یا زما څېړنه داسې ښودل شوې ده، د لنډۍیو، ټپو، ټیکیو او مصرۍیو انګړ څېړنچوپړو یا ریسرچ پانو لومړي ټوک، ۱۷.۱۵ سرلیک او څېره ۲. ړ کې:

۱. څېره ۲. ړ پوهنمل سرفراز مومند څخه ,, د ډیپلوم انجنیرعبدالقادر مسعود غوښتنه ،، په دې لیکنه کې د لنډۍیو، ټپو، ټیکیو او مصرۍیو کچه، ۱۳۹۱ لېږدی، (ګڼه یې په: دانې)
۲. راټولونکي / لیکونکي نوم: پوهنمل سرفراز مومند
۳. لیکی/ لیکنه: د ډیپلوم انجنیرعبدالقادر مسعود غوښتنه
۴. چاپ کال / نا چاپ: ۱۳۹۱ لېږدی
۵. ۶. ټول ټال لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ: ۲
۶. لنډۍ Lánḍéy: ۲
۷. ټپې Tapé:
۸. ټیکۍ Ṭikéy:
۹. مصرۍ Mésréy:
۱۰. ▲ سرو ته منسوبې Related to men؛ لنډۍ Lánḍéy: ۲
۱۱. ▲ سرو ته منسوبې Related to men؛ ټپې Tapé:
۱۲. ▲ سرو ته منسوبې Related to men؛ ټیکۍ Ṭikéy:
۱۳. ▲ سرو ته منسوبې Related to men؛ مصرۍ Mésréy:
۱۴. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women؛ لنډۍ Lánḍéy:

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۵. ▲ ښځو ته منسوبې؛ Related to women؛ ټپې :Tapé

۱۶. ▲ ښځو ته منسوبې؛ Related to women؛ ټیکۍ :Tikéy

۱۷. ▲ ښځو ته منسوبې؛ Related to women؛ مصرۍ :Mésréy

۱۸. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ونه - :wanǻ (ځرګند واو یا وې بېواک ,,و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy ۱

۱۹. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ینه - :iná (ځرګنده يې یا لنډه یې ,, ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) یینه او ینه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy ۱

۲۰. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکي - :ná (نون زور ولري یا رښتې پښېلې هې ,, ه ،، ځخه مخکې ابېځه نې ,, ن ،، زور و لري) نه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy

۲۱. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورکي مه – má) maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy

۲۲. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زورکي , ه یا ـه :، tralə ,xwalə ,maɣolə ,xpalə) ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy

۲۳. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) , ه یا ـه :، konatawará, zargará, kaftará (کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) baxtawará ,aṛ ,ará ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy

۲٤. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ونه - :wanǻ (ځرګند واو یا وې بېواک ,,و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې ټپې :Tapé

۲۵. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ینه - :iná (ځرګنده يې یا لنډه یې ,, ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) یینه او ینه ؛ سره بشپړې شوې ټپې :Tapé

۲٦. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکي - :ná (نون زور و لري) نه؛ سره بشپړې شوې ټپې :Tapé

۲۷. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورکي مه – má) maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې ټپې :Tapé

۲۸. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زورکي , ه یا ـه :، tralə ,xwalə ,maɣolə ,xpalə) ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټپې :Tapé

۲۹. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) , ه یا ـه :، konatawará, zargará, kaftará

(c) ketabton.com: The Digital Library

(کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره arạ́, aṛ, baxtawarạ́,
بشپړې شوې ټپې Ṭapé:

۳۰. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ونه - wanạ́: (ځرګند واو يا وې ببواک ,,و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې ټيکی Ṭikéy:

۳۱. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ينه - inạ́: (ځرګنده يې يا لنډه يې ,, ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) يينه او ينه؛ سره بشپړې شوې ټيکی Ṭikéy:

۳۲. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکی - nạ́: (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړې شوې ټيکی Ṭikéy:

۳۳. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورکې مه – mạ́) manạ́ منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې ټيکی Ṭikéy:

۳۴. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زورکی , هـ يا ـه ،: xpalə, maɣolə, xwalə, tralə) ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټيکی Ṭikéy:

۳۵. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) , هـ يا ـه ،: konatawarạ́, zargarạ́, kaftar (کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره arạ́, aṛ, baxtawarạ́, بشپړې شوې ټيکی Ṭikéy:

۳۶. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ونه - wanạ́: (ځرګند واو يا وې ببواک ,,و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy:

۳۷. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ينه - inạ́: (ځرګنده يې يا لنډه يې ,, ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) يينه او ينه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy:

۳۸. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکی - nạ́: (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy:

۳۹. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورکې مه – mạ́) manạ́ منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy:

۴۰. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زورکی , هـ يا ـه ،: daṛə, xpalə, maɣolə, xwalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله، دړه) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy:

۴۱. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ؛ زورواله هې (زور) , هـ يا ـه ،: konatawarạ́, zargarạ́, kaftarạ́

(c) ketabton.com: The Digital Library

(کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره ará, aṛ, baxtawará,
بشپړې شوې مصرۍ Mésréy:

۴۲. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د مسرو (پټ، نیم بیتۍ، نیمه کړۍ، نیم بند یا مسره د پیلې نیمه کړۍ، نیم بند یا نیم بیت) کچه: ۴

۴۳. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د لړونو (چې یکړ، یوون، مفرده وی یې لړ یا ردیف دی؛ د هې ,, ه ،، ابېڅه) کچه: ۲

۴۴. د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د نه ماتیدونکې پښېله (حکمي قافیه) کچه: ۲

۴۵. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د څپو (څپیزو، څپې، سپلابو، هجاوو ,, سیلیبلس Syllables،، د ابېڅو شمېرلو) کچه: ۴۴

۴۶. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د زورنو(خجیزو، خجونو، اکسنټو ,, لفظ، د موسیقي نوټونه: د خج نښې: د توري په سرنښې , چې د تلفظ د جګوالي او ټیټوالي زور، او ړدوالی، کیفیت ښیي،: ټینګې , لهجې ،: تاکیدي: بیلوونکی نښې: د وینا , ځانګړې، خاص او بېل ، ډولونه. :Accents, Morphemels ،،) کچه: ۱۰

۴۷. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د ترنګټوک مېچې کچه: ۲

۴۸. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د لوړ ترنګټوک (د پاینۍ مسرې پاینۍ څپه یا خوره غږي اواز په لوړه وي چې ډېری یې په ینه، او نه سره راځي چارباغی لغمانی یې بولي یا د کیسو (داستاني) لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ یې بولي او پاتیشوني نورې چې وروستاړې غږ په ځوړ راځي دي) مېچې کچه: ۱

۴۹. د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د ځوړ ترنګټوک مېچې کچه (چې ترنګټوک په کې په ځوړ یا ټېټوالي وي): ۱

۵۰. دیفتنګونه (غبرګغږون)، ناترویيکي، ترویيکي، سټربل، اوسټربل، پارنویيکي، بلنویيکي، اندېښني او هیېجاني چغې لکه: وی، وه!، وا، نو، الله، او، ګرانه!، په کربانه! ... . :

۵۱. کره شوې Action Req'ed (ویار (عیبونه) او تېروتنې سمې شوې) : ۳۶۶

۵۲. خبرداری (Caution) : ۱۳

۵۳. کنټرول کې (In control) : ټول

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵. ۱۸ ز. د پوهندوی لال باچا ازمون په پورتنۍ ,۱۵. ، ګڼه څېړکي یا برخه کې د ز(زي) ابېځي لیکنه کې ویار(عیبونه) او تېروتنې:

ماته ټول ګران دي، لړ به دا را و سپړو او د پوهاند مجاور احمد زیار د ذهن په پل به خپل پل کېږدم. ,, په پښتو کې د نورو ژبو پورویونه له ژبپوهنیز او نړوال دود یا دوي پر بنسټ ترکېدونه له پښتو وینګ، لړ او ډېر مانیز اړونګ سره راخپلول په کار دي، لکه: ګاډی (ګاډی)، ماشوم (معصوم)، شمه (شمع)، تمه (طمع)، کیسه (قصه)، پوځ (فوج)، سبا (صباح)، میرات (میراث) د تباه او برباد په مانا، کرار (قرار)، سهار (سحر)... . پیل، توپان، اپت، تم، تپوس، پرښته، پراخ، خپه، خپګان، کمیس یا کمیز، مانا، دین، شېر (شعر) او یوه لړ نور داسې ویيونه د ډېرو آرپوهانو (اېټېمولوجېستانو) د څېړنو له مخې ناعربي یا عربي شوي(معرب) ګڼل شوي او یا هم په ټکرویي (تصادفي لغات) زباده شوي دي.،، (مجاویر احمد، ۴۹ چوپړی).

نو که ازمون ټکر وی یا جنګېدلي ویيکي، تکر ویيویکي (تصادفي لغات) مېسره ګڼلی وی، نو بیا به یې شېر، معرب نه لیکلی یا شعر به یې نه لیکه، شېر به یې کښلی وی، او مصره یا مصری به یې مېسره یا مېسری نه لیکلی، دا چې ډېره کره هم ده په پښتو کې چې همداسې لوستل کېږي هم مېسره د ټولو پښتنو ګړدود دی. په همدې اواز یا غږ له خولې څخه راوځي، خو د دې وی (لغات) رټه اړیکه له مصر سره ده، او مصر لرغونی منل شوی نوم دی، الله ج هم مصر کښلی، د الله کتاب کې هم مصر دی، اصحابو کرامو هم مصر لیکلی دی، ایجیپټ ورته انګرېزان وایي، امپراتور احمدشاه بابا ابدالي دراني هم مصری په خپلې یوې کاکړۍ کې ویلی دی ,, دوې یې لېځې مصری توري، تل وهي د سر مری،، (محمد حامد دورانی، ۱۷۵۰ زېږدي، ۵۹ چوپړی)، (عبدالشکور، ۱۳۵۷لېږدی، ۹۱چوپړی).

نو چې مېسرې مصرې ولیکم دلته انډول به برابر شي، ځکه دوی خپله شېر نه دی لیکلی پر ځای یې شعر لیکلی دی .د څپو له پامه دواړه دوې څپېزې راځي، خو مېسرې وی پینځه ابېځې ده او مصرې څلور ابېځې ده، نو د ویيپوهنې له پامه مصرې وی اقتصادي هم راځي چې لړ تورې په کې دي او لنډ هم ویل کېږي.
په آر (اصل) کې مسره د بیت یوې برخې یا د یوه بیت نیمه برخه (نیم بند، نیمه کړی) ته وایي. چې لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصری له دوې مسرو چې لومړۍ مسره یې ۹ څپو څخه رغول شوې وي او دویمه مسره یې له ۱۳ څپو څخه رغول شوې وي چې نومورې ټولې یوه بیت شېر دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دلته پوهندوی لال باچا ازمون مسره وییوکی یا وی، مېسره بللې او لیکلي یې ده، اوستاد حبیب الله د مسره وی یا لغات مصره بللی، او ډېری نور یې هم لیکي. خو کره بیا څېړنوال پوهان دوست محمد دوست او پوهاند محمد اسمعیل مسره لیکي، زه هم په همدې اند یم چې نه خو په دې وی کې مې (م یا میم) زبر لري چې د پوهاند مجاویر احمد زیار خبره ومنم چې ترې ورسته اوږده , ې ، وکښل شي. نو مسره لیکل کره دي. باید مېسره ونه لېکل شي.

بله دا ده چې مسره یوې غوندلې ته وایي، چې دوې غونډلې بیا یوه مصره یا مصری کېږي. د دوی ترمنځ تعریف کې ډېر توپیر شتون لري.

ز. د یوې بې سروبوله انګېرنې له مخې د پوهندوی لال باچا ازمون ,, د لنډۍ او دوبيتي پرتله! ،، کرې. ما څنې لنډۍ او د پر ترښتی څنې راخستې، دوبيتې او تله یې پاتې. په پورتنی ,۲. ، ګڼه څېرکي یا برخه کې د ز(زې) ابېڅې لیکنه کې عیبونه، تېروتنې او زما څرګندول چې روڼوې کتنه داسې:

څېره ۲. ز پوهندوی لال باچا ازمون ,, د لنډۍ او دوبيتي پرتله! ،، کرې. ما څنې لنډۍ او د پر ترېښتی څنې راخستې، دوبيتې او تله یې پاتې په دې لیکنه کې د لنډۍیو، ټپو، ټیکیو او مصرۍیو کچه،۱۳۹۴ لېږدی، (ګڼه یې په: دانې)

زما پلټنه داسې په ډاګه شوې یا زما څېړنه داسې ښودل شوې ده، د لنډۍیو، ټپو، ټیکیو او مصرۍیو انګړ څېړنچوپړو یا ریسرچ پانو لومړي ټوک، ۱۲.۱۵ سرلیک او څېره ۲. ز کې:

۱. څېره ۲. ز پوهندوی لال باچا ازمون ,, د لنډۍ او دوبيتي پرتله! ،، کرې.
۲. ما څنې لنډۍ او د پر ترېښتی څنې راخستې، دوبيتې او تله یې پاتې په دې لیکنه کې د لنډۍیو، ټپو، ټیکیو او مصرۍیو کچه،۱۳۹۴ لېږدی، (ګڼه یې په: دانې)
۳. ګڼه: ۲۰
۴. راټولونکي / لیکونکي نوم: پوهندوی لال باچا ازمون
۵. لیکی/ لیکنه: پوهندوی لال باچا ازمون ,, د لنډۍ او دوبيتي پرتله! ،، کرې. ما څنې لنډۍ او د پر ترېښتی څنې راخېستې، دوبيتې او تله یې پاتې
٦. چاپ کال / نا چاپ: ۱۳۹۴ لېږدی

(c) ketabton.com: The Digital Library

۷. ټول ټال لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ: ۶۵

۸. لنډۍ Lánḍéy: ۲۶

۹. ټپې Ṭapé: ۲۸

۱۰. ټیکۍ Ṭikéy: ۱

۱۱. مصرۍ Mésréy: ۱

۱۲. ▲ سړو ته منسوبې Related to men؛ لنډۍ Lánḍéy: ۱۱

۱۳. ▲ سړو ته منسوبې Related to men؛ ټپې Ṭapé: ۸

۱۴. ▲ سړو ته منسوبې Related to men؛ ټیکۍ Ṭikéy:

۱۵. ▲ سړو ته منسوبې Related to men؛ مصرۍ Mésréy: ۵

۱۶. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women؛ لنډۍ Lánḍéy: ۱۵

۱۷. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women؛ ټپې Ṭapé: ۱۸

۱۸. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women؛ ټیکۍ Ṭikéy: ۱

۱۹. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women؛ مصرۍ Mésréy: ۵

۲۰. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ونه - waná: (څرګند واو یا وې بیواک ,,و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lánḍéy: ۶

۲۱. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ینه - iná: (څرګنده یې یا لنډه یې ,, ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) یینه او ینه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lánḍéy: ۱۰

۲۲. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکی - ná: (نون زور ولري یا رښتې پښېلې هې ,, ه ،، څخه مخکې ابېځه نې ,, ن ،، زور و لري) نه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lánḍéy: ۱

۲۳. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زوزکی مه – má (maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lánḍéy: ۹

۲۴. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکی , ه یا ـه :، xpalə, maɣolə, xwalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lánḍéy:

۲۵. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زوروالـه هې (زور) , ه یا ـه :، konatawará, zargará, kaftará arā, aṛ, baxtawará (کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې لنډۍLánḍéy :

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲٦. وروستاړي غړ Suffix Voice؛ ونه - wanáː (څرګند واو یا وې ببواک ,,و،، په غړ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې ټپې Ṭapé: ۴

۲۷. وروستاړي غړ Suffix Voice؛ ینه - ináː (څرګنده یې یا لنډه یې ,, ي،، په غړ جملې، غونډلې سره راشي) ېینه او ینه ؛ سره بشپړې شوې ټپې Ṭapé: ۱۳

۲۸. وروستاړي غړSuffix Voice؛ زوزکی - náː (نون زور و لري) نه؛ سره بشپړې شوې ټپې Ṭapé:۴

۲۹. وروستاړي غړ Suffix Voice؛ زورکې مه – má) maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې ټپې Ṭapé: ۷

۳۰. وروستاړي غړSuffix Voice؛ زورکی , ه یا ـه ،: xpalə, maɣolə, xwalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لړې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټپې Ṭapé:

۳۱. وروستاړي غړ Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) , ه یا ـه ،: konatawará, zargará, kaftará

۳۲. ará, aṛ, baxtawará, (کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لړې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټپې Ṭapé:

۳۳. وروستاړي غړ Suffix Voice؛ ونه - wanáː (څرګند واو یا وې ببواک ,,و،، په غړ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې ټیکی Ṭikéy:

۳۴. وروستاړي غړ Suffix Voice؛ ینه - ináː (څرګنده یې یا لنډه یې ,, ي،، په غړ جملې، غونډلې سره راشي) ېینه او ینه؛ سره بشپړې شوې ټیکی Ṭikéy:

۳۵. وروستاړي غړSuffix Voice؛ زوزکی - náː (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړې شوې ټیکی Ṭikéy:

۳٦. وروستاړي غړ Suffix Voice؛ زورکې مه – má) maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې ټیکی Ṭikéy: ۱

۳۷. وروستاړي غړSuffix Voice؛ زورکی , ه یا ـه ،: xpalə, maɣolə, xwalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لړې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټیکی Ṭikéy:

۳۸. وروستاړي غړ Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) , ه یا ـه ،: konatawará, zargará, kaftar

۳۹. ará, aṛ, baxtawará, (کفتره، زرګره، کوناتوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لړې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټیکی Ṭikéy:

۴۰. وروستاړي غړ Suffix Voice؛ ونه - wanáː (څرګند واو یا وې ببواک ,,و،، په غړ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy:

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴۱. وروستاړي غړ Suffix Voice؛ ینه - :iná (څرګنده يې یا لنډه يې ,, ي،، په غړ جملې، غونډلې سره راشي) يینه او ینه؛ سره بشپړې شوې مصرۍ Mésréy: ۸

۴۲. وروستاړي غړSuffix Voice؛ زوزکي - :ná (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړې شوې مصرۍ :Mésréy

۴۳. وروستاړي غړ Suffix Voice؛ زورکي مه – má) maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې مصرۍ Mésréy: ۲

۴۴. وروستاړي غړSuffix Voice؛ زورکي , هـ یا ـه :، darə, xpalə, maɣolə, xwalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله، دره) ډېرې لړې شتون لري؛ سره بشپړې شوې مصرۍ Mésréy:

۴۵. وروستاړي غړ Suffix Voice؛ ؛ زوروالـه هې (زور) , هـ یا ـه :، konatawará, zargará, kaftará

۴۶. ará, aṛ, baxtawará, (کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لړې شتون لري؛ سره بشپړې شوې مصرۍ Mésréy:

۴۷. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د مسرو (پېټ، نیم بیتۍ، نیمه کړۍ، نیم بند یا مسره د پېیلې نیمه کړۍ، نیم بند یا نیم بیت) کچه: ۱۳۰

۴۸. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د لړونو (چې یکړ، یوون، مفرده وی يې لړ یا ردیف دی؛ د هې ,, ـه ،، ابېڅه) کچه: ۶۵

۴۹. د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د نه ماتیدونکي پښېله (حکمي قافیه) کچه: ۶۵

۵۰. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د څپو (څپېزو، څپې، سېلابو، هجاوو ,, سیلیبلس Syllables،، د ابېڅو شمېرلو) کچه: ۱۴۳۰

۵۱. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د زورنو(خجیزو، خجونو، اکسنټو ,, لفظ، د موسیقي نوټونه: د خج نښې: د توري په سرنښې , چې د تلفظ د جګوالي او ټیټوالي زور، او ږدوالی، کیفیت ښیي،: ټینګې , لهجې ،: تاکیدي: بیلوونکی نښې: د وینا , ځانګړي، خاص او بېل ، ډولونه. :Accents, Morphemels ،،) کچه: ۳۲۵

۵۲. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د ترنګټوک مېچې کچه: ۶۵

۵۳. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د لوړ ترنګټوک (د پاینۍ مسرې پاینۍ څپه یا خوږه غږي اواز په لوړه وي چې ډېرۍ يې په ینه، او نه سره راځي چارباغۍ لغمانۍ يې بولي یا د

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو انګړ
ځــــــېړنــچوپړي (ریســـــــــرچ پانــې)

کیسو (داستاني) لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ یې بولي او پاتیشوني نورې چې وروستاړي غږ په څوړ راځي دي) مېچې کچه: ۳۲

۵۴. د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو د څوړ ترنګټوک مېچې کچه (چې ترنګټوک په کې په څوړ یا ټېټوالي وي): ۳۳

۵۵. دیفتنګونه (غبرګغږون)، ناترويیکي، ترويیکي، ستربل، اوستربل، پارنويیکي، بلنويیکي، اندېښنې او هیېجاني چغې لکه: وی، وه!، وا، نو، الله، او، ګرانه!، یه کربانه! ....:

۵۶. کړه شوې Action Req'ed (ویار (عیبونه) او تېروتنې سمې شوې) : ۱۲۶

۵۷. خبرداری (Caution) : ۱۵

۵۸. کنټرول کې (In control) : تول

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵. ۱۹ ژ. د یوې بې سروبوله انګېرنې له مخې د عبدالباري جهاني ,, یوه ځل بیا د لنډیو په باره کې ،، په پورتنۍ ,۱۵. ، ګڼه ځېړکي یا برخه کې د ژ (ژې) ابېڅې لیکنه کې عیبونه، تېروتنې او زما څرګندول چې روڼوي کتنه داسې:

لومړی دا چې عبدالباري جهاني ,, د پښتو په پښتو تشریحي قاموس لومړیتوک ، آ – پ ، کې چې په ۱۳۵۸ زېږدي کې د لېندۍ په میاشت کې د خوشحال خان ختک په درېسوم تلین د نړوال سیمینار په اړه خپور شوی وو، چې له آ ابېڅې پیل او په پ ابېڅې پای شوی وو، ټول ۹۵۸ چوپړو کې دی. چې ۹،۵۰۰ پښتو وی لري. د افغانستان د علومو اکاډیمي د ژبو او ادبیاتو انستیتیوت د ژېپوهني څانګه خپور کړی وو ،، (مسافر، ۱۳۵۸لیږدی). د دې کتاب د لیکونکي ډله کې په ۱۴ ګڼه کې د الف په یوه برخه کې عبدالباري جهاني وو.
او دی دې ,, یوه ځل بیا د لنډۍیو په باره کې ،، په لیکنه کې داسې ,, ۶۴۲،، تېروتنې و کړې، ځکه چې دا نو بې غوري ده بې مینې ده، بې پامي ده له خپلې ژبې سره!!، که لیکنه دې خپله نه خېړوې بیا هم ستا اړوند راځي. که بل تن یې خېړوي، لږ تر لږه خو یې یوه وار له خپل پام څخه تېره کړه!!، بیا یې پورته کړه په کښلو، اوبپاڼو او مهالۍیو کې!!؟.
ځکه ده ته له ما نه ډېر معلومات شته دی، چې د امریکا په دومره مسافرۍ کې یې په زرګونو ګڼه چوپړي یا پاڼې، صفحې یې د اېنګلېسي ژبې له مخه تېرې شوې دي، په کې یوه اېنګلېسي ناکره وی یا لغات کله لیدلی چې هغوی دې خپور کړی وي!!.

۱. دا ځکه کاږم چې هېڅ ځوک او حتا دوی نو بیا ولې خپلې ژبې سره داسې چلند کوي. کره لیک دود ته پام نه کوي، که یوه وت (سپېس، فاصله)، غلت وي، بیا هم ناسم کار دی، که د خپلې ژبې سرلوړی پسې ګرځي.
۲. کوشنی شین یا ش (شې، شین) د پښتو ابېځې نولسم توری به د پښتو له ابېڅو ورک کړۍ، لکه : اسمان شین ده! ؛ تاسو به و کښئ چې : اسمان سین ده!.، شي به سي لیکي او داسې نور... هېڅ ځوک رانه خوابدي نه شي. زه هم د خپلې ژبې ګټې له پاره وایم. تر کله به همداسې درومو، همدومره ریفرنس بس نه دی.

الف. تاسو د حاجي میرویس خان هوتک بابا د زوی، شاه محمود هوتک، د هغه ملګری محمد هوتک د ,, پټه خزانه ،، مینوال او لیکوال د کندهارسرغندوي ستې دي. ,, زموږ پادښاه، او د ښالم خیلو(حاجي میرویس خان پلارښالم خان) د زړه سر شاه حسین خلد الله

(c) ketabton.com: The Digital Library

ملکه وسلطنة ، په خپله هم د ښې وينا خاوند او د پښتو د شعر شوقمند دئ.،، (محمود هوتک، ۱۱۰۷-۱۱۰۸لېږدی، ۳ چوپړی)، له دوی نه هم تاسو غوره او ښه کندهاري پښتانه يئ!!؟

۱. هغوی هم ښ (ښې، غټ شين) د پښتو ابېڅې شلم توری. ش (شې، شين، کوشنی شين) د پښتو ابېڅې نولسم توری نه دی کښلی (ليکلی). ، ښه يې شه نه دی کښلی، پښتو يې پشتو نه دی کښلی، پښېمان يې پشيمان نه دی کښلی، ښار يې شار نه دی کښلی، دښن يې دشن نه دی کښلی، غښتليو يې غشتليو نه دی کښلی، کېښود يې کېشود نه دی کښلی.... .

۲. هغوی هم ش (شې، شين، کوشنی شين) د پښتو ابېڅې نولسم توری. س (سې، سين) د پښتو ابېڅې اتلسم توری نه دی کښلی (ليکلی). لکه : شې يې سې نه دی کښلی، شوي يې سوي نه دی کښلی، شو يې سو نه دی کښلی.... .

۳. هغوی هم ږ (ږې) د پښتو ابېڅې اوولسم توری. ژ (ژې) د پښتو ابېڅې سپاړسم توری نه دی کښلی (ليکلی). لکه: ږغ يې ژغ نه دی کښلی، کېږي يې کېژې نه دی کښلی، ترهېږي يې ترهېژي نه دی کښلی، کښل يې کشل نه دی کښلي، مرېږ يې مژې نه دی کښلی، ږلی يې ژلی نه دی کښلی، کېږدی يې کېژدی نه دی کښلی، کېږدئ! يې کېژدئ! نه دی کښلی، کوږ يې کوژ نه دی کښلي، ږوب يې ژوب نه دی کښلی، ږنګوری (انګور وږی) يې ژنګوری (انګور وژی) نه دی کښلی، ږوږ، زوږ يې ژوژ، زوژ نه دی کښلی، ږيرخريلی يې ژيرخريلی نه دی کښلی.... .

که په خوله يې تلفظ و کوي دا د سيمو لهجه ده هغه باکه نه لري، ولې!؟؟ کښل يې ډېره باکه لري او نوې کره پښتو ليک دود ته سر دردی او رنځ دی، يوه پښتو کره پښتو يوازې په کار ده مور ته اوسمهال، تاسو لنډ پرلنډ (په لنډو) لنډ پيري (لنډ پړاوي) مه کېږئ دا په آر (اصل) کې اصيلو پښتنو نه دی کړی، هر څوک چې وار، وار داسې کړ کېږي، نو دوی لنډمنګي (لنډ عمري) دي، په

(c) ketabton.com: The Digital Library

هیڅ بنه به په یوه پښتو کره پښتو ته بوژن (دهشت) نه شي کېدلی. زه په دې باندې لېیلم (شاهدي وایم، یا للم) چې دا به بابېزه (ناخیزه) یېبره (ثمره) و لري.

دا په ډانګپیلې وینا ده چې ,, څه چې وایو هغه لیکو او څه چې لیکو هغه وایو.؛ پرته د پښتو له لهجو څخه.،،

څکه ځینې لحجې وې ابېڅه یې ابېڅه لولي: لکه توت ته تیت وایي، خوست ته خېست،.... ځینې بیا ح ته یې ټکي خې وایي. زبیح الله ته بیخ الله وایي، حلوا ته خلوا وایي... . ځینې غښتلي ته غشتلی وایي، کوښښ ته کوشش وایي، دښن ته دشن وایي، ښه ته شه وایي، کوږ ته کوژ وایي، موږ ته موژ وایي... . او شي ته سي... . داسې نور چې دوېیم بنه کښل یې نا کره دي. په خوله ویل یې باکه نه لري. خو کښل یې اړین دي.

د پورتنۍ یو ۳ برخو له پاره مې ټوله پټه خزانه په غور څو وارې کتلې ده، د څېړنې سپړلو له پاره چې پورتني ابېڅې په کې کښل شوي دي، په خپلو سترګو و وینئ!.

د بابا هوتک (شیخ المشایخ، قطب العارفین او زبیدة الواصلین) د بارو زوی، د تولر مسی او د بابا غلجي کړوسی دی، چې په د پښتنو هوتک په اتغر (اته غر) کلات کې په ۶۶۱ لېږدې کې زېږدلی دی. محمد هوتک وایي چې

,, نکل دی چې: په هغه وخت کې به هر ځل مغولو د ارغنداو پر غاړو لوټ کاوه، اتغر، اولان او کلات به یې تالا کول، بابا هوتک خپل قومونه راټول کړل، او د سره غر سره یې پر مغولو شخړه بوتله، په دې جګړه کې مغول تالا شول، او د پښتنو ګړندۍ یو ډېر و وژل، ما ته خپل پلار داود خان راته داسې نکل و کا، چې سور غر په دغه ورځ د مغولو په وینو داسې لجند (لځند) شو، چې پلوشو د لمر به بربښانده کا. په دې شخړه کې پښتانه لږ او بې ځواک وو، چې د سرو مغولو پېښه راغله، او اخېسته یې و کا، یوه څو غښتلي د بابا هوتک خپلوان و مړل، بابا هوتک په لوړ ږغ دا سندره لولوله، او په غشیو یې د مغولو ټټرونه څېرل، غښتلیو مېړو چې دا سندره اورېدله، په جګړه تودېدل، تر څو چې سور غر یې د مغولو په وینو ولاړه او ټول یې پینا کړل، هغه سندره زما پلار علیه الرحمه داسې راته ویلې:

پر سور غر بل راته نن اور دی وګریه جوړ راته پیغور دی
پر کلي کور باندې مغول راغی هم په غزني هم په کابل را غی ... .،،

(محمود هوتک، ۱۱۰۷-۱۱۰۸لېږدی، ۴ او ۵ چوپړی)، (عبدالحی حبیبي، ۱۳۳۹لېږدی، ۸ او ۱۰ چوپړی).

(c) ketabton.com: The Digital Library

په لاندیني انځور کې کېږي، بهېږي، ترهېږي، باندې، دې،ې، پښتونخوا، غښتلیو او نور کره کښلي دي یوازې راسئ ، سئ یې نا کره کښلې دې چې د تلفظ بڼه یې کښلې ده.

خو په دوېیم انځور کې په خپله د پټې خزانې لیکونکي له نن څخه ۲۸۸ کاله وړاندې، د علیین مکان (خوشحال بیګ یا خوشحال خان) په اړه +کښلي دي چې ,, په کال (۱۱۰۰) سنه هجري کې وفات شو.،،
(محمود هوتک، ۱۱۰۷-۱۱۰۸لیږدی، ۴۰ چوپړی)، (عبدالحی حبیبي، ۱۳۳۹ لیږدی، ۸۰ چوپړی).

په همدې بڼه یې د علیین مکان (خوشحال خان ختک شعر کې، ټول ردیفونه شي دی کره کښلی دی له، راشي، شوم سره.
نو د دې له پاره دا په ډاګه شوه چې، محمود هوتک د شاه حسین هوتک معاصر لیک وال دا پښتو ویوکي (وی، او لغات) او ترښتې د یوه پښتو کره پښتو لیکلار ښود په شان کره یا سم کښلي (لیکلي) دي.

کره بڼه یې. لکه:

۱. ده اوږدې یې کره کارول. ې (یې) ، دې، باندې، وړاندې....
۲. د پښتو ویوکیو جمع کول. لکه : تورې، تېرې....
۳. د ښ (ښې) کره کښل، لکه: پښتونخوا ، غښتلیو....
۴. د ږ (ږې) کره کښل. لکه: کېږي، بهېږي، ترهېږي....
۵. د ش (شي یا شین) کره کښل: شو، راشي، شوم، راشئ، شئ....

نا کره ، ناسم او غلتې، بڼې یې. لکه:

۱. ده اوږدې یې نا کره کارول. ې (یې) ، دی، باندې، وراندی....
۲. د پښتو ویوکیو نا کره جمع کول . لکه : تورې، تېرې....
۳. د ښ (ښې) نا کره کښل، لکه: پشتونخوا ، غشتلیو....
۴. د ږ (ږې) نا کره کښل. لکه: کېژي، بهېژي، ترهېژي....
۵. د ش (شي یا شین) نا کره کښل: سو، راسي، سوم، راسئ، سئ.......

(c) ketabton.com: The Digital Library

سندره لولوله ، او په غشيو ئې د مغولو تټرونه څيرل ، غښتليو مېړو چه داسندره اورېدله ، په جګړه تودېدل ، تر څو چه سورغر ئې د مغولو په وينو ولاړه اوټول ئې پينا کړل ، هغه سندره زما پلار عليه‌الرحمه داسې راته ويلې :

بيتونه

پر سور غر بل را ته نن اور دئ ‎ (۱) وګړيه جوړ راته پېغور دئ [٥]
پر کلی کور باندې مغل راغی ‎ هم په غزنی هم په کابل راغی

☼☼☼

غښتليو ننګ کړئ دا مو وار دئ ‎ مغل را غلی په تـلوار دئ
په پښتونخوا کې ئې تاتار دئ ‎ پر کلی کـور باندې مغل راغی

☼☼☼

آ ، د مرغی (۲) غښتليو راسئ ‎ پر ننګ ولاړ د پښتونخوا سئ
تو رې تېرې ، غشی تر ملا سئ ‎ پر کلی کور باندې مغل راغی

☼☼☼

زلمو په غشيو کړئ وارونه ‎ د تېرو تـورو ګـزارونـه
ور وړاندی کړئ خپل تټرونه ‎ پر کلی کور باندې مغل راغی

☼☼☼

زمـا د زلمو و ينې بهېږي ‎ مخکه او غرونه په سره کېږي
ميرخی زغلي او تر هېږي ‎ (۳) پر کلی کور باندې مغل راغی

۱ :. عبدالحی. حبيبي. (۱۳۳۹لېږدي)، پټه خزانه، دوېيم چاپ ۱۰ چوپړي انځور. په ۱۳۲۲ لېږدي د اصلي پټې خزانې يوه نخسه د پښتو ټولنې لاس ته راغله او هغه يې استاد عبدالحی حبيبي ته د دېرې شنې او درى ژبې شرحې او ژباړې له پاره په لاس کې ورکړه، نوموړی کار حبيبي په کابل، خوابګاه کې په ۱۳۲۳ لېږدي کې بشپړ کړه. او دوېيم وار چاپ ته يې د درى ژبې شرحې او ژباړې سره چمتو کړ، دوېيم چاپ يې په ۱۳۳۹لېږدي کې د پوهنې وزارت د دارالتاليف رياست کې د تذکرة الشعراء ,, پټه خزانه،، ۵۰۰۰ ټوکه له چاپه سالامت تېر کړي دي.
* ما يې انځور باستلی دی، له ۸٤ يې د چوپړو(مخونو) جوسه لړ اوړد دی. (# ۳۷ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

نقل کا : چه خوشحال بيگ **هدايه** په فقه کې په پښتو راواړوله ، او ډېر کتابونه يې وکښل ، او په کال (۱۱۰۰) سنه هجري وفات شو · **محمد** رسول هـوتك په خپل بياض د خان عليين مکان ، داسې شعرونه کښلي دی ، چه زه يې هم پدې کتاب نقل کاندم :

غزل

په کاته کاته مې سترگې په خاته شي — چه خبر دې د راتلو را باندې وشي

ته خواوس له مانه ولاړې مرورشوې — دا لحما ياري دی هم گندی په زړه شي

چه ديدن د محبوب و کړمه تازه شم — لکه کښت چه په باران سره او به شي

گوره تا راباندې کومې کوډې وکړې — که په پښودرلحني دروم زړه مې نه شي

په ارمان د هغه وقت يم درېغه د رېغه — که د زنی سيب ئې بيا دما په خوله شي [۳٥]

د خپل يار د جدائي هسې کار دئ — لکه روح چه له وجوده په واته شي

بخته ! هو ضره مدد بيا راسړ و کړه — چه په غېږ کې مې بياتللی يار اوده شي

د «خوشحال» سلام په واړو ښو يارانو

گندی بيا مې په ليدو سره زړه ښه شي

۲:. محمد. هوتک (۱۷۲۸-۱۷۲۹ زېږدي)، پټه خزانه، ۴۰ چوپړي انځور. د پښتونخوا د سترګو تور، امام المومسلمین، و ابن قاتل الرفضة والکافرین شاه حسین هوتک ادام الله دولته الی یوم الدین، د خپل دربار لیکوال محمد هوتک د داود خان هوتک زوی او د قادر خان هوتک مسي ته امر او لاربښونه کړې وه، چې د پښتنو شاعرانو احوال راټول کړي، له ۱۰۰ څخه تر ۱۱۰۰ لېږدیز سپوږمېز کال په نوموړي نوم وکښي. په همغه مهال په کندهار کې پټه خزانه لیکی کښل شوی او له کندهاره خپور شوی دی.

,, ښکاره دې وي، چې ما له ډېرشو کلو راهیسې، د ډېرو شاعرانو د پښتنو، احوالونه راټول کړي دي، او هغه وختونه، چې پښتونخوا پر لتو ګرزېدم، له وګړیو مې ډېر ښه حالونه اورېدلي دي، اوس هغه ټول، د خپل پاد شاه ظل الله په غوښتني کارم، د دې کتاب نوم دی ,, پټه خزانه،، څکه چې دلته هغه احوالونه راغلې دي، چې پټ وو، او نه وو ښکاره، خالق تعالی دې ټول مسلمانان وبخښي، زموږ د پادشاه سیوری دې تل وي، او دایم، په دغه کتاب چې ما په کښلو ابتدا و کا، ورځ وه د جمعې ۱۶ د جمادي الثاني کال وه ۱۱۴۱ هجري. ،، (پټه خزانه، ۳ چوپړی).

* ما یې انځور باستلی دی، له A٤ یې د چوپړو(مخونو) جوسه لږ اوږد دی، (# ۳۸ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

ب. تاسو د امپراتوراحمد شاه ابدالي دراني بابا څخه هم تاسو غوره او ښه کندهاري پښتانه یئ!!؟

محمد حامد درانی د احمد شاه بابا مخکې په ژوندوني داسې کښلې دي، تاسو یې په دې انځور کې و ګورئ چې ش ابیڅې یې سم کارولی دی، لکه: د دریم بیت په لومړي پټ کې: ,, شوې،،.

شیرین عمر چې تېرېږي دریغه دریغه — عمر باد غوندې چلېږي دریغه دریغه
ولې زره هېڅ خبر نوې له رفتنه — په ارمان ځینې پاتېږي دریغه دریغه
ولې هسې شوې بې غمه زما دله — چې مین ځبله ببلېږي دریغه دریغه
که هر څو په ډېر ناز جوړې کړې مانړې — د خزان په تاو رېژېږي دریغه دریغه
دریغه، دریغه اخېر دریغه زما دله — د عاشق په زره لګېږي دریغه دریغه
دا یاران لکه ګلونه د بهار دي — له دیدنه خون به هېږي دریغه دریغه
دهجران مثال دوزخ بېلتون ډېرې — خارشي سخت هله څرخېږي دریغه دریغه
که پیدا نه وای بېلتون دیدن به مړ وو — د وصال نوبت رغېږي دریغه دریغه

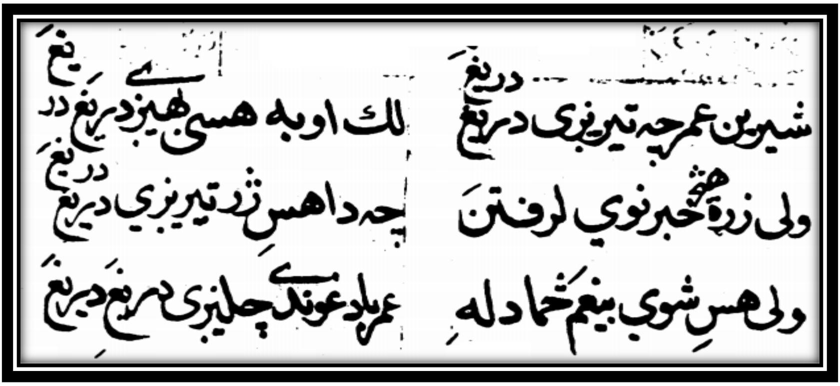

۳:. محمد حامد دوراني (۱۷۵۰ زېږدي، ۱۱۲۹ لېږدی. ۱۱۶۳ لېږدېز سپوږمېز)، احمد شاه دیوان، قلمي نخسه، ۲۶ چوپړي او د عبدالشکور، ۱۳۵۷لېږدی، ۶۰ چوپړي انځور.

محمد حامد دوراني د امپراتور احمدشاه بابا د شعرونو دیوان یې د احمد شاه بابا په مخ کې کښلی دی، په دې وخت کې احمد شاه بابا ۲۷ کلن وو او د پاچاهۍ دریم کال یې و. په دې دیوان کې احمد شاه بابا د۲۷ کلنې نه د تېت عمر شعرونه خپل ملګري چې د ده خپل معاصر لیکوال محمد حامد دوراني ته ور کول او هغه به په خپل لاس لیکل، چې څه کم درې زره بیتونه کېږي، د احمد شاه بابا په ۱۱۶۰ لېږدي سپوږمېز د شاوال، چې اکتوبر ۱۷۴۷ لېږدي کې احمد غوره شو او مشر و تاکل شو او ورسته له دې په احمد شاه په نامه یاد شو په دې وخت کې ۲۵ کلن و.

اوس یې د مندنې ځای، زما د مېرمنې ټاټوبی ازبکېستان، تاشکند، ملي لیکیتون، وي سي ایر (متحده روسیه) د څېړنو مرکز یې او شې او ، ګڼه ۷۳، یې این وي مسلسله ګڼه ۴۲۵۲، ۱۹۷۷ لېږدی دی.

* ما یې انځور باستلی دی، له ۸٤ یې د چوپړو(مخونو) جوسه لړ اورد دی. (# ۳۹ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

نن مې بیا سترګې مړې شوې په دیدن ولې نړدې شوې
چې له یاره هم پیاله شوم د اغیار تولې خورې شوې
تور مخونه چاودې زړونه هم په سترګو یې اېرې شوې
په ارمان لاس سره مړي چې پر موږه څه پیرې شوې
رقیبان عصیان دې ګورې په باد مراد زلفې خورې شوې
د دیدن خیرات مې وکړ هم په کښلو خولې خوږې شوې
د خپل بخت منت راباندې چې سینې سوې سرې شوې
د هجران یاور دې شوی په وصال یې زرغونې شوې
نیازمن دړې دړې دروې په ارمان پرېړدې کورونې شوې
احمد نه وایې یواځې سینې دېرې کبابونې شوې

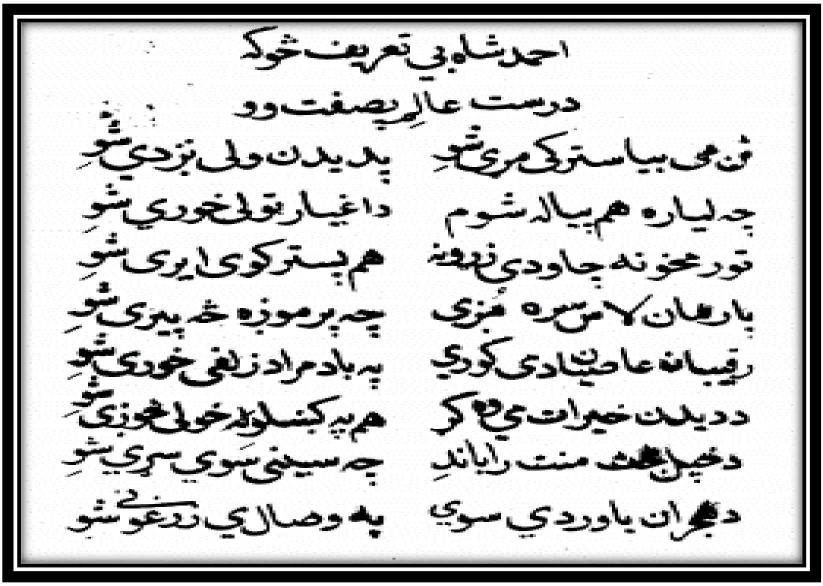
احمدشاه بي تعریف شوکت
درست عالم بصفت وو
نن مي بیا سترګي مړي شو په دیدن ولي نږدي شو
چه یاره هم پیاله شوم دا غیار تولي خوري شو
تور مخونه چاودي زړونه هم په سترګوي ایري شو
په ارمان لاس سره مړي چه پر موږه څه پیري شو
رقیبانه عاصیان دي ګوري په باد مراد زلفي خوري شو
د دیدن خیرات مي وکړ هم په کښلو خولي خوږي شو
د خپل بخت منت راباند چه سیني سوي سري شو
د هجران یاور دي سوي په وصال يي زرغون شو

٤.: محمد حامد دورانی (۱۷۵۰ زېږدي، ۱۱۲۹ لېږدی. ۱۱٦۳ لېږدېز سپوږمېز)، احمد شاه دیوان، قلمي نخسه، ۴۹ چوپړي او د عبدالشکور، ۱۳۵۷لېږدی، ۸۳ چوپړي انځور.

* ما یې انځور باستلی دی، له ٨٤ یې د چوپړو(مخونو) جوسه لر اوړد دی. (# ۴۰ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دې انځور کې هم محمد حامد دوراني په خپل لاس د امپراتور احمد شاه بابا کاکړۍ د هغه په وراندې کښلي دي. چې د لرغوني پښتو کاکړي غاړي کښلي بڼه په لاس را کوي. احمد شاه بابا دلته په دې کاکړۍ کې په شپږم پټ، بند، مسره کې هم وشه کښلی دی، وسه یې نه دی کښلی. ،، وشه ،، (محمد حامد دورانی، ۱۷۵۰ زېږدي، ۵۹ چوپړی)، (عبدالشکور، ۱۳۵۷لېږدی، ۹۱چوپړی).

مخامخ راغله زېړی رنګ یې ګل سترګې ګولی
د مینو زړه یې یووړ په هوس لکه هوسی
توري زلفې یې کمند دي د عاشق د سر زندی
ډېر په حسن آراسته ده راځۍ هر چې تاب لری
دوې یې لېچې مصری توري تل وهي د سر مری
خود پرسته پري وشه تل په زړه کوي بازی
نازنینه دلجویه ده له هر چا کوي یاری
د هر چا چې مین ډېر وي څه وفا یې له یاری

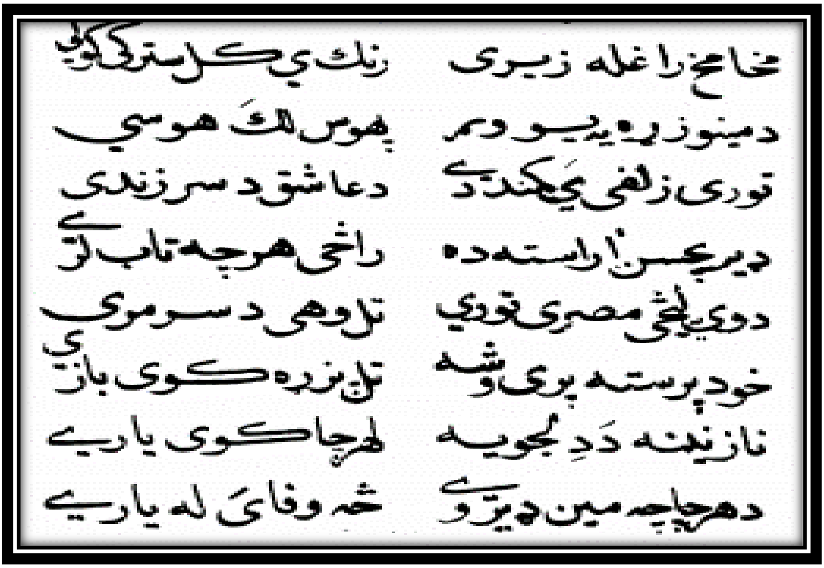

:۵. محمد حامد دورانی (۱۷۵۰ زېږدي، ۱۱۲۹ لېږدی. ۱۱۶۳ لېږدیز سپوږمیز)، احمد شاه دیوان، قلمي نخسه، ۵۹ چوپړي او د عبدالشکور، ۱۳۵۷لېږدی، ۹۱ چوپړي انځور.
* ما یې انځور باستلی دی، له ۸٤ یې د چوپړو(مخونو) جوسه لږ اورد دی. (# ۴۱ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دې انځور کې هم محمد حامد دوراني په خپل لاس د امپراتور احمد شاه بابا شعر د هغه په ورانديې کښلی دی. په دې اړه عبدالشکور رشاد هم په لاندې بڼه کښلي.

,, دا قلمي نسخه د تاشکند د ختيځ پېژندنې د انستېتيوت په کتابتون کې خوندي ده، ليکونکی يې محمد حامد درانی دی. دغه لړ معلومات د تاشکند د خطي کتابو د کتلاک تر ۲-۱۵۹۴ نمبر کتاب لاندې راغلی دی، د دې قلمي زيات ارزښت دا دی چې ليکونکی يې خپله د احمد شا بابا معاصر دی او دا نخسه يې په خپله د احمد شاه بابا په ژوند کې ليکلې ده. د ديوان کار يې په ۱۱۶۳هـ ق کې سرته رسيدلی دی او احمد شاه د ديوان په پای کې داسې ويلي دي.،،

,,کتاب ختم په دوشنبې
موړ به څو تاسې دلې

په وروستۍ ورځ د روژې
هزار صدو شصت و سې،،

(عبدالشکور، ۱۳۵۷لېږدی، ۲۵ او ۱۰۵ چوپړی)

احمد شاه بابا يوه امپراتور وو، هر انسان امپراتور جوړي دی نه شي، امپراتور الله ج موږ ته ډالۍ او رحمت را کړی وو، الله دې تل موږ ته داسې ډالۍ او رحمت را ډالۍ کړې چې له سوري لاندې يې زموږ وګړيو ته ودنه، هوسانيه، او بډاينه و کړي. دا يې زما د زړه شعر دی، بابا يوه مېړمن له هند څخه وه، که دا شعرونه نه وای موږ بې غوره به چېرته له دې خبر وای چې په ايران او هند مو نغارې وړې او زوره وره باچاهي مو پرې کړې.همدا د لرغونې پښتو شعر کښلې بڼه په لاس را کوي. بابا دلته په دې شعر کې. کره ترښتې او وی کره کښلې دي: لکه: ,, خوښ، شنه، ښامار، غاښ، شوه، ښکاره، ښو، شوه، نه شي، پښېمانه، شوه، نه شته. ،، (محمد حامد دورانی، ۱۷۵۰ زېږدي، ۳۷ چوپړی)، (عبدالشکور، ۱۳۵۷لېږدی، ۷۱ چوپړی).

نن بيا هسې د ګلزار په ننداره ځم چې له ياره سره خوښ هم کناره ځم
توري سترګې سره لبانو و شنه خالونه ستا د لب په ميو مست و مستانه ځم
مسته درخته د چندن زلفې ښامار دي رقيبان که غاښ چچي سر بريده ځم
هله لاندې تر هاتي اوس يې موت يم چې دا فتح مې روژې شوه نن ښکاره ځم
چې رقيب د رقيبانو خدای پنا کړ په تولی د ښو يارانو همواره ځم
چې بر کړی مې خدای لاس پر رقيبانو ترو به زه د هند پر لور په تما شه ځم
چې د هند د ملکو فتح مې روژې شوه نور ايران لره په توغ په نغاره ځم
پر دا ګړې داد دې خدای نه شي پښېمانه تر نګين مې ايران لاندې شاهانه ځم
معشوقې د ايران ډېرې تورکې شوخې خدای چې راکه تورکې هند ته دوباره ځم
زه تسخير د ولايت د خدای په دا کرم په مدد د حبيب هره خوا تازه ځم

(c) ketabton.com: The Digital Library

٦:. محمد حامد دورانی (۱۷۵۰ زېږدي، ۱۱۲۹ لېږدی. ۱۱۶۳ لېږدیز سپوږمېز)، احمد شاه دیوان، قلمي نخسه، ۳۷ چوپړي، او د عبدالشکور، ۱۳۵۷لېږدی، ۷۱ چوپړي انځور.

* ما يې انځور باستلی دی، له ۸٤ یې د چوپړو(مخونو) جوسه لړ اورد دی. (# ۴۲ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژ. د یوې بې سروبوله انګېرنې له مخې د عبدالباري جهاني ,, یوه ځل بیا د لنډیو په باره کې ،، په پورتنی ,۱۵. ، کڼه څېړکې یا برخه کې د ژ(ژې) ابېڅې لیکنه کې عیبونه، تېروتنې او زما څرګندول چې رونوي کتنه داسې:

۱۹.۱۵ سرلیک، څېره ۲. ژ عبدالباري جهاني ,, یوه ځل بیا د لنډیو په باره کې ،، په دې لیکنه کې د لنډۍ یو، ټپو، ټیکیو او مصرۍ یو کچه، ۱۳۹۵ لېږدی، (ګڼه یې په: داني)

زما پلټنه داسې په ډاګه شوې یا زما څېړنه داسې ښودل شوې ده، د لنډۍ یو، ټپو، ټیکیو او مصرۍ یو انګړ څېړنچوپړو یا ریسرچ پانو لومړي ټوک، ۱۹.۱۵ سرلیک او څېره ۲. ژ کې:

۱. څېره ۲. ژ عبدالباري جهاني ,, یوه ځل بیا د لنډیو په باره کې ،، په دې لیکنه کې د لنډۍ یو، ټپو، ټیکیو او مصرۍ یو کچه، ۱۳۹۵ لېږدی، (ګڼه یې په: داني)
۲. ګڼه: ۲۱
۳. راټولونکي / لیکونکي نوم: عبدالباري جهاني
۴. لیکی / لیکنه: یوه ځل بیا د لنډیو په باره کې
۵. چاپ کال / نا چاپ: ۱۳۹۵ لېږدی
۶. ټول ټال لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ: ۵۱
۷. لنډۍ Lánḍéy: ۲۲
۸. ټپې Ṭapé: ۱۸
۹. ټیکۍ Ṭikéy:
۱۰. مصرۍ Mésréy: ۱۱
۱۱. ▲ سړو ته منسوبې Related to men؛ لنډۍ Lánḍéy: ۱۱
۱۲. ▲ سړو ته منسوبې Related to men؛ ټپې Ṭapé: ۱۸
۱۳. ▲ سړو ته منسوبې Related to men؛ ټیکۍ Ṭikéy:
۱۴. ▲ سړو ته منسوبې Related to men؛ مصرۍ Mésréy: ۱۱
۱۵. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women؛ لنډۍ Lánḍéy: ۱۱
۱۶. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women؛ ټپې Ṭapé: ۱۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۷. ▲ ښځو ته منسوبې؛ Related to women؛ ټیکۍ :Tikéy

۱۸. ▲ ښځو ته منسوبې؛ Related to women؛ مصرۍ :Mésréy ۹

۱۹. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ونه - :wanáِ (خرګند واو یا وې بېواک ,,و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy ۱

۲۰. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ینه - :iná (خرګنده يې یا لنډه يې ,, ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) یینه او ینه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy ۳

۲۱. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکی - :ná (نون زور ولري یا رښتې پښېلې هې ,, ه ،، څخه مخکې ابېڅه نې ,, ن ،، زور و لري) نه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy ۱

۲۲. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زوزکی مه – má (maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy ۸

۲۳. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکی , ه یا ـه :، xpalə, maɣolə, xwalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy

۲۴. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) , ه یا ـه :، konatawará, zargará, kaftará ará, aṛ, baxtawará (کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lánḍéy :

۲۵. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ونه - :wanáِ (خرګند واو یا وې بېواک ,,و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې ټپې :Ṭapé ۶

۲۶. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ینه - :iná (خرګنده يې یا لنډه يې ,, ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) یینه او ینه ؛ سره بشپړې شوې ټپې :Ṭapé ۲

۲۷. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکی - :ná (نون زور و لري) نه؛ سره بشپړې شوې ټپې :Ṭapé

۲۸. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زوزکی مه – má (maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې ټپې :Ṭapé ۱

۲۹. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکی , ه یا ـه :، xpalə, maɣolə, xwalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټپې :Ṭapé

۳۰. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) , ه یا ـه :، konatawará, zargará, kaftará

(c) ketabton.com: The Digital Library

(کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره arạ́, aṛ, baxtawarạ́, بشپړې شوې ټپې Tapé:

۳۱. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ونه - wanạ́: (خرګند واو یا وې بېواک ,,و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې ټیکۍ Tiḳéy:

۳۲. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ینه - inạ́: (خرګنده يې یا لنډه يې ,, ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) يينه او ينه؛ سره بشپړې شوې ټیکۍ Tiḳéy:

۳۳. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکی - nạ́: (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړې شوې ټیکۍ Tiḳéy:

۳۴. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورکي مه – mạ́) manạ́ منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې ټیکۍ Tiḳéy:

۳۵. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زورکی , هـ یا ـه ،: xpalə, maɣolə, xwalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټیکۍ Tiḳéy:

۳۶. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) , هـ یا ـه ،: konatawarạ́, zargarạ́, kaftar (کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره arạ́, aṛ, baxtawarạ́, بشپړې شوې ټیکۍ Tiḳéy:

۳۷. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ونه - wanạ́: (خرګند واو یا وې بېواک ,,و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy: ۲

۳۸. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ینه - inạ́: (خرګنده يې یا لنډه يې ,, ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) يينه او ينه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy: ۵

۳۹. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکی - nạ́: (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy:

۴۰. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورکي مه – mạ́) manạ́ منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy: ۴

۴۱. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زورکی , هـ یا ـه ،: darạə, xpalə, maɣolə, xwalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله، دړه) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy:

۴۲. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ؛ زورواله هې (زور) , هـ یا ـه ،: konatawarạ́, zargarạ́, kaftarạ́

(c) ketabton.com: The Digital Library

(کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لړې شتون لري؛ سره ará, aṛ, baxtawará, بشپړې شوې مصرۍ Mésréy:

۴۳. ټول ټال د لنډۍ‌یو، ټپو، ټیکۍ‌یو او مصرۍ‌یو د مسرو (پټ، نیم بیتۍ، نیمه کړی، نیم بند یا مسره د پیلي نیمه کړی، نیم بند یا نیم بیت) کچه: ۱۰۲

۴۴. ټول ټال د لنډۍ‌یو، ټپو، ټیکۍ‌یو او مصرۍ‌یو د لړونو (چې یکړ، یوون، مفرده وی یې لړ یا ردیف دی؛ د هې ,, ه ،، ابېځه) کچه: ۵۱

۴۵. د لنډۍ‌یو، ټپو، ټیکۍ‌یو او مصرۍ‌یو د نه ماتیدونکي پښبله (حکمي قافیه) کچه: ۵۱

۴۶. ټول ټال د لنډۍ‌یو، ټپو، ټیکۍ‌یو او مصرۍ‌یو د ځپو (ځپیزو، ځپې، سپلابو، هجاوو ,, سیلیبلس Syllables،، د ابېځو شمېرلو) کچه: ۱۱۱۲

۴۷. ټول ټال د لنډۍ‌یو، ټپو، ټیکۍ‌یو او مصرۍ‌یو د زورنو(خجیزو، خجونو، اکسنټو ,, لفظ، د موسیقي نوټونه: د خج نښې: د توري په سرنښې , چې د تلفظ د جګوالي او ټیټوالي زور، او ږدوالی، کیفیت ښیي،: ټینګې , لهجې ،: تاکیدي: بیلوونکی نښې: د وینا , ځانګړې، خاص او بېل ، ډولونه. :Accents, Morphemels ،،) کچه: ۲۵۵

۴۸. ټول ټال د لنډۍ‌یو، ټپو، ټیکۍ‌یو او مصرۍ‌یو د ترنګټوک مېچې کچه: ۵۱

۴۹. ټول ټال د لنډۍ‌یو، ټپو، ټیکۍ‌یو او مصرۍ‌یو د لوړ ترنګټوک (د پاینی مسرې پاینۍ ځپه یا خوره غږې اواز په لوړه وي چې ډېری یې په ینه، او نه سره راځي چارباغی لغمانی یې بولي یا د کیسو (داستاني) لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ یې بولي او پاتیشوني نورې چې وروستاړې غږ په ځوږ راځي دي) مېچې کچه: ۱۱

۵۰. د لنډۍ‌یو، ټپو، ټیکۍ‌یو او مصرۍ‌یو د ځوږ ترنګټوک مېچې کچه (چې ترنګټوک په کې په ځوږ یا ټېټوالي وي): ۲۱

۵۱. دیفتنګونه (غبرګغږون)، ناترویکي، ترویکي، سټربل، اوسټربل، پارنویکي، بلنویکي، اندېښني او هیبجاني چغې لکه: وی، وه!، وا، نو، الله، او، ګرانه!، یه کربانه! ... . :

۵۲. کره شوې Action Req'ed (ویار (عیبونه) او تېروتنې سمې شوې) ■ : ۶۴۲

۵۳. خبرداری (Caution) ● : ۳۷

۵۴. کنټرول کې (In control) ✓ : ټول

(c) ketabton.com: The Digital Library

۶. په بشپړولو یې اثر

د غوښتنو تول تال ګڼه او کچه یې نېغه اړیکه له ارزښت سره لري.

د لنډۍ‌یو، ټپو، ټیکۍ‌یو او مصرۍ‌یو د غوښتنو ډېروالی: د دوی د ارزښت ټاکلي ګڼه یې د غوښتنو د کچې ډېروالی دی.

بېلګه یې داسې په پوښې کې کېږي او زما څرګندول چې روښوي کتنه داسې:

۱. د لنډۍ‌یو، ټپو، ټیکۍ‌یو او مصرۍ‌یو د یادونکو او ویونکو د شمېر ډېر والی د دې سبب ګرځي چې د لنډۍ‌یو، ټپو، ټیکۍ‌یو او مصرۍ‌یو په غوښتنو کې هم ډېروالی راځي او په بشپړولو یې اثر غورځوي.

۲. د وګړو مینه او خوښونه له لنډۍ‌یو، ټپو، ټیکۍ‌یو او مصرۍ‌یو سره د پښتو ژبې له شعرونو په غوښتنو کې ډېر والی راولي.

۳. د لنډۍ‌یو، ټپو، ټیکۍ‌یو او مصرۍ‌یو یادول او کښل په وګړو کې د زده کړې او لیک د چټک پوهاوي سبب کېږي.

٤. د لنډۍ‌یو، ټپو، ټیکۍ‌یو او مصرۍ‌یو یادول او کښل په وګړو کې د خپلې مورنۍ ژبې د ودې او پردیو ژبې مخ ډېکولو لمن غوړوي.

۵. لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ چې خوک ښه لیکي او د پښتون پښت، اوبپانو، لیکیتون او یا برېښلیک لیکیتون ته یې رسوي. ډېر ښه کار کوي؛ زموږ وګړي ترې ګټنې اخستلی شي؛ د لید او لرلید د بریا جوګه یې ګرځي؛ که جغات په یوې کره پښتو و شي؛ ډېر به غوره او یېبره یا ثمره به یې هم ډېره وي؛ په دې کې زموږ ژبې یوې کره لارې په لور مزل وهي؛ او نېغ د بریالتوبونو په فضایي ستیشن لوري ته ورځي او خپل تمځای یې جوړوي.

۶. ناکره کښل، لیکل، ویار (عیبونه) او تېروتنې په پښتو کښلو (لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ) په بشپړولو یې ناوړه اثر غورځوي. ویار (عیبونه) او تېروتنې له هر انسان څخه کېږي، انسان په آر کې نیمګړی دی، هر تن چې څه کړي دي او کوي یې، ویار (عیبونه) او تېروتنې لري، خو لیکنې او لیکي یې کښلي دي چې ویار (عیبونه) او تېروتنې لري، که لیکنې یا کښلي یې نه وی نو هیڅ به نه وو، موږ به داسې په پوخ کې کړي شیان نه درلودل. ځکه وایم چې څه یې کښلي دي چې څه په کې شته دې که هیڅ یې کښلي نه وی، نو بیا به هیڅ نه وو، د هیڅ څخه خو څه

(c) ketabton.com: The Digital Library

کښل غوره دي، بابېزه (نا څېزه) ده چې ویار (عیبونه) او تېروتنې لري، کوم بوژن (وهشت) نه زوکړه کوي. خو ځینې بیا د یوې پښتو د نوي لیک دود، دود ته بوژن کېږي او د نوي پښتو کړې په خوله تنګه او په کښلو راکړی کوي.

۷. په نوي عصر کې که کښلې ویار (عیبونه) او تېروتنې و لري او په غاړه یې واخلي او د کره کولو لور ته یې رټ لنډیپري ګامونه پورته کړي، نو د بریا او پرمختګ پیله به یې یېبره (بې ثمره) نه وي. ځکه په تېره کې به د تېرې کړنلارې او کړنو څخه ګټنې اخېستل کېدلې، خو اوسمهاله نوې ټکنالوژی په نویو کړنلارو سره ترې ګټنې اخېستل کېږي.

د ۷ اووه واړو د غوښتنو کرښه ښی لورې ته ځای بدلوي.

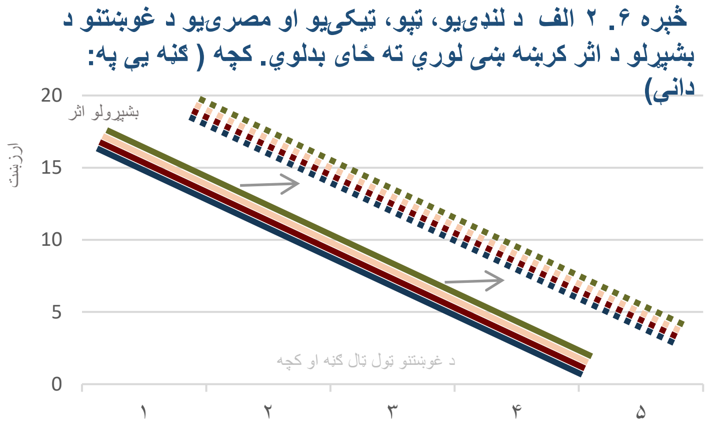

څېره ۲.٦ الف د لنډیو، ټپو، ټیکي‌یو او مصري‌یو د غوښتنو د بشپړلو د اثر کرښه ښی لورې ته ځای بدلوي. کچه (ګڼه یې په: دانې)

د غوښتنو تول تال ګڼه او کچه یې نیغه اړیکه له ارزښت سره لري.

د لنډیو، ټپو، ټیکي‌یو او مصري‌یو د غوښتنو کمښت او کمتون: د دوی د ارزښت ټاکلې ګڼه یې د غوښتنو د کچې ډېروالی مخالف یا برعکس دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو انګړ
ښـــــېرنـچوپړي (ریســــــــرچ پانــې)

په هره بڼه چې د پښتو ژبې سره تمبلي، سوپې زده کړې، بې غوري، بې پامي او ناګټلیتوب په غوښتنه کې کمښت او کمتون راولي په دې خاطر چې د پښتون پښت هر دښن د پښتو ژبې د تم کولو او د خپلې ژبې را زوکړه کول کوي.

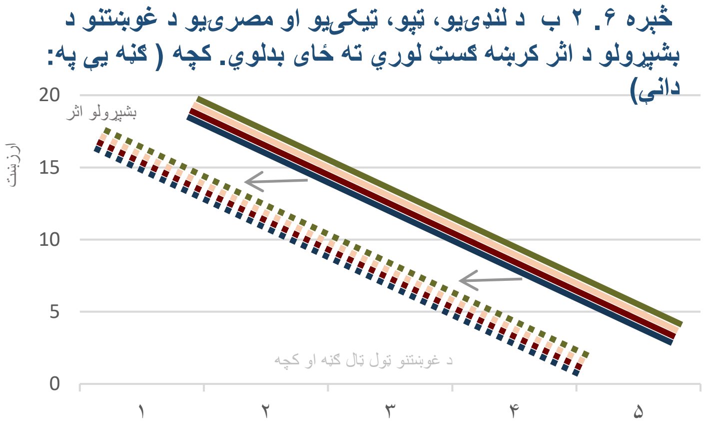

ښېره ۳.٦ ب د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو د غوښتنو د بشپړولو د اثر کرښه ګسټ لوري ته ځای بدلوي. کچه (ګڼه یې په: داني)

د ځای بدلون د غوښتنو او وړاندې کولو په کرښه کې هغه څه چې موږ یې غوښتنه لرو اغېزه کوي او کې دی شي د کرښې په لورو او غوښتنو د ځای د تګ سبب شي چې په لاندې بڼه دي.

۱. د هڅو د بدلون د ښمن د ژبۍیو تعصبونو د سرچینو له پاره
۲. د خپلو ژبو او بېل ژبو د ګټو له پاره
۳. د ښن د ټولو ګړنو سره په ورته بڼه کړنې کول
۴. د راتلونکي پرمختګونو له پاره هېلې او غوښتنې، د وړاندې کوونکو ګڼه

(c) ketabton.com: The Digital Library

۷. تاثیر نه شمېرل کېدونکی

د پښتو لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو ۷. تاثیر نه شمېرل کېدونکی سر لیکه د دې پېلړه ساده برابروي دا چې د پښتو لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو وزن، لفظي او معنوي مانا دروندوالی او اغېزه د نورو ژبو په ژباړنې کې نه شته. او نه په نورو ژبو کې د پښتو ژبې په شان خوندور خوږوالی لري.

لکه: الله ج د نوم غونډلې سبحان الله، الحمد الله، الله اکبر، عظیم، عزیز، رحیم، رحمن، ... . چې په پښتو ژبه یا بلې هرې ژبه کې یې ژباړه راوړو لکه:. پاک دی الله، ستاینې الله لره دي، الله لوی دی، ستر، قوي، رحم کوونکی، رحم لرروونکی، ... . دا پښتو ژبې ته مې ژباړلې نومونه دومره وزن، لفظي او معنوي مانا دروندوالی او اغېزه نه لري او په نورو ژبو کې هم نه شته. لکه څنګه چې په خپله په دې سبحان الله، الحمد الله، الله اکبر، عظیم، عزیز، رحیم، رحمن، ... عربي نومونو کې وزن، لفظي او معنوي مانا دروندوالی او اغېزه شتون لري خو پرته د خپلې ژبې په ژباړه یې پوهېدل هېڅ دي، ځکه بر پرې پوهېږي.

دا ځانته الهامي مانا او په رازونو پوهېدونکي او له هغه سره په اړیکه کې، پرې انسان پوهیدلی شي. د اصلي غونډلې غښتلی روح پېژني، هر انسان چې هغې پوهې ته ورسېږي چې ټول سره په پاینې فکر کې یوه تمځای باندې ګډېږي. بیا د دې نومونو وزن، لفظي او معنوي مانا دروندوالی او اغېزه چې د پینې ژوې یې په لنډ لیدی مومي او څنګل ورته سروېږدی کوي.

د پوهاوي او مطلب رسونې له پاره نورو ژبو ته یې ژباړه زه بې کچې لېیلم چې ګټنې لري. خو خوندور خوږوالی، وزن، لفظي او معنوي مانا دروندوالی او اغېزه نه لري، تر څوپورې چې ورته پښتو ژبه زده کړي، بیا به د پښتو لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو په خوندور خوږوالی، وزن، لفظي او معنوي مانا دروندوالی او اغېزه پوی شي.

دا نور هر یوی پرې تاثیر نه شمېرل کېدونکی دی. د نورو ژبو ژباړه او په هغو ژبو کې مانا، نه خوندور خوږوالی، نه وزن، نه لفظي او معنوي مانا، نه دروندوالی او نه اغېزه، د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو تاثیر نه شمېرل کېدونکی دی.لکه:

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱. ,, نخواهم مرگ، چشمم باز بگذارید، ای مردم! * که روحم انتظار دیدن آن بیوفا دارد.،، (محمد رحیم، ۲۰۰۰ زېږدی، ۷۲ چوپړی)

۲. ,, اگر خود عاشقی ز آتش نمیبود* در آتش پس چرا پروانه میسوخت؟،،
(محمد رحیم، ۲۰۰۰ زېږدی، ۷۲ چوپړی)

۳. محبوبم در زین بسویم خم شد، بر نوک پنجه ایستاده با و بوسه میدهم.

My beloved bent himself down to me from the saddle; I will give him a kiss on tiptoe.

(عبدالروف،۱۳۳۷لېږدی، ۱۴ چوپړی)

۴. ,, میرے ھاتھ سآ پھول پانی میں بہہ گیا
اے غم شریک یار پنگھٹ کے کنارے ھی ڈیرہ ڈال دو،،

(عبدالروف، ۱۳۸۷ لېږدی، ۷۶ چوپړی.)
او داسې نور....

الف.
▲ سترګې مې مه پټوئ، خلکو!
روح مې معطل دی، بېوفا جانان راځینه.
ب.
▲ که مینتوب له اوره نه وی،
پتنګ به ولې شیرین ځان په اور سواځنه؟
پ.
▲ جانان په ځین کې راته کوږ شو
د جستو ښوکې لکوم خوله ورکومه
ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ ګل مې له لاسه اوبو در وور
په غم شریک لالیه نیسه ګودرونه

د ډانګ پیېلی وینا خاوند په شان دا په سپنه وایم او کره یې بوروم چې هېڅ کله به پورتنۍ ګڼې ۱.، ۲.، ۳.، او ۴. چې د الف، ب، پ، ت ابېڅې ټپې او لنډۍ‌یو ژباړه ده هېڅ خوندور خوږوالی، وزن، لفظي او معنوي مانا دروندوالی او اغېزه نه لري، لکه: د الف. ټپه او د ب، پ او ت ابېڅې لنډۍ چې ښه خوندور خوږوالی، وزن، لفظي او معنوي مانا دروندوالی او اغېزه لري. په کې ډېرې اسانتیاوې شته دي چې وکتل شي ورته چې یوه څه شته دی چې د لنډۍ‌یو، ټپو، ټیکۍ‌یو او مصرۍ‌یو باندې تاثیر نه شمېرل کېدونکی دی. که د لنډۍ‌یو، ټپو، ټیکۍ‌یو او مصرۍ‌یو د ژباړې غونډله خپله د ژباړن مورنی ژبه او یا علمي مسلکي ژبه هم وي. خو خپله چې خوندور خوږوالی، وزن، لفظي او معنوي مانا، ځېړزې او زورنې مېچه، دنۍ سکالو، ترنګتوک، دروندوالی او اغېزه چې په خپله پښتو ژبه کې شتون لري، دا اصل چې هر څومره پرې نړوال ادیبان وکښي د لنډۍ‌یو، ټپو، ټیکۍ‌یو او مصرۍ‌یو ژباړې غونډلې په لنډۍ‌یو، ټپو، ټیکۍ‌یو او مصرۍ‌یو تاثیر نه شمېرل کېدونکی دی.

۱. لکه څنګه چې پوهاند ډاکټر محمد رحیم الهام وایي ،، زه ادعا نه لرم چې د ژباړنې له عهدې نه پوره بریمن راوتلی یم. زه د ژبپوهنې او ادبپوهنې د یوه دقیق او کنجکاو زده کوونکي. په توګه د خپل کار په نیمګړتیا وو پوهېږم. ما په ژباړنه کې، تر هغه چې مې کولی شول، د مطلب روح خوندي ساتلي دي، خو د هر بیت وزن د رعایت کولو له پاره لفظي او معنوي کموالي او زیاتوالي په هره پارچه کې څرګند دي...،، (محمد رحیم، ۲۰۰۰ زېږدی، ننتوزي ی چوپړی)

د پوهاند ډاکټر محمد رحیم الهام په اند کې د هرې لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ ژباړه کړې، د مطلب روح یې خوندي ساتلی او د هرې مسرې وزن د رعایت کولو له پاره لفظي او معنوي کموالي او زیاتوالي په هره پارچه کې څرګند کړی دی.

دا کړنه یې ډېره د ستاېلو ده چې څه خو یې کړي دي که هېڅ څه یې کړې نه وی نو هېڅ به د پښتون پښت د بېل ژبو له پاره شتون نه درلودل. د پښتون پښت د بېل ژبو له پاره د هغوی په ژبه کې ژباړه د لنډۍ‌یو، ټپو، ټیکۍ‌یو او مصرۍ‌یو اصلي روح نه شي په ډاګه کولی، مګر د پوهاوي او مطلب رسونې له پاره نورو ژبو ته یې ژباړه زه بې کچې لېېلم چې ګټنې لري. خو خوندور خوږوالی،

(c) ketabton.com: The Digital Library

وزن، لفظي او معنوي مانا، څېړنې او زورنې مېچه، دننی سکالو، ترنګتوک، درونډوالی او اغېزه نه لري، تر څوپورې چې ورته پښتو ژبه زده کړي، بیا به د پښتو لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو په خوندور خوږوالی، وزن، لفظي او معنوي مانا درونډوالی او اغېزه پوی شي.

زه پوره لېيلم چې د پښتنون پښت ببل ژبې ځېنې ګویا ډېرۍ یې له پښتو ژبې سره تربګنۍ او دښمنی لري، چې ما یې پورته په خلورو ګنو کې غونډلې کښلي دي، د پوهاوي او مطلب رسونې مانا را اخلې او د اصلي روح سپېځلتیا او غښتلتیا یې بولې او ارزښت ورته ورکوي. د ببل ژبو ارزښت یا هره بنه لړلی ارزښت یې د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو باندې تاثیر نه شمېرل کېدونکی دی.

په لنډېیو کې یې وکځۍ!!

▲ په زړه مې ستا د مینې داغ دی،

داغ مې څراغ دی رڼایي راته کوینه.

دلم ای دلبر از ګرمی عشقت شده داغ * روشنایی دهد آن داغ مرا مثل چراغ.

▲ اوښکې ناولې دي که ولې،

زما په څیرې ګریوان ځي لمونځ پرې کومه.

من ندانم اشک من نا پاک باشد یا پاک* ازګریبانم فرو ریزد بر آن خوانم نماز.

▲ د لیرې مرم د نېږدې سوځم،

زه لیونی طاقت د دواړو نه لرمه.

میمیرم از فراق تو، میسوزم از وصال* دیوانه ام، توان خود از دست داده ام.

له پوهاند ډاکټر محمد رحیم الهام سره سم. لکه څنګه چې راپور شوي د هغه په واسطه چې د ژور پام کونکي په بنه هغه د لیک دود نخښې لکه: د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو په هره مسره کې د چپه پېښ ,, ، ،،؛ ندایه ,, ! ،،؛ پوښتنې نخښه ,, ؟،،؛ او ټکی ,, . ،، کارونه اړینه بولې او په خپل لیکي کې کښلي دي. ما هم پرې سرخوځولی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ما ته په دې سپړنه کې تر ټولو ستر نادره او هېښونکي راته په لنډۍ یو، ټپو، ټیکې یو او مصرۍ یو په هره مسره کې لیک نخښې(Punctuation)
بې له تورو نه یوه شمېر علامې، ټکي او نښې شته، چې د لنډۍ یو، ټپو، ټیکې یو او مصرۍ یو په لوستلو کې دخل لري او هرې مسرې یوه جمله یا کلمه د اشتباه او ابهام څخه ژغوري.
یانې د دغو نښو اوټکو په لیکلو سړی پوهېږي، چې په کوم ټکي باید ودرېږي او کومه جمله یا کلمه په بلې پورې و تړي. د تعجب، نوا، پوښتنې، خطاب او نورو کیفیاتو څرګندونه په همدغو نخښو اوټکیو کېږي. چې د لنډۍ یو، ټپو، ټیکې یو او مصرۍ یو په لیکلو کې ډېر غوره والی لري.

د دې له پاره، چې د لوستونکي سره د لیکنې په برخه کې پوره مرسته شوې وي، د لنډۍ یو، ټپو، ټیکې یو او مصرۍ یو د هرې مسرې د اواز ټېټوالی او لوړوالی په لومړي ټوک ۱۱. سر لیک کې و ګورئ. په لومړي ټوک ۱۲. دفتنګونو په مخ لیک کې ما لیک نخښې له پخوا کارولې وې چې له دسره مې پردې کښلې سر وخوروو.
ما د ده لیکی څېړلی سپړلی دی، لنډۍ ها (پښتو لنډۍ او د هغو فارسي ژباړه،۴۰۷ لنډۍ، ټپې، ټیکې او مصرۍ ټولې سره ګډې دي، چې وطن په اړه یې ۲۶، پردیسي ۱۸، بېلتون ۲۲، دیدار ۲۲، پخلاینه ۱۴، مینه ۵۲، غېږ ۱۲، زلفې او اوربل ۱۰، زړه او سترګې ۴۲، خندا او خولګۍ ۵۲، ویر ۱۳، تومت ۱۰، وفا ۷، ګلونه ۴۰، ګودر ۶، راز، راز ۶۱ راټولې کړې)، د اریک سیار کتابتون اداره له چاپه رمټ تېر کړی دی، مسلسله ګڼه یې ۴۳، د عامه کتابتون کې د موندلو ګڼه ۲/۳۹۸ ل ۳۸ الف، ۱۶. (۱۳۷۹ لېږدی) دی.

په دې سر لیکنه کې یې ما په ټوله کې همداسې د راټولو کړل شوې بڼې و کښلې چې زما هم ډېرې خوښې شوې او دا لاندېنۍ مې پرته له ژباړې وکښلې تر څو د پښتو لنډۍ یو، ټپو، ټیکې یو او مصرۍ یو په خوندور خوږوالی، وزن، لفظي او معنوي مانا دروندوالی او اغېزه پوی شئ!

▲ کابل زما، زه د کابل یم،
که سر مې لاړ شي، کابل نه پرېږدم مینه!

▲ کابل ته مه وایه چې وران شې،
په کې پراته دي پښتانه د ننګ مېړونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

کابل د ښو ځوانانو ځای دی،
ما د نیستی د لاسه پرېښو ده، مینه.

کابل د ګلو ډک دی، خدایه،
زما یا دېرې د لغمان شینکي باغونه.

تا د سفر موزې په پښو کړې،
د ژېړو ګلو باغ په چا سپارې مینه؟

جانانه، څه الله دې مل شه!
زه پښتنه یم، ستا پر پت به ناسته یمه.

د لوې لارې مسافره،
په دیدن موړ شوې، که مخ بیا دروړومه؟

دا یې د لیکي انځور دی.

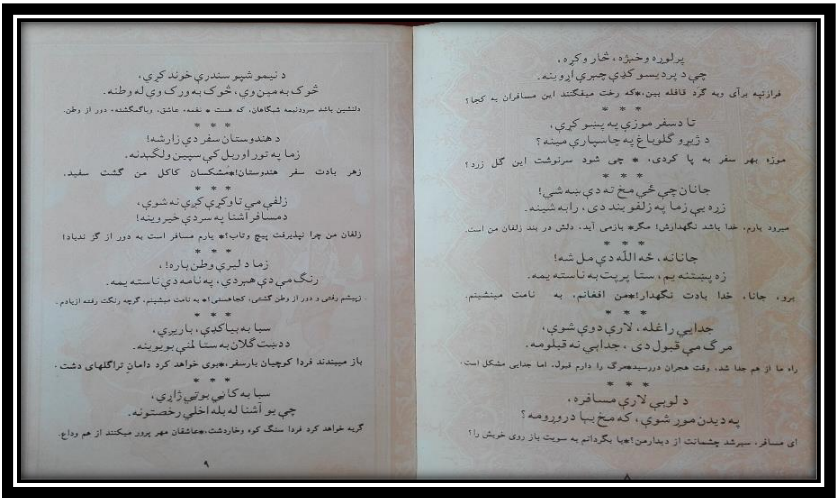
پرلوړه وخېژه، ښار وګرځه،
چې د پردیسو کډې چېرې اړوینه.
فرازتپه برآی وبه گرد قافله بین، *که رخت میفگنند این مسافران به کجا؟
* * *
تا د سفر موزې په پښو کړې،
د ژېړو ګلو باغ په چاسپارې مینه؟
موزه بهر سفر به پا کردی، * چی شود سرنوشت این گل زرد؟
* * *
جانان چې ځي مخ ته دې ښه شي!
زړه یې زما په زلفو بند دی، رابه شینه.
میرود یارم، خدا باشد نگهدارش! مگر* بازمی آید، دلش در بند زلفان من است.
* * *
جانانه، څه الله دې مل شه!
زه پښتنه یم، ستا پر پت به ناسته یمه.
برو، جانا، خدا یادت نگهدار! *من افغانم، به نامت مینشینم.
* * *
جدایي راغله، لارې دوې شوې،
مرګ مې قبول دی، جدایي نه قبلومه.
راه ما از هم جدا شد، وقت هجران دررسید *مرگ را دارم قبول، اما جدایی مشکل است.
* * *
د لویې لارې مسافره،
په دیدن موړ شوې، که مخ بیا دروړومه؟
ای مسافر، سیرشد چشمانت از دیدارمن؟ *یا بگردانم به سویت باز روی خویش را؟
۸

د نیمو شپو سندرې خوند کړي،
څوک به مین وي، څوک به ورک وي له وطنه.
دلنشین باشد سرودنیمه شبگاهان، که هست * نغمه، عاشق، ویاگمگشته، دور از وطن.
* * *
د هندوستان سفر دې زار شه!
زما په تور اوربل کې سپین ولګېدنه.
زهر بادت سفر هندوستان! *مشکسان کاکل من گشت سفید.
* * *
زلفې مې تاوکړې کړې نه شوې،
د مسافر آشنا په سر دې خیر وینه!
زلفان من چرا نپذیرفت پیچ وتاب؟* یارم مسافر است به دور از گز ندبادا!
* * *
زما د لیرې وطن یاره!،
رنګ مې دې هېر دي، په نامه دې ناسته یمه.
زیبشم رفتی و دور از وطن گشتی، کجاهستی؟* به نامت میشینم، گرچه رنگت رفته ازیادم.
* * *
سبا به بیا کډې، بار یږي،
د دښت ګلان به ستا لمنې بویوینه.
باز میبندند فردا کوچیان بارسفر، *بوی خواهد کرد دامانِ تراگلهای دشت.
* * *
سبا به کاڼې بوټې ژاړي،
چې یو آشنا له بله اخلي رخصتونه.
گریه خواهد کرد فردا سنگ کوه وخاردشت، *عاشقان مهر پرور میکنند از هم وداع.
۹

(c) ketabton.com: The Digital Library

۷:. پوهاند ډاکټر محمد رحیم الهام،(۱۳۷۹ لېږدی)، لنډۍ ها (پښتو لنډۍ او د هغو فارسي ژباړه)، د اریک سیار کتابتون اداره او مسلسله ګڼه یې ۴۳، د عامه کتابتون کې د مونډلو ګڼه ۲/ ۳۹۸ ل ۳۸ الف، ۸ او ۹ چوپړي انځور.

* ما یې انځور باستلی دی، له ۸٤ یې د چوپړو(مخونو) جوسه نیم برابر دی. (# ۴۳ انځور)

۲. د عبدالروف بېنوا په لیکي لنډۍ چاڼ کوونکی او فارسي مترجم عبدالروف بېنوا انګرېزي ژباړه یې محمد ابراهیم شریفي کړې، پښتو ټولنه، ۱۳۳۷لېږدي کې د کابل عسکري مطبعې (د ملي دفاع وزارت مطبعه) څخه له چاپه تېره شوې ټولګه ده، په عامه کتابتون کې یې د مونډنې ګڼه ۳۹۸/۲ ل ۴۵ ب کې زده ګړه داسې ښه يي، ما څېړلې سپړلې، د پوهاوي او مطلب رسونې له پاره نورو ژبو ته یې ژباړه زه یې کچې لېیلم چې ګټنې لري.

خو خوندور خوږوالی، وزن، لفظي او معنوي مانا دروندوالی او اغېزه نه لري، تر څوپورې چې ورته پښتو ژبه زده کړي، بیا به د پښتو لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو په خوندور خوږوالی، وزن، لفظي او معنوي مانا دروندوالی او اغېزه پوی شي.
دا نور هر یوی پرې تاثیر نه شمېرل کېدونکی دی. ور وګرځئ مل شوي ۷. څېرکې ته.

▲ ,, سپوږمیه سر وهه راخېږه
زما لالی د لویو غرو مزل کوینه ،،

ای مهتاب! بشتاب و برآی،
محبوب من بشب های تار درکوهای بلند سفر می کند.

O, Moon! Hurry and arise; my beloved is travelling through lofty mountains.
(عبدالروف، ۱۳۳۷، ۵۳ چوپړی)، (محمد رحیم،۱۳۷۹ لېږدی، ۱۰۲ چوپړی)

لانديې ټپه او لنډۍ یې زما په زړه پورې دي. د عیبونو او تېروتنو له پاره یې مل شوي لېکه په ۶. څېرکي کې و ګورئ.

▲ نو زړه قاضي شو وېش يې و کړه
د مینې غم دی په تقسیم به يې ګالونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ که په میوند کې شهید نه شوې

زما لالیه بې ننګۍ ته دې ساتینه

د عبدالروف بېنوا د لیکي انځورونه ما په خپله پرې کړي دي او لاندې یې د ۳۵، ۱۶۶ او ۱۶۷ چوپړي انځورونه کټ مټ وګورئ.

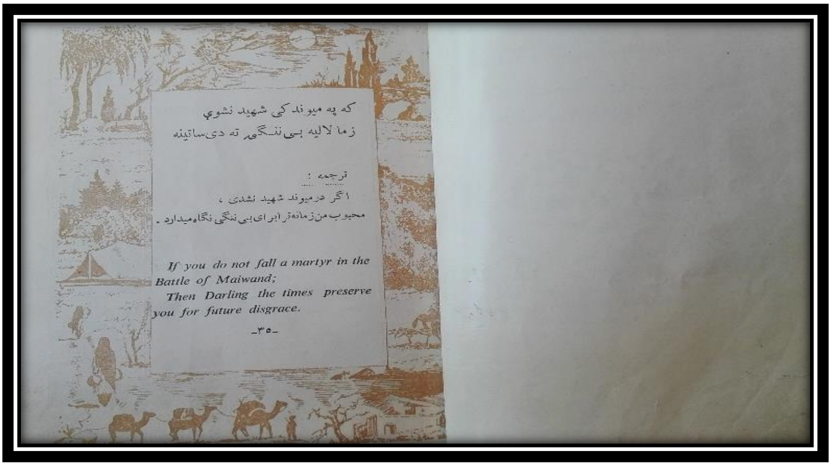

که په میوند کې شهید نشوې
زما لالیه بې ننګۍ ته دې ساتینه

ترجمه :
اگر درمیوند شهید نشدی ،
محبوب من زمانه ترا برای بی ننگی نگاه میدارد .

If you do not fall a martyr in the Battle of Maiwand;
Then Darling the times preserve you for future disgrace.

-۳۵-

۸:. لنډۍ چاڼ کوونکی او فارسي مترجم عبدالروف بېنوا، انګرېزي ژباړه یې محمد ابراهیم شریفي کړې، پښتو ټولنه، ۱۳۳۷لېږدي، کابل عسکري مطبعې (د ملي دفاع وزارت مطبعه) څخه له چاپه تېره شوې ټولګه ده، په عامه کتابتون کې یې د موندنې ګڼه ۲/ ۳۹۸ ل ۴۵ ب، ۳۵چوپړي انځور.

* ما یې انځور باستلی دی، له A٤ یې د چوپړو(مخونو) جوسه نیم برابر دی. (# ۴۴ انځور)

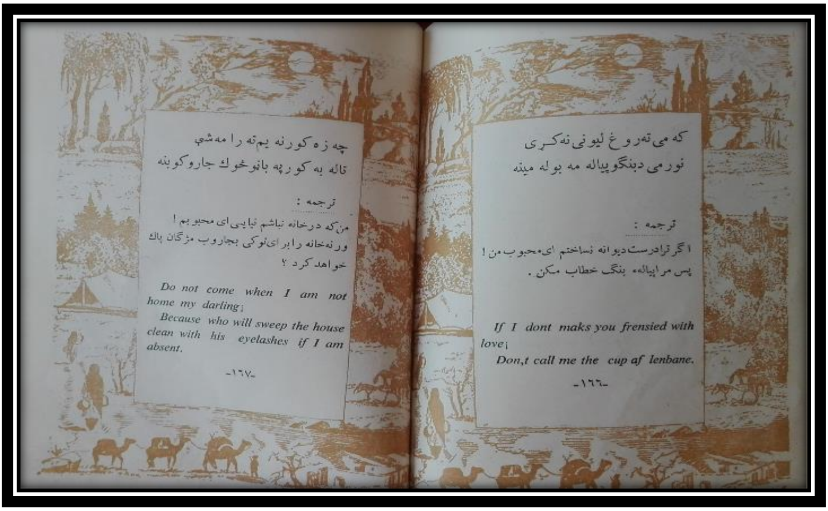

که مې ته روغ لیونی نه کړی
نو مې دبنګو پیاله مه بوله میئه

ترجمه :
اگر ترا درست دیوانه نساختم ای محبوب من !
پس مرا پیاله بنګ خطاب مکن .

If I dont maks you frensied with love;
Don,t call me the cup af lenbane.

-۱۶٦-

چه زه کور نه یم ته را مه شې
تاله به کور په بانو خوك جارو کوینه

ترجمه :
من که درخانه نباشم نیایی ای محبوبم !
ورنه خانه را برای تو کی بجاروب مژگان پاك خواهد کرد ؟

Do not come when I am not home my darling;
Because who will sweep the house clean with his eyelashes if I am absent.

-۱۶۷-

(c) ketabton.com: The Digital Library

۹.: عبدالروف بېنوا د لنډۍ چاڼ کوونکی او فارسي مترجم، انګرېزي ژباړه يې محمد ابراهيم شريفي کړې، پښتو ټولنه، ۱۳۳۷لېږدي، کابل عسکري مطبعې (د ملي دفاع وزارت مطبعه) څخه له چاپه تېره شوې ټولګه ده، په عامه کتابتون کې يې د موندنې ګڼه ۳۹۸/۲ ل ۴۵ ب، ۱۶۶ او ۱۶۷ چوپړي انځور.
* ما يې انځور باستلی دی، له A٤ يې د چوپړو(مخونو) جوسه نيم برابر دی. (# ۴۵ انځور)

د عبدالروف بېنوا پورتنی لنډۍ نومي ليکی زموږ وطندار ملګري اسدالله دانش په زيار، د دانش خپرندويه ټولنې مشر په زورنه، د نوې زياتونې د اردو ژبې له ژباړې سره پښتو لنډۍ ليکی په کال ۱۳۸۷ لېږدي کې له چاپه سلامت تېر کړه او د کندوز ولايت د رېدي ګل مشاعرې په وياړ د چاپ په پساله پسولې.

د عبدالروف بېنوا د ليکي دوېيم چاپ انځور ما په خپله پرې کړی دی او لاندې يې د ۷۶ او ۷۷ چوپړي انځورونه کټ مټ وګورئ. چې درې واړه ژباړې يې په اصلي لنډۍ روح سپينې ته باستلی، د هرې لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ ژباړه يې کړې، د مطلب روح يې خوندي ساتلی او د هرې مسرې وزن د رعايت کولو له پاره يې لفظي او معنوي کموالي او زياتوالی په هره پارچه کې څرګند کړی دی.
دا کره بوږوم چې هېڅ کله به لاندېنۍ ۷۶ او ۷۷ چوپړي لنډۍ يو ژباړه ده هېڅ خوندور خوږوالی، وزن، لفظي او معنوي مانا دروندوالی او اغېزه نه لري.
لکه: نوموړي چوپړي لنډۍ چې ښه خوندور خوږوالی، وزن، لفظي او معنوي مانا دروندوالی او اغېزه لري. په کې ډېرې اسانتياوې شته دي چې وکتل شي ورته چې يوه څه شته دی چې د لنډۍ يو، ټپو، ټيکۍ يو او مصرۍ يو باندې تاثير نه شمېرل کېدونکی دی.

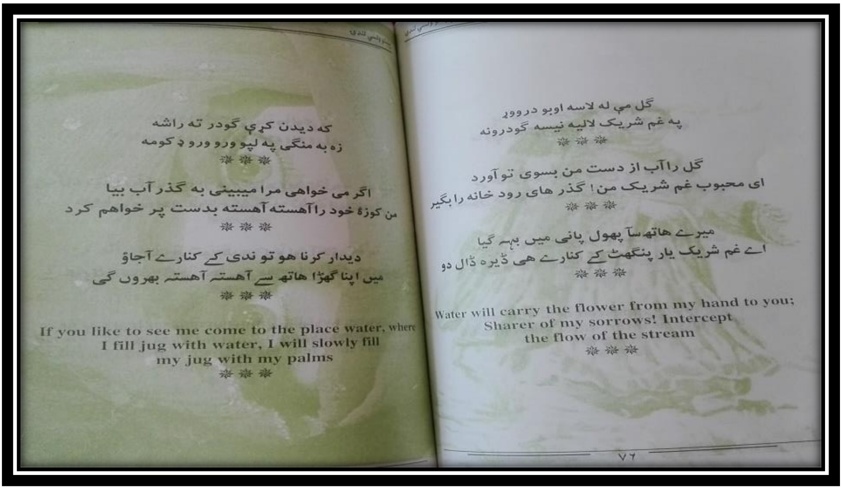

۱۰.: دانش خپرندويه ټولنه، پښتو لنډۍ، عبدالروف بېنوا د لنډۍ چاڼ کوونکی او فارسي مترجم، انګرېزي ژباړه يې محمد ابراهيم شريفي کړې او تاج الدين يې اوردو ژباړه کړې، ۱۳۸۷ لېږدی) له چاپه تېره شوې ټولګه ده، په عامه کتابتون کې يې د موندنې ګڼه ۳۹۸/۲ پ ۴۵ ب، ۷۶ چوپړي انځور.
* ما يې انځور باستلی دی، له A٤ يې د چوپړو(مخونو) جوسه نيم برابر دی. (# ۴۶ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

,, په تاریخي بنه چې زموږ په لاس کې راغلي دي. هغه په دوېیمه ګڼه د جنګي او سرلوړی (حماست و افتخار) شعرونه دي چې د یوولسم لېږدیز پېړی څخه وراندې چې له هغې ورسته پټه خازنه زموږ لاسته په لیکلي بنه راغلي، له ۱۱۰۰ لېږدي څخه وراندې هغه د امیر کروړ جهان جنګي شېړ او د بابا هوتک جنګي شېړ چې مېړانه او ملي قوت قوه په کې په پوره بنه شتون لري، په همدې بنه زموږ په ولس کې له لرغونو وختونو څخه سرخندنه، مېړانه او ملاتړ د پهلوانانو، د وګړو د غرور او لويي وو، له ملي شعرونو سره، د ځوانانو مېړانه او غیرت تل مېرمنو ستایلی دی او د دوی په ځوانی یې غرور کړی دی.
په دې ملي لنډۍ کې څومره هڅونه شتون لري. لاندېنۍ کښلې او انځور یې وګورئ.

- جانان مې ټپ پر ټټر و خوړ
  په جګ مغزی د کلو پېغلو کې ګرځمه

- له سپینې توري نه دې ترپلود
  پر بېګانی در کړې خوله پښېمانه یمه ،،

(عبدالحی حبیبي، ۱۳۳۹لېږدی، ۲۷۶ چوپړی)

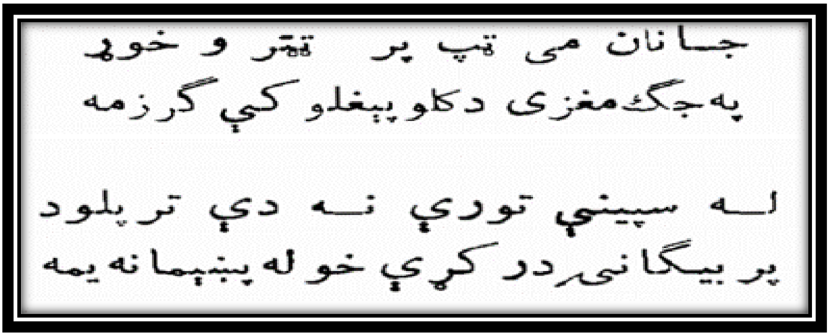
جانان می ټپ پر ټټر و خوړ
په جګ مغزی دکلو پېغلو کې ګرزمه
لــه سپینې تورې نــه دې ترپلود
پر بیګانی در کړې خوله پښېمانه یمه

۱۱:. عبدالحی. حبيبي. (۱۳۳۹لېږدي)، پټه خزانه، دوېیم چاپ ۲۷۶ چوپړي انځور. په ۱۳۲۲ لېږدي د اصلي پټې خزانې یوه نخسه د پښتو ټولنې لاس ته راغله او هغه یې استاد عبدالحی حبیبي ته د ډېرې شننې او دري ژبې شرحې او ژباړې له پاره په لاس کې ورکړه، نوموړی کار حبیبي په کابل، خوابګاه کې په ۱۳۲۳ لېږدي کې بشپړ کړه. او دوېیم وار چاپ ته یې د دري ژبې شرحې او ژباړې سره چمتو کړ، دوېیم چاپ یې په ۱۳۳۹لېږدي کې د پوهنې وزارت د دارالتالیف ریاست کې د تذکرة الشعراء ,, پټه خزانه،، ۵۰۰۰ ټوکه له چاپه سالامت تېر کړي دي.
* ما یې انځور باستلی دی، له ۸٤ یې د چوپړو(مخونو) جوسه لږ اورډ دی. (# ۴۷ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳. د افغانستان په ټولو خوندي ځایونو یا ساتنځاینو، موزیم، یا ملي ارشیف کې د ساتلو شوو کښلو او لیکو زېرمه څکه دومره شتون نه لري، یا هېڅ نه شته. ځکه چې زموږ په تاټوبي باندې مېرڅمنو، دښنو په وار، وار تړاکې، شخړې او جګړې مخزېږدي څخه وراندې راوړي هر څخه یې تالا، ورک او سوزولي دي. ځکه مو په لیکیتونو کې خپل کتابونه شتون نه لري هغه لیکي چې زموږ خپل دي او زموږ د وګړو له آر پورې تړلي دي. چې د پردی‌یو له ناوړه نیتونو او دسیسو څخه پاک دي چې له موږ سره تاریخې تربګنی لري. که هغه پر موږ پښتنو پورې ټومبونی هم کړي هغه زموږ کیدلی نه شي. ځکه چې ځوک له موږ سره دښمنی لري هغه زموږ ښه چېرته وایي.

د هغوی جغات (کوښښ) دا دی چې موږ په پښتو ژبه رسمي لوست، رسمي لیک او رسمي یادول و نه کړو، د هغوی ژبې یادې او ورته درناوی و کړو، د هغوی د ژبې ویکي یا لغاتونه په خپله ژبه کې و کاروو. دري ژبې په دي جغات دي چې لغاتونه، نومونه، پېخلیک، اثار، رسمي څېړنې، سپړنې، لیک، لوست، د پوهنتونونو ژبه او لیکونه (مکتوبونه) دې په دري ژبه وي.

عربي ژبې په دي جغات دي چې لغاتونه، نومونه، پېخلیک، اثار، رسمي څېړنې، سپړنې، لیک، لوست، د پوهنتونونو ژبه او لیکونه (مکتوبونه) دې په عربي ژبه وي دومره د ژبې شرک دي پښتنو کې پیدا کړي، چې الله مه کړه داسې پام کوي چې د پښتنو بر رب په پښتو ژبه نه پوهېږي او یوازې په عربي ژبه الله علم لري او پوهېږي. همدا سبب دی چې د لیکلو دود یې له پښتنو څخه اخستی دی او له یاده د یادولو نغوتنه او تمبونه ورته کوي. چې په دین او پښتو به سر ماتي وي، خو یوه ایت او یوه کره پښتو غونډله به نه شي لیکلی. تا پاتیشوني پوهه تېر رښتنی اسلامي واکمنی چې له عربو موږ لورې راغله نو یهودیانو چې له عربستان سره ۴۲ کیلومتره نږدې ګاونډیتوب سرحدي پوله لري. ورته یادونه و نه وکړه چې اسلام مو له متیو لاړه د اجمو شو، پوهنتونونه د هغوی شو، ځمکپېژندنې هغوی وکړې، ریاضي او فزیک او پوهې لاس برې شو، د واکمنی دود او عادلنه وګړو پنډونه یې خپله کړې ده، تاسو هغوی په دین لیکلو، پوهولو او ابېخو په لیکلو پوهه ورکړه. د دوی ټولنه پوهګړې شو په دین له تاسو څخه او تاسو ته بډاینه او ځواک په لاس نه درځي د اسلام. نو عربانو ورته و ویل چې موږ څه و کړو، یهودیانو ورته و ویل. چې د اسلام لیکلو پوهه ترې واخلئ، د الله کتاب ورته وایئ چې لیکي دې نه یادې دي یاد وي، د الله کتاب لیکلو پوهه دې په کوشنی‌یو کوشنی‌یو برخو و ویشئ، چې په یادو یادولو سره د لیکلو پوهه له منځه ځي او تش په پټو سترګو یادول دوی هېڅ بډایه پوهګړې کېږي نه. اسلامي پوهان یې و وژنی، کتابونه او لیکنې یې و سوزوئ، په منځ کې یې ببلوالی پیدا کړئ، تیل موږ ته را کړئ او بیت الله ودانی درته موږ ودانه وو.

د الله کتاب راتللو په پېر د الله د کتاب لیکلو پوهه او امر د هغه استازي کړی و، خو اوس په ببلیونونو توکه له چاپه سلامت تېرېږي، له یادو (په پټو سترګو لوستل یې هېڅ ګټنه نه لري) چې پرې لیکلو یې پوی نه شي پرې نه پوهېږي. په ورته بڼه د پښتو ګړنې پېیلې لیکل هم همداسې دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۸. د پښتو ژبې لهجه

پښتو ژبه یوه ده، او په یوه بنه کښل کېږي، ,, نن ورځ کې زما ژبه ۳۱ یوه دیرشتمه لیکه کې دی. او د نړی په ټولو (۶،۵۰۰) ژبو کې یودیرشتم روڼ ځای لري، چې له دې ټولو ژبو څخه (۲،۰۰۰) ژبې داسې دي، چې له (۱۰۰۰) څخه لږ کسان پرې خبرې کوي، دا هم په څرګنده ټول په علمي بنه د نړی ژبپوهانو څېړلي دي، ۶۰ مېلیونه وګړي پرې خبرې کوي او ۶۰۰،۰۰۰ شپږ سوه زره ویيکي لري ،، (صفی الله، ۱۳۸۸ لېږدی ، ۶۲ چوپړی)

لیکوال ټول افغانستان څو واري لېدلی، د روښن مخابراتي شبکې اسانتیاوې مې په لومړیو شیبو کې له ښارونونه نیولې تر درزنی سیمو پوري برابر ولې او له سپین ږیرو او مشرانو سره به مې د مخابراتي شبکې ځای پر ځای کولو کې د شخړو په لمنځه وړلو کې هم ګډون کوو.

چې د پښتون پښت بېلا بېلو ټبرونو او وګړو د پښتو ژبې لهجه کې ځینې پښتو ابېځې بل د پښتو ابېځې ته اړوي، د بلې ژبې وی خپل پر پښتو ابېځې راتپي او په پښتو کې د کانسونینټو کلسټرونه په بېلا بېلو بڼو هم په کې ماتوي.

له نوي لیکدودي سمون سره، سره بیا هم لوستونکی اړوځي، د وړاندې وروسته توکیو له مخې یې سم ولوستلی شي. لکه: شو او شول، د سو او سول په لړ کې چې د ویونکیو د ډېري د آر پر بنسټ د سو او سول په واړاندې کره ارزول کېږي، او د وې ,, و ،، ابېځې یې، يې ,, ي،، ابېځې ته اړوي، اې ,, ا، الف،، ابېځی یې، يې ,, ي،، ابېځې ته اړوي، او وایي یې مګر لیکي یې په کره بڼه.

اوړون ، اوړ + کېدل + اوړېدل دلته هم د ون توکی لویږي. ناکره بڼه یې
یېړېن، یېړ + کېدل + یېړېدل دلته هم د ون توکی لویږي.

زما خپله مصری چې له خپل لیکي څخه مې راخستې، ا. کره بڼه یې دا ده.

,, ستا له اوبښتو سترګو ځار شم
په دا زرغونه سېمه یې ساری نه وینمه ،،

(صفی الله، ۱۳۸۸ لېږدی، ۲۲۴ چوپړی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲. نا کره بڼه یې دا ده.

▲ ستا له اوبشتو سترګو جار سم
په دا زرغونه سپمه یې سارى نه وینمه

۳. نا کره بڼه یې دا ده.

▲ ستي له یبښتو سترګې ځیر شم
په دي زرغېنه سپمه یې سیرى نه یینمه

که چېري تاسو په کره بڼه په زېر سره هر یوه ویکي ته غوږ شئ چې په لحجو کې اوړي دا لاندې بڼې یې په پام کې ونېسئ، د یوې بې سروبوله انګېزنې له مخې به په کې توپیرونه و مومئ ولې په کره بڼه کې کره راځي. بېځایه بدلونونه په کې نه راځي، ولې تاسو ببا په ټولو لحجو باندې سره پوره خلاصېږي او سر ور ته په لېږې سروبرېدى کوئ.

۱. لومړى:. الینګاري

شي (ش)، سي (س) لولي
وشو ته وایي، و سو
ښه شو ته وایي، ښه سو.
ک ته ق وایي
شیرین کندان، سیرین قندان
ځ ته چ وایي
ځخه، چخه اړوي.
ځوکۍ ته چوکۍ وایي، ځاروکي ته چاروکى وایې، ځارې ته چارې، ځځبک، ځ ادغم کړي یا لنډه ببا یې چَبک وایي.
زه به ستا ځاره و کړم، زه به ستا چاره و کړم.
همداسې په سې در واخله نور، په لنډۍیو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرى یو کې یې کښې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲. دوېیم:. کاپیساوال

ړې (ړ) ته رې (ر) وایي
کره بنه د یوه بند
واوړه را واوړه ځولۍ دې ګلو راوړه، ګلو کې دې شپه وه تا تشه لمن راوړه

نا کره بنه د یوه بند (کاپیساوال داسې وایي)
واوره را واوره ځولۍ دې ګلو راوره ، ګلو کې دې شپه وه تا تشه لمن راوره

ناوړه ته ناوره وایي
زړه ته زره وایي
ړوند سړی، سړی په زړه وینځ، روند سری، سری په زره وینې.
همداسې په سې در واخله نور، په لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو کې یې کښې.

۳. درېیم:. لوګریان

ژې (ژ) ته زې (ز) وایي
ژړیو ته زېړې وایي . ژېړ ته زېړ وایي، ژبې ته زبې وایي،
ژر ژر راښه ته زر زر راشه وایي.
همداسې په سې در واخله نور، په لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو کې یې کښې.

٤. څلورم:. کندهاریان

ښې (ښ) ته شې (ش) یا غټ شین یا شې وایي خو لیکي یې هم داسې ښې(ښ) وایي او د ستونې په تالو کې اداکوي. ښار ته ښار وایي خو شار یې تلفظ (له خولې یې اواز اوباسي) کوي، ښه ته ښه وایي خو شه یې تلفظ کوي.
اوبښ ته اوش وایي.
پښتو ته پشتو وایي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښځې ټپې ډېرې خوښوي، شځې ټپې ډېرې خوشوي.

ږې (ږ) ته اوږده ږې(ږ) وايي او داسې ژې (ژ) يې تلفظ (له خولې يې اواز اوباسي) کوي.

ږيره ته ژيره وايي.

کوږ ته کوژ وايي.

موږ ته موژ وايي.

کوښښ ته کوشش وايي.

ښه راغلاست ته شه راغلاست وايي.

موږ غږ نه کوو، موژ غژ يا ژغ نه پورته کوو،

زموږ د ږيرې لاندې په خره څور تېرېږي، زموژ د ژيرې لاندې په خره څور تېرېژي.

ږوب ته ژوب وايي.

پښتو زموږ ژبه ده، پشتو زموژ ژبه ده.

پښتو د سړي پخښتې کړی، پشتو د سړي پشتې کژی؛ چې سول شتې پې پوی شي.

,, ښ : دا توری ځينې پښتانه لکه (خ) يا (خ) ته نږدې تلفظ کوي او ځينې پښتانه يې د (ش) غونډې ادا کوي. نو د غه دوه يا درې مختلف غږونه چې يوه ځای او بل ځای د لهجې د اختلاف په وجه د ځينو لغاتو په تلفظ کې شته، په ليک کې د دغه توري په ليکلو دغه اختلاف له منځه تللی او د ليک يوه راز والی يې ساتلی دی.

دا توری په داسې لغاتو کې ليکل کېږي. لکه: (ښه، لوښی، اوښ) چې څوک يې يوه راز او څوک يې بل راز تلفظ کوي.

کومه کلمه، چې يوازې د (خ) يا يوازې د (ش) اواز راغلی وي، هلته دغه توري نه ليکل کېږي، لکه (خته، خاوره، شکه، شولې ...) په دغه اساس بايد (خندل) چې د (خنديدن) په مانا دي په (خ) ، او (شيندل) د پاشيدن په مانا په (ش) و ليکو. او (ښندل) چې د قربانولو او سرورکولو په مانا سره په پښتو (ښ) و ليکل شي، چې د درې واړه کلمو مانا ګانې و ساتو.

ږ:- د پښتو دا خاص توری هم ځينې پښتانه لکه (ژ) او ځينې يې لکه (ګ) اداکوي، نو ځکه په هغو کلمو کې ليکل کېږي، چې د لهجو د اختلاف په وجه دغه دوه آوازونه ولري. لکه : (ږلی، لږ،

(c) ketabton.com: The Digital Library

کوږ) دغه توري هم په پښتو املا کې د لهجو د اختلاف مخه نيولې ده او د ليک يووالی يې ساتلی دی.

کومې کلمې چې يوازې د (ګ) يا يوازې د (ژ) اواز لري هلته دا توری نه ليکل کېږي او هماغه (ګ) يا (ژ) ليکي. لکه : (مالګه، ګوره، ژبه، ژرنده، ژوند ...)،،
ملنه يا معروفه (ی) ,, ملنه يا معروفه (ی) هغه ساکنه (ی) چې د مخه توری يې زور و لري او نرم ويل کېږي. لکه سړی، ليونی، منګی، دی ،،
په فعلي يا همزه لرونکي (ئ) ,, فعلي يا همزه لرونکي (ئ) : د مخاطب افعالو په پای کې راځي، لکه : خورئ، وړئ) د امر په ډول (و خورئ، مه ژاړئ)،، غوندې وايي.

که دا ياګانې په ليکلو کې فرق و نلري نو (وړی) د (پشم) په مانا او (وړئ) د وړلو به مانا به يوه راز ليکو موږ چې دوی په لاندې ټپه کې دی،
دئ وايې چې له وړی کې چې د لکی دارې يې يا (ی) کوم اواز دی له هغې څخه چې په وړئ کې د (ئ) اواز دی ورته ډېر ورته دی.

په هر پښتون اړينه ده، ګټلې ده، فرض ده چې د خپل د ژبې ابېڅې زده او ياد کړي، لکه موږ د عربي ژبې ابېڅې يادوو، د انګلېسي ژبې ابېڅې يادو وو، د روسي ژبې ابېڅې يادوو او د بلې هرې ژبې له وينګونو (غړونو) سره. زموږ د خپلې پښتو ژبې ليکلو، لوستلو، روزلو او ښوولو له پاره اړينه ده چې ابېڅې يې زده کړو، تر ټولو ناوړه يې داده چې کره پښتو يا يوه پښتو يا سوچه پښتو چې په کومه بڼه ويل کېږي يا غږ ورکوي ابېڅې نه وايو. چې دا ټول په لاندې بڼه دي، اړين يې بايد زده کړو لکه:.

▲ صورت زما واک يې د بل دی
خدايه نور واخلې دا بې واکه صورتونه

▲ صورت زما واک يې د بل دئ
خدايه نور واخلې دا بې واکه صورتونه

▲ خاونده بيا دې ماخوستن کړ
د نارضا کټ نه مې ربړدي اندامونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

خاونده بيا دي ماخوستن کړ
د نارضا کټ نه مي رېږدي اندامونه

:.قي ,, ق ،، ته کې ,, ک ،، وايي او کې,, ک،، ته قې ,, ق ،، وايي.
کره بڼه: کلم (ليکانی) په کندهار کې کښل کېږي
ناکره بڼه: قلم (پرې) په قندهار کې کښل کېږي.
کره بڼه: شيرين کندان تا و خوږه او کاب (نالبکی) دې پر ما تاوان کړه؟
ناکره بڼه: سيرين قندان تا و خوږه او قاب دې پر ما تاوان کړه؟
کره بڼه ټپه:.

د کندهار انار پاخه شو
د ثمرکند توتيان راځي شيرې يې خورينه

ناکره بڼه ټپه:.

د قندهار انار پاخه سو
د ثمرقند طوطيان راځي شيرې يې خوربنه

۵. ښتيکوټ او ترې لاندې ډېرې سيمې ترپېښوره بيا

حې (ح) ته بې ټکي خې (خ) وايي يا خې ,, خ ،، ته حې ,, ح ،، وايي..

کره بڼه يې:. پلار يې زوی ته په غوصه و ويل :- زه تا ته خر ښکارېږم چې خبره مې نه منې، يخې يخې مالتې خورې بيا نو ټوله شپه ټوخه، ټوخه ټوخېږي!!؟
ناکره بڼه يې:. پلار يې زوی ته په غوصه و ويل:- زه تا ته حر ښکارېږم چې حبره مې نه منې؛ يحې، يحې مالتې حورې بيا نو ټوله شپه ټوحه، ټوحه ټوحېږي!!؟
زبيح الله حلوا په سې مسجد ته لاړه خو په برخه يې نه وه.
زبيخ الله خلوا په سې مسجد ته لاړه حو په برحه يې نه وه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ صورت زما واک يې د بل دی
خدايه نور واخلې دا بې واکه صورتونه

▲ صورت زما واک يې د بل دی
حدايه نور واحلې دا بې واکه صورتونه

٦. خوستيان :

وې (و يا واو) ته يې (ې) وايي.
خوست ته خېست وايي.

د خوست پوهنتون بنسټ د تاريخ ډاکټر پوهاند شهسوار سنګروال نيازي په پېښور کې د افغان پوهنتون په نوم جوړ کړی وو.
د خېست پې هنتېن بنسټ د تېريخ ډېکټر پېهېند شهسېير سنګرېيل نيېزي په پېښېر کې د يفغان پې هنتېن په نيم جېړ کړی يې.

کور ته کېر (کېر ويل هېڅ باکه نه لري. ځکه د پښتو ژبې ويکی دی، په دري ژبه کې غينړ يا د نر زردکه، د نر سامان يا د تناسلي اله ته وايي خو دري بيله ژبه ده. داسې ډېر ويکي د بيلو ژبو شته چې په نورو ژبو کې بيلا،بيلې مانا وې ورکوي. ځکه زموږ په ژبه کې هېڅ باکه نه لري) وايي.

کور پر کور به دې و ګرځوم، که چا ډوډۍ درنه کړه په خپل کور کې به دې کېښنوم،
کېر په کېر به دې بګرځېم، که چې ډې ډی درنه کړه په خپل کېر کې به دې کېښنيم .
کسه دا وکځه :- کسه دا بکځه

محمودا! توت لوند ده وروندہ وروند شي، محمېدا! تبت لېند ده بړېنده بړېند شي.
کسه د پاکستان يې!!؟، کسه د پېکستېن يې!!؟

لکن ته خو په ۲۰۰۶ زېږدي کال راغلی وي لغمانيه!!
لکن ته خې په ۲۰۰۶ زېږدي کال رېغلی يې لغمېنيه!!

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ شپک يې مه بولی عالمه

اسمان زما په ژړا اوښکې تويوينه

▲ شفق يې مه بيلی عيلمه

يسمېن زمې په ژړې ښکې تيبيينه

په لاندې بنه د پښتو فعلونو ويش هم په لهجو کې د پام لاندې نبول په کار دي چې د روسي او انګرېزي ژبې په شان په کې غلې ابېخې شته چې نه لوستل کېږي او يا له وی ښخه غورځول کېږي.

يېښکې = ښکې
تيبيينه= تيبينه
وېلې – ويل کېدل = ويليدل،
ځورند ځوړ+ کېدل = ځوړېدل په ځينو لهجو کې ځوړندېدل هم راځي دواړه بڼې دود دي،
اوړون ، اوړ + کېدل + اوړېدل دلته هم د ون توکی لوېږي.
مسکا: مسک + کېدل = مسکېدل
ژړا: ژړ + کېدل = ژړېدل
پړسوب : پړس + کېدل= پړسوب
کوڼ + کېدل= کڼېدل
لوند + کېدل = لندېدل
زوړ + کېدل = زړېدل
خاځکی : ځاڅ + کېدل = څڅېدل ،

په دې بيلګه کې هم وينو چې له ځاځکي څخه سر بېره پر ورستی برخه (کي) د پاتې برخې د منځ واول هم په زور بدلېږي او څڅېدل په بنه پاتې کېږي.

همدا د ژبې پنځې (طبيعي) حالت دی چې ځينې يې بدلون مومي او ځينې نور په خپل حالت پاتې کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

,, پوهنیاره آریانا حقپال، د پښتو فعلونو وېش،۱۳۹۳ لېږدېز لمریز کال۲۱۲.۲۰۹
په پښتو کې د کانسونینټو کلسټرونه په بېلا بېلو بنو ماتېږي چې پورته ورته په لنډیز ډول نغوته و شوه، کانسونینټ د حذف په واسطه دا ستونځه تر ډېره حده اوارېږي. په ځانګړې توګه د دریېمې ډلې فعلونه په برخه کې چې ترکیبي فعالونه دي، په دې اړه فونالوژي د اوستاد پوهنمل جمعه ګل لورین ژباړنه، د اوستاد لورین او اوستاد اخګ دواړو په ګډه داسې ترتیب کړي دي.

,, ... په هغه مرکبو فعلونو کې چې لومړیجز یې (لغوي عنصر) یې یوه اسم یا صفت وي او دوېیم جز یې د (کول – کېدل) کومکي فعل وي.

(د پښتو فعلونو درېیمه ډله) قاعده داسې ده چې که د دغه مرکب فعل لومړیجز (لغوي عنصر) په تم کانسونینټ مختوم وي نو د (کول) د کمکي فعل لومړی کانسونینټ (ک) غورځېږي (حذ فېږي) او په دې توګه د کانسونینټونو کلسټر مات او مغولق هجایي جوړښت په ساده هجایي جوړښت په ساده هجایي جوړښت بدلېږي لکه:- پاک + کېدل = پاکېدل...،،

ما + ښېسی، زرکې، مرغۍ، او کفترې + پاخه + کړل
فاعل+ مفعول + فعل + مرستیال فعل
مرکې زه، ته، دی، موږ، تاسې، دوی خپل کړو.

ما ته دې نه راکوي خیر دی
په لیونی دې راته نه کوي ظلمونه

مې ته دې نه راکې خیر دی
په لیبنی دې راته نه کې ظلمېنه

رسپیا (شورویان)
د دوی ټول لاس لاندې بیا هې (ه) ، حې (ح) ته خې (خ) وایي.
مهترلام ته مخترلام وایي.
هاروون ته خارون وایي
زبیح الله ته زبیخ الله وایي

غې (غ) ته ږې (ږ) تلفظ کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

افغانستان ته افرانستان وايي. له ټولو انګريزان سره او په هغو سېمو کې چې د پښتون پښت د دوي له اغېزې لاندې راغلي وي همدا دودی پرې ټومبونی شوی دی.

۷. هراتیان

قې (ق) ته غې (غ) وايي:

معلم کمبر (قمبر)، د کمبر (قمبر) په خلور لاره کې ژوندګړ دی، او پلار يې د ظفر کول (قول) اردو کومندان (قومندان) دی.

معلم غمبر، د غمبر په خلور لاره کې ژوندګړ دی، او پلار يې د ظفر غول اردو غومندان دی.

زما له ليکي څخه د ټيکۍ کره بڼه او کښلې بڼه يې. کدم (قدم) ته غدم وايي، کتار (قطار) ته غطار وايي په لاندې بڼه.

ناوې رو، رو قدم اخله
د ولس پيغلې په قطار درسره ځينه

زما د ټيکۍ ناکربڼه يې يا د لهجې د ويلوبڼه يې.

ناوې رو رو غدم اخله
د ولس پيغلې په غطار درسره ځينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دې له پاره دا سپینې ته راباسم له خپل لیکي څخه د لنډۍ‌یو کره بڼه او کښلې بڼه یې راخلم چې پښتو ژبه یوه ده، او په یوه بڼه کښل کېږي.

▲ ,, وطن تم تول کافران راغله
ژر را پاڅېږه چې جوړه جهاد له ځونه

▲ د بوست له ور به زه درتېږشم
غاړه غړی دې له کاله راځه مینه،،

(صفی الله، ۱۳۸۸، ۲۲۶ چوپړی)

زما د لنډۍ‌یو ناکرښه یې یا د لهجې د ویلو بڼه یې.

▲ ,, وطن تم تول کافران راغله
ژر را پاڅېږه چې جوړه جهاد له ځونه

▲ د بُست له ور به زه درتېږسم
غاړه غړی دې له کاله راځه مینه،،

د دې له پاره داسې په پوخ کې کېږي چې په ۷. د پښتو ژبې لهجه یوه ده، همغه ده چې کښل کېږي او د لهجو اختلافات له منځه وړي او د لنډۍ‌یو، ټپو، ټیکۍ‌یو او مصرۍ‌یو یوه رازوالی ساتي.
په پورتنۍ لومړۍ غونډلې، ویکي، فالونه او وینک د لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ چې کښلې شوي دي کره بڼې یې دي، دوییمې غونډلې، ویکي، فالونه، لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ چې کښلې شوي دي ناکره بڼې یې دي. د پښتو ژبې لهجه کره همغه ده چې د لهجو اختلافات له منځه وړي، یوه راز والی یې ساتي، څه چې وایو همغه کښو (لیکو) او څه چې کښل شوي وي همغه لولو؛ پرته د لهجو له دودو، رښتو او بدلونو څخه. همدا د پښتو ژبې تاپن رښت (قانون، دودی) دی زما له پامه چې یوه پښتو کره پښتو پنځي بداېه کوي او اوږدپېری ژوند ورکوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۹. د لنډۍيو، ټپو، ټيکۍيو او مصرۍيو ژبه

,, د باندېنۍيو او کورنۍيو ژېپوهانو د پلټنو او څېړنو په ترځ کې دا جوته شوې چې پښتون د آرياني قوم يوه څانګه ده او دا هغه آرياني پښت دی چې څلور زره کاله پخوا په بلخ، بخدي او آمو سيند په غاړو او شاوخوا کې اوسيدل، پښتو د همدې خلکو ژبه وه.

ځينو پښتو له سامي ژبو څخه يوه ژبه بللې ده. په دې اړوند يوه باندېني پروفيسور د روسيې د اکاډمی غړی چې , کلاپورت ، نومېږي داسې ويلي دي:
,, چې ځينو خلکو پښتو سامي بللې ده. خو زما په اند پښتو يوه خالصه هندو آرين ژبه ده. ځکه چې دغه ژبه نه د الفاظو، لغاتو او نه د ګرامر له مخې سامي ژبو سره کومه اړيکه لري.،،

د کلاپورت نظر د پښتو ژبې په اړوند نورو ډېرو بهرنۍيو پوهانو هم تاييد کړی دی، او داخلي پوهان هم دا نظر تاييدوي یا مني.

ځکه چې پښتو ژبه، د الفاظو، ترکيبونو او ګرامر له مخې د عبراني او سامي ژبو سره هېڅ اړيکه او ورته والی نه لري. نو پښتو يوه لرغوني او تاريخي ژبه ده، چې د نسبتي , و، په يوه ځای کېدو سره د ويدي عصر مشهورې قبيلې , پښت = پکهت، ته منسوبېږي.

د پکهت کبيله د آرياني لسو کبيلو له ډلې څخه ده، چې د ريګويدا په کتاب کې يې څو ځايه نوم ياد شوی دی.

د ,, پښت ،، کبيله د وخت په تېرېدو سره د , ون، د روستاړي په يوه ځای کېدو سره د ,, پښتون ،، په بڼه اوښتې ده.

په هر صورت دغه ملت د لرغوني اريانا په خاوره کې د پامير، هندوکش، سپين غر، کسی غر په لمنو او د آمو، هلمند، آباسيند او نورو سيندونو په غاړو کې روښانه او وياړلی تاريخ لري. د لنډۍيو، ټپو، ټيکۍيو او مصرۍيو ژبه پښتو ده، وګړي يې پښتانه دي، ژونکي يېارياني دي او ټاټوبی يې افغانستان دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱.۹ ژبه

ژبه په عام ډول سره د پوهولو او را پوهولو يا افهام اوتفهيم وسيله ده، په خاص ډول ژبه د غږيزو، او ريزو او سيمبولونو (نښو) يوه داسې کسبي او اتفاقي سيستم دی، چې د يوې ټولنې وګړي يې يوه له بله د پوهولو او راپوهولو له پاره پر ژبه راوړي او يوبل ته يې اوروي.
يا په بله وينا: ژبه په خاص ډول هغه اوازونه دي، چې انسانان يې د خپلو افکارو او خيالاتو د څرګندولو په غرض تريو ځانګړي نظم او سيستم لاندې د غږيزو غړو په وسيله له خولې څخه راباسي او په دې توګه يوه له بله سره اړيکه ټينګوي، ياني يوه بل پوهوي او راپوهوي.

دا چې ژبه لومړی څل څنګه منځ ته راغلې ده ؟

په دې باب د علمانو تر منځ مختلف نظريات اقامه شوي دي چې د ټولو راوړل يې دلته لازم نه دي خو په لنډ ډول داسې ويلی شو چې:
ژبه له ټولنيز ژوند سره سمه منځ ته راغلې ده، داسې چې د ټولنيز کار په بهير کې لومړی د نغوتو، اشارو او وريسې د جړوېړو او هيجاني غږونو په بڼه غږېدا پيداشوې او بيا له هغو څخه د پرله پسې ټولنيزې اړتيا په توګه ژبه منځ ته راغلې ده.

د ژبې د پيدايښت تاريخ د انسانانو د پيدايښت د تاريخ سره ټينګې اړيکې لري. او د انساني ټولنې د تاريخ د تکامل او پرمختګ سره يې سم تکامل موندلی دی او په نتيجه کې يې دغه اوسنۍ بڼه غوره کړې ده.

دا خو څرګنده خبره ده، چې لومړني انسان د پيدايښت په لومړي وخت ژبه نه درلوده، خو کله چې يې د دې ضرورت احساس کړ خپلې غوښتنې، افکار او خيالات نورو ته انتقال کړي نو د ستونزو او مشکلاتو سره، سره يې ژبه منځ ته راوړه او د ژبې د پيدايښت دغه پېښه ډېره پېچلې، د تحول او تکامل ډېره اوږده دوره يې تېره کړې ده.

څرنګه چې ژبه په تاريخي ډول پيدا شوې او د انسانانو ترمنځ د ګډون يوه پېچلې وسيله ده. ياني هغه وخت، چې انسانانو ته دا احتياج پيدا شوی، چې يوه بل ته څه و وايي د دغه احتياج له مخې غږيزو غړو , صوتي اعضأ ، پراختيا و موندله، چې په تدريج سره دغه پراختيا او بريالیتوبونه پر

(c) ketabton.com: The Digital Library

مخ ولاړل، چې بالاخره د خبروکولو ننۍ نړۍ منځ ته راغله، چې دغه اوسنۍ بڼه او شکل د ټولنیز ژوند د اوښتون او پرمختګ ښه پایله ده، چې ژبې هم ورسره په خپل وار اوښتون او پرمختګ کړی دی.،، (محمد آقا شېرزاد او جمشېد رشیدي ، ۱۳۸۵ل کال، بېلا بېل چوپړي).
همدا زموږ د پښتو ژبې د رغښت پل وندی دی.

۲.۹ د پښتو اصل او ریښه

کله چې سرې هغه روایات او نظریات راسپړي چې د پښتو د اصل او ریښې په باره کې په مختلفو آثارو کې راغلي دي، نو له راورتي سره دا خبره هرو مرو مني چې ,, د پښتنو د ژبې د اصل او ریښې په باره کې هم د نظر اختلاف تر هغه نه کم نه دی، لکه خپله د پښتنو د اصل او نسب په باره کې چې دی.،، (هنري، پښتو ګرامر، ۱۷ چوپړی).

پښتو چا د دېوانو ژبه بللې ده، چا سامي طبو ته ورکش کړې ده او چا په هندو ایراني طبو پورې تړلې ده. چا د هندو ایراني ژبو د سترې ونې په ندي څانګه پورې مربوط ګڼلې ده او چا یې په ایراني څانګه پورې. چا بیا پښتو اصلاً، د ساکانو پاسیتیانو ژبه بللې ده او چا د هندو ایراني ژبو تر منځ یوه مستقله ژبه او د اتصال کړی ګڼلې ده.

د تذکرة الملوک (تذکرة الملوک د پښتنو تاریخ دی او راورتي د خپل ګرامر په مقدمه کې معرفي کړی دی.) مؤلف وایي چې ځینې روایتونه پښتو د دېوانو ژبه بولي. دی لیکي: ,, ځینې روایتونه وایي چې افغانانو خپله ژبه له دېوانو زده کړه،
ځینې نور بیا وایي دا د کسې د غره د اوسېدونکو ژبه ده، د افغانانو دا عادت وو، چې د دغو خلکو ښځې او لونې به یې ترې بوولې او ودونه به یې ورسره کول او ځکه یې نو پښتو طبه ورنه زده کړه او خپله طبه یې چې ابراهیمی (عبري) وه، هېره کړه.،، (هنري ،پښتو ګرامر، ۸ چوپړی).

کوم مطالب چې د پښتو د اصالت په باره کې ځینې غربي مؤلفینو لیکلي دي، په هغو کې هم بعضې د تذکرة الملوک له افسانوي روایت نه وروسته نه پاتې کېږي. هنري راورتي لیکي: ,, د پښتو ژبې افعالو او ضمایر له خصوصیاتو او ځینو نورو مشخصاتو نه داسې ښکاري چې دا یوه عجیبه او لرغونې ژبه او له هرې معلومې طبې نه متفاوته ده.،، (هنري ، پښتو ډکشنري، ۱۲ چوپړی).

(c) ketabton.com: The Digital Library

,, هنري راورټي وايي د دې خبرې دليل دا دی چې پښتانه اصلاً د يهودو د لسو ورکو شوو کبيلو (قبيلو) پاتېشوني (بکايا يا بقايا) دي. دی وايي کوم وخت چې دا کبيلي (قبيلي) د فلسطين په يهوديه کې اوسدې هلته يې ژبه د يوه شمېر نورو کبايلو (قبايلو) له لهجو سره ګډه شوه.

کله چې دا کبيلي (قبيلي) له خپل اصلي ملکه د هغوی دا اوسني ملک، افغانستان ته رواني وې، په لاره کې يې ژبه د ډېرو نورو ملکونو له ژبو سره هم ګډه شوه. څرنګه چې په داسې ورو، ورو کومونو (قومونو) وېل شوي وو چې له بهر سره يې رابطه او مخابره نه لرله. ځکه يې نو د هر کوم (قوم) ژبې له نورو طبو سره بېخي توپير لاره. راورټي په پای کې ليکي څرنګه چې د پښتو ژبې اساس همدغه ګډه وډه ژبه جوړوي نو له دې امله دا يوه عجيبه او له نورو نه متفاوته ژبه ده،، (هنري، پښتو ډکشنري، ۱۲ چوپړی).

,, کله چې راورټي د خپل ګرامر په مقدمه کې د پښتو او نورو ژبو په ارتباط غږېږي، د هغو کسانو نظريات ردوي چې وايي پښتو يوه آرياني ژبه ده او وايي چې , پښتو زما په خيال د سامي ژبو په کورنی پورې اړه لري.، په دې پسې هنري راورټي کوشش کوي دا وښيي چې پښتو هم په صوتي، هم په صرفي او هم په نحوي لحاظ له له عربي او عبراني ژبو سره تولې ده.،، (هنري، پښتو ګرامر،۲۲-۲۳ چوپړی).

راورټي يوه ځيرک او د ډېرې وسيعې مطالعې خاوند د انګليس سوسيس محقق و او له زړه ايراني ژبو په تېره بيا زند سره يې د پښتو نږدې ارتباط درک کړی و. مثلاً يوه ځای ليکي:

,, نن له اباسيند نه سمدستي لويديځ پلوته داسې يوه ژبه ويل کېږي چې د عباراتو او ساختمان په لحاظ له هرې معاصرې ژبې نه بېخي فرق لري او په غالب ګومان له زند، پهلوي او عبري نه راوتې ده او دا ژبه پښتو......ده ،، (هنري ، پښتو ګرامر، ۴ چوپړی.)

خو څرنګه چې د راورټي مطالعه په زړو فارسي او پښتو آثارو کې ډېره پراخه وه او په دغو اثارو کې، چې راورټي په ډېر زيات اهميت ورته قايل و، پښتانه په مکرر او متواتر ډول بني اسرائيل بلل وي وو او خپله پښتنو هم دا روايت تائيدا وه، نو له دې امله دی تر پايه له سامي ژبو په تېره بيا عبري سره د پښتو د اصل اوريښې په نږدې ارتباط کلک ودريد او ورنه تېرنه شو. سرويليم جونز، د بنګال د شاهنشاهي اسيايي ټولنې د موسسې رئيس، له راورټي نه پخوا پښتو له سامي ژبو سره ورته بللې وه. جونز د بنګال د اسيايي ټولنې په مجله کې په هغې يوې لنډکی او بې درنګه تبصره کې چې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

یوې تاریخي لیکنې په ارتباط یې وکړه، و ویل چې ,, پښتو کلداني ژبې ته ډېره زیاته ورته ده ،، (ویلیم، اسیایي مطالعات، ټوک۲، ۱۷۶ چوپړی).

مګر د پښتنو د تاریخ او ژبې یوه شمېر څېړونکو او د ژبنیو مطالعاتو مقتدرو پوهانو له کلداني او نورو سامي ژبو سره د پښتو ارتباط په قاطعیت رد کړ او وې ویل چې پښتو له اصله یوه آریاني ژبه ده.

کلاپروت لومړنی وتلی مستشرق و، چې په کال. ۱۸۱۰ کې یې داسیایي ادبیاتو د ارشیف په اول ټوک کې دا نظریه په صراحت رد کړه چې ګوندې پښتو له سامي ژبو سره تړلې ده. ده ولیکل چې ,, د پښتو او سامي ژبو ترمنځ نه په کلماتو کې اندکترین شباهت شته او نه په ګرامري جوړښت کې.،، (هنري، پشتو ګرامر، مقدمه، ۱۷ چوپړی).

منستو ارټ الفنسټن، چې د پښتنو د ټولنې او تاریخ د مطالعې په برخه کې د ډېرو وچ صلاحیت خاوند و، په کال ۱۸۱۴ کې د پښتو او کلداني ژبې د ورته والي په باره کې د ویلیم جونز خبره رد کړه او وېې لیکل چې ده دوه سوه او اتلس پښتو کلمې د یوه شمېر نورو ژبو له معادلو کلمو سره مقایسه کړې. خو : ,, له دې وونه یوې هم له عبراني او یا کلداني سره اندکترین شباهت نه لاره.،، (الفنسټن، چوپړی ۱۹۰-۱۹۱).

یوه بل انګریز مولف، جان ملکم، هم د فارس په تاریخ کې الفنسټن ته ورته نظر څرګند کړ او وې لیکل چې ,, د عبري او پښتو یا د افغانانو د معاصرې ژبې ترمنځ د نږدېوالي هېڅ څرک نه لګېږي،، (جان، ۵۹۷ چوپړی). او د ,, برنارد ۶۵ چوپړی.،، (ډورن، ۲ چوپړی).

په یوه بل اثر کې هم چې د هرې څمکې انجیل نومېږي او په کال ۱۸۴۸ کې ببګسټر خپور کړی دی، د پښتو د سامیت نظریه په قاطع ډول رد شوې او لیکل شوي دي چې پښتو ,, د سامي ژبو هېڅ خصوصیات نه لري،، (ایسیدور، زېږدی، ۳۲۵ چوپړی).

البته یوه زیات شمېر غربي مؤلفینو او د ژبنیو مطالعاتو پوهانو نه یوازې دا چې له ډېر پخوانه د پښتو د سامیت نظریه رد کړې، بلکه دا یې هم په ډاګه کړې ده چې پښتو یوه هندو اروپایي ژبه ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بيا هم کلاپروت لومړنی غربي محقق دی چې پښتو يې يوه آرياني ژبه وبلله او دا عقيده يې په ډېره کلکه په ډاکه کړه چې ,, پښتو بې شکه د هندو، جرمانيک طبو د ستري ډلې يوه څانګه ده.،، (هنري، ۱۷ چوپړی).

د ژبنی‌يو مطالعاتو ډېر لوی عالم پاټ هم پښتو په قاطع ډول آرياني ژبه وبلله. لوونتال په دې ارتباط داسې ليکي:

,, پاټ چې بل د ده په سويه ستر دفق اللغه عالم نه دی تېر شوی، يوه شيبه هم په دې صرفه نه کوي چې پښتو د هندو اروپايي ژبو په کتار کې ودروي.،، (ايسيدور ، ۳۲۵ چوپړی).

ډورن هم د پښتو منتخباتو په مقدمه کې پښتو يوه سوچه آرياني ژبه وبلله او وېې ليکل چې ,, پښتو د هندو فارسی ژبو په لويه کورنۍ پورې مربوطه ده.،، (ډورن، پښتو منتخبات، مقدمه، ۲ چوپړی).

اما هر څومره چې د ژبې تاريخي مقايسوي څېړنې زياتره د علم حيثيت غوره کوه، د ژبو په باره کې لوستې (مطالعه) هم هغومره دکيکه (دقيقه) کېدله. د پښتو په برخه کې هم پوهانو يوازې په دې کناعت (قناعت) ونه کړ چې د هندو- ايراني ژبو په کورنۍ پورې مربوطه آرياني ژبه يې و بولي، بلکه غوښتل يې دا هم معلومه کړي چې د دغې لويې کورنۍ له کومې څانګې سره خاص ارتباط لري.

څرنګه چې په پښتو کې د هندو ايراني ژبې د لويې کورنۍ د دواړو ډلو خصوصيات د ورايه او په وفرت موجود دي، نو په اول کې چا پښتو په هندي ډلې پورې و تړله او چا په ايراني ډلې پورې.

کوم غربي ليکوال چې پښتو يې لومړی ځل د هندو ايراني ژبو له هندي ډلې سره مربوطه و ګڼله هغه رابرټ ليچ دی. ليچ په کال ۱۸۳۹ کې د بنګال د اسيايي ټولنې په مجله کې د پښتو ګرامر په باره کې يوه مضمون ,, چې په حقيقت کې په لويديځ کې د پښتو ګرامر لومړنی برخه ده. خپور کړ او د هغه په مقدمه کې يې د پښتو او سنسکرت د اصول ښيې چې پښتو په قاطع ډول د سنسکرت بنه لري،، (رابرټ، ۱۸۳۸ زيږدی، ۱ چوپړی).

اما چا چې پښتو د هندي ژبو د يوې ښايسته وسيعې تاريخی- مقايسوي مطالعې په نتيجه کې د هندو ايراني ژبو له هندي څانګې سره مربوط و ګڼله هغه رودولف هورنل دی. هورنل په خپل هغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

اثر کې چې د ګادي ژبو مقایسوی ګرامر نومېږي، لیکې چې د هند شمال غربي سرحد ترنهايي حدودو پورې پراکرت ژبې ویل کېږي. (خوله دې ځای نه ها خوا پښتو او کافري ژبې پرتې دي.) دی خبرې ته دوام ورکوي او لیکي: ,, ټرومپ په خپلو هغو مقالو کې چې د پښتو او کافري ژبو په باره کې یې لیکلې دي، له ګادي سره د دغو دوو ژبو نږدېوالی ته توجه ور اړولې ده........مګر خبره له دې نه وړاندې ځي او (دغه ژبې) خصوصاً پښتو د مګادي پراکرت ژبې مسلم خصوصیات لري.،، (رودولف،۳۳ چوپړی).

هورنل په دې په سې له ځینو ګادي ژبو سره د پښتو او نورستاني ژبو یوه شمېر ګډ خصوصات او ممیزات په ګوته کوي او په پای کې لیکي چې ,, له دې نه خرګندېږي چې مګادي پراکرت او پښتو او کافري ژبې په لرغونې زمانه کې بېخي سره نږدې وې او حتا یوه ژبه یې جوړوله. وروسته سور اسیني ژبې د مګادي او دغو ژبو تر منځ واقع شوې او مګادي ژبه یې ورو، ورو د شرق په لور بېخي لرې تېل وهله.،، (رودولف،۳۴ چوپړی).

په پښتو کې د هندي آریاني ژبو خصوصیات دومره بارز وو چې حتا فرانسوي لوی ختیځ پوه جېمز ډار مستتر هم په اول سر کې په خپل هغه اثر کې چې هند ته د فلالوجیکو مطالعاتو د سفر رپوټ نومېږي او په کال ۱۸۸۷م کې خپور شوی دی ,, د هندو ایراني طبو په هندي ډله پورې مربوط و ګڼله.،، (جورج ، ۹ چوپړی).

اما چا چې پښتو اول وار د هندو ایراني ژبو دونې له ایراني څانګې سره و تړله هغه شپلې ډېور دی. ده په خپل هغه اثر کې چې (د مقایسوي فلالوژي اجمال) نومېږي او په کال ۱۸۵۳ کې خپور شوی دی، پښتو، اساساً، د ایراني ژبو په کتار کې ودرو له خو په عین وخت کې یې و ویل چې پښتو ځانته خاص موقعیت لري. دی د ایراني ژبو په بحث کې لیکي چې د افغانستان ژبه یانې پښتو هم په همدې څانګه پورې ارتباط لري خو ,, ځانته یې په یوه خاصه او ابتکاري طریقه انکشاف ورکړی دی.،، (شپلی، ۲۹۹ چوپړی).

د ژبنۍ یو مطالعاتو لوی عالم ماکس میولر هم پښتو له ایراني ژبو سره مربوطه و ګڼله. ده په خپل هغه اثر کې چې عنوان یې (په شرق کې د جګړې د مرکز ژبې) دي او په کال ۱۸۵۵م کې خپور شو، و لیکل: ,, افغاني یا د پښتنو ژبه.......د خپل ګرامر په لحاظ د فارس د ژبو له ډلې سره تړلې ده.،، (مکس، ۳۲ چوپړی).

(c) ketabton.com: The Digital Library

,, مکس وروسته په خپل یوه بل اثر (د افغانانو ژبه) کې چې په کال ۱۸٦۲م کې خپور شو، خپله خبره نوره هم تصریح کړه او پښتو یې د ایراني ژبو په شرقي ډله پورې مربوطه و ګڼله او په دې ترتیب یې له (زند) سره ونښلوله.،، (جورج، ټوک ۱۰، ۹چوپړی).

,, پاټ په کال ۱۸۳۳م کې اروپایي ژبې په پېنځو کورنیو وېشلي او پښتو او فارسي دواړه یې په دویمه کورنۍ پورې مربوطې ګڼي.،، (ایسیدور، ۳۲۵چوپړی)

اما ځینو پوهانو بیا پښتو د هندي او ایراني ژبنۍیو ډلو ترمنځ یوه ځانته او مستقله ژبه بللې ده.

ډاکتر ارنست ټرومپ چې د خپلو ډېرو وسیعو ژبنۍیو مطالعاتو او څېړنو په لړ کې یې پښتو ګرامر هم لیکلی دی، پښتو د هندي او ایراني ژبو ترمنځ یوه اتصال کړۍ بولي او لیکي: ,, پښتو کلیمات مستقیماً له ګاونډۍیو پراکرت لهجو، په تېره بیا پنجابي او سندهي نه مشتق شوي دي، د صرف او ترکیب د عملیې د ساختمان له نظره سندهي ته ببخي زیاته ورته ده: پښتو په تېره زمانه کې د متعدي افعالو له نظره له سندهي سره کامل مطابقت لري او یوازې د سندهي ژبې پر اساس تشریح کېدلی شي. مګر پښتو په هېڅ صورت کومه د پراکرت لهجه نه ده، بلکه یوه زړه مستقله ژبه ده چې له هندي آریاني ژبو نه د ایراني ژبو کورنۍ ته د بدلون لومړنۍ مرحله ښه یې او ځکه نو د دواړو خصوصیات او ممیزات په کې څرګند دي، خو بیا هم د پراکرت خصوصیات زیاتره په کې بارز دي. د پښتو دا خصوصیت د هغې له جغرافیایي موقعیت سره هم اړخ لګوي.،، (ارنسټ، ۱۲چوپړی).

,, پروفیسور اډلنګ Ad lung هم پښتو یوه ځانته مستقله او خاصه ژبه وبلله. ,, هنري، ۱۸ چوپړی).

او شیلی ډیور هم، لکه څنګه چې وړاندې و ویل شول، وایي چې ,, پښتو ځانته په یوه خاصه او ابتکاري طریقه انکشاف ورکړی دی.،، (شیلی، ۲۲۹ چوپړی).

ډورن خپله د پښتنو په باره کې هم همدا نظر لري او ,, وایي چې پښتانه نه د ایرانیانو له پښته دي او نه د هندیانو، بلکه دا د دغو دواړو سترو ولسونو تر منځ یوه مستقل قوم دی.،، (ډورن، ۷۲چوپړی (انګریزی)).

(c) ketabton.com: The Digital Library

جان ملکم هم په دې برخه کې ډورن ته ورته نظر لري او لیکي چې ,, پښتانه له فارسیانو او هندیانو نه متفاوت خلک دي.،، (جان، ټوک۱، ۵۹۷ چوپړی).

اما د چا خبره چې د پښتنو د ژبې د ریښې او اصالت د ټاکلو په برخه کې د کاڼي کرښه شوه، هغه فرانسوي لوی عالم او ستر مستشرق جېمز ډار مټېټر و.

ده د خپل هغه درانه او ستر اثر په اوله برخه کې چې د افغانانو ولسي سندرې نومېږي نو پښتو او زند په پوره تفصیل او ډېر دقت سره مقایسه کړې او په پای کې دې نتیجې ته ورسېد چې ,, پښتو له زند سره دومره نږدې ارتباط لري، لکه نوې فارسي یې چې له زړې فارسي سره لري. په دې ډول ډار مټېټر د یوه واقعي طالب العلم په حیث پخوانۍ نظریه د نویو حقایقو په رڼا کې بدله کړه او پښتو یې په قاطع ډول د هندو ایراني ژبو د لویې ډلې د ایراني ډلې په شرقي ډلګۍ پورې مربوطه و ګڼله او په ډاګه یې کړه چې پښتو زند ته ببخي نږدې یوه بله ژبه ده. خو پښتو د شمالي هندي ژبو عناصر هم په ببخي خلاص لاس او پراخه پیمانه کسب کړي دي،، (ګریرسن، ټوک۱۰، ۹ چوپړی).

جورج مارګنسټرن چې د پښتو ژبې په تېره بیا د هغې د تاریخي- مقایسوي څېړنې په برخه کې له ډار مټېټر نه راوروسته د ډېر اوچت صلاحیت خاوند دی ,, د ډار مټېټر نظر کاملاً تائیدوي. خو په عین وخت کې پښتو په شرقي ایراني ژبو کې د ساکانو لرغونې ژبې ته دومره ورنږدې بولي چې وایي پښتو له اصله، غالباً، یوه د ساکا لهجه ده. دی خبرې ته دوام ورکوي او وایي البته د دې امکان نه شته چې سړی دې د دغو دوو ژبو ډېرې نږدې اړیکی تثبیت کړي.،، (جورج، ټوک۱، ۲۲ چوپړی).

,, د مار ګنسټرن خبره ځینې نور مؤلفین هم، اساساً، تائیدوي.،، (اولاف کرو، ۶۶-۶۸ چوپړی).

که سړی د مارګنسټرن نظریه مني او پښتو د ساکایوه لهجه ګڼي، نو مانا به یې دا وي چې پښتو لږ تر لږه دوه زره کاله پخوا معموله وه. ځکه د ساکانو مشران ل میلاد نه تخمین سل کاله د مخه یاني د (۹۷ ق.م.) په ښا او خوا کې، په ننۍ
پښتونخوا کې مسلط شول او په پینځم میلادي کال کې یې سلطه پای ته ورسیده او په دې پسې یې ژبه هم لادر که شوه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوس سوال دا دی چې پښتو او ساکا خو، اساساً د ايراني ژبو په شرقي ډله پورې مربوطې ژبې دي، نو پښتو دا دومره قوي د هندي ژبو خصوصيات له کومه کړل؟ دا سوال دوه احتمالي ځوابونه لرلی شي. يوه دا چې پښتو له اصله يوه ايراني ژبه وه او هندي ژبو ډېر زيات عناصر، لکه څنګه چې ډار مستېتر او نور وايي، وروسته ور داخل شوي دي. بل دا چې پښتو له اول سرنه داسې يوه ژبه وه چې هم يې د هندي ژبو خصوصيات لرل او هم د ايراني ژبو. راځئ چې لومړی دا اول احتمال وڅېړو.

د يوه قوم ژبې ته د يوه بل قوم د ژبې په ډېره وسيعه پيمانه خصوصيات، معمولاً، هغه وخت ور داخليدلی شي چې لومړی قوم د دوېيم قوم تر ډېرې قوي او اوږدې سياسي او ثقافتي سلطې لاندې راغلی وي. خو تاريخ شاهد دی چې د پښتو ملک په اسلامي عصر کې هېڅکله هم د هندستان تر دغه راز سلطې لاندې نه دی راغلی، بلکه په دې دوره کې ډېر ځله هندستان د افغانانو او پښتنو تر سياسي سلطې لاندې راغلی او اساساً همدا کار په هند کې د اسلام او اسلامي ثقافت د خپرېدو سبب ګرځېدلی دی. اما له اسلام نه وراندې داسې يوه دوره تېره شوې چې په هغې کې د پښتنو ملک د هندستان تر يوې قوي او طولاني سياسي او ثقافتي سلطې لاندې راغلی و. دا دوره د موريا د کورنۍ د واکدارۍ عصر دی چې د چندراګوپتا د واکدارۍ له سرنه (۳۲۳ق.م.) پيل شوی او د آشوکا په مرګ (۲۲۷ ق.م.) پای ته رسېدلی ده او نږدې سل کاله يې دوام کړی دی.

په واقعيت کې همدا يوازينۍ دوره ده چې کې دی شی پښتو ته هندي ژبو خصوصيات په دومره وسعت او قوت ور ننوتي وي او که دا خبره داسې وي نو پښتو به لږ تر لږه يوه دوه نيم زره کلنه او حتا تر هغه نه هم زړه به وي. اما کله که سړی هغه اول احتمال ويني او داسې و ګڼي چې په پښتو کې د هندي او ايراني ژبو خصوصيات ان د اول سرنه موجود وو، هلته نو بيا د ټرومپ نظريه تقويه کېږي او پښتو د هندي او ايراني ژبو تر منځ يوه ډېره لرغونې د اتصال کړۍ يا په بل عبارت د دغو دوو کورنۍ‌يو د يوه شمېر ژبو د انشعاب منشأ ګرځي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دې څېړکې په مخلیک کې مې ورته په لنډو نغوته وکړه، او ورسته مې د ټولو وګړو او باندنیو ژبپوهانو اند او پند چې زموږ د ژبې ل پاره لره ستاسو پام و څرخاووه، زه دا کره بوږوم او سپینې ته یې راباسم چې زموږ د ټولو مېرځمنو پند زموږ ژبې ته یو دی، پند مې ځکه له اند څخه ورسته تر څېړنې لاندې ونیوه، چې دا د هر دښمن کانه ده چې پر بل دښمن یې کوي، او خپلو لړلیو موخو ته پرې ځان رسوي، راوړتې اېنګلېس په اتلسمه پېړۍ کې چې د اېنګلېسانو د ځواکمن کېدو پېړۍ وه، او غوښتل یې چې له اروپا څخه اسیا ته خپله پوزه را اوږده کړي.

زموږ هېواد او اسیا خپل نوکر او پنډې جوړ کې او د هېواد سرمایه مو تالا کړي او دوی پرې مزې او چړچې وکوي، راوړتې که له یوه لورې د پښتو پخویه لیکلي وه، هغه یې هم د ډیفارمنټ او یوې پروژې په بنه د پښتنو پوهانو په متړه کړي وو، خو خپله موخه یې چې ده د اېنګلېسانو د بریا ل پاره کوو هغه باندې پوره کړ شوی او بریالی شوی وو، او همدوی ته ورته نور اېنګلسې پوهانو همدا کنې کړي دي، بېلکه یې زموږ وګړي یې په دې مصروف ساتل چې د پښتنو زهن د جګړې لورې څخه وګرځېږي، پام یې ټول د خپل اصل او آر مندلو کې شي، بېلکه یې همداسې ده چې زموږ پښتون پښت تر ټولو ډېر اصل او کم اصل پسې ګرځې چې د باکې او بې باکې غښتلی ار زښت ورته ور کوي.

راوړتې د پښتو ژبه د دیوانو ژبه وګڼله او وي ویل چې پښتون هغه قوم دی چې ښځې، خوینډې، میندې او لوڼې به ترې د کېسی په غره کې چې د دې قوم (پښتنو) لومړی ځای دی، دیوانو بېولې او ودونه به یې ورسره کول، نو ځکه پښتنو له دیوانو څخه ژبه زده کړه چې د دوی ښځو، خوینډو، میندو او لوڼو مېرونه وو او د یوان د دوی زومان راتلل، له دیوانو څخه دوی دا ژبه زده کړه چې دې ژبې ته پښتو وایې.

دومره بې باک او سپک اند د یوه قوم یا افغانانو له پاره ښه نه دی، خو دې ته ورته زموږ هر دښمن په هر ډګر کې حتا د ادب او مډیا په ډګر کې زموږ مېړانې، سرلوړی، سرخنډنې او ځېږ توب ته په درنده سترګه نه ګوري. دوی زموږ دښمنان دې، زموږ دښمن زموږ ښه هېڅ کله نه وایې، بلکې په ورانه، ناګڼلې، رټلې، او سپکه مو وایې او دا تله درنده کوي.
ځکه موږ د دوی یواځې په یوې جګړه کې له کابله تر ننګرهاره ۶۰۰۰ شپږ زره په ښو وسلو تورو او سپرو سمبل ځواکونه مردار کړه،

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا هسې په خوله يادېږي، په هوا کې نه دي وژل شوي، له کابله تر ننګرهاره په همدې لاره کې وژل شوي،!!!؟

راورتي ته چې د اېنګلېسانو د ځانګړو خدمتونو تن دی، او ژېبوه دی، موړ دېوان، سخت زړي، نه ماتېدونکي، وهشي، بلواګر، تراککر او قوي ښکاريړو، څکه خو موړ ديوان ګڼي په دې به زموږ له کتابه لړې وګړي کله پوهېده چې د دوی په رازونو پوی شي، په رازونو پوهېدونکي هغه دي چې په حقيقي لاره يې مزل کړی وي او پرې پوهېږي. راورتي څکه د کسې غر ته نغوته کوي. چې غرغښت بابا، بيټ نيکه يا شيخ بيټنی د هغې سمې پورې اړوندی، پښتانه ورته ډېر درناوی لري، او د سليمان ع د بېړی د ناستې ږلی او د بيټ نيکه قبر هم د کسې په غره کې دی.
او د پښتنو په لرغونو اوسېدنځايونو کې يوه ډېره مشهوره تاريخي سيمه د سليمان د غرونو لمنې دي. دغه د سليمان غرونه په ځينو کتابونو او تاريخي اثارو کې د (کسې غره) په نامه هم راغلي دي.
د کسې د غره په لمنو کې د روزل شويو شاعرانو په ډله کې تر ټولو معلوم پخوانی سړی غرغښت بابا، بيټ نيکه يا شيخ بيټنی دی، چې د ژوند زمانه يې د درېيمې هجري پېړۍ شا او خوا ټاکل کېدای شي او کېدای شي د (۳۵۰ لېږدي) کال په شا او خوا کې مړ وي.

د غرغښت بابا، بيټ نيکه يا شيخ بيټنی يو مناجات سليمان ماکو په تذکرة الاولياء کې راوړی دی. زه يې کاکړی غاړې بولم چې ټول خوند، اهنګ او تول تال يې د کاکړی دی. چې د پښتو د زړو اشعارو په لړ کې ډېر مهم شعر دی. بېلګه يې:

لويه خدايه لويه خدايه ستا په مينه په هر ځايه
غر ولاړ دی درناوی کې ټوله ژوي په زاری کې

:۱۳ د غر غښت بابا يا شيخ بيټنی يا بيټ نيکه د قبر انځور، الله بخښلی په ۳۵۰ لېږدي شا او خوا خاورته سپارل شوي، د سرې ټمبرل شوي بيرغ ونې ببخ ته د کسې په غره کې.

:۱۲ د کسې د غره انځور چې د سليمان ع د هوايي بېړی د کېناستو ږلی ځای دی يا د سليمان د غرو لمنې. د بيټ نيکه د قبر د ځای انځور.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په هره بنه چې څېړنې کوي زموږ د پښتو دښمن هېڅ باکه نه کوي، ځکه دېرې څېړونې صحت او حقیقت نه لري، رښتیا او رښتنوالي د مېرځمنو په څېړونو کې شتون نه لري.

په لاندې عصري فن SmaertArt کې د مراتبو سلسله یا د واړ لړۍ Hierarchy یا د Organization Chart ادرې چارټ کې د پښتو ژبې ځای پوهاند ډاکټر مجاور احمد زیار هم په یو لړ شننو کې د سیویسزرلاند په پوهنتون کې دا په ډاګه کړي او په دې یې سر خوځولی دی. او په آرياني ژبو کې د پښتو تاريخي – جغرافيايي دريځ یې په دې بنه په ډاګه کړی دي.

چې پښتو ژبې ځای دا سې دی:. آرياني ← باکتري ,, افغانستان ،، ← شمال ختیځ لړی ← ساکي زره پښتو او زړې پامېری ژبې ← منځنی پښتو ← پښتو.

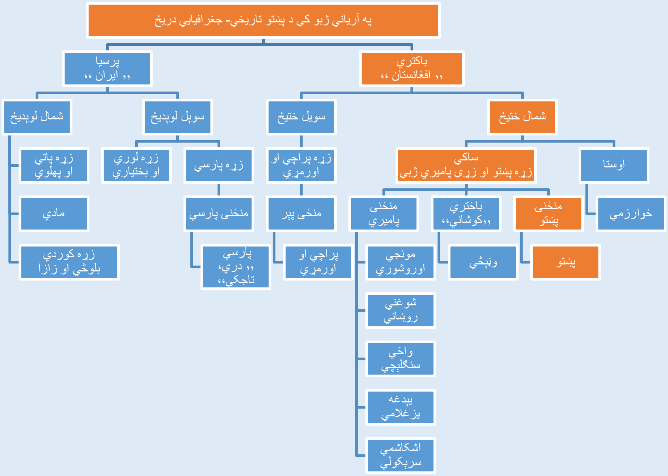

څېره ٤.٩ په آرياني ژبو کې د پښتو تاريخي – جغرافيايي دريځ جوړښت يا (هېرارچي)

(Hierarchy د مراتبو سلسله، د روحانينو سلسله، د روحانينو حکومت، هغه حکومت چې د مرتبو سلسله د حاکمیت له مخې په کې کلکه وي)

زه کره کاږم نه هغه سې او نه داسې، زما خپله نظريه داسې ده چې زه یوه پښتون یم؛ مور او پلار مې هم پښتانه دي؛ د پښتنو له پښته یم؛ نو له ما څخه دېر زما په پښتو ژبه باندې، باندني پوهان او له موخو سره رالېږل شوي ژبپوهان دېره پوهه له کوم ځايه دېره لري.

هغوی چې له ما څخه پوهه دي زه هم ترې پوهه یم.

د ژبو د کورنی ونه چې په نړی کې سرغندوي او منل شوي نخښه ده، ترې ښه څرګنده ده چې د ژبې بېخ دډ له ايندو- اروپايي دډ څخه دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پيل يوه ستر ښاخ يې يا کيڼ ښاخ ,, ښي ښاخ،، يې اروپايي دی، بل ستر ښاخ ګست ښاخ ,, چپه ښاخ ،، يې اينډو- ايراني ,, اينډو – آرياني ،، دی، او د ونې ملې يا د ملې پورته شوی ښاخ يې يورولېک دی.

که چېرې ښه ځير شو دا به کره ومومو چې تر ټول نږدې او ټيټ د ژبې ښاخ چې انسان پرې د ژبو نورو ښاخونو ته ختلی يا پورته کېدی شي هغه ايرانی د ژبې ښاخ دی، چې پرې ودرېږي يا کېښني نو مخې ته دې د پښتو ژبې ښاخ دي ځېږل، سپړل، ليدل او کتل يې اسانه دي. او ايرانی د ژبې ښاخ چې پرې ودرېږي يا کېښني چې لاندې پارسي ژبې خاښ دی چې ځېړل، سپړل، ليدل او کتل يې سخته او ګران کار دی.

بل لوري ته دانو داسې ورته نه شو ويلی چې پښتو دې فارسي ژبه وي. يا دې پښتو ايراني ژبه وي او يا دې ترې اخېستل شوي يا زوکړه شوې وي. ځکه فارسي ژبه هم د ايراني ښاخ پورې تړل شوي او اينډو- ايراني ,, اينډو – آرياني ،، ښاخ له لارې، اينډو- اروپايي دډ پورې تړل کېږي. فارسي د ايران ميلي ژبه ده خو د فارسي د ايراني ښاخ پورې تړلي او هندي ژبه له اينډو ښاخ پورې تړلې او دې خاښ پورې نورې ډېرې ژبې تړلې دي چې ټولې په اينډو- ايراني ,, اينډو – آرياني ،، او د نړی ټولې ۶۵۰۰ ژبې په اينډو- اروپايي دډ پورې تړل شوي او ترې خروب کېږي. او په پينيواله کچه ,, پښتو ژبه په ټولو ژبو کې ۳۱ لېکه کې ځای لري.،، (صفی الله، ۱۳۸۸ لېږدی، ۷۲ چوپړی)

,, له ۵۰۰۰ مخزېږدي څخه يې شتون په نړوالو ژبو کې څرګند دی،
په لومړي وختونو کې چې ۴۰۰۰ مخزېږدي کې په مصر کې له مسو څخه ګڼې واخېستل شوي، په همدې کلونو کې د ساميران متحده ښار دور دی، او په همدې کلونو کې په هند کې پيلنی وګړو ژوند پېژندل شوي. په ۳۵۰۰ مخزېږدي کې په مصر کې د ابېڅو پرمختګ لړی کړی دی، او په ۲۵۰۰ مخزېږدي کې لوړ پرمختللی ژوند وګړو د هند د سيندونو په غاړو کې کوو، چې په دې موده کې په اروپا او چين کې هېڅ نه وو، او ۲۰۰۰ مخزېږدي کې د اوبو او وچې لارې څخه اروپا او يونان ته لاړل.،، (من اينډ نيشن، ۱۱ چوپړی)

ادم ع يا ابوالبشر د سرلنکا په سرانديب غرونو کې له اسمانه راښکته شوی دی په ۵،۵۸۵ مخزېږدي کې. ۵،۵۸۵ کاله له ميلاد وړاندې په ټوله ځمکه کې دوې تنه وه، يو د ټولو انسانانو پلار حضرت ادم ع او بله يې مېرمن بی بی حوا. او ژبه يې عربي وه، او د الله ج نوم چې هم عربي دی، په ټولو مخلوقاتو کې ځای ځای څرګند وي، په طبيعي ډبرو کې په وريځو کې، په مېوو کې، په حيواناتو کې فطرتي ,, الله ،، کښل شوي وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د انسانانو پوهه هلته رسېږي چې د هوښیارۍ اخېري تم ځای ته ورسېږي او په یو الله ایمان راوړي او مسلمان شي. د ژبو په کهول یا کورنۍ کې عربې ژبه د ژبو د کورنۍ په بېخ او رښتینو ملو کې ده.

او زموږ د ژبې ځای د ژبو په کورنۍ کې چې ما په لاندې انځور کې ترې سره کړی تاوه کړې ده شتون لري.

د پښتو ژبې ځای د ژبو په کورنۍ کې دا سې دی:: ایندو- اروپایي ⟵ ایندو- ایراني ,, ایندو – آریاني ،، ⟵ ایراني ,, آریاني ،، ⟵ پښتو.

Pakhto Language Place in The Language Families:
INDO - EUROPEAN⟶ INDO - IRANIAN " INDO - ARYAN " → IRANIAN → PAKHTO.

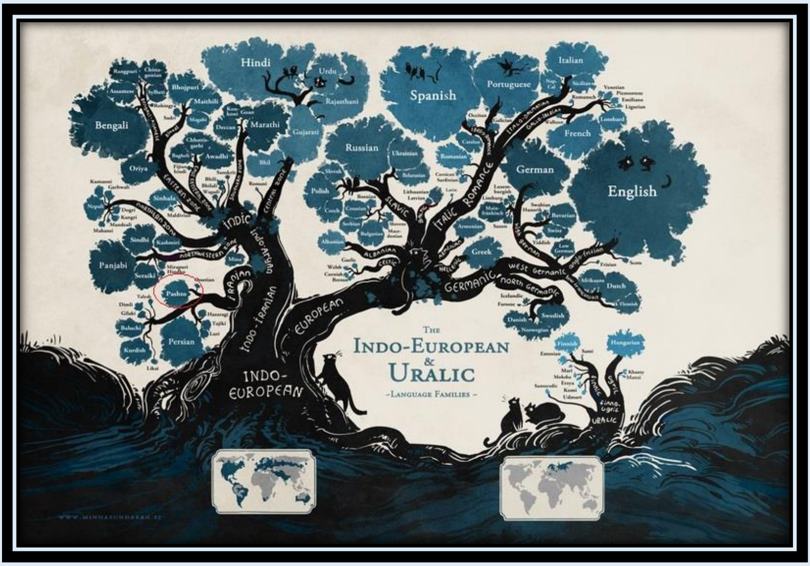

۱٤:. د ایندو- اروپایي او یورالیک د ژبو کورنۍ ، یا د ژبو د کورنۍ ونه.
د پښتو ژبې ځای یا اصل یې ما په انځور کې په سره کرښه کړی کړی دی. په لاندې بنه دی.
ایندو- اروپایي ⟵ ایندو- ایراني ,, ایندو – آریاني ،، ⟵ ایراني ,, آریاني ،، ⟵ پښتو.

Pakhto Language Place in The Language Families:
INDO - EUROPEAN⟶ INDO - IRANIAN " INDO - ARYAN " ⟶ IRANIAN ⟶ PAKHTO

(c) ketabton.com: The Digital Library

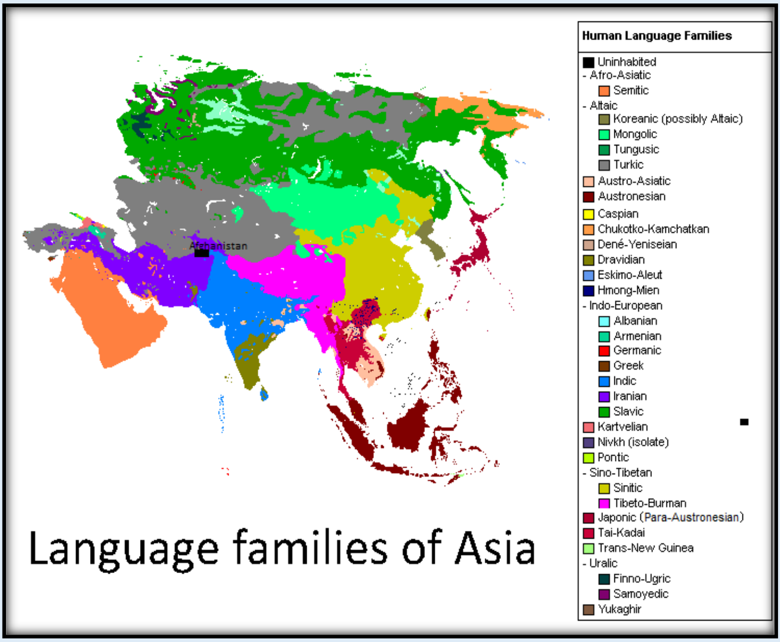

١٦:. انځور کې د اسيايي ژبو په کورنی کې د پښتو ژبه د ايندو ايراني او ترکي په منځ کې ځای لري.

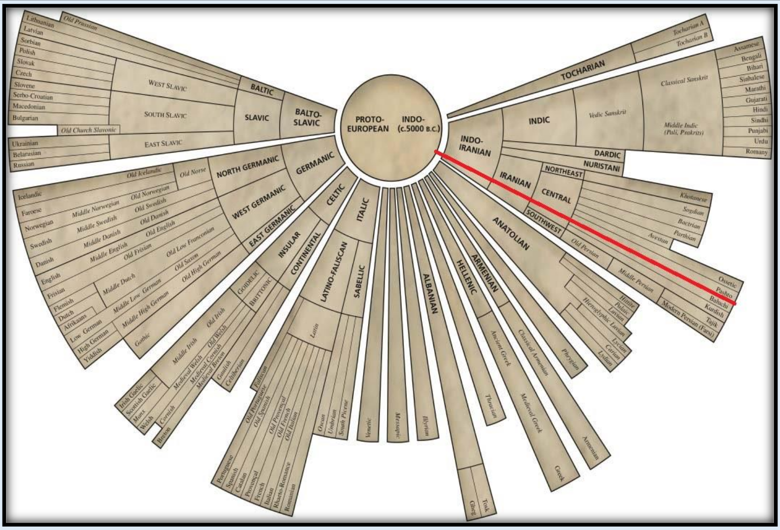

١٥:. د پينيوالو ژبو انځور چې پښتو په مرکزي ايراني، او بيا په ايندو ايراني او ايندو اروپايي کرښې سره ګډېږي چې عمر يې ۵۰۰۰ مخزېږدي ته رسېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

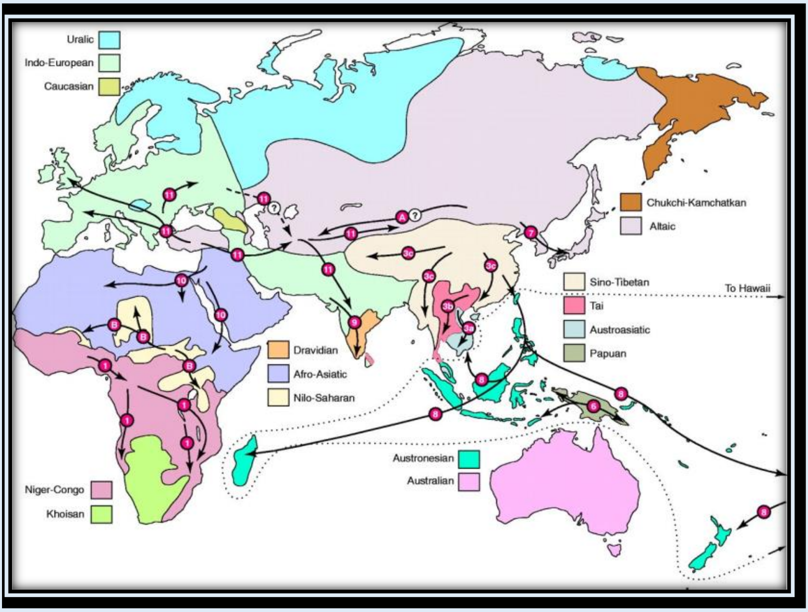

۱۷:. د زړې دنيا نخشه چې د اليګزندر يا ماکيدانسکي يا اسکندر مقدوني ۳۲۶ مخزېږدي کې د هند د سيندونو غاړو ته راتک کړی دی، او هغه ويلي دي چې زه د جنګونو په لړۍ کې داسې ځای ته ورسېدم چې نوم يې لمپاکا ,, لغمان ،، وو، دلته دا سپېنې ته راوځي چې د دنيا له زړې نخشې څخه وراندې پښتانه يا آرياني له هندوکش د غرونو له لړيو څخه تللي دي او د امو له سيند څخه تېر شوي دي. داسې نه ده چې آرياني دي يا پښتانه دي د امو سيند له لارې دې خواته راغلي وي. تمدن او د وګړو ژوند له بلخ وتلی هبند ته تللی دی. بېرته له هبنده د لمپاکا له لارې تېر شوی دی پنج سيند تېر او اروپا ته په ۲۰۰۰ مخزېږدي کې او په ۳۲۵ مخزېږدي کې بېرته آرياني د هند تر سيندونو پورې راغلي دي. په پيل د نړۍ ۴۰۰۰ مخزېږدي کې مصريان وو، چې له مسو څخه يې کټېې واخېستې، او ايرانيانو په ۵۲۵ مخزېږدي کې په مصريانو برې وموندو، مونږ څو وارې په ايران برې مندلی دی، لکه په ۱۷۱۰زېږدي کې د مېرويس خان، بيا د ده زوی شاه حسين هوتک، احمدشاه شاه بابا تر ۱۷۷۳ زېږدي پورې په ايران برې مندلی وو او واکمني يې پرې کوله، تر ۸۰۰ کلونو پورې پښتنو په هبندستان واکمني کړې ده.خو زمونږ پښتنو يا زړو ايندو آروپايانو چې له لمپاکا څخه د غرب په لور تللي وو، په ۲۰۰۰ مخزېږدي کې يې په ايران کې شخړې اوارولې، ترې يې ترلې، جرګې او څټک، څټک پربکړې يې کولې لغمانی فارسي هم له دې ځايه تېته شوې. په اصل کې پښتانه ايرانيان او ابندوان نه دي، د ابندو ژبې ښاخ پورې تړل شوې او د وګړو او ژبو دا ښاخ له پښتنو څخه ايران ته تللی دی. خو په پيل کې مدنيت يا ښاري ژوند له بلخ، هبند بيا اغيور څخه پيل شوی دی او کردې نړۍ ته تللی دی، چې ټول انسانان د يوه پلار حضرت ادم صفي الله زوزات دی، هغه ابوالبشر دی او په ۱۰۰۰ ژبو باندې زده کړه ورته الله ج ورکړې وه، زوزان يې په هره سېمه کې اوسېدل او نورو ځايونو ته به تله راتلل؛ په ځينو سېمو کې به يې د ژوند کولو له پاره خپل زوزان پرېښول، سېمو پرې خپل د هواوېچې تاثيرات پرېښول ژبې او خبرو به يې هم بدلون کا وو. چې ځينې زامن به يې له نېغې لارې څخه ابليس لرې کول او د اسلام څخه به يې په کفر کې کېدول. د نېکونو او پلارونو خبرې به يې پرې جوړې کړې او بيا به يې د هغه نه منونکی درناوی کو. څځلې به يې دې خبرو ته کولې، چې کله داسې کاني يې ډېرې شوې. الله ج د نوح ع په دوران کې ټول ورک کړه، تولونه نړۍ مسلمانان وو، د وخت اسلام شتون در لود، بيا پرې ابليس همداشان کاني شروع کړې، بې دينه يې بيا ترې جوړ کړه، بودا يې هم په ۵۶۳ مخزېږدي کې زوکړه کړه، په لمپاکا کې د نوح ع پلار مېترلامک او د وخت اسلام شتون درلود، بدايزم هم و.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پښتو ژبې ویکیو ,, ویيي،، اړیکه له نورو ارياني ژبو سره.

د دې له پاره چې کره په ډاګه کړم. ,, زه غواړم چې دغه اشتراک په څو حسابي اعدادو کې او څو نورو لغتونو کې،، (نورمحمد،۱۳۸۶ لېږدی ۳ چوپړی)، (محمد صفر، ۷۸ تر ۸۹ چوپړی).

د پښتو ژبې اړیکه له نورو آریاني ژبو سره په لاندې لښتیلیک یا جدول کې سپیني ته راباسم.

کڼه	پښتو	پشه یي	دري	بلوڅي	نورستاني	شغني	پراچي	ارمړي	پنجابي	روسي	انګریزي	فرانسوي	جرمني	سانسکریت
۱	یوه	اي	یکی	یکي	ایو	ییو	زو	ښي	اک	ادین	ون	ان	ایس	ایک
۲	دوې	دو، ده	دو	ده	دیو	زي اون	دي	دو	دو	دوه	ټو	دو	سوی	دوا
۳	درې	ترې	سه	سی	تره	آرې	ښي	ښته	ترې	ترې	ترې	تروه	درې	ترې
۴	څلور	چار	چار	چار	شتوا	چوار	چور	څار	چار	چتیرې	فور	کاتر	فیر	چتوار
۵	پینځه	پنج	پنج	پنج	پوچ	پنج	پونج	پلنج	پنج	پیاست	فایف	سنک	فونت	پنج
۶	شپږ	ښي	شش	شش	ښو	غوښ	ځ	خه	چهې	ښېست	سکس	سیس	ذکس	ښښت
۷	اووه	سَت	هفت	اپت	سُت	اوود	هوت	اوه	ست	سِم	سیون	سَت	زیبن	سِبت
۸	اته	اشټ	هست	اشت	وشت	ویشت	اوشت	آنخت	اټه	وسیم	ایټ	ویت	اخت	اشت
۹	نه	نو	نو	نو	نو	ناد	نو	نه	نون	دویات	نایِن	نف	نوین	نو
۱۰	لس	دي	ده	ده	دوچ	جیلسي	دوس	دسی	دس	دسیا	ټن	دیس	سین	دش

ګڼه	پښتو	پښه يي	دري	بلوڅي	نورستاني	شغني	پراچي	اړمړي	پنجابي	روسي	انګرېزي	فرانسوي	جرمني	سانسکريت
۱	مياشت	ماى	مهتاب	چن	ماه	ماس	ميسته	ماهتاوى	ماهو که	مون	لونه	موند	لون	ماس
۲	لمر	سُر	آفتاب	سورج	دچه	سو	خبر	توده	دوچه	سن	سونځه	زنى	سولاى	سوريه
۳	ستورى	ستارا	ستاره	تاره	استار	شتا	سيتيز	ستاره	استيچه	ستار	زويزد	شترن	اتوال	ستارا
۴	غر	دار	کوه	پهاړ	کوه	دا	دهار	ګرى	دهار	مونتين	ګوره	ګبيرکه	مانتاني	ګيرى
۵	واوره	ائيم	برف	برف	برف	زيم	ژبنج	غوبيش	غرب	سنو	سنک	شني	نيژ	هم
۶	اور	انګار	آتش	آک	آجشي	انګاڼ	ياخ	رون	رمني	فائير	اګوڼ	فوير	فو	ګنى
۷	سپي	شوړنګ	سګ	کتا	کجک	کوي	کهدمه	سپوک	اسپو	ډاګ	سوبګه	هوند	شيان	سوان
۸	اوښ	شتور	شتر	اوته	اشتر	شتيور	ښتر	شتر	شتر	کيمل	ويربلوت	ګمل	شامو	اشتر
۹	ولي	کياندي	چرا	کيون	پچه	که	چيزره	که	چګن	واى	پوچيو	واروم	پورکو	کم
۱۰	کله	کودن	کى	کدون	کوي	کوئي	څه وخت	کان	کبهي	وِن	ککده	وان	کان	کدا

۱.۹ لښتيليک :. د پښتو ژبې اړيکه له نورو آرياني ژبو سره

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۰. د ولس بدلون

زه داسې بوړوم چې ځينې وخت بدلون ګټور وي، په پيله کې ښې پيلې لري. د دې له پاره چې د پايلې شننه يې له وړاندې ارزول شوې وي. که بدلون ګټور نه برېښې خو بدلون نه ورکوي، او که ګټور برېښېده نو بيا بدلون ور کوي.
د وګړيو د اند ليد لوري د خپلې ژبې ادب لوري ته بدلول زرينې ګټنې لري.
د څېړنې دا چوپړي ساده برابروي دا:.

۱. چې د خپلې ژبې له ادبياتو څخه په هره برخه کې چې وي ساتنه (دفاع) وکړو هر کله چې پردي ژبې زموږ په ادبياتو يوه ټکی يرغل هم کوي. ور ته نېغ چمتو ودرېږي او ورته درانه، روغ، رټ، رټلي ځوابونه په هر پېر (وخت يا حالت) او په هر ځای کې چې موږ يو. د خپلې ژبې مېرځمنو ته ورکړو.

۲. لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ زموږ د پلارو او ميندو د خوږې ژبې اصيل شېرونه (پېيلې، شعرونه) دي. لکه څنګه چې پلارونه او ميندې پر موږ ګران او درانه دي همداسې لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ ګرانې او درنې دي. وايو يې هم!!! يادوو يې هم !!! ليک او لوست يې هم وکړو!!!.

۳. د پښتو ژبې او ادب پرمختګ له پاره د وګړو پام د دې ريسرچ پانې غټو ټکيو ته چې له د لنډۍ يو، ټپو، ټيکۍ يو او مصرۍ يو بېلوالي څخه پيل او په يېبره پای کېږي. په ځغلنده نظر مطالعه کړي چې د خپلې زده کړې روزنې ته يې زورنه شي.

۴. لنډۍ يو، ټپې، ټيکۍ يو او مصرۍ يو هر اړخېزه خېرول، عملي کول، لل (لېبل)، تېيل، زده کړه کول، تدريسول او نورو ژبو سره يې اړيکه په ډاګه کول. زموږ د ژبې سرغندوي کول دي. چې د ټاټوبي، ولسونو او د پيړۍ د بېلا بېلو ټبرونو د دود پېژندنې سبب کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵. لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ د پښتو ژبې ښکاروندي (کودونه، نښان، سټنډرډ) لکه :. زړه کړه، ننګ، پښتونولي، پښتونواله، اړې، یووالی، مېلمپاله، جغات، هڅونه، ملاتړ، سرخندنه، هېښول، غیرت، عفه، سرلوړي، درناوي، جرګه، انشر، تره، توري او سپرې، ننواتي، پګړۍ، پیغور، تړاکه، نادوده، مرچل، چېغې، ژبه یا لوز کول... . تازه او روغ ساتي او ښکارندوی کوي یې.

ولس هغه وخت ولس کېږي چې د , و، چنګوالي او کوږوالي یې سم شي، څکه واو , و ، خپله چنګ او کوږ دی، لس نو بشپړ ته وایي. د واو ترښتی چې له لس , ۱۰، سره تړښتی شي. نو ولس ترې نه جوړېږي. د وګړیو یوالی او د خپلې ژبې ښکاروندي ښکارندویه وساتي. دا بدلون د ولس بدلون دی. په دې سره به ولس روغ ملګنی شي او ولس به په دې بدلون سره مانېز شي.
لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ د پښتو ژبې ښکاروندي (کودونه، نښان، سټنډرډ) لکه :. ننګ، پښتونولي، پښتونواله، اړې، یووالی، مېلمپاله، جغات، هڅونه، ملاتړ، سرخندنه، هېښول، غیرت، عفه، سرلوړي، درناوي، جرګه، انشر، تره، توري او سپرې، ننواتي، پګړۍ، پیغور، تړاکه، نادوده، مرچل، چېغې، ژبه یا لوز کول... . تازه او روغ ساتي او ښکارندوی کوي یې. له پوهنیار عبدالرسول امین سره سم چې د هغه څرګندول چې روښوي کتنه داسې.

,, د اسلام د راتګ تر مخه پښتنو د خپل قبیلوي اجتماعي ژوند د تنظیم له پاره د خپلې سیمې د پرمختللي امتزاج په بڼه ځینې خپل اریاني کوډ درلود.
اسلام د خپلې سیمې پر مختللي امتزاج څه وخت چې اسلام پښتنو په ځینو برخو کې ورته والی موجود وو، د اسلام د منلو وروسته پښتنو د خپلو اجتماعي موسسو په چوکاټ او فعالیتونو کې اسلامي عقاید و منل، په ډېرو برخو کې اسلامي عقاید او پښتنو د کوډ پښتنولي د یوه بل ممد دي او په ځینو برخو کې اسلامي عقاید او پښتولي کوډ اریاني خصوصیات ساتلي دي دلته د ډېرو مشابهتونو او جلاوالي نه یوه څو مثالونه وړاندې کېږي.
په ټولو قومي جرګو کې د کبیلو (قبیلو) له مشرانو سره مذهبي روحانیون ګډون کوي چې په جرګو کې دوی اساسي غړي وي. د پښتنو د هېواد پالنې روحیه د اسلام له خوا هم تقویه کېږي وایي:
پښتونولي:.

▲ خاونده سل څله ژوند راکړې

چې د وطن په مینه سل څله مړ شمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

مذهب:.

▲ د خپل وطن په مینه مړ شه

چې جنازه دې د اسمان ملکې وړینه

پښتانه: ملي جګړو ته ننګ وايي او اسلام ورته د غزا نوم ورکړی وايي:

ننګ:.

▲ یوه خواته ننګ بل خوا ته مرګ دی

مرګ مې قبول دی بې ننګي نه قبلومه

غزا:

▲ غزا ته لاړ شه چې غازي شې

د نغري غاړه کې نه شته جنتونه

پښتانه د ننګ په ډګر کې زلمو ته توریالي او په ننګ کې مړو ته اتل وايي. چې اسلام ژوندي ته غازي او مړ ته د شهید مقام ورکوي، وايي:

سرلوړي:

▲ جانان مې جنګ کې سر ور کړی

ځکه همزولو کې سرلوړې ناسته یمه

شهادت:

▲ بیرغ مې سور په قبر هسک کړئ

په شهادت د خپل وطن جنت له ځمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پښتونولي لوز ساتل او مېلمه پالنه د اسلام د وعدي، وفا او سخاوت سره يوه مانا لري، د مقالې په ډېرو برخو کې د مذهب او پښتونولي ګډو خصوصياتو ته اشارې شوي.
له بلې خوا اسلام د طلاقولو اجازه ورکړې او تېريدو يا عفوې له پاره يې ډېر ثوابونه ښودلي. اما پښتانه د پښتونولي کوډ له مخې د ښځې پرېښودل لوی شرم او د بدل نه اخېستل لوی پېغور ګڼي او داسې نور.

په مجموعي ډول د پښتنو په قبيلوي ژوند کې داسې بنيادي بدلون نه دی راغلی چې د دوی قبيلوي اجتماعي شرايطو راوبطو او موسسو ته خاتمه ورکړي. او د دوی روابط د پرمختللی اقتصاد په بنياد ودروي، ځينې قبيلې چې ښار ته نږدې دي يا په ښار کې ژوند کوي. د ښاري ژوند د تاثير په وجه د دوی قبيلوي روابطو لږ ډېر تغېر موندلی او د دوی د ژوند ډېره برخه د معاصرو مفکرو او موسسو له خوا راهنمايي کېږي.

د معاصر ښاري ژوند خصوصيات د نه شته والي په وجه د ډېرو پښتنو اجتماعي موسسې او فعاليتونه د پښتونولي د کوډ په اساس چلېږي. چې پښتانه د پښتونولي کوډ د قبيلوي ژوند د شرايطو او پلار واکه پښتني ټولنې د ضرورت په وجه منځ ته راغلې چې تر اوسه دغه کوډ په پښتني جامعه کې د تطابق او مفيديت په لحاظ پاتې شوي دي. دې کوډونو د پښتنو قبيلوي چوکاټ او فعاليتونو ته مشخص خصوصيات ورکړي. د اخلاقي کوډونو بر سېره د پښتونولي ځينې کوډونه د مقننې، قضايي، او اجرايي خصوصيات لري. چې ښه مثال يې د پښتو جرګه ده چې د موضع په ټولو اړخونو بحث کوي، د بحث په دوران کې د جرګې ټول غړي او مخالفې ډلې د خبرو د ازادۍ او رايي حق لري (دا برخه مقننې سره ارتباط نيسي) جرګه د غور نه ورسته د مختلفو ډلو په رضايت فيصله صادر وي، (دا برخه يې قضايي خصوصيات لري). د پرېکړې نه ورسته دواړه مخالفې ډلې مکلف دي چې د دواړه مخالفې ډلې مکلف دي چې د جرګې پرېکړه و مني او عملي يې کړي که يوه ډله د جرګې پرېکړه ماته کړي جرګه د نامنونکي ډلې نه ناغه اخلي (د جرګې د فيصلې عملي کول او ناغه اجرايوي بڼه لري) د پښتونولي مختلف کوډونه د دوی اجتماعي ژوند ته تنظيم ور کوي... .،، (پښتو ټولنه، ۱۳۵۴ لېږدی، ۱۶۰ چوپړی)
زده کړه:

▲ غښتلې زدهکړې ته زور ورکړه

د ناپوهۍ پېره دې تور دوزخ ته وړينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۱. په پښتو علمي ادب کې د لنډیو، ټپو، ټیکیو او مصریو ځای

۱۱. ۱ ولسي (فولکلوري) ادبيات

د ادب یا ادبیاتو په یوې پېژندنه کې لولو چې: ,, د یوې ژبې ټول لیکلي (تحریري) او نالیکي (شفاهي) منظوم او منثور هنري آثار ادبیات ګڼل کېږي.،،
همدې پېژندنې ته په پاملرنې ولسي، عامیانه یا فولکلوري ادبیات د هر ملت او ولس په ادبي تاریخ کې ارزښتمنه ونډه لري او د هغو له یادونې پر ته د یوې ژبې د ادبیانو مطالعه نیمګړې برېښي، نو دمخه تر دې چې د ولسي ادبیاتو په ډولونو او ځانګړنو څه و وایو د ,, فولکلور،، د کلمې په لغوي او اصطلاحي پېژندنه، چې په نړیواله سطحه د دغه ډول ادبیاتو له پاره استعمالېږي، د خپل بحث لړی پیل کوو.

۱.۱.۱۱ لغوي او اصطلاحي پېژندنه:

فولکلور، فرانسوي کلمه ده، لغوي مانا یې فرهنګونو: د خلکو ادبیات، ولسي پوهه او زده کړه راخیستې ده او په اصطلاح کې د کولتور هغه څانګه ده چې د انساني مشخصو، ډلو، عنعنې، دودونه، نکلونه او انساني ارزښتونه، انګېرنې، شګومونه، اعتقادات او داسې نور په کې شامل دي.

فولکلور د محتوا له نظره درې برخې لري:۱. شفاهي فولکلور،۲. غیرشفاهي فولکلور ۳. نیم شفاهي فولکلور.

په شفاهي فولکلور کې: محاورې، متلونه، سندرې، چیستانونه، ټوکې ټکالې (فکاهیات)، دودونه او ولسي قوانین او نور شامل دي.

په غیر شفاهي فولکلور کې: سیمه ییز هنرونه، موسیقي (ټنګټکور، ساز او اواز)، سیمه ییز خواړه او سیمه اداب شامل دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په نیمه شفاهي فولکلور کې: خرافاتي عقیدې، سیمه ییزي لوبې، نڅاوې او نور راځي. په یوه بل پېژندنه کې لولو:

د فولکلور اصطلاح له دوو کلمو څخه جوړه ده: ،،فولک،، (folk) وګړي یا خلک او،،لور،، (lore) ادبیات یا زده کړې ته وایي. چې له دواړو څخه ولسي پوهه، د خلکو زده کړه یا د خلکو ادبیات جوړېږي. دا کلمه د لومړي ځل له پاره په ۱۸۴۶م کال انګلیسي پوه تامس استعمال کړه.

ځینو فولکلور څېړونکو د فو لکلور له پاره پېنځه ځانګړنې ښودلې دي:
۱.په شفاهي توګه موجود وي، ۲.په عنعنوي او دودیزه توګه موجود وي، ۳.منظومه یا منثوره بنه لري، ۴.جوړونکي یا رامینځته کونکي یې معمولاً معلوم نه دي، ۵.د کولتور د جز په توګه په هر کولتور کې شته.

اوس چې مو فولکلور په لغوی او اصطلاحي لحاظ و پېژاند، د بحث اصلي موضوع ته راځو او په ولسي یا عامیانه (فولکلور، ګرنې) ادبیاتو بحث کوو:

لکه چې د مخه مو یادونه وکړه ولسي ادبیات د هر ولس، د ټولنې او ملت په ادبي تاریخ کې ارزښتمنه ونډه لري او د هغې له یادونې او ورته پاملرنې پرته د هغه ولس او خلکو ادبي تاریخ نیمګړی ګڼل کېږي.

ولسي ادبیات معمولاً شفاهي بنه لري او په هغو ټولنو او ولسونو کې زیات پیاوړي وي چې د لیک لوست (سواد) خپریدنه په کې ډېره نه وي عامه شوي او وګړي یې له دغه نعمت څخه بې برخې وي.

زموږ هېواد او ټولنه هم د ځانګړو سیاسي، اقتصادي، فرهنګي او جغرافیوي عواملو له امله د دغسې ټولنو او ولسونو د کتار په سر کې راځي، نو ځکه په کې د لیکلو ادبیاتو په پرتله د دغه ډول ادبیاتو پانګه درنه او شتمنه ده.

زموږ زیاتر وګړو د پېړۍ یو په پوړیو او اوږده تاریخي بهیر کې خپلې هیلې، ارمانونه، غوښتنې، خوښۍ، غمونه، رنځونه، میني او لنډه دا چې د ټولنیز ژوند ټول کړه وړه په دغو ډول ادبیاتو کې منعکس کړي او په شفاهي توګه یې له یوه نسل څخه بل ته لېږدولي دي. د لېږدوني په دغه بهیر کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دغو ادبیاتو زیاته برخه هېره شوې او ورکه شوې ده او یا په بله وینا: زیاتره د راویاتو په له منځه تللو سره دغه وخت په وخت د ایجاد شوي ادبیات هم له منځه تللي دي او لکه صحرایي پخپله راټوکیدلي ګلان ورو، ورو مړاوي او پانې، پانې شوي دي.

له همدې امله موږ د دغو ادبیاتو ډېرې لرغونې بېلګې په لاس کې نه لرو. خو بیا هم هغه ډېره لږه برخه چې پاتې ده د هغې بېلابېلو انواعو او ډولونو ته په کتنې موږ په ډاډ او باور سره دا ویلی شو چې: زموږ عامو ولسي وګړو که لیک لوست نه شو کولی او د سواد له نعمت څخه بې برخې وو، خو پیاوړی هنري ذوق او احساس یې درلود، چې هغه یې د دغو ادبیاتو په بېلا بېلو کالیونو کې ځای کړی او په ډېره په زړه پورې بڼه بیان کړی دي.

دلته د دې خبرې یادونه ضروري ده چې زمونږ د هېواد د استوګنو بېلا بېلو قومونو او ولسونو د شفاهي یا نا لیکلیو ادبیاتو خومره والی او څرنګوالی سره توپیر لري. په دې لنډ تنګ لیکنې چوکاټ کې پر هغو هر اړخیزه څېړنه او د ټولو بېلا بېلو منظومو او منثورو ډولونو ښودنه ناشونې کار برېښي، نو اړ یو چې یوازې په عامه توګه د ولسي ادبیاتو د منظومو او منثور ډولونو چې په پښتو او دري ادبیاتو کې یې بېلګې او نمونې لرو، نومونه واخلو او بیا د ولسي او فولکلوري ادبیاتو د ډېرو عامو ځانګړنو یادونه و کړو.

۲.۱.۱۱ د ولسي ادبیاتو وېش او ډلبندي:

۳.۱.۱۱ الف: منظوم او ولسي ادبیات

ب: نثري (منثور) ولسي ادبیات

منظوم ولسي ادبیات په عامه توګه دا لاندې ډولونه لري:

لومړی: عامي ولسي سندرې یا شعرونه (شېرونه، اشلوک، پېړان یا پیېلې).
دوییم : خاصې ولسي سندرې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۱.۱.۳. ۱ لومړی: عامې ولسي سندرې یا شعرونه (شېرونه، اشلوک، پېړان یا پیبلې).:

عام ولسي شعرونه هغه دي چې ویناوال یا شاعر يې نه وي معلوم، لکه: ۱. د میندو سندرې چې خپلو ماشومانو ته يې وايي، ۲. د ماشومانو سندرې چې د لوبو په مهال او یا په خپل منځ کې د مشاعرې په بڼه وايي، ۳. منظوم چیستانونه، ۴. لنډۍ ، ۵. سروکې، ۶. د اتڼ نارې، ۷. دنکلونو نارې، ۸. غاړې (کاکړۍ غاړې)، ۹. تاریخی نارې چې د پښتو ولس ادب مهمې برخې دي، ۱۰. دوبیتي او څهاربیتي (دري ولسي ادب کې شته)، ۱۱. منظوم فالونه، ۱۲. منظوم متلونه، ۱۳. د ښځو ځینې سندرې چې په بېلا بېلو مراسمو کې ویل کېږي او داسې نور.

۱۱.۱.۳. ۲ دوېیم: خاص ولسي سندرې یا شعرونه:

خاص ولسي شعرونه یا سندرې هغه دي چې ویناوال شاعران يې معلوم او ولس پېژندل شوي خلک دي، دا لاندې ډولونه لري: ۱. رباعي (مقام)، ۲. غزل، ۳. چاربیته، ۴. لوبه، ۵. بګټۍ (دا وروستي دري یوازې په پښتو ولسي ادب پورې اړه لري)، ۶. داستانونه او نور.

د یادونې وړ ده چې د ولسي منظوم ادب پورتني ډولونه نالوستو او بې سواد شاعرانو نه دي را منځ ته کړي، بلکې زمونږ ډېرو مشهورو شاعرانو هم په ولسي اوزانو او کالبونو شعرونه ویلي دي.

۱۱.۱.۳. ۳ ب: منثور یا نثري ولسي ادبیات

ولسي نثرونه هغه اوردې او لنډې خوږې او پخې ویناوې دي چې د ولس په زړه کې رامنځ ته شوي، ویناوال یا اصلی رامنځته کونکي يې نه دي معلوم او د ټول ولس ګډمال دی، خوله په خوله او سینه په سینه له یوه نسل څخه بل ته نقل شوي دي دا لاندې ډولونه لري:

۱. ولسي نکلونه او حکایتونه، ۲. ورې کیسې، ۳. متلونه، ۴. اصطلاحي او محاورې، ۵. تشبهات او استعارې، ۶. چستانونه، ۷. تکیه کلامونه، ۸. رمزونه یا کنایې، ۹. دعاوې او ښېراوې، ۱۰. ستړی مه شي، ۱۱. ټوکې او ټکالې (فکاهیات) ، ۱۲. روایات، ۱۳. القاب او صفتونه، ۱۵. د ماشومانو له پاره کیسې او نکلونه (چې زیاتره ,, ښه سلوک هڅونې،، (اخلاقي انتباهي) بڼه لري).

(c) ketabton.com: The Digital Library

٤.١.١١ د فولکلوري ادب راټولونې اهمیت:

د ولسي منظومو او منثورو ادبياتو راټولولو، لیکلو او په دې وسیله خوندي کولو له پاره تر يوې يا يوې نيمې پېړۍ مخکې زماني پورې ځانګړې پاملرنه نه کېدله، په اروپا کې نولسمې پېړۍ په منځنۍ يو کلونو کې د څېړونکو او ادب پوهانو پاملرنه د ادب دغې ارزښتناکې برخې ته وا وښتله، د هغې په راټولولو او کتابي بڼه خپرولو يې لاس پورې کړ. دغو پوهانو نه يوازې دا چې د خپلو هېوادو او ولسونو، بلکې د ختيځو هېوادونو د ميشتو قومونو او ولسونو د ولسي ادبياتو په راټولونه او خپرونه يې پيل وکړ او دغسې يې د ولسی ادب يوه برخه له هېرولو او ورکېدلو څخه و ژغورله. د بېلګې په توګه د دغو پوهانو له ډلې څخه فرانسوي ختيځ پوه جميز ډار مستېټر (۱۸۴۹. ۱۸۹۴م) يادونه کولی شو چې د پښتو ولسي شعرونو بېلابېل ډولونه يې په يوې مجموعه کې راټول او په (۱۸۸۸م) کال يې په پاريس کې د ,, پښتونخوا شعر هار او بهار،، په نوم خپره کړه.

وروسته بيا کله چې زموږ په هېواد کې مطبوعات رامنځته او عام شول ځينو ليکوالو د فولکلور راټولونې ته هم پاملرنه و کړه او په سراج الاخبار بيا نورو خپرونو کې زموږ د دغو ادبياتو يوه نيمه بېلګه خپره شوه. د رواني لېږديزي لمريزي (هجري لمريزي) پېړۍ په لومړۍ يو کې (۱۳۰۸هـ ش) انجمن ادبي کابل، د کندهار ادبي انجمن (۱۳۱۱) پښتو ټولنه (۱۳۱۶) او دغسې نور فرهنګي مرکزونه جوړ او خپروني رامنځته شوې، ډېرو ليکوالو ته د فولکلوريکو څېړنو او خپرونو لارې چارې برابرې شوې. په دې لړ کې د متلونو، لنډۍ يو او نورو ولسي شعرونو او کيسو مجموعې چاپ او خپرې شوې. د فولکلوريکو څېړونو سمپوزيمونه او سيمينارونه جوړ او په دې ډګر کې ارزښتمن کارونه ترسره شول.

٥.١.١١ د ولسي ادبياتو ځانګړنې:

١. ولسي منظوم ادب د عربي عروضو او اوزانو تابع نه دي، خپل ملي ولسي وزنونه لري، په هجاء او سيلاب د تقطيع ور دي.

٢. ولسي ادبيات موضوع په لحاظ د ولسي او کليوالي ټولنيزو، اقتصادي او کولتوري اړيکو څرګندونکي دي، کليوال چاپېريال او د خلکو ژوند په کې منعکس کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳. ژبه يې ساده، سوچه او د خلکو يا ولس له ورځنۍ محاورې سره برابر ده.

۴. ډېره مبالغه او له حقيقته لرې خبرې او تصنع په کې نه ليدل کېږي.

۵. د پردۍ يو ژبو اغېزه په دې ادبياتو کې کمه او په نشت شمېر ده.

۶. دا چې د دغو ادبياتو زياته برخه د نالوستو او بېسوادو وګړو د ذهن او فکر محصول ده، او رامنځته کوونکي يې په ولس کې اوسېږي د ولس د ټولو مسلطو کولتوري او ټولنيزو ارزښتونو او روابطو تابع دي.

۷. ادبي لفظي او معنوي صنايع، تشبيهات او استعارات په کې له عقل او پوهې نه وتلي او غير طبيعي نه دي.

۸. د ادبيات د اجتماعي ارزښتونو په لرلو سره بېره له لوړو هنري ارزښتونو څخه هم برخمن دي، چې زموږ د ولس د لوړ هنري او ادبي ذوق، ښه څرګندويي او استازيتوب (نماينده ګي) کولي شي.

۹. په دې ادبياتو کې د پښتو بهير او د ژوند څېرې کټ مټ انعکاس مومي.

۱۱. په ولسي ادبياتو کې ښکلا، اسانتيا او رښتيا يا په بله ژبه ښکلی والی، اسانوالی او رښتياوالی په ښه بڼه ځان ښکاره کوي.،، (سيد محی الدين ۱۳۸۶ لېږدی، ۱۰۴ چوپړی).

ارستاليس يا ارسطو پر ۴۴ کلنۍ کې ۳۴۰ مخزېږدي کال لمپاکا ته له سکندر مقدوني سره راغلی و او زموږ له هواويچې، سبمې، جګړې او جرګې يې پند اخستي و، نوموړی د لرغوني يونان درې ګونو فيلسوفانو څخه وو، نوموړی د اريستو کلس افلاتون زده کوونکی دی، او اريستو کلس بيا د سقراط حکيم زده کوونکی دی. ارسطو د سکندر مقدوني ښوونکی دی. ارسطو د فزيک، شعر، ټولنپوهنې، منطق، بيان، سياست، دولت، او اخلاقو په اړه يې ډېرې څېړنې کړي دي.

,, الميه شاعري : د ارسطو په نظر په کومه شاعرۍ کې چې انساني کردارونه د خپل چاپېريال له عامو وګړو څخه ډېر ښايسته، خوندور، او په غوره خويونو موصوف وښودلی شي، په داسې

(c) ketabton.com: The Digital Library

صورت کې به اشعار الميه بڼه خپلوي.،، (محمد ابراهیم، ۱۳۹۳لېږدی، ۱۹۰ چوپړی) زه دلته دا رونوم چې.

په ټولنېزه کره کتنې پام له مخې، ښت، چارېریال، او زمانه اړین توکي دي، زما د ملګري ورور پوهندوی محمد براهیم همکار په خپل لیکي ادبي کره کتنه کې کښلي دي، چې د اېنګلېستان ادب کې به شین اسمان، او سور لمر ستایل کېږي او زموږ په ادب کې یخې ولې سورى، ستایل کېږي، او یوه مصرى یې داسې لیکلي.

▲ ګل د ګلاب بوی د سنځلې

سورى د ولې د غېږ د یار مزه کوینه

او کېسه داسې کوي چې ,, یوه ورځ مې اوستاد له خولې د یوه چیني سیلاني او اروپايي سیلاني نظرونه واورېدل؛ چینايي سیلاني چې کله اروپا ته تللی و، د هغه ځای د خلکو د ښکلا ستاینه یې کړې وه، مګر په مخ کې یې یوازې د لوړې پوزې په اړه ویلې و ,, د اروپا خلک ښکلي وو خو پوزې یې لوړې وې، چې ښکلا یې یوه څخه کمه کړې وه.،،

همدا رنګه یوه غربي سیلانی چین ته تلی و هغه د سیمې د خلکو د ښکلا په اړه ویلي وو؛ ,, د چین خلک ښکلي وو خو یوازې د پوزې پیتوالي یې ښکلا ته یوه څه زیان رسولی وو.،، له پورته څرګندونو څخه دا پایله لاس ته راځي، چې په یوه ټولنه کې لوړه پوزه د ښکلا معیار و او په بله ټولنه کې پیته پوزه د ښکلا معیار و.،، (محمد ابراهیم، ۱۳۹۳ لېږدی، ۱۲۷ چوپړی).

,, د شیانو او حالاتو په اړه چې څرنګه خبرې کېږي یا فکر کېږي: انسان د ځینو شیانو په اړه فکر کوي، یا خبرې کوي نو په همغه بڼه یې په شعر کې را وړي لاندې لنډۍ د هغو فکر زېږنده ده، چې د لیلا او مجنون د کیسې په ورستی پیغام رېښتینوالي د اوریدونکو په ذهن کې کښېنوي.

▲ اسمان ته لاړ د ختو نه شته

لیلا مجنون په عاشقى ختلي دینه.،،

(محمد ابراهیم، ۱۳۹۳ لېږدی، ۱۲۷ چوپړی).

(c) ketabton.com: The Digital Library

۶.۱.۱۱ اخلاقي کره کتنه

پخوا د ادب موخه د یوه شي ښه والی او بد والی څرګندول و. د دې خبرې یا نظریې په رڼا کې ځینو کره کتونکو دا ویل، چې ځینې شعرونه ډرامې داسې دي، چې هېڅ مقصد نه لري نو دارنګه نظمونه او ادب ښه کار نه دی او هسې بې ځایه خوارې ده، افلاتون په همدې وجه هم له خپل دربار څخه د شاعر مقام ورک کړ.

همدا رنګه د وخت په تېرېدو سره داسې ادب منځ ته راغی چې شونډې، زلفې وستایل شوې، د دارنګه شعرونو په اړه کرکتونکو پرېکړه وکړه.

چې ادب د اخلاقو په معیار تلو، یعنې د هر ادبي اثر د پای ټکی به اخلاق وي او په همدې ارزښتونو به کتل کېږي. که چېرته د اخلاقو تله یې درنه نه وي نو د داسې ادب لوستل او رواجول په کار نه دي. اوس دوه پوښتنې رامنځته کېږي:

۱. په یوه ټولنه کې د اخلاقو معیار څه دی؟
۲. د اخلاقو معیار څنګه په کار دی ؟

د لومړۍ پوښتنې په اړه باید و وایو: په ټولنه کې اخلاقو معیار ټاکل ګران کار دی. په یوه ټولنه کې د اخلاقو معیار یوه ډول اوپه بله ټولنه کې بل شان دی. دا چې په ګڼو ټولنو کې د اخلاقو معیار یوه شان نه دی نو ویلی شو، چې اشرف مفتون، غني خان، د فارسي حافظ، سعدي، که زموږ د ټولنیز اخلاقي معیار له مخې وڅېړل شي نو ډېری شعرونه به یې د اخلاقو په تله پوره ونه خېږي، مګر کې دی شي په ځینو ټولنو کې نومړو شاعرانو اشعار د اوچتې پوړۍ شاعري وي.
پایله دا شوه، چې د یوه ادبي اثر د کره والي معیار دې اخلاق ونه ګڼل شي.

د دوېیمې پوښتنې په اړه باید و وایو، چې د اخلاقو معیار هم ګران کار دی. د ادب ډېری داسې برخې شته چې بې له تفریح یې بل مقصد نه وي، لکه:.

- تر نیمو شپو راتګ دې ځار شم

لکه ګیدړ چې کوږکې چرګې ته ورځینه،،

(c) ketabton.com: The Digital Library

حمید مومند بیا یوازې تفریح او د ذوقونو روزل یې موخه کوي. د پورتنۍ یو خبرو نتیجه دا شوه چې اخلاقي کره کتنه کې د کره کتنې هغه ټولې خوا وې په پام کې نه نیول کېږي نو ځکه یوازې ځان د یوه ادبي اثر د کره والي له پاره پوره نه ګڼو، بلکې د دې ترڅنګ نور معیارونه هم په پام کې نیول په کار دي او هم ډېرى کتابونه مونږ د کره کتنې په اخلاقي نظرېې نه شو کتلی.

ډاکټر زرینکوب لیکي:- ځینو اخلاقي ارزښتونه د کره کتنې اصل ګڼل دي، هر هغه شعر او خبره، چې حکمت او اخلاقو ته نږدې او ورسره برابره وي، خوښوي اوستایي یې او هره هغه څه، چې اخلاقو او حکمت خلاف وي، غندي او ردوي یې، په دې وجهې له ډېرې پخوا زمانې څخه اخلاق د کره کتنې له ارزښتونو څخه ګڼل شوي دي.،، (محمد ابراهیم، ۱۳۹۳ لیږدی، ۱۲۷ چوپړی).

پر ټولنه او ژبه د خرابې شاعرۍ اغېز: شاعر د خپلې ټولنې له پاره د رښتینولۍ نښه ده او سپېڅلتیا سمبول دی. که شاعر په خپلو شعرونو کې دروغو او مبالغې دود جاري کوي، چې په دې سره بیا قوم او ولس خوار او ذلیل شي، ترټولو لا دا چې د شاعر شعر په واسطه داسې ترکیبونه او جملې مخې ته راشي، چې محض تر فحشا پرته بله موخه نه لري، چې په دې سره ټولنه بدو نه بدې خوا ته مخه کړي، داسې شاعري بیا د ولس له پاره پرته له دې، چې زهر وبلل شي او په لوی لاس د خپل ولس وژل شي نور څه نه ترې جوړېږي. په ناوړه چې وي هغه ټولنې ته مسول دي او ځوان نسل بدبختۍ یو پړه هم پرداسې شاعرانو وي چې فحشا، دروغو او مبالغې پرته په خپل شعر کې بل څه ته ځای نه ورکوي، او پام کوي چې شهرت او پیسو ګټلو همدا لاره ده، دوی په خطا دي، هغه چې د ټولنپالنې، هېوادپالنې او ژبپالنې په روحیه څه کوي له دوی ډېر غوره دي. (د محمد ابراهیم، ۱۳۹۳ ل، ۱۶۷ تر ۱۸۵ چوپړو پوري وګورئ)

درنو لوستونکو او د لغمان ولایت ډېرو ښاغلو پر دین مینو ولسونو، علمای کرامو، مشرانو، ځوانانو، کشرانو، خویندو او ورونو، هر چېرې چې یاست سلامونه او نیکې پېرزوینې مې ومنئ. ډېر د خوښۍ او خوشحالۍ ځای دی چې لغمان ولایت ته الله عظیم په خپل قدرت او عظمت یوه طبیعي ښکلا ور په برښه کړې ده. ښه هوا، زیاتې اوبه، د پښتو ژبې لرغونی لیک لوست، پښتو ژبې کښلې وګړني زېرمه خلور نور د هغه نعمتونه دي چې الله عظیم د دې ولایت په هستوګنو پېرزو کړي دي، د طبیعي ښکلا تر څنګ د دې ولایت خلک هم په فطري توګه سوله خوښونکي دي، او جنګ او جګړې پر دوی تمبل شوي دي. رښت ته ولاړ شوي دي، غوره مشرۍ او غوره پرېکړې یې تل بې لورې په لوړ حس د ټاټوبي پالنې، نوې پېر کې د نویو سپېڅلو اندونو سره چې تل پر دې دنیا او پر هغې دنیا د بریالیتوب او بریا جوګه کېږي پرې کړ کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲ .۱۱ بېلګې يې

۱.۲.۱۱ په ليکونو کې د لنډيو، ټپو، ټيکيو او مصريو کارول

تر ټولو ښه ليک د افغانستان د الله بخښلو درنو درانه ليکونه چې دوستۍ او ملګرۍ يادونه تازه ساتي، هغه د وګړو تر منځ د ليکونو لېږد رالېږد دی، لړۍ ته يې په سم تيک کړی دی همدا دی، چې يوه لنډۍ يې په کې په ښه هنر کښلې ده.

,, د موسی. شفيق! له خوا راغلی ادبي ليک:
زما مشر او مهربان ورور ربښتين صيبه!
ستاسې ښکلی او رنګين ليک د وخته رارسيدلی و، ستاسې د خواږه ليک د خوږو جملو موسيقي مې هم په غوږو کې ده، ستاسې د فکر مارغه چې دلته راغی، ما په ډېرو ښکلو او ښايسته ځايونو وګرځاوه، هلته د صحرا په لمن کې د څه کم څلور زره کالو زوړ اهرام مې ورته وښود.

دا اهرام لکه د کابل د ښار د غرونو د ديواله غوندې د انسان په زرګونو سرونو اباد شوی دی، د دې ابدی قبر شاته د انسانيت يوه درد ناکه کيسه پرته ده.
داد خرافاتو ځلي چې د فراغنه و او کاهنانو د خرافي ذوق د مړولو دپاره د خوارانو او غريبانو په غوښو، وينو پورته شوی دی، د بنيادم په تاريخ کې د غلامی او ګر (ظلم) مناره ده. په هر حال که سړی لږ څه خپل حساسيت سوړ کړي، د عقل ځای عاطفې ته پرېږدي او د تاريخ په فلسفې په سې و نه ګرځي نو د سپوږمی په شپو کې د اهرام د سطحې نه د قاهرې ننداره بالکل د خيال او خوبونو په درياب سړی لاهو کوي.

تېره ورځ د پسرليا اختر و، د نيل د غاړې په باغونو او چمنونو کې رنګا رنګ ګلونو چپې وهلې، د طبعت د دې ښايسته او پيمخو منظرو ليدل د فوټو اخيستو شوق پيداکوي،
دلته ستا دا لنډۍ را په ياد شوه؛
حاجت د بلې کمرې نه شته؛ سترګې کمره کړه په کې واخله تصويرونه
پوهاند صديق الله. ربښتين ته
محمد موسی. شفيق! قاهره مصر ۱۳۳۱هـ ش ،،
(صديق الله ۱۳۶۱ ل ل کال، ۳۶ چوپړی).

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲.۲.۱۱ نه ماتېدونکې پښېله (رښتې پښېله، حکمي قافیه)

هغه پښېله(قافیه) ده چې د لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ په پیلنۍ او پاینۍ مسرې په پاینۍ څپه باندې راځي، په لړه کچه په نهمه څپه کې او په ډېره کچه په دوېویشتمه څپه نه ماتیدونکې پښېله بلل کېږي، چې د نومورو پېیلو ترنګټوک خوندې کوي.
له لرغوني پېر څخه پښتنو پیلنو په خپلو پېیلو کې ترې ګټنې اخستې دي، چې د هر وی په پای کې به د هې ,, ه ،، ابېڅې لړ ,, ردیف ،، په بڼه اړین شتون و لري.
,, دا ډول قافیه عموماً په لنډیو کې مراعات کېږي، چې د هرې لنډۍ په پای کې باید د (ه ، مه او نه) اهنګ راشي. لکه :

▲ زما د لـرې وطن یاره
رب دې سپوږمۍ کړه چې دې و کړم دیدنونه

▲ د سحر باده رنګ دې ورک شه
زه د جانان په نم لمده وچه دې کړمه،،

(محمد ابراهیم، ۱۳۹۰ ل ل کال، ۲۸ چوپړی)

۳.۲.۱۱ درسي کتابونو (TEXT لیکي) کې د لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ کارول

د TEXT ویبکی، وی یا لغات له TEXTURE څخه اخیستل شوی چې د اوبدل شوي (اوبدل شوی) په مانا سره دی. د TEXT اصطیلاح د هغه کتابونو له پاره په کار وړل کېږي، چې په هغه کې ټولې کوښنې (جزئې) ټکې په کې د نظر لاندې نیولې وي، او د بېلا بېلو معلوماتو د رسولو او څرګندولو له پاره ترې ګټه پورته کېږي.

پورتنې بڼه کښلو څخه یوازې د سید صدیق ,, فکري ،، ځنې ځینې لنډۍ، ټپې او مصرۍ کښم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ ,, افسوس افسوس خپله وطنه
څه نازولی دې په غېږ کې لويديمه

▲ سوړ اسويلی مې خولې ته راشي
چې را په ياد شي د وطن ښايسته ګلونه

▲ چې يوه خوا باد بل خوا باران وي
چيتې بيبان وي څوک به کومې خوا ته ځينه

▲ د هجر اور دی چې بلېږي
دودونه يې خېږي د زړه غوښې مې سېځينه

▲ نه مې څوک خپل او نه خپلوان شته
په نظر هرې خوا اغيار راته راځينه

▲ په خوب کې ګرځم چېرهار کې
کله چې ويښ شم په کوډله کې پروت يمه

▲ خوب او خندا په بې غمي شي
د غمزده زړونو به څه خوبونه وينه

▲ سر مې پنجابه پورې لاړو
الله د خير کړې چې به نور کومه خوا ځمه ،،

(خان سلام، ۱۳۸۷ لېږدی، ۵۵ او ۵۶ چوپړی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

٤.٢.١١ د پښتو ادبي لیکوالو د لیکوالو او یا د هغوی د کښلو، پیږن (پېیلې) اوستاد له پاره له لنډۍ، ټپې، ټیکی او مصری څخه په خپله لیکنې او ننتوزې پای کې ګتنې اخلې.

اې ,, الف ،،

لکه: فضل حق شیدا. چې په ١٩٧٥ زېږدي کې د سیدجمال الدین افغاني حالات او خیالات، ترجمه او تالیف کړي و، د خپلې روغه ییز سرلیک پای کې د سیدجمال الدین افغاني ستای له پاره لاندېنۍ لنډۍ بوړولې وه، چې کښلی یې د یونیور سټي بوک ایجنسي، پېښور ښار کې، درېیم ځل له چاپ څخه سلامت تېر کړي دي، چې پر له په ګڼه یې :. ٧٧٥۶.

بې ,, ب ،،

لکه: رفیع الله ستانکزي چې د لیکوال د لیکي ځلېر کې د ددو دود، د خپلې روغه ییز سرلیک پای کې آرام خو له شوره ډک انسان، ستای له پاره لاندېنۍ لنډۍ بوړولې وه، چې په نوموړي کښلې کې د مومند خپرندویه ټولنې کې د لیکوال له لورې له چاپ څخه سلامت په ١٣٨٨ لېږدي کې تېر کړي دي.

پې ,, پ ،،

لکه: ببرک میاخیل په ١٣٨٩ لېږدي چې د لیکوال پوهاند ډاکتر زیور الدین زیور ټولنیز شخصیت د نظر په پای کې د خپلې روغه ییز سرلیک پای کې نوموړي د ستای له پاره لاندېنۍ لنډۍ بوړولې وه.

ستا د ښایست ګلونه ډېر دي
ځولۍ مې تنګه زه به کوم، کوم ټولومه

(فضل حق شیدا، ١٩٧٥ زېږدی، ۵۴ چوپړی)، (صفی الله، ١٣٨٨ لېږدی، ٣٨ چوپړی)، ,, ببرک میاخیل، ١٣٨٩ لېږدی، پوهاند ډاکتر زیور الدین زیور ټولنیز شخصیت د نظر په پای کې ،،

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټي ,, ت ،،

لکه: فضل حق شیدا. چې په ۱۹۷۵ زېږدي کې د سیدجمال الدین افغاني حالات او خیالات، ترجمه او تالیف کړي و، د سیدجمال الدین افغاني ستاى له پاره ورم له پاره لاندېنۍ مصرۍ بوږولې وه، چې کښلی یې د یونیور سټي بوک ایجنسي، پېښور ښار کې، درېیم ځل له چاپ څخه سلامت تېر کړي دي، چې پر له په ګڼه یې :. ۷۷۵۶.

,, ته دې ملا وتړه لړ پاسه!
ګوره چې خدای در لره څه کوي مینه ،،

(فضل حق شیدا، ۱۹۷۵ زېږدی، ۱۹۴ چوپړی)

ټي ,, ټ ،،

لکه: سید هیبت الله حسیني. چې په ۱۳۸۹ زېږدی کې د پوهنمل اوستاد ببرک میاخیل په اړه کښلي دي، او د نوموړي یادونه یې کټ مټ راخستې ,, نه یوازې زمونږ پښتو دیواني شعر د حالاتو له ناخوالو خپله لمن ډکه بلکې زموږ ولسي شاعري په ځانګړي ډول لنډۍ هم له دې خبرو ډکه ده زه به د بېلګې په ډول دوې لنډۍ را واخلم:

بیا به د چا په کـــور غوغا وي
په هوا ګرځي د روسانو جهازونه

کارمله غبرګ بچـــي دي مړه شه
پیلوټ دي ومره چې کړه بمباروینه،،

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵.۲.۱۱ متل لنډۍ، ټپې، ټیکې او مصرۍ (Saying, Simile, Parable, Example, Model or Idiom Landay, Tapa, Tikay and Masray):

د وی یا ویکیي له متل، مقوله، کره وینا مثال او نمونه یې لنډۍ، ټپې، ټیکې او مصرۍ ته وایې.

او په اصطلاح کې هغه لنډۍ، ټپې، ټیکې او مصرۍ دي چې دننه نی سکالو یې داسې رونېږي: چې پېیلن یا پېیلنه په لنډۍ، ټپې، ټیکې او مصرۍ کې متل، مقوله، کره وینا مثال؛ تشبیه (ورته والی)؛ هغه لنډه کیسه چې د اخلاقو درس ورکوي؛ عبرت؛ نمونه، موډل، کاپي، سر مشق، ورته (مشابه) ، جوړښت، رغښت، هغه کره وینا مثال چې پېیلن یا پېیلنه یې له مخې پېیله کاږي، هغه سړی یا ښځه چې انځورګر یې له مخې څېره کاږي، اصطلاح، لهجه او د افادې خاص ډول وندي کوي.

چې لاندېنۍ لومړۍ یې ټپه ده چې د متل په بڼه ترې په ټولنه کې ګټنه اخلې او دوېیمه یې لنډۍ ده چې د متل په بڼه ترې په ټولنه کې ګټنه اخلي. لکه:.

- په څو ځله مې درته ویلي
  چې له اشنا دښمنه ځان ساته مینه

- په پټ کې تور مصلی ښه دی
  بې پته یار چې شهزاده وي ورک دي شینه

٦.۲.۱۱ ویرنه یا مرثیه، ساندې لنډۍ، ټپې، ټیکې او مصرۍ (Elegy or Wailings Landay, Tapa, Tikay and Masray):

لغوي معنا یې پر مړي ستاینې او ژړېدنې دي او په ادبي اصطلاح هغه لنډۍ، ټپې، ټیکې او مصرۍ دي چې پېیلنو (شاعرانو) په کې د مړي د نیکۍ یو او ښېګڼو ستاینې کړې وي او هغه پر مړینه یې د خواشینۍ او خفګان څرګندونه کړې وي.

- څرګند د خاورو لایق نه دی
  چتک دې جوړ کړي بالکۍ په سینګارونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ که نور دې هرڅه میراتېږي

میرات دې مه شه دا د غاړې تاویزونه

▲ بې وروره خور په کوڅه راغله

ناره یې و کړه شپه به چا کره کومه

,, ... ساندې پسې کوي او په دې مورد کې یوه پسې وایې:-

▲ چې د چا خپله ابۍ نه وي

د ګوټ پنا ژړا به خوک په سې کوینه،،

(ګل باچا الفت، پښتنې دودونه، د پښتو ټولنې ادبیاتو د څانګې له خوا، د چاپ کال تله ۱۳۳۶ لېږدی، چاپ شمېر ۱۵۰۰، پر له پسې نمبر ۱۳۰، انتساب: د اعلحضرت معظم المتوکل علی الله محمد ظاهر شاه حضور ته د دوی د تولد د ۴۴ کال د جشن په مناسبت. د پښتو ټولنې له لوري. د عامه کتابتون کې د موندلو ګڼه ۳۹۰ پ ۲۵ پ ،او ۲ پ ۴۷۱ پ. (ګل باچا الفت، ۱۳۳۶ لېږدی، ۲۰ چوپړی).

۷.۲.۱۱ لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ ژباړه نورو ژبو ته

لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ ژباړه (ترجمه یا Translation) د وی له پامه د وی، غونډ، غونډلې، وینا، کښلې او لیکې سراسر لېږد ته وایې.
او په اصطیلاح کې د پښتو ژبې (زېرمې ژبې، اصلي ژبې یا سرچینې ژبې) څخه د هدف وړ ژبې ته د لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ متن، کښنې، بوروڼې د مانا کټ مټ لېږدولو او رسولو ته وایې.
په رښت کې که د پښتو ژبې لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ بلې هرې ژبې ته واړول شي، نو هغه خوږوالې چې په پښتو ژبه کې شتون لري او لوړ حس د اخستنې، تاثېر، خوږلنتوب، څېړه خجیز ټولوالې رغښت او ترنګتوک په نورو ژبو کې په ورته بڼه هېڅ شتون نه لري. بېلګې یې په لاندېنۍ دوې لنډۍ، یوه ټپه او یوې مصرۍ کې وینئ:.

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ باز مې کارغانو سره لاړه
مرداري غوښې بې خوراک شي مر به شينه

يوو افغاني لنډۍ شعر ترجمه پشه يي زبانه پلی:.

مويي بازم کايکه پلی شاړين
موردار پي پی خوراک بی مړتپی.

ترجمه اين شعر لندی ,, لنډۍ ،، پشتو در زبان دری (تاجکی، فارسی):.

شاهين من با کلاغ ها رفت
گوشت های کثيف را می خورد و بعد از آن می ميرد.

اس پشتو لنڈے ,, لنډۍ ،، نظم کا اردو زبان میں ترجمہ:.

میرا بازو کووں کے ساتھ چلا گیا۔
وہ گندا گوشت کھائے گا اور اس کے بعد مر جائے گا۔

ترجمة قصيدة الباشتو اللندى ,, لنډۍ ،، با إلى اللغة العربية.:.

ذهب صقرى مع الغربان
يأكل اللحم القذر ويموت بعدها.

Это перевод стихотворения пушту лoндaе на русский язык:.

Мой ястреб пошел с воронами
он будет есть Грязное мясо и будет мертв после этого.

This Pashto Landay poem Translation in English Language:.

(c) ketabton.com: The Digital Library

My hawk went with crows

it shall be eat the Drity meats in will dead after it.

Bu pushtu Landay she’rining oʻzbek tilidagi tarjimasi:.

Mening lochin qarg'alar bilan ketdi

Undan keyin o'lik vasiyatdagi iflos go'shtlarni yeyish kerak.

Dieses Pashto Landay Gedicht Übersetzung in deutscher Sprache:.

Mein Falke ging mit Krähen

Es soll das schmutzige Fleisch sein, das danach tot ist.

Ce poème Pashto Landay Traduction en langue française:.

Mon faucon est allé avec des corbeaux

il sera mangé les viandes sales dans la volonté morte après elle.

▲ له دېواله مې سر اوچت که

وېنم ښارو سره کارغه لوبې کوينه

يوو افغاني لنډۍ شعر ترجمه پشه يي زبانه پلی:.

ديواله دی کاپالم وډی کريمه

شارو پلی کايکه اخلتيو

ترجمه این شعر لندی ,, لنډۍ ،، پشتو در زبان دری (تاجکی، فارسی):.

اگر سرم را از روی دیوار بلند کنم

پرنده اصلی را ببینید که در حال بازی با کلاغ است.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اس پشتو لنڈے ,, لنډی ،، نظم کا اردو زبان میں ترجمه:.

اگر میں دیوار سے سر اٹھاؤں
مینا پرندے کو کوے کے ساتھ کھیلتے ہوئے دیکھیں۔

ترجمة قصيدة الباشتو اللندى ,, لنډی ،، إلى اللغة العربية.:.

إذا رفعت رأسي عن الحائط
رؤية الطائر الرئيسي يلعب اللعبة مع الغراب.

Это перевод стихотворения пушту лoндaе на русский язык:.

Если я подниму голову со стены
увидьте птицу майна, играющую в игру с вороной.

This Pashto Tapa poem Translation in English Language:.

If I lift my head off the wall
sight the maina bird playing the game with crow.

Bu pushtu tapa she'rining oʻzbek tilidagi tarjimasi:.

Boshimni devordan ko'tarsam
qarg'a bilan o'ynayotgan maina qushini ko'ring.

Dieses Pashto Tapa Gedicht Übersetzung in deutscher Sprache:.

Wenn ich meinen Kopf von der Wand hebe
Sehen Sie den Maina-Vogel, der das Spiel mit der Krähe spielt.

(c) ketabton.com: The Digital Library

Ce poème Pashto Tapa Traduction en langue française:.

Si je lève la tête du mur

voir l'oiseau maina jouer au jeu avec le corbeau.

جانانه سمه امريکه يې

هم ملامت يې هم زارۍ درته کومه

يوو افغاني ټپه شعر ترجمه پشه يي زبانه پلی:.

انډوالم سم امريکاګونيي

هم ملامت يي او هم زاري به مو کاتوم

ترجمه این شعر تپه ,, ټپه ،، پشتو در زبان دری (تاجکی، فارسی):.

عزیزم شما هم مثل آمریکا هستید

من شما را سرزنش می کنم و از شما نیز التماس می کنم.

اس پشتو ٹپے نظم کا اردو زبان میں ترجمہ:.

پیارے تم امریکہ جیسی ہو۔

میں آپ کو ملامت کرتا ہوں اور میں آپ سے بھی مانگتا ہوں۔

ترجمة قصيدة الباشتو تابا إلى اللغة العربية.:.

حبيبي أنت مثل أمريكا

ألومك وأتوسل إليك أيضًا.

Это перевод стихотворения пушту Тапа на русский язык:.

Любимая, ты такая же, как Америка

(c) ketabton.com: The Digital Library

Я виню тебя и умоляю тебя также и от тебя.

This Pashto Tapa poem Translation in English Language.

Beloved you are same as America
I blame you and I beg you also from you.

Bu pushtu tapa she’rining oʻzbek tilidagi tarjimasi:.

Boshimni devordan ko'tarsam
qarg'a bilan o'ynayotgan maina qushini ko'ring.

Dieses Pashto Tapa Gedicht Übersetzung in deutscher Sprache:.

Wenn ich meinen Kopf von der Wand hebe
Sehen Sie den Maina-Vogel, der das Spiel mit der Krähe spielt.

Ce poème Pashto Tapa Traduction en langue française:.

Si je lève la tête du mur
voir l'oiseau maina jouer au jeu avec le corbeau.

▲ پاس په کمره ولاړې ګلې
نصیب د چا يې اوبه زه در خېږومه

یوو افغاني مصرۍ شعر ترجمه پشه يي زبانه پلی:.

کمر شرا ډکچي ګل لا يي
نصیب پی کویتي ورګه مو ډاکی توم

ترجمه این شعر مصری ,, مصری ،، پشتو در زبان دری (تاجکی، فارسی):.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ای!؛ گل که بر دامنه کوه استاده ئی،
ابیاری شما بخش من میباشد، نمی دانم شما بخش که میشوید.

اس پشتو مصرے نظم کا اردو زبان میں ترجمہ:.

ٹیلے کے اوپر کھڑے پھول!
پانی تومیں دے ر ھا ھوں لیکن پته نہین تم کس کے قسمت میں ھو

ترجمة قصيدة الباشتو مصريه إلى اللغة العربية.:.

أوه ؟، زهرة التي تنمو على الجرف !،
ريك لي. ولكن لمن ستنتمي؟

Это перевод стихотворения пушту месрияа на русский язык:.

О?, Цветок, что ты растешь на Утесе!,
ваш полив принадлежит мне. Но кому бы вы принадлежали?

This Pashto Masray poem Translation in English Language:.

Oh?, Flower that you grow on the Cliff!,
your irrigating is belonging to me. But whom would you belong?

Bu pushtu Masray she'rining oʻzbek tilidagi tarjimasi:.

Oh?, Qoyada o'stirgan gul!,
Sizning sug'orishingiz menga tegishli. Lekin siz kimga tegishli bo'lardingiz?

Dieses Pashto Masray Gedicht Übersetzung in deutscher Sprache:.

(c) ketabton.com: The Digital Library

Oh?, Blume, die du auf der Klippe züchtest!,

deine Bewässerung gehört mir. Aber zu wem würdest du gehören?

Ce poème Pashto Masray Traduction en langue française:.

Oh ?, Fleur que tu fais pousser sur la Falaise !,

ton irrigation m'appartient. Mais à qui appartiendriez-vous ?

,, په انګلېسي ژبه کې د ژباړې اړوند یوه اصطلاحي توپیر شته (چې هره ژبه یې نه لري) او هغه دا دی چې په انګلېسي ژبه کې لیکلې ژباړې ته د (Translating) او وګړني ژباړې یا د بېلابېلو ژبو د کاروونکو ترمنځ وګړني یا اشاروي اړیکو ته د (Interpreting) اصطلاح کارول کېږي. چې په دې ترتیب سره ژباړه (Translation) یوازې هغه پېر پیل کېږي. چې په یوه ژبه یوه شی ولیکل شي.،،
(نامیت بهاتیا، ۱۹۹۲ زېږدی، ۱ چوپړی)

,, یوه ژباړونکې او ژباړونکی تل له دې خطر سره مخامخ وي، چې په تېروتنه د زېرمې ژبې غونډلې، پښویه، یا کرپوهنه او غونډلې اوډون د بلې ژبې ته رمت ولېږد وي.
شونې ده دا ډول د لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ ژباړې ,,اوښتې،، ځینې پېر د پښتو ژبې څخه داسې ګټورې ماناوې، او د پښتون پښت بډایه پښتو ژبې رښتې رښې نورو ژبو ته ولېږدوي، چې هغه پښتون پښت خپله زوکړه کړې ویکې وي، د کروندو، کرکېلې، شپنو، آس غلونې سیالیو، اوښانو، ژرندو، تورو او سپرو اسبابو له پاره ټاکلې، چې په نویو راتلونکې پېر له پاره په هرو اسبابو او توکو کې ترې ګټنې واخلې.
په ورته بڼه بلې ژبې کې کالک غونډ (Calques) او پورویونه (Loanwords) نورې ژبې لابډایه کوي.،،
(کریستهوپیر، ۱۹۸۳زېږدی، ۸۴ چوپړی)

,, د سپېڅلو (آسماني) کتابونو او متنونو د لومړنی‌یو ژباړونکو په ګډون، ټولو ژباړونکو د هغو ژبو په شکل نیونه کې مرسته کړې چې دوی ورته ژباړې کړې دي. (کریستهوپیر، ۱۹۸۳زېږدی، ۸۷ چوپړی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

,, دا چې ژباړه یوه ستونزمن بهیر دی، نو د ۱۹۴۰ مې ز لسیزې راهیسې د ژباړې اتومات کولو یا د انساني ژباړونکي سره د میخانیکي مرستې له پاره تر یوه حده بېلابېلې بریالۍ هڅې شوې دي. په دې وروستیو کې، د انټرنیټ منځته راتللو د ژباړې خدمتونو له پاره د نړۍ په کچه بازار غوړولی او د "ژبې ځایی کول یا لوکلایزېشن" یې اسانه کړې دي.،، (جان بینجامین، ۲۰۰۶ زېږدی، ۱۳۳ چوپړې)

,, په روښانه ټکو، د مېټافرېز مفهوم ,, ټکي په ټکي ژباړه،، یوه نیمګړی مفهوم دی، ځکه چې ډېری پېر یوه ځانګړی غونډ په یوه ځانګړې ژبه کې له یوې څخه ډېرې مانا ګانې لري او له دې امله شونې ده چې د یوې غونډ مانا په یوه ځانګړې ژبه کې له یوې څخه په ډېرو غونډونو کې بیان شي. له دې سره سره، ,, میټافریز،، او ,, پارافرېز ،، ښایي د ژباړې د شونو تګلارو د کارولو په برخه کې د نا پېژندو ماناګانو په توګه کټور وي.

دا توپیر د انګلیسي ژبې شاعر او ژباړونکي جان ډرایډن (۱۶۳۱-۱۷۰۰ زېږدي کلونه) په کار واچاوه، جان ډرایډن ژباړه په هدف وړ ژبه کې د اصلي ژبې د کارول شویو عبارتونو د معادل او مترادف موندلو د غوراوي پر پېر د افادې او غونډله بندی د دغو دوو حالتونو د برابر جوړښت په توګه را وپېژندله.

کله چې (غونډ)... په رښیا هم ډېرې زړه راښکونکې وي، نو د هغوی بدلول لیکوال ځوروي. خو هغه څه چې په یوه (ژبه) کې ښکلي وي، ډېری پېر ناسم یا نادوده او ځینې پېر بې مانا غونډ او عبارتونه لري؛ په بله وینا: دا به برابره نه وي چې یوه ژباړن د لیکوال د غونډ په کوشنۍ ټاکلي واټن کې ټاکلی کړل شي: همدومره بس ده چې ژباړن داسې عبارتونه و کاروي چې مانا او مفهوم ورخراب نه کړي.

خو ډرایډن د ,, تقلید یا ورته والي،، اړوند د عمل آزادۍ، لکه اقتباسي ژباړې پر خلاف خبرداری ورکړی دی او وایي: ,, کله چې یوه انځورګر ژوند کاپي کوي. د ځانګړنو او لویې بڼې یا څېرې د بدلون اجازه نه لري. ،،

د ژباړې د اصلي مانا لوی جوړښت - ورته موندل - له هماغه راهیسې مهم دی چې سیسرو او هوراس په روم ښار کې په لومړی قبل المیلاد پېړی کې وړاندیز کړی و او د ,, ټکي په ټکي،، (Verbum Pro Verb) ژباړې پر ضد یې ټینګ خبرداری ورکړی و.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځينې پېر د تيوريکي پرمختګ سره، سره، د لرغونې زمانې راهيسې د ژباړې ربښتنى کار ډېر لږ بدل شوى دى. د عيسى ع روح الله په لومړيو وختونو کې او د منځنيو پېړيو پر پېر د خورا سختې، ټکي په ټکي ژباړې او په بېلابېلو پېرو (په ځانګړي ډول له کلاسيک دورې وړاندې روم او په ۱۸مه پېړۍ) کې د مطابقت ورکوونکو (Adapters) څخه پرته، ژباړونکو زمينې او شرايطو ته په کتو په لويه توګه د امکان تر کچې د معادلونو ,, لغوي،، ، او د اړتيا په حالت کې د اصلي مانا او نورو مهمو ,, ارزښتونو،، د تأويل يا Periphrastic په لټه کې له احتياط څخه ډک نرمښت ښودلى دى. غوره ارزښتونه، لکه: د ټنګټکور (موسيقۍ) په ورته بڼه (همغږۍ)، يا په فلمونو کې د وينا د بياني حرکتونو سره، د سبک يا سټايل او د پېيلې خوږه بڼه (د نظم منظومه) بڼه.

په لويه توګه ژباړونکو د مانايي يکړو (Sememes) د اصلي ترتيب او د اړتيا پر پېر- د غونډ د ترتيب د بيا رغولو له لارې، په خپله د زمينې او متن د ساتلو هڅه کړې ده، او ربښتنى پښويي جوړښت يې بيا ځلي مانا او تفسير کړى دى؛ د بېلګې په توګه، له معلوم حالت (Active voice) څخه نامعلوم حالت (Passive voice) ته بدلول او برعکس. د ,,غونډ ټاکلى ترتيب لرونکو،، ژبو (لکه: انګليسي، فرانسوي، جرمني) او ,, د غونډ آزاد ترتيب لرونکو،، ژبو (لکه: ارباني، يوناني، لاتيني، پولنډي، روسي) تر منځ پښويز توپيرونه په دې برخه کې هېڅ خنډ نه دي. د اصلي ژبې د متن ځانګړې نحوه (جملې-جوړښت) د هدف وړ ژبې د نحوي اړتياوو سره سم عيارېږي.

کله چې د هدف وړ په ژبه کې د اصلي ژبې اصطلاحګانې نه پيدا کېږي، نو ژباړونکي دغه اصطلاحګانې پور کوي او په دې توګه د هدف وړ ژبه لاېډايه کوي. د ژبو تر منځ په ستره کچه د کالکونو او پوروېيونو د تبادلې او له نورو ژبو څخه د رالېږد په برکت، په عصري اروپايي ژبو کې ډېر لږ داسې ماناوې شته چې ,, نه ژباړل کېدونکي يا Untranslatable ،، دي، خو ستره ستونزه بيا له دوديز سره د تړليو اصطلاحګانو را ژباړل دي چې د هدف وړ په ژبه کې معادل نه لري. د بشپړ پوهېدو په پار، دا ډول مسئايل بايد توضيح او تفسير شي.

په ربښت کې، څومره چې د دوو ژبو تر منځ يا د دوو ژبو او درېيمې ژبې ترمنځ اړيکه او راکړه ورکړه ډېره وي، همغومره د دوى تر منځ په ژباړه کې د کارېدونکي مېټافريز او پارافريز نسبت ډېر وي. خو د غونډ د ايکولوژيکي مناسب ځاى د بدلون له امله، ځينې پېر دوديزه آرپوهه (Etymology) په يوه او يا بله ژبه کې د شته مانا له پاره د يوه لاربښود په توګه غلتوونکې وي. د بېلګې په توګه: د پښتو ژبې ربښتى (واقعي، ربښتينى شى، ربښتينى (عجالتاً)) غونډ (کليمه) بايد، د انګليسي ژبې Actual ,, حقيقي،، ، د فرانسوي ژبې همآرې (Actuel ,, روان،، ، ,, اوس پېر،،)، د پولنډۍ

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژبې له (Aktualny ,, روان،، ، ,, اوس پېر،، ، ,, مسلې،، ، ,, روان پېر،، ، ,, شوني،،)، د سویډني ژبې له (,, مسلې،، ، ,, په اوس پېر کې غوره ،،)، د روسی ژبې له (актуальный ,, بېړني،، ، ,, مسلې،،) او یا د هالنډی ژبې له (Actueel,, روان پېر،،) سره ګډوډه او اشتباه نه شي. ،، (کریستوپیر، ۱۹۸۳زېږدی، ۸۳ - ۸۵ چوپړی)

د پښتو ژباړې کره بڼې له پاره نوې او مېرنه پښتو لمن پراخوالی همدومره جوت دی، د پښتو ژبې ژباړه دا اړتیا اړینه ده چې باندنی تن لومړی پښتو یاده کړي، د پښتو کره لیک و کښلی شي، پښتو ژبه و لوستلی شي، پښتو ابېڅې کره له یادو زده کړي، پښتونواله و کړي او په ځان کې پښتو پیدا کړي.

په پورتنۍ یو یادونو یوه پخوانی پوره تن فرانسوی ژباړن څېړونکی ډاکټر جیمز ډار میستیټر (James Darmesteter) و، په ۲۸ کلنی کې یې د ختیځ ژبو او کلتور برخه کې خپله دوکتورا په ۱۸۷۷ زېږدي کې فرانسه کې اخستې وه او د پښتو ژبې ژباړن و؛ چې د امیر عبدالرحمن خان د واکمنۍ په پېر یې په پېښور کې د خپل هېواد د ځانګړو خدمتونو کړنې پر مخ وړلې د انګلېستان په مرسته یې د ابیټ اباد لښ بیس څخه د پښتنو د لیکې شاته د پښتنو د کچې مالومولو، حجرې (منځې) او دېرې کې د کراړې مجلس او د هره شپه کردی (حلقې)، د لېږد را لېږد خبرو، اترو، پېیلو چې جګړې ته د هسونې جوګه کېږې لاسته راوړلو دنده په غاړه درلودله. د دندې په پایله کې یې یوه کښلې (لیکی یا کتاب) و کښله د شانټز پوپولیر دېز افغانس (Chants populaires des Afghans) ,, د افغانانو مشهورې سندرې،، چې یوه سرلیک یې د پښتونخوا د شعر هار او بهار په نوم یاد کړی دی او د پښتونخوا لیکوال یې د پښتونخوا شعر هار او بهار بولې خو په رښت کې د کښلې نوم په فرانسوي دی چې پښتو ژباړه یې ,, د افغانانو مشهورې سندرې،، دي کښلی دی.

په نوموړې کښلې کې دېرې افغاني وګړنې پېیلې شتون لري، نومړې د پښتو وګړنې بېلابېلې پېیلې (شېرونه، اشلوک، پېړان یا شعرونه) له پښتو ژبې څخه فرانسوي ژبې ته و ژباړل، تر ډېره پورې یې ټولو هېوادونو ته چې په کې فرانسوي ژبه دود دی د افغانانو کره وړه، پښتونواله، پښتونولي، دودونه، کلتور، ژبه، پېیلې، ویناوي، لیکونه، خبرې لنډۍ، ټپې، ټیکی او مصرۍ، متلونه و ژباړل او سپینې ته را و باستل.

بېل ژبو ته یې په فرانسوي ژبه د پښتو ژبې ادبي برخې ډېره برخه په پوخ کې کړله چې روان پېر کې فرانسوایان هم په امریکا، مکسیکو، کاناډا، انګلېستان، جرمني او نور هېوادونه چې فرانسوي ژبه

(c) ketabton.com: The Digital Library

وايي، ځینې فرانسویان په پښتو ژبه خبرې کوي، دود او پښتونواله یې پالي او په کې څېړنې کوي چې تر ډېره د جیمز ډار میستیر پاتیشونی کوښښ پایله ده.

یوازې په دې ټولګه کې یې ۴۶ داني لنډۍ، ۳۲ داني ټپې، ۱ داني ټیکی او ۲۸ داني مصرۍ شتون لري، چې ټولې سره ګډې (۴۶+۳۲+۱+۲۸=۱۰۷) کېږي. د په ۱۴، ۱۰۳، ۱۰۴ او ۱۱۲ شمېرلیک کې په دې ګڼه (٤+۱۱+٤+۸۸=۱۰۷) تر مصرۍ سرلیک لاندې راوړې دي.

▲ ,, د خدای رحمت په باباجي شه

چې فرنګی په کلکته و لګونه،،

(جیمز، ۱۸۸۸ زېږدی، ۳۰چوپړی)

▲ ,, د صحبت خان دومره پګړی وه

چې د پلی د جینو جوړ شو رومالونه،،

(جیمز، ۱۸۸۸ زېږدی، ۱۹۶چوپړی)

▲ ,, ورشئ فرنګي ته هسې وایئ

په باغوانانو خانان چا وژلي دینه،،

(جیمز، ۱۸۸۸ زېږدی، ۱۹۶چوپړی)

“ Allez chez les Firangis et dites-leur: Qui jamais a pris la vie d'un Khân pour celle de quelques paysans? ” (جیمز، ۱۸۸۸ زېږدی، ۲۱۰چوپړی)

▲ ,, د ښمن ته خانده هوسېږه

دوست ته په پټه و ژاړه چې ډوب شومه،،

(جیمز، ۱۸۸۸ زېږدی، ۲۱۳چوپړی)

“ Ris devant ton ennemi et fais la vie; pleure en secret devant l'ami; je suis plongé dans la douleur.” (جیمز، ۱۸۸۸ زېږدی، ۲۲۹چوپړی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ ,, یوه مي هغه سړی دښمن دی
چي دی به پاو وي ځان به سېر حسابوينه،،

(جيمز، ۱۸۸۸ زېږدی، ۲۱۳ چوپړی)

" Cet homme-là est mon ennemi, qui n'étant qu'un pão se compte un ser"

(جيمز، ۱۸۸۸ زېږدی، ۲۲۹ چوپړی)

▲ ,, یوه خو مي دا نصيحت واوره
چي له پخلا دښمنه ځان ساته مينه،،

(جيمز، ۱۸۸۸ زېږدی، ۲۱۳ چوپړی)

" Écoute de moi ce conseil : garde-toi bien de l'ennemi récon-cilié, mon ami "

(جيمز، ۱۸۸۸ زېږدی، ۲۲۹ چوپړی)

▲ ,, زما به خنګه رنګ تازه شي
چي انديښني مي اغوستن خوراک غمونه،،

(جيمز، ۱۸۸۸ زېږدی، ۲۱۳ چوپړی)

" Comment mon teint serait-il frais? les soucis sont mon réte-ment et le chagrin ma nourriture. " (جيمز، ۱۸۸۸ زېږدی، ۲۳۰ چوپړی)

▲ ,, د بېلتانه په مدرسه کي
واړه او لوی د جدايي سبک وايينه،،

(جيمز، ۱۸۸۸ زېږدی، ۲۱۴ چوپړی)، (حبيب الله، ۱۳۵۶ لېږدی، چوپړی ۲۱۴ چوپړی)

" A l'école de la séparation, petits et grands répètent la leçon de l'isolement."

(جيمز، ۱۸۸۸ زېږدی، ۲۳۰ چوپړی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۸ .۲.۱۱ نیمکی (پام ، سروکه یا سروکی)

د دې له پاره زما څېړنه دا سپينې ته را اوباسي چې نیمکی لنډۍ، نیمکی ټپه، نیمکی ټیکی او نیمکی مصری (پام لنډۍ، پام ټپه، پام ټیکی او پام مصری یا سروکه لنډۍ، سروکه ټپه، سروکه ټیکی او سروکه مصری)، چې له څو سره لنډۍ، څو سره ټپې، څو سره (مخه) ټیکی او څو سره یا مخه مصری سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګېرني لري. لکه:

نیمکی د لنډۍ، ټپې، ټیکی او مصری له نیمې برخې څخه رغښت موندلی دی، یا به له پیلنی مسرې څخه پنځې شوې وي، یا به د پیلنی مسرې له دوېوو غبرګغونډلو څخه له پیلنی غبرګ غونډلې او یا یې له دوېیمې غبرګغونډلې څخه شوې وي، یا به د پیلنی بشپړې مسرې څخه شوې وي، ځینې وخت به همدا دوې وارې سر باري یا بېخباري او منځباري شوې وي، او یا به همدا د دوېوو ببلا ببلو مسرو په ورته مېچه شوې وي.

او یا به له پاینی مسرې څخه پنځې شوې وي، یا به د پاینی مسرې له دوېوو غبرګغونډلو څخه له پیلنی غبرګ غونډلې او یا یې له دوېیمې غبرګغونډلې څخه شوې وي، یا به د پاینی بشپړې مسرې څخه شوې وي، ځینې وخت به همدا دوې وارې سر باري یا بېخباري او منځباري شوې وي، او یا به همدا د دوېوو ببلا ببلو مسرو په ورته مېچه شوې وي، زما نظر یه داسې ده او همداسې کېږي.

په هغه وخت کې ورته پام کېږي چې د لنډۍ، ټپې، ټیکی او مصری له بشپړ حالت څخه بېلوالی پیدا کوي، دا چې وګړنې پیېلې تل وګړي پېژني او روغ پېژن یې په ذهن کې شتون لري، هر کله چې له پېژندلې حالت څخه و وځي لکه دوې مسرې، لوموړی یې ۹ او دوېیمه یې ۱۳ څخه پرته له غبرګغبرونو او پارنویکو چې کله د لنډۍ، ټپې، ټیکی او مصری په پیل ځینې وخت په منځ او ډېری وخت په پایل کې راځي، له دوی پرته له ځان څخه خرګندونه کوي؛ د پام لاندې راځي او پام باندې بلل کېږي، د وګړو ورته پام (Attention, Care, Heed, Watch) وي، موږ پام ته پام کوو، پام ته مو پام وي او پام پرې کوو او په پام یې پېژنو.

د دې له پاره دا یوه رښتین رښت دی چې غبرګغبرونه او پارونویکي چې د لنډۍ، ټپې، ټیکی او مصری سره ځینې وخت په ځینې مسرو کې راځي او ځینې وخت په ببلا ببلو کې راځي او ځینې وخت د هرې یوې سره یې سرباري کېږي یا پر له په سې له ټولو سره راځي چې ځینې یوه څپېزه، ځینې یې دوې څپېزه او ځینې یې درې څپېزه او ځینې یې څلور څپېزه وی (ویکي یا لغات)، غونډ، غونډله، نوم او ستاین وي، لکه:- یه کربانه! چې څلور څپېزه غونډله ده،

(c) ketabton.com: The Digital Library

یا هو! یوه څېړېزه غونډله ده او یا وی! (پارنویکی) یوه څپه لري چې کله ځای ځای او کله پر له په سې د هرې مسرې وړاندې (پیل، اول، سر) کې، منځ کې او یا په پایل (اخیر) کې راځي هغو ته بیا هم لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ وایو، چې له دغو څخه پرته نورې غونډلې او مسرې چې له لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ سره یوه ځای راځي، سرباري کېږي، بېخباري کېږي او پر له په سې د هرې یوې راځي ورته پام وایو.

د دې له پاره یا به یې د لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ وېشتلو، اچولو، وهلو او ویلو تسلسل کې خنډ، دمه، ودرېدوکه، بله لاره او بل لورۍ ته شوی وي. لکه په لرغونو وختونو کې به یې چې ځینې پښت لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ په اواز کې ویلې چې یوه درجن یا دولس دانې به پوره شوې، بیا به یې یوه بله لنډه پېیله وه یا کوم خبره، وینا او یا د پښتو په لرغوني پېیل مېچه څېړېزه خجېزه ټولواله (چې له څلورګونو څپو څخه به یې یا په هر څلور څپېز کې اوله څپه باندې زورنه وي، یا په هر څلور څپېز کې دوېیمې څپه باندې زورنه وي، یا په هر څلور څپېز کې درېیمې څپه باندې زورنه وي، یا په هر څلور څپېز کې څلورمې څپه باندې زورنه وي) په سته یوه پېیله به یې ویله بیا به بېرته په بل درځن د لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ پیل و کوه، او یا به یې په نېغه لاره ټولې ویلې، یوه درجن (Dozen, Douple)، دوې درجنه ان تر شل درجنو پورې ویلې.

چې ځینې وخت بیا په ساز کې پورتنۍ برخې د ساز اسبابو او بولل ته دا په لاس ګټنه ورکړله چې کله په کې ډول خپل فارموله او غوره حالت وړاندې کړه له یوه درځن ورسته، کله به رباب خپل فارموله او غوره حالت (کوزې او بره پردې) وړاندې کړه له یوه درځن ورسته، کله به ارمونې خپل فارموله (کوزې او بره پردې) او غوره حالت وړاندې کړه له یوه درځن ورسته، کله به تولۍ او ځینې وخت به یوې ګډې نغمې، سندرې، د موسیقۍ یوې پارچې، تش ساز، د دوی ټولو اسبابو په ګډه خپل وار، تېر کړه (ځینې وخت به یوې ګډې نغمې یا سندرې یا د موسیقۍ یوې پارچې یا تش ساز د دوی ټولو اسبابو غږ په ګډه خپل وار تېر کړه)، په دې سره به په ساز کې خوند هم لاسته راغی او سندرغاړي یا بولل به هم دمه وکړه او بل درجن ته به چمتو شو.

لکه څنګه چې راپرو شوی د زلمي هېوادمل، اسمعیل یون، دوست محمد دوست شنواري، مجاوير احمد زيار په واسطه له بيلا بيلو ډولونو، نومونو او له بېلابېلو یاد شویو سندرو سره د ,,لنډۍ،، بېلابېل سندريز اهنګونه یا طرزونه راپېژندلي، یا په سرچپه وینا، د لنډۍ یو په تړاو یې یوه لړ سروکي له بېلابېلو اهنګونو سره راښوولي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مانا دا چې د سروکیو اهنګونه د لنډۍیو له اهنګونو سره ګډ یا التباس کړي دي، خبرې یې د لنډۍیو د اهنګونو په تړاو دي، ځنې په نومېړلي ډول همدا لنډۍ په خپلواکه او ګوښې توګه د سیمو او ګړدودو له پلوه تر شنني لاندې نیولي او هله یې د ویلو راز، راز ,,ترنمي،، طرزونه راډلبندي کړي. ځکه له سروکیو سره د لنډۍیو په خپلواکو اهنګونو کې راوستلي، بلکې د سروکیو له خوا پرې پلې کړي.

زما څرګندول چې روڼوي کتنه داسې له دوی څخه په بېل توپیر رښتې ډلبندی د نیمکیو سپینې ته را او باسم. د دې له پاره چې د سروکي یوه شلخې پنځه، دیسي رغښت، بدل جوړښت، ټومبونه ګډوله، په زوره سر باري شوي اونګ د لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ ده. هر کله چې لرغوني او نوي پېیلن د لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ په پنځه (تخلیق) او منځه (هسته) کې نا توانه، سوېي بریالي، په زهني تسلسل په کمتون شوي، ترنګتوک د لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ ترې پاتې شوی، دابېځو، ویکیو، غونډ او غونډلو په ابدنه کې له خنډ سره مخ شوي، نو بیا یې هغه برخه پرې اېځې ده او پیېله یې نیمکۍ شوې ده، سروکي پېژن یې په دې بنه ورکړی دی، چې د لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ په سر، اول، پیل کې راولي، او سر بارري، بېخ باري یا تکراري یې له هرې لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ پسې راولي او په زوره نیمکۍ ته غړ جوړوي، یا یوې ګډې نغمې، سندرې، د موسیقۍ یوې پارچې، تش ساز، د غږونو ټولو اسبابو په ګډه خپل وار یا ترنګ جوړوي، ځکه له سروکیو سره د لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ په خپلواکو اهنګونو کې راځي او په سروکیو باندې پلی کېږي، بلکې د سروکیو له خوا پرې نه پلي کېږي. په بدله بنه یې ورته جوړ وو. په سوي پنځي بنه سرباري کېږي.

که شاعران، ترنمیان، سندربول، سندرغاړي، اوازیان، سازیان، نایڼ، هنرمندان یا ارکستران سروکي ته د غوره نغمې رغښت کوي، یا سندره جوړوي، یا موسیقي یوه پارچه تیاروي، خوړ غږ برابر وي، د پیل؛ د سر یوه کړی؛ بند؛ یا مسرې؛ یا دوې مسرې، دوبیمې کړی چې (استایي) ورته وایي ترې رغوي او پاتې نور بندونه، نورې کړی تر پایه، یا نورې مسرې چې پورتنۍ و رسره تړښتي کېږي یا بېخباري یا سر باري کېږي. پرې تره (انتره) وایې چې د استایي سترګې بلل کېږي، چې ډېر زیات ورته له منځي یا څرګند سکالو(دننه نی مسلې او موضع) له اړخه نږدې وي. نه جوړ وي. یا په لنډ پېرې بنه سندره له استایي رغول کېږي له انترې نه، خو دا یوه دیسي، شلخي سوېي پنځي اصل دی. اصلي، اوریجنل، پنځي، منځي ښکاروندی دا دی چې له انترې یې سندره رغښت کېږي. ځکه موږ یې په زوره سروکي ته جوړ وو، لورا لور، سکالو، سکالو یې ور ټمبو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوي مثاله به د لا پوهېدنې له پاره تاسو ته و وایم:

لومړی مثال:. د خورو لنډۍ‌یو، ټپو، ټیکۍ‌یو او مصرۍ‌یو ټاکل او په لاس راوړل که ډېرې هم دي (کره خوندي شوې ۲۱۹،۵۶۴.۰۰۰) خو بیا هم ګران دي، په ۱۰۰۰ دانو کې به د ځینو کسانو هېس خوښ رانه شي، چې لولې یې او د سروکي له سکالو، سر او سور سره برابرې وي، او که له کوم تن یې واورې که یوه دانه هم وي بیا یې ډېره خوښېږي.

په پلازمینه کې مې اورېدلي دي چې فرهاد دریا د باران د موسقۍ ډلې غږي ویلي و، له جګړو وړاندې مې د افغانستان په راډیو تلویزیون په کتابتون کې ما په ۵۸۰ پېنځه سوو او اتیا مصرو کې د بابولالې خار ناکرار کړم لېونی، وه!؛ په مین ګرانې پلو راټیټ کړه شین خالی. نیمکی له پاره دا مصری : ستا د کټ کټ خندا دې زار شم - لکه ماشین چې په بخمل وچلوینه. خوښه کړه، او دا ډېر دروند کار وو ورته. چې دلته نیمکی د مصری له دوبیمې مسرې سره په مصری مېچه برابر ده ۱۳ څپې لري، په دې توګه د غونډلې ببلا ببل مانیز (بیاني، امري، پوښتني) اواز لوړوالی سره نومېږي، خو د ه ایڅې ترنګتوک نه لري. د درنې یې (ی) ترنګتوک لري، چې له نو څخه یې د هوا راوتو کچه ورته ده، ورته بنه خوړ غږ لري چې ډېر نږدې دی سر، ه (ه) او ی ، دوې یمه مسره یې په دې له ظاهري بڼې پښېله (قافیه) واله مسره ګڼو خو اواز یا اهنګ یې سره برابر دی او پورته لوړې یا په لوړ دی، په څوړ نه دی. بل لورته که د هې ابېڅې پرته مسره ترګتوک ورکوي، نو درنې یې په ربښت کې ساتلی دی چې خپله غبرګغږ ابېڅې ده. دوې دانې مسرې دي، دوېیمه یې بیا یوه پارنویکی هم لري ده ,, وه!،، په بنه، چې یوه څپه ډېره وي د نیمکی دوېیمې مسرې. ۱۴ څپې کېږي، خو دا شتون لري، او په سکالو کې کومه باکه نه زوکړه کوي. شتون یې اړین دی، او همدا د مصرۍ‌یو یوه اړین او ربښت توک دی. چې په لاندې بنه سروکی ترې رغښت مومي او دا شکل ځان ته غوره کوي.

ستا د کټ کټ خندا دې زار شم
بابولالې خار ناکرار کړم لېونی
وه؛ په مین ګرانې پلو راټیټ کړه شین خالی
لکه ماشین چې په بخمل و چلوینه
بابولالې خار ناکرار کړم لېونی
وه؛ په مین ګرانې پلو راټیټ کړه شین خالی

(c) ketabton.com: The Digital Library

دویم مثال:. په ورته وخت کې د هېواد سرغندوی، تکړه، هښنده استاد، د افغانستان راډیو تلویزیون ښاګلي، نوموتي، خوږغږي او خوږ سندرغاړي پینده محمد منګل او د ده مېرمنې د هنر زده کوونکي اغلي ښاپیرۍ نغمې له پاره په ۹۰۰ ټپو کې یوه ټپه: زړه مې سوری باد کې لړېږي- غېشې د غم ترې تېر او بېر وتلي دینه،

د یاری وی اوو شاه لونګینه؛ یاری وی – او چاته مه وایه حالونه؛ یاری وی... نیمګی له پاره غوره کړې وه، هغه داسې ده.

تر ډېره پورې پېیلنې یا پیېلن روغ کوښښ کړی دی چې په سویې پنځې ډول یې یوه ټپه رغولې وی، خو په لومړۍ مسره کې یې توان نه دی رسېدلی، چې ۹ شي، او یا دوېیمه دیار لس شي، دواړه مسرې یې ۱۲ څپېزه شوي دي، که له ۱۳ څپېزې یې ترنکتوک لرې کړی دی یا ترې پاتې دی خو په ۱۲ سمه څپه یې زورنه راغلې او بل لوري ته په درنې ی اېښې هم پای شوي چې غبرګغږونه لري او له خولې څخه په یوه اوږده ساه له نو څخه را وځي. لکه د هې یا ﻫ بېځې ته ورته. او ترنکتوک یې برابر وي. له بل اړخه د ټپې لومړۍ مسرې ته ورته ده، چې یوه درې څپېزه د اندېښنې او درد اېرنتیا چغې، سورې نارې او اوازونه دي بلنویکي دي ,, یاری وی،، دواړه پایني ابېځې یا غبرګغږی ابېځی دی، چې ترنکتوک ساتي. او د هرې ټپې د مسرې سره سر باري کېږي او بیا د بېخباري بنه وار په وار ورسره تر پایه پالل کېږي. چې پام، نیمګی یا سروکی کوم یوه بیت (د کور دوې پټه لرونکي ور یې)، یوه کړی (دوې نیمې کړی)، یوه بند (دوې نیم بندی) پېیله نه دی چې په پښېلې بڼه دي وي، خو دوې مسرې لرونکې جوړ دی چې له ټپې څخه اونګ (مکس ډیزاین، ګډوله) شوی دی.

زړه مې سوری باد کې لړېږي
یاری وی اوو شاه لونګینه؛ یاری وی
غېشې د غم ترې تېر او بېر وتلي دینه
یاری وی اوو شاه لونګینه؛ یاری وی
او چاته مه وایه حالونه؛ یاری وی

د دې له پاره چې غوره په غورو کې و مومي او د هندارو، مجلسونو او نندارو په وړاندې د لیدونکو او اورېدونکو د تود هر کلي سبب شي، په لاسته راوړو باندې چې پېرودلې یې وي، پرې وخت یې تیر کړی وي،

(c) ketabton.com: The Digital Library

مصرف یې پرې شوی وي، نورو ته وړاندې کوي او خپله هم پرې هامیانې په لاسته راوړي. ځکه ډېر د پلورلو وړ دي له هر اړخه. په ۲۰۱۱ لېږدي کال مې د کابل شپه میرو اکاډمی پخلنځې رغوه، نو یوه هزاره سندر غاړی و د محمد دواود هزارګي په نوم، ویل یې زه د حیات ګردیزي شاګرد یم، په همدغو پښتو شعرونو لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ زه د شپه میرو په زړونو کې ځای کړی یم او په هر مجلس کې یوه وارې ځینې وخت څوواري وایم، او زه هم پرې په اکاډمی کې پایم.

۱۱.۲.۸. ۱ رښتې ډلبندۍ د نیمکۍ یو په لاندې بنه سپینې ته را او باسم.

۱. نیمکۍ لنډۍ ۲. نیمکۍ ټپه ۳. نیمکۍ ټیکۍ ۴. نیمکۍ مصرۍ (۱. پام لنډۍ ۲. پام ټپه ۳. پام ټیکۍ ۴. پام مصرۍ یا ۱. سروکه لنډۍ ۲. سروکه ټپه ۳. سروکه ټیکۍ ۴. سروکه مصرۍ).
وړیهسې لومړۍ ډله نیمکۍ لنډۍ (اې، بې، پې، تې، ټې، جې، چې، ځې، څې، خې، دې، ډې، رې، ړې، زې، ژې، ږې، سې، شې، ښې)، دوېیمه ډله نیمکۍ ټپه (اې، بې، پې، تې، ټې، جې، چې، ځې، څې،خې، دې، ډې ... ښې)، دریمه ډله نیمکۍ ټیکۍ (اې، بې، پې، تې، ټې، جې، چې، ځې، څې،خې، دې، ډې... ښې) او څلورمه ډله نیمکۍ مصرۍ په (اې، بې، پې، تې، ټې، جې، چې، ځې، څې،خې، دې، ډې، .. ښې) برخو وېشل شوي او هره یوه یې په خپل وار سره لرغونتوب او زړخت او د تېر عمر کچې مېچه لري.

۱۱.۲.۸. ۲ لومړۍ ډله نیمکۍ لنډۍ:.

اې ,, ا ،،:. د لیکوال شپېږ سره نیمکۍ لنډۍ دي چې سر لیک یې دی اوړی.

د سرخکان او تیرکړو له پلو ور واوړه

▲ ماته له لغمانه اوړی راوړه

▲ هغه چې تولونه درنه وي

▲ ماته له لغمانه اوړی راوړه

له رنګه سره وي چې همېش مې په تن وینه

▲ ماته له لغمانه اوړی راوړه

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوړی د هر مهلت ښایسته وي
ماته له لغمانه اوړی راوړه
دا لغمانی اوړی مي ډېره ښه ایسینه
ماته له لغمانه اوړی راوړه
د سرخکان او تیرکړو له پلو ور واوړه
ماته له لغمانه اوړی راوړه

هغه چي جوړه په مشکنو
ماته له لغمانه اوړی راوړه
هغه له څڼو سره لا مزه کوینه
ماته له لغمانه اوړی راوړه
د سرخکان او تیرکړو له پلو ور واوړه
ماته له لغمانه اوړی راوړه

ما ستا د څنډو غاړه و کړه
ماته له لغمانه اوړی راوړه
فردوسه! ژر به دي پر تن باندي کومه
ماته له لغمانه اوړی راوړه
د سرخکان او تیرکړو له پلو ور واوړه
ماته له لغمانه اوړی راوړه

د فراه وطن ولسوالی، اوړی د زمري میاشت ۱۰، ۲۰۰۶ زېږدی، ورسته له وخته ۳ بجې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳ .۸.۲.۱۱ د نیمکۍ لنډۍ (پام لنډۍ، سروکه لنډۍ) تعریف (څرګندونه، د دوی د یوه توري یا سکالو تشریح کول)

د وی یا ویکي له پامه نیمکۍ لنډۍ (پام لنډۍ، سروکه لنډۍ) هغې یوه سرې او دوې سرې پیلې ته واېي چې د یوه سرې او دوې سرې لټکې سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګېرنې، څرنګوالی او څرګندوالی لري. او په اصطلاح کې هغه وګړنې، پیاوړې، غښتلې، هېښونکې، سندریزه، خوږه، ګڼلې، منلې، له اند، پند، احساس او تخیل ډکه پېیله ده چې زموږ لرغونو پښتنو نیکونو او نیاګانو د پښتو ژبې د ابېځو ,, ښ، ډ، ړ، ڼ، ې او ... ،، څخه وراندې زده، پېژندلې او د پښتو ژبې له زوکړې له پیدایښت سره جوښت یې جوت کړې دي له لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ ورسته. پښت یې هم کولی شي چې لرلید (راتلونکې بڼې) یې پرته له ادبي بیرغي کولو (فلکیاریزم، د بل چا افکار او لیکنې په خپل نوم تېرول، Plagiarism) کښلی شي.

د کوشنۍ نیمکۍ لنډۍ د مسرو شمېر یې ۲، د څپو شمېر یې ۳۱ له دفتنګونو او پارنوییکیو پرته دی. (دفتنګونه , الیده ، اضافه، سرباري او اوسترباري، غونډلې یا کلمې دي چې سندره , اهنګ؛ ترنګتوک؛، یې لا خوږ وي، په بله مانا دیفتنګونه , غبرګغړونه یا واکه مرکب ، هغه اوازو ته وایي چې د خپلواک او نیمواک په ملګرتیا منځ ته راځي او لکه یوستووی اواز یوه وار پتلیز له خولې راوځي د یوه غبرګغږ لومړی ټوک یوه خپلواک او دوییم ټوک یې یوه نیم واک اواز وي، کله زورکې واله یې یا نرمه ,,ی،، او زرکۍ واله یې یا درنه یې ,,ی ،، او داسې نور. دیفتنګونه ,غبرګغړونه، ناتړوییکي، تړوییکي، سترېل، اوسترېل، پارنوییکي، بلنوییکي، اندېښنې، هیبجاني چغې، لکه: الله وی!، وی، او، نو وی!!، جان، ځانه!، خانه!، اشنا، شیرینه، ګرانه، یا الله، یه، وا!، وای!، وه!، وه الله، ای!، وه الله وی!!، وا وی، وای وای،. نو، الله، او، کنه، ګرانه!، یه کربانه!، یه پښتیانه!، یه ځلمیه!، هه بچیه!، یه کربانه!، ای الکه! وروره! ، بخته میره!، اخلا وه! دغه راز هو، نه، ښه، څنګه، ولې...)، نوموړي ټول د نیمکۍ لنډۍ توکي دي، چې کله د هرې مسرې پیل کې، کله منځ او ډېری وخت په پای کې ویل کېږي او د څپو په شمېر کې ډېر والی راولي.

د پښېلې کلمې یا غونډلې لرې لري. خو تکراري لړونه ډېر لري، خو ډېری وخت د لومړۍ او دوییمې مسرې په پای کې ترنګتوکه غونډله لري، چې دوی ټول ترنګتوک بشپړوي. هره نیمکۍ لنډۍ باید د ه (زموږ خپله ,, ه، ـه یا هې ،، چې ورته وره ه، روغه ه، کوشنۍ ه، لنډه ه، دوې سترګې ه ,ه، دوې سترګې والا ه، یا عینکو والا، عصري او ځانښودې، ,ه، وایو) چې د پښتو ژبې ،ټهویشتم, ګڼه ابېځې ده. په واول یا غږن اواز پای ته رسېدلې وي، نیمکۍ لنډۍ د پښتو ژبې د فونولوژیکي (غږیز) جوړښت تابع ده او د هغې پر بنسټ جوړېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

او دوېیمه مسره یې ۹ څپې وي له دفتنګونو پرته. د هرې نیمکۍ لنډۍ، د لومړۍ مسرې څلورمه، اتمه څپه او دوې لسمه او دوېیمې مسرې څلورمه او اتمه څپه، باندې زورنه وي، ځینې وخت دواړه غبرګغونډلې لومړۍ او دوېیمې مسرې دیارلس، دیارلس څپې وي، ځینې وخت نهه، نهه څپې وي، ځینې وخت، یوه غونډ، او یوه غونډله وي، چې څلور څپې، اته څپې، دوې لس څپې، شپاړس څپې او شل څپې پېیله وي او لږ وخت په کې کومه څپه باندې زورنه نه احساسېږي د غبرلوړوالي او ټیټ والي په بڼه ویل کېږي.

له سیمه ییزو غږو سره هم څپه په خپل څه رنګوالي نه پاتې کېږي او په ځنې سیمه کې بېلوالی لري. په بله وینا نیمکۍ لنډۍ مېچه د څپیزه او خجیزه ټولوالي سره سره پر یوه نازورنه څپه یا یوې خوږ غږې یا ترنمې څپه پای ته رسي. مانا دا چې د دغې وروستۍ دیارلسمې او دوېوېشتمې څپې خوږغږي د نیمکۍ لنډۍ مېچه د څپیزه او خجیزه ټولوالې ترڅنګه د نیمکۍ لنډۍ یوه بل رغنده ټوک ګڼل کېږي او نه شتون یې رغښت له پوښتنې سره مخامخوي؛ د پېیلې په توګه یې یوه څپه کمېږي او له موسقي پلوه خوږ غږ له لاسه ورکوي. دغه پایني ټوکون په یوه پېر کې له دغو درېواړو څپو څخه هره یوه د ور مخکې دیارلسمې او دوېوېشتمې زورنې څپې له یوه څه اغېز سره نیمکۍ لنډۍ ته یوه خوږغږي وربښي او پر همدې لاسوند له هرو درو څخه وریته هره یوه څپه هم ایوفوني (euphony) بلل کېږي چې پښتو انډول یې ترنګتوک یا ترنمي توک کې دی شي. غوره سته د ترنګتوک په پاینۍ مسره کې دی چې نومړې مسره د نیمکۍ رغښت پنځه کوي، د ۱. نیمکۍ لنډۍ ۲. نیمکۍ ټپه ۳. نیمکۍ ټیکۍ ۴. نیمکۍ مصرۍ (۱. پام لنډۍ ۲. پام ټپه ۳. پام ټیکۍ ۴. پام مصرۍ یا ۱. سروکه لنډۍ ۲. سروکه ټپه ۳. سروکه ټیکۍ ۴. سروکه مصرۍ) غوره توک او منځې راځي، وار په وار سرباري، منځباري، بېخباري (تکراري، مکرر) ډول له لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ سره ترښځې لږ کېږي.

په ټوله کې غوره نیمکۍ (پام، سروکه) هغه دي چې د لنډۍ، ټپې، ټېکۍ او مصرۍ، له هرې یوې مسرې سره ورته لړونه، پښیلې، ځانګړې ځانګړنې، بېلونکي نخښې، سرباري اهنګینه پاینۍ څپې و لري، د دیفتنګونه او پارنویکي سره، خو له ایزې، انګۍ، لنډکۍ، بګټۍ، کبسۍ (شبې)، پاړکۍ، کاکړۍ، نارې، بدلې، لوبې، سندرې، چاربېتۍ، سپینۍ (ازادې پېیلې)، کبسه ګۍ، د اتڼ غبرګۍ، درې څپېزۍ، څلور څپېزۍ، پېنځه څپېزۍ، شپږ څپېزۍ، اووه څپېزۍ، اته څپېزۍ، نهه څپېزۍ، لس څپېزۍ، هایکوېۍ، مونډۍ (سر پرېکړۍ)، انځورګۍ، کېنتوزۍ (سانتۍ)، نامانېزۍ، زخۍ، بې تولۍ، تولونجۍ، نا پښیلېزۍ، ناپېیلۍ او سلسلۍ،

(c) ketabton.com: The Digital Library

دې ټولو پېیلو سره د سکالو (موضوع، مسلې، دننه نی برخې،Dialogue) له ستې بېلوالی و لرې، د دې له پاره چې دا ټول په ډېری بنه له درې مسرو څخه رغښت موندلی دی او زوکړه شوې، ان له ساده درې غونډله ایزه وینا او یادونې سره. نوموړو ټولو ته پام وي، پرې برلاسې وي، رټ بېلوالی یا ګرندی فرق یې و کولی شي، ورته ګټلې وي او د ټولو زهنې پرتلنه په رپ سوب کې ټول پښتون پښت کولی وشي.

خو نیمکی لنډی چې درې سره لري ۳۱ څپېزې وي او که په اوږدې مسرې باندې شي بیا نو ۳۵ څپېزې وي، څلور سره نیمکی لنډی ۴۴ څپېزې وي، پېنځه سره نیمکی لنډی ۵۳ څپېزې وي او که په اوږدې مسرې باندې شي بیا نو ۵۷ څپېزې وي، شپږ سره نیمکی لنډی ۶۲ څپېزې وي، اووه سرې نیمکی لنډی ۷۱ څپېزې او که په اوږدې مسرې باندې شي بیا نو ۷۵ څپېزې وي، اته سره نیمکی لنډی ۸۴ څپېزې وي، او نهه سرې نیمکی لنډی یې ۹۳ څپېزې وي او که په اوږدې مسرې باندې شي بیا نو ۹۷ څپېزې وي (۴ څپې ډېرېږي او که کوشنی مسرې باندې شي بیا ۴ څپې ترې کمېږي) او لس سره نیمکی لنډی ۱۰۶ څپېزې وي. چې تر ټولو غوره یې څلور سره نیمکی لنډی ۴۴ څپېزې رانښلولې لړی لري او دولس دانې و ویل شي خوند رنګ او د نوي وخت او هندارو په ښکاروندو په ستېه ولاړ راځي، ډېرې ښې یې اته سره نیمکی لنډی ۸۴ څپېزې وي چې اووه دانې و ویل شي، ښې به بیا درې سرې نیمکی لنډی دې دولس دانې یا شپاړس و ویل شي، لږې ښې بیا لس سره نیمکی لنډی یا لسیزونې نیمکی لنډی دي چې پېنځه دانې و ویل شي ښې راځي، دا بیا له څلورو دانو شپږ سره نیمکی لنډی سره خوا په خوا ځای نیسي. د لیکوال (زما) نیمکی لنډی څپیزه (څپه، سېلاب، هجا ,, سیلیبل Syllable،، د ابېڅو شمېرلو) - خجیزه (زورنه، خج، اکسنټ ,, لفظ، د موسیقي نوټ: د خج نښه: د تورې په سرنښه , چې د تلفظ د جګوالي او ټیټوالي زور، او ږدوالی، کیفیت ښيي،: ټینګه , لهجه ،: تاکید: بیلوونکی نښه: د وینا , ځانګړی، خاص او بېل ، ډول. :Accent, Morphemel ،،) جوړښت په دې ډول دی:

٤ .۸.۲.۱۱ د نیمکی لنډی څپیزې او زورنې

U-UUUU-UUUU

U-UUUU-UUUU

U-UUUU-UUUU-UUUU

U-UUUU-UUUU

U-UUUU-UUUU-UUUU

U-UUUU-UUUU

(c) ketabton.com: The Digital Library

هه - غه - چې - تو + لو - نه - دره - نه + وي
ما - ته - له - لغ + ما - نه - اوړی - را + وړه

له - رنګ - ګه - سره + وي - چې - هه - مېش + مې - په - تن - وي + نه
ما - ته - له - لغ + ما - نه - اوړی - را + وړه

د - سر - خه - کان + او - تیر - ګا - ړو + له - پلو - ور - وا + وړه

ما - ته - له - لغ + ما - نه - اوړی - را + وړه

۱. ۲- ۳- ۴- ۵- ۶- ۷- ۸- ۹

۱۰. ۱۱. ۱۲- ۱۳. ۱۴- ۱۵. ۱۶. ۱۷. ۱۸

۱۹. ۲۰. ۲۱- ۲۲. ۲۳- ۲۴- ۲۵- ۲۶- ۲۷- ۲۸- ۲۹- ۳۰- ۳۱

۳۲. ۳۳. ۳۴- ۳۵. ۳۶- ۳۷. ۳۸. ۳۹. ۴۰

۴۱. ۴۲. ۴۳- ۴۴. ۴۵- ۴۶- ۴۷- ۴۸- ۴۹- ۵۰- ۵۱- ۵۲- ۵۳

۵۴. ۵۵. ۵۶- ۵۷. ۵۸- ۵۹. ۶۰. ۶۱. ۶۲

۱۱.۲.۸.۴. ۱ د نیمکی لنډی ځمککچپوهنې (هندسې) رغښت

ځمککچپوهنې (هندسې) رغښت یې داسې دی:

الف.

______

______

____

______

____

______

ب. ______ ______ ____________ ______ ____________ ______

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲.۱۱.۲.۸.۴. ۲ د دې نیمکی لنډی سپړنه

د دې نیمکی لنډی سپړنه

لومړی مسره ۰+ ۹+ ۰ = ۹ څپې ده چې ،، دفتنګونه او پارنویکي نه لري.
دوېیمه مسره ۰+۹+ ۰ = ۹ څپې ده چې ،، دفتنګونه او پارنویکي نه لري.
درېیمه مسره ۰+۱۳+ ۰ = ۱۳ څپې ده چې ،، دفتنګونه او پارنویکي نه لري.
څلورمه مسره ۰+۹+ ۰ = ۹ څپې ده چې ،، دفتنګونه او پارنویکي نه لري.
پینځمه مسره ۰+۱۳+ ۰ = ۱۳ څپې ده چې ،، دفتنګونه او پارنویکي نه لري.
شپږمه مسره ۰+۹+ ۰ = ۹ څپې ده چې ،، دفتنګونه او پارنویکي نه لري.

دلته ټوله نیمکی لنډی ۶۲ څپې ده، دا پنځې شپږ سره نیمکی لنډی پارنویکي او غبرګ غږونه نه لري، که در لودلی نو د څپې په ګڼه ډېروالی راتله او ولس کې دغبرګغږونه او پارنویکي... . لرغن دود دی او د نیمکی لنډی برخه ده.

۱. لومړی مسره
۲. دوېیمه مسره
۳. درېیمه مسره
٤. څلورمه مسره
٥. پینځمه مسره
٦. شپږمه مسره
۷. ۱. ۲. ۳. ٤. ٥. او ٦. یوه نیمکی لنډی ده
۸. د اوازتیوالی او لوړوالی خطونه،اهنګ؛ ترنګتوک؛
۹. زورنه (خجنه) **بولډ**
۱۰. دفتنګونه نه لري.
۱۱. تت اسماني رنګ یې د رنګ ښکاروندی دی.
۱۲. ښځو ته منسوبې (اړوند)
۱۳. څپې(سیلابونه)
۱. مسره ۹ څپې ده
۲. مسره ۹ څپې ده
۳. مسره ۱۳ څپې ده
٤. مسره ۹ څپې ده
٥. مسره ۱۳ څپې ده
٦. مسره ۹ څپې ده

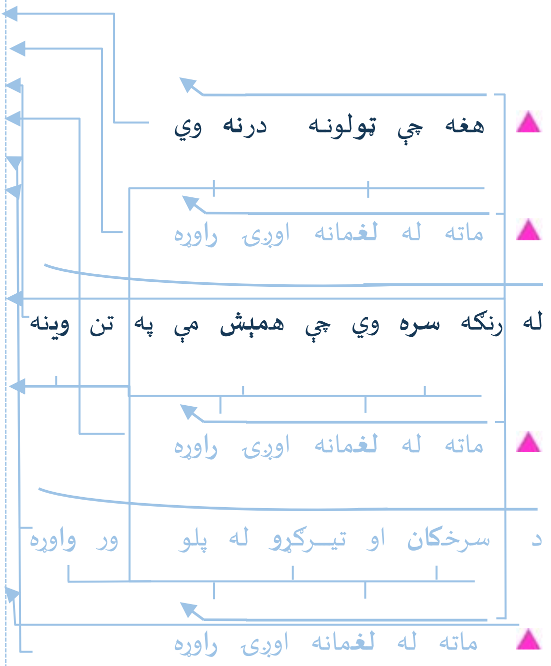

د ټاټوبي سرغندوی هېښنده سندرغاړی باچا خان لغماني ویلې.
وخت: (شیبه، غوټه: مهال: دموسیقي شیبه: پرټاکلي وخت).
.: ۳٦:٥۹:۰۰:۰۰ (رپ: ثانیې: دقیقې: ساعت) په وخت کې ویلي ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵ .۸.۲.۱۱ لومړی ډله نیمګی لنډۍ : اي ,, ا ،،.:. د لیکوال ,زما، څرګندول چې روڼوي کتنه داسې. د لیکول نیمګی لنډۍ (پام لنډۍ، سروکه لنډۍ) په لاندې بڼه لوری موړ ته په لاس راکوي لکه:

۱. نیمګی لنډۍ له لنډۍ څخه رغښت مومي، نیمګی ټپه له ټپې څخه او نیمګی ټیکی له ټیکی څخه او نیمګی مصری له مصری څخه.

۲. نیمګی لنډۍ د لنډۍ پیلنۍ او پاینۍ مسرې کاپي، ورته بڼه، ورته ډول، پرمختګ شوی روغ تکرارېدلی کوښښ دی، نیمګی ټپه د ټپې پیلنۍ او پاینۍ مسرې کاپي، هم بڼه، هم ډول پرمختګ شوی روغ تکرارېدلی کوښښ دی، نیمګی ټیکی د ټیکی پیلنۍ او پاینۍ مسرې کاپي، ورته بڼه، ورته ډول، پرمختګ شوی روغ تکرارېدلی کوښښ دی او نیمګی مصری د مصری پیلنۍ او پاینۍ مسرې کاپي، ورته بڼه، ورته ډول، پرمختګ شوی روغ تکرارېدلی کوښښ دی.

۳. تر ټول سرغندوي بڼه د نیمګۍ یو موړ ته په پوخ کې کوي چې شپږ سره لري.

۴. څومره والی د نیمګۍ یو موړ ته په پوخ کې کوي چې څلور دانې دي او هر یوه یې شپږ مسرې لري.

۵. ځینې زورنې یې لږه زورنه لري، ځینې یوه څه زیات، خو ټولیز پایخج یا پاینۍ زورنه یې ترټولو پیاوړې راغلې او د مخنۍ یو غونډلو ښلابېل اهنګونه د هماغې وروستۍ غونډلې تر سیوري لاندې کمزوري پاتې شوي. دا نو یوازې په ساز او اواز کې څېرمه اهنګونه جوتوالی (برجسته والی) مومي او له ژبنې ډګره نور راوځي.

۶. د نیمګی پیلې پېنځګونې رغنده ټوکونه لکه: ژبه، تول، واند (خیال)، اند (فکر) او ولوله (احساس، عاطفه) په کې په نیمګی، پام او سروکه بڼه شتون لري.

۷. نیمګی لنډۍ مېچه د څپېزه او خجیزه ټولوالې (Syllabic and Tonic Measurement System) یوه بڼه او لاړښوده مخبېلګه ده، له ژبنې پلوه لږ تر لږه شپږ یا زیاتې غونډلې را اخستې،

(c) ketabton.com: The Digital Library

خو هم يې ځپې له ټاکلي شمېر نه‌ه؛ نه‌ه؛ او ديارلسو څخه ټېرى نه دى کړى او هم يې زورنې له ټاکلي شمېر څلورو څخه ټېرى نه دى کړى له دغو توکو پرته.

ديفتنګونه ,غبرګغږونه، ناټرويبکي، ټرويبکي، ستربل، اوستربل، پارنويبکي، بلنويبکي، انديښني، هيبجاني چغې، لکه: الله وی!، وی، او، نو وی!!، جان، ځانه!، خانه!، اشنا، شيرينه، ګرانه، يا الله، يه، وا!، وای!، وه!، وه الله، ای!، وه الله وی!!، وا وی، وای وای،. نو، الله، او، ګرانه!، يه کربانه!، يه پښتيانه!، يه ځلميه!، هه بچيه!، يه که ځاره!، ای الکه! وروره!، بخته ميره! دغه راز هو، نه، ښه، څنګه، ولې...)، نومړي ټول د نيمکی لنډۍ توکي دي، چې کله د هرې مسرې پيل کې، کله منځ او ډېرى وخت په پای کې ويل کېږي او د ځپو په شمېر کې ډېروالى راولي.

د رنګونو ښکاروندی يې تت اسماني دی (Color model: RGB, Red:۱۵۷, Green: ۱۹۵, Blue:۲۳۰) دی. ۸.۱۰ د پښتو پېيلو د رنګونو لښتيليک (جدول) ۱.۲.۱ پېنځه څلوېښتو پښتو شعرونو او يو سلو شپېته بېلا بېلو نورو پښتو شعرو رنګونو ښکاروندی (د رنګونو کوډ)، ۱۳۹۵ لېږديز لمريز کال په سته ۳۲ ګڼه دی.

۸. د نيمکی پنځه له هغې لنډۍ، ټپې، ټيکۍ، او مصرۍ کېږي چې منځه (هسته) وي، چې ځانګړې ځانګړنې يې لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او يا مصرۍ ته ورته وي، د نيمکی نومړې منځه موږ په خپل رنګ يې چې د نيمکی رنګونو ښکاروندی يې تت اسماني دی، په تت اسماني يې ښکو او چې سرباري، يا بېخباري يا تکراري مسرې يې هم تت اسماني رنګ لري، د دې له پاره تر ډېره پورې دا سرک موږ ته په لاس راکوي چې د نيمکی پنځې منځه وي. او ګډولې بنه يا اونګ بنه جوړه کړې مسرې هغه رنګ لري چې يا لنډۍ ته منسوبې وي، يا ټپې ته منسوبې وي، يا ټيکۍ ته منسوبې وي او يا مصرۍ ته منسوبې وي نو د همغو منسوبو شويو رنګ باندې پاتې کېږي، له دې څخه يې د پنځ نوم هم اخستل کېږي چې دا نيمکی؛ نيمکی لنډۍ ده، که نيمکی ټپه ده، که نيمکی ټيکۍ ده او که نيمکی مصرۍ ده. له دې سره سم دا نيمکی لنډۍ ده.

۹. د نيمکی لنډۍ پېيلن ليکوال صفی الله فردوس خان ټولې په ګډولې بنه يا اونګ بنه جوړې

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړې (مصنوعي: دیسي، شلخي، ګډول، ترکیبي، یوه ځای کول: فیصله کول: جوړول: صرف نظرکول ,, د جرم د مجازاتو څخه،، : موافقي ته رسېدل. ګډ، د دوو یا ډېرو اجزاوو څخه جوړشوی. انګړ، غولی، احاطه شوی ځاي ، جارګی، چمبړ: مرکب) یا (,Mixdesign Synthetic or compound) کېنلې دي، هره یوه نوې ګډوله رغولې چې د نوې لنډۍ سکالو ځانګړنې او نخښې او بېلوالی یې ځانته غوره کړی دی، او هره یوه مسره یې په لیکه کړې یا په لیکه برابرول (Alignment) شوې، او د سکالو تسلسل (Continuity, Succession) سره لري، له لنډۍ یې څرګندېږي چې له نورو لرغونو پښتني وګړني پېیلو څخه روغې ګډوله شوې نه ده.

دا به داسې ښکارېږي چې پنځي , طبیعي، ده او مصنوعي, دیسي او شلخي، نه ده.

۱۰. د دې نیمګې لنډۍ پېیلن د پښتو لېوال دی، ځېګ تن دی، د لغمان یوه ښه نیک نومه وګړی دی چې ډېرې شعرونه یې په پښتو ادب پنځي , طبیعي، او یوه دمي پوښلې دي. د زهن د نیمګې لنډۍ زېږنده یې له مېنې سره لوړه لېوالتیا، د مېنې وټېزه ارشه درشه، د ټاټوبي لاسي پیداوارو او دودیز زېرمو بډاینه او پښتونواله پاتې شونې پرېږ دي. بل لورې ته دا د دې له پاره نه بوږوم چې ځانمني ستاین شي، په ټوله کې د دې له پاره ده چې د نورو پېیلنو د پېیلو له پاره ترې په لرلید کتنې واخستل شي.

۱۱. د دې نیمګې لنډۍ د زوکړې موده لکه څنګه چې زه وایم داسې ده: د اینجینېرۍ زده کړیال وم او د اینجینېر دنده مې درلوده. د تخنیکي مرستیال په بڼه د نوې مخابرې او غوړکي ټولواله مو په ټول ټاټوبي کې د لومړي ځل له پاره نړیوال د غوړکي نوې ټولواله یا جي ایس ایم رغوله، ۱۶ کڅېزه اینجینېري او تخنکي ماهرینو مشري را پر غاړه وه، په دې وخت کې زه ۲۱ کلن وم څکه چې په ۱۹۸۶ زېږدي کې د مارچ په لسمه په پښتنه کورنۍ کې زوکړه شوی وم، زما ډېرۍ شاعري له شلو کلو څخه په ټېټ عمر کې شوې چې ۱۹۹۷ زېږدي څخه تر ۲۰۰۶ زېږدي پورې مې په کې د پنځي پېیلن په بڼه مزل وهلی دی، پېیلې یې زما په لیکې خلېر کې د ددو دود کې شتون لري.

د فراه ولایت وطن ولسوالۍ کې مې په اوړی فصل کې د زمرې میاشت ورسته له وخته ۳ بجې

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ۲۰۰۶ زېږدي کې کښلی دی. ليکنی او کتابچه را سره نه وو، په ناساپي بڼه يا يودمي مې داسې پېيلې له خولې را وتلې چې ورځ يې راته په ياد کې نه ده پاتې. دا ده همغه چارپېريال او هواويچې د تاثير پنځې زېږنده ده. د دې نيمکۍ لنډۍ له پاره کره بورږوم چې همدا يې د پنځې (تخليق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.

۱۲. د دې نيمکۍ لنډۍ د وخت موده چې باچاخان لغماني په کاستوري سور کې ويلې ده.
وخت : (وخت ټاکل، نېټه ايښودل: پر سور برابرول: وخت اندازه کول وخت، دوران، نېټه: ټيك وخت، ټايم، وخت، بيدو، موده، موکع: دم، وار، ځل: ګړۍ، ساعت، شېبه، غوټه: مهال: د موسيکي شېبه: پر وخت، پر ټاکلي وخت). :. ۰۰:۰۳:۳۰:۰۰ (ربه: ثانيې: دکيکې: ساعته) په وخت کې ويلي ده.

۱۳. د ژور پام کونکي په بڼه، زه د ليک دود نخښې لکه: د نيمکۍ لنډۍ، نيمکۍ ټپې، نيمکۍ ټيکۍ او نيمکۍ مصرۍ په هره مسره کې د چپه پېښ ,, ،: Comma کامه، دغه (،) نښه چې جملې او کلمې سره بېلوې، ويرګول. ،،؛ ندايه ,, Exclamation! : چيغه، کريږه، د تعجب نه ډکه چيغه. که !! شي دوې برابره او که درې !!! شي درې برابره لوړه چيغه ،،؛ پوښتنې نخښه ,, ؟ Question Mark: تپوس نخښه: پلټنه يا اعتراض نخښه: شك نخښه: پيشنهاد نخښه: پوښتل نخښه، تپوس کول نخښه: شك کول نخښه: مناقشه کول نخښه، غوښتنې نخښه، وړانديز نخښه. ،،؛ انډره ,, (:) colon: شارحې نخښه، د لويې کولمې يوه برخه. ،،؛ ټکی لړونکې کامه ,, (؛)Semicolon : بېلوونکې نخښه، هغه نخښه چې د جملې فقرې سره جلاکوي. ،،؛ شمېره ,, (#) Number: ګڼه، عدد، ګڼ (= حساب)،،؛ را اخستنه ,, (,, ،،) Right left double quotation mark : را اخستنه، نقل، اقتباس. ،،؛ دوې لينډی ,, () : Superscipt right left parenthesis د پاسه ليکل، لکه د نامه، ادرس يا نور، اځوک، معترضه جمله، دوه لينډی، قوسونه. ،،؛ د اتصال ,, - hyphen minus: ګډکېدو نخښه، يوه ځای کېدو نخښه. ،، او ټکی ,, . full stop: پنډول، پرېړول. ډك، بشپړ، مفصل. اکثر حد، اعظمي حد. په بشپړه توګه. ،، کارونه اړينه بولم او په خپل ليکي کې کښم چې د سرليک، غبرګغونډلو، پارنويکو، د هرې مسرې ښکاره کېدل څرګند کړي او بېلوالی يې سپينې ته راوباسي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۱. ۲. ۸. ٦ دوېیمه ډله نیمګی ټپه:

د دي له پاره زما څېړنه دا سپیني ته را اوباسی چې زه خپل د ژبې یوه څو سره پېیله د څو سره نیمګی ټپه نوم باندې نوموم، چې دې پښتو څو سرې پېیلې له څو سره ټپ یا څو سره زخم یا څو زخمه یا څو ټپه، څو سره نیمګی ټپه، درې سره ټپ له درې سره نیمګی ټپې سره، څلور سره ټپ له څلور سره نیمګی ټپې سره، پېنځه سره ټپ له پېنځه سره نیمګی ټپې سره، شپږ سره ټپ له شپږ سره نیمګی ټپې سره، اووه سره ټپ له اووه سره نیمګی ټپې سره، اته سره ټپ له اته سره نیمګی ټپې سره، نهه سره ټپ له نهه سره نیمګی ټپې سره او لس سره ټپ له لس سره نیمګی ټپې سره... . ډېرې ورته ځانګړې ځانګېړنې لرې. لکه:

۱ :- درد پیدا کوي، ۲:- د انسان په تن کې چې درد وي، نو بیا سم د کار نه وي، ۳:- خوښې له منځه وړي، ۴:- خفګان ډېره وي، ۵:- په هېڅ څه پام نه راوړي، ۶:- انسان په دردونو اړوي، ۷:- تاثیر یې د انسان په زړه ټپ جوړه وي، ۸:- پټ زخمونه د انسان په وجود کې جوړوي چې یوازې احساس یې کېږي، خو لیدل کېږي نه، ۹:- بې واکه کړنې په انسان کوي، بېواکه خوشحالي خړګندوي چک چک کوي، ۱۰:- تاثیر یې د انسان رنګ پرک زېړ اړوي، ۱۱:- غم ډېر وي، ۱۲:- د انسان سپېنې تختوې، ۱۳:- ولس پرې خبرېږي، رسوایي کوي، ۱۵:- کړو زیاتوي، ۱۶:- د ټپ باندنی برخه کوشنی وي او د ټپ دننی برخې رېښه اوږده وي، ۱۷:- انسان رنځور وي، ۱۶. له ټپې یې کچه کمه ده، ۱۸:- د یوه ټپ څخه یې د درد زورنه لړه وي ځکه چې یوه ټپ په روغ بدن کې ډېر پیدا کېږي، ډېر او څو ټپونه په تن کې لږ پیدا کېږي، ۱۹:- نیمګی (پام، سروکی) ټپ ځان ټپه وي، ۲۰. لړې دې خو شتون لري. ۲۱. د دروغو ټپ په هندارو کې د پردو له پاره جوړېږي او په زوره په تن پورې ټپول کېږي.

تاسو ته دا همداسې پرېږدم او په همدې بنه یې پوښ کې کوم.

هرې نیمګی لنډۍ، نیمګی ټیکۍ او نیمګی مصرۍ چې دغه پورته ځانګېړنې و درلودلې نو هغو ته نیمګی ټپه وایي. تاسو نیمګی لنډۍ، نیمګی ټپۍ، نیمګی ټیکۍ او نیمګی مصرۍ ته ښه غوږ و نیسئ !! پام ورته و کړئ! نو بیا یې پېژنی چې دا نیمګی ټپې دي چې د څو سره ټپ ځانګېړنې (خصوصیات) لري. نیمګی لنډۍ، نیمګی ټیکۍ او نیمګی مصرۍ دا پورته ۲۱ ځانګېړنې نه لری او نیمګی لنډۍ، نیمګی ټیکۍ او نیمګی مصرۍ نه دي، بېلوالی یې پرهمدې کې دی.

د دې د بېلولو له پاره زه (لیکوال) یوه بېلګه تاسو ته له خپلې پېیلې څخه په لاندې بنه کښم. روڼ بوږم چې داسې مې و کښل د نیمګی ټپې له پاره، کټ مټ یې همدا فلسفي اړخ وندی دی، پنځه (تخلیق، رغښت، جوړولو) منځه (هسته) یې نیمګی ټپې پېیلې له سکالو څخه

(c) ketabton.com: The Digital Library

همدا دی. هندسې او ښکاره بڼه یې له نیمکی لنډی، نیمکی ټیکی او نیمکی مصری سره ورته ده. زه نیمکی ټپ، نیمکی ټپه له یوه بڼه پېیلې سره تشبع کوم چې ورته نیمکی ټپه وایي او ټولې ځنګېړنې یې سره ورته دي.

۷ .۸ .۲ .۱۱ د نیمکی ټپه (پام ټپه، سروکه ټپه) تعریف (څرګندونه، ښکارونه، د دوی د یوه توري یا سکالو تشریح کول)

د وی یا ویکیي له پامه نیمکی ټپې هغې خو سرې پېیلې ته وایي چې څو ټپو سره دېرې ورته ځانګړې ځانګېړنې، څرنګوالی او څرګندوالی لري.
او په اصطلاح کې هغه وګړنی، پیاوړې، غښتلې، هېښونکې، سندریزه، خوږه، ګڼلې، منلې، له اند، پند، احساس او تخیل ډکه پرله پسې توبه (تکراري، بیابیا کولې، واروار تړلې، ګرداني) پېیله ده چې زموږ لرغونو پښتنو نیکونو او نیاګانو د پښتو ژبې د ابېڅو ,, ښ، ډ، ړ، ڼ، ی او ... ،، شخه وړاندې زده، پېژندلې او د پښتو ژبې له زوکړې له پیدایښت سره جوښت یې جوت کړې دي؛ له لنډی، ټپه، ټیکی او مصری څخه ورسته. پښت یې هم کولی شي چې لرلید (راتلونکې بڼې) یې پرته له ادبي بیرغې کولو (فلجیاریزم، د بل چا افکار او لیکنې په خپل نوم تېرول، Plagiarism) کښلی شي.
د کوشنی نیمکی ټپې د مسرو شمېر یې ۳، د څپو شمېر یې ۳۱ له دفتنګونو او پارنوییکیو پرته دی. (دفتنګونه , الیده ، اضافه، سرباري او اوسترباری، غونډلې یا کلمې دي چې سندره , اهنګ؛ ترنګتوک؛، یې لا خوږوي، په بله مانا دیفتنګونه , غبرګغږونه یا واکه مرکب ، هغه اوازو ته وایي چې د خپلواک او نیمواک په ملګرتیا منځ ته راځي. لکه یوستووی اواز یوه وار پتلیز له خولې راوځي د یوه غبرګغږ لومړی توک یوه خپلواک او دوېیم توک یې یوه نیم واک اواز وي، کله زورکی واله یې یا نرمه ,,ی،، او زرکی واله یې یا درنه یې ,,ی ،، او داسې نور. دیفتنګونه ,غبرګغږونه، ناترویيکي، ترویيکي، ستربل، اوستربل، پارنوییکي، بلنوییکي، اندېښنې، هیېجانی چغې، لکه: الله وی!، وی، او، نو وی!!، جان، ځانه!، خانه!، اشنا، شیرینه، ګرانه، یا الله، یه، وا!، وای!، وه!، وه الله، ای!، وه الله وی!!، وا وی، وای وای،. نو، الله، او، ګرانه!، یه کربانه!، یه پښتیانه!، یه ځلمیه!، هه بچیه!، فردوس خانه!، لغمانیه!، یه که ځاره!، ای الکه! وروره!، بخته میره!، وی اه!، دغه راز کنه!، هو، نه، ښه، څنګه، ولې...)، نومرې ټول د نیمکی ټپې توکي دي، چې کله هرې مسرې پیل کې، کله منځ او ډېری وخت په پای کې ویل کېږي او د څپو په شمېر کې ډېر والی راولي.
د پښېلې غونډ او پښېلې کلمې یا غونډلې لرې لري. خو ډېری وخت د لومړی، دوېیمې او دریېمې

(c) ketabton.com: The Digital Library

مسرې په پای کې ترنګتوکه غونډله لري، چې دوی ټول ترنګتوک بشپړوي. تر ډېره (هره يوه نه) پښېلې بايد د ه (زمور خپله ,, ه، ه يا هې ،، چې ورته وره ه، روغه ه، کوشنۍ ه، لنډه ه، دو ې سترګې ه ,ه، دوې سترګې والا ه، يا عينکو والا، عصري او ځانښودې، ,ه، وايو) چې د پښتو ژبې ،ږهويشتم, ګڼه ابېڅې ده. په واول يا غږن اواز پايته رسېدلې وي، نيمکۍ ټپې د پښتو ژبې د فونولوژيکي (غږيز) جوړښت تابع ده او د هغې پر بنسټ جوړيږي. دريمه مسره يې ۱۳ څپې وي له دفتنګونو پرته. د هرې نيمکۍ ټپې، د لمړۍ او دوېيمې مسرې څلورمه او اتمه څپه او د درېمې مسرې څلورمه اتمه او دولسمه څپه، باندې زورنه وي؛ ډېرى وخت په کې کومه څپه باندې زورنه نه احساسېږي؛ په پيلۍ، دوېيمې او درېيمې څپې د څلورګونو څپو ټولوالې باندې يې زورنه راځي يا به د اوزونو ټېټوالي او لوړوالي په بڼه څپه باندې زورنه حسکېږي.

له سيمه ييزو غږو سره هم څپه په خپل څه رنګوالي نه پاتې کېږي او په ځنې سيمه کې بېلوالی لري. په بله وينا نيمکۍ ټپې مېچه د څپيزه او خجيزه ټولوالې سره، سره پر يوه نازورنه څپه يا يوې خور غږې يا ترنمي څپه پای ته رسي. مانا دا چې د دغې وروستۍ ږهمې، اتلسمې، او يوه دېرشتمې څپې خورغږي د نيمکۍ ټپې مېچه د څپيزه او خجيزه ټولوالې ترځنګه د نيمکۍ ټپې يوه بل رغنده توک ګڼل کېږي او نه شتون يې رغښت له پوښتنې سره مخامخوي؛ د پيلې په توګه يې يوه څپه کمېږي او له موسقي پلوه خور غږ له لاسه ورکوي. دغه پايني ټوکونه په يوه پېر کې له دغو درېواړو څپو څخه هره يوه د ور مخکې ږهمې، اتلسمې او يوه دېرشتمې زورنې څپې له يوه څه اغېز سره نيمکۍ ټپې ته يوه خورغږي وربښي او پر همدې لاسوند له هرو درو څخه وريته هره يوه څپه هم ايوفوني (euphony) بلل کېږي چې پښتو انډول يې ترنګتوک يا ترنمي توک کې دی شي. غوره سټه د ترنګتوک په پاينۍ مسره کې دی چې نومړې مسره د نيمکۍ رغښت پنځ کوي، د نيمکۍ غوره توک او منځې راځي.

په ټوله کې غوره نيمکۍ هغه دي چې د لنډۍ، ټپې، ټېکۍ او مصرۍ، له هرې يوې مسرې سره ورته لړونه، پښيلې، ځانګړې ځانګړنې، بېلونکې نخښې، سرباري اهنګينه پاينۍ څپې و لري، د ديفتنګونه او پارنويکي سره، خو له ايزې، انګۍ، پتۍ، لنډکۍ، بګتۍ، کېسۍ (شبې)، پاړکۍ، کاکړۍ، نارې، بدلې، لوبې، سندرې، چاربيتۍ، سپينۍ (ازادې پيېلې)، کېسه ګۍ، د اتڼ غبرګۍ، درې څپېزۍ، څلور څپېزۍ، پېنځه څپېزۍ، شپږ څپېزۍ، اووه څپېزۍ، اته څپېزۍ، ږهه څپېزۍ، لس څپېزۍ، هايکويۍ، مونډۍ (سر پرېکړۍ)، انځورګۍ، کېنتوزۍ (سانتۍ)، نامانېزۍ، زخۍ، بې تولۍ، تولونجۍ، نا پښېليزۍ، ناپيېلۍ او سلسلۍ، دې ټولو پيېلو (شېرونو يا شعرونو)سره

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سکالو (موضوع، مسلې، دننه نی برخې، Dialogue) له ستې بېلوالی و لري، د دې له پاره چې دا ټول په ډېری بنه له درې مسرو څخه رغښت موندلی دی او زوکړه شوي، ان له ساده درې غونډله ايزه وينا او يادونې سره. نومړو ټولو ته پام وي، پرې برلاسې وي، رټ بېلوالی يا ګړندی فرک يې و کولی شي، ورته ګټلې وي او د ټولو زهنې پرتلنه په رپ سوب کې ټول پښتون پښت کولی و شي.

خو نيمکی ټپه چې درې سره لري ۳۱ څپېزې وي او که په اوږدې مسرې باندې شي بيا نو ۳۵ څپېزې وي؛ څلور سره نيمکی ټپه ۴۴ څپېزې وي؛ پېنځه سره نيمکی ټپه ۵۳ څپېزې وي او که په اوږدې مسرې باندې شي بيا نو ۵۷ څپېزې وي؛ شپږ سره نيمکی ټپه ۶۲ څپېزې وي، اووه سرې نيمکی ټپه ۷۱ څپېزې او که په اوږدې مسرې باندې شي بيا نو ۷۵ څپېزې وي؛ اته سره نيمکی ټپه ۸۴ څپېزې وي؛ نهه سرې نيمکی ټپه يې ۹۳ څپېزې وي او که په اوږدې مسرې باندې شي بيا نو ۹۷ څپېزې وي (۴ څپې ډېربرې او که کوشنی مسرې باندې شي بيا ۴ څپې ترې کمېږي) او لس سره نيمکی ټپه ۱۰۶ څپېزې وي. چې تر ټولو غوره يې څلور سره نيمکی ټپه ۴۴ څپېزې رانښلولې لړی لري، دولس دانې و ويل شي، خوند، رنګ، د نوي وخت او هندارو په ښکاروندو په سته ولاړ راځې؛ ډېرې ښې يې اته سره نيمکی ټپه ۸۴ څپېزې وي چې اووه دانې وويل شي؛ ښې به بيا درې سرې نيمکی ټپې دي چې دولس دانې يا شپاړس و ويل شي؛ لږې ښې بيا لس سره نيمکی ټپه يا لسيزونې نيمکی ټپې دي چې پېنځه دانې و ويل شي ښې راځې، دا بيا له څلورو دانو شپږ سره نيمکی ټپه سره خوا په خوا ځای نيسې؛ پرته له غبرګغږونو او پارونويکو... . د ليکوال (زما) نيمکی ټپه څپېزه (څپه، سېلاب، هجا ,, سيليبل Syllable،، د ابېځو شمېرلو) - خجېزه (زورنه، خج، اکسنټ ,, لفظ، د موسيکي نوټ: د خج نښه: د توري په سرنښه , چې د تلفظ د جګوالي او ټيټوالي زور، اوږدوالی، کيفيت ښيې،: ټينګه , لهجه ،: تاکيد: بيلوونکی نښه: د وينا , ځانګړې، خاص او بېل ، ډول. :Accent, Morphemel ،،) جوړښت په دې ډول دی:

۸.۸.۲.۱۱ د نيمکی ټپې څپېزې او زورنې

U:U-UUUU-UUUU

U-UUUU-UUUU

U:U-UUUU-UUUU-UUUU

U-UUUU-UUUU

U:U-UUUU-UUUU

(c) ketabton.com: The Digital Library

وي - نم - په - اور + بان - دي - سو - زي + ږې؛- کنه
وا - يم - و - اف + غا - نس - تا - نه + کنه

وه - سه - مي - نه + شته - څه - که - ځم + تر - چر - ګی - يه + مه؛- کنه
وا - يم - و - اف + غا - نس - تا - نه + کنه

ما - ته - له - ځا + نه - ځي - ني - ګرا + نه؛ - کنه

وا - يم - و - اف + غا - نس - تا - نه + کنه

۱- ۲- ۳- ۴- ۵- ۶- ۷- ۸- ۹-؛ ۱۰

۱۱- ۱۲- ۱۳- ۱۴- ۱۵- ۱۶- ۱۷- ۱۸- ۱۹

۲۰- ۲۱- ۲۲- ۲۳- ۲۴- ۲۵- ۲۶- ۲۷- ۲۸- ۲۹- ۳۰- ۳۱- ۳۲-؛ ۳۳

۳۴- ۳۵- ۳۶- ۳۷- ۳۸- ۳۹- ۴۰- ۴۱- ۴۲

۴۳- ۴۴- ۴۵- ۴۶- ۴۷- ۴۸- ۴۹- ۵۰- ۵۱-؛ ۵۲

۵۳- ۵۴- ۵۵- ۵۶- ۵۷- ۵۸- ۵۹- ۶۰- ۶۱

۱۱.۲.۸.۸. ۱ د نیمکی ټپې څمککچپوهنې (هندسې) رغښت

څمککچپوهنې (هندسې) رغښت يې داسې دی:

الف.

_________ -
____
_____________ -
____
_________ -
____

ب. _____ - _____ ___________ - _____ _____ - _____ _____

۱۱.۲.۸.۸. ۲ د نیمکی ټپې سپړنه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لنډيو، ټپو، ټيکيو او مصرۍ يو انګړ

څـــــېړنـچوپړي (ريســـــــــرچ پانــې)

د دې نيمکۍ ټپې سپړنه

لومړی مسره ۰+ ۹+ ۱ = ۱۰ څپې ده چې ,, کنه ،، چارټاکی کړ لري.
دوېيمه مسره ۰+۹+ ۰ = ۹ څپې ده چې ,, ،، دفتنګونه او پارنويکي نه لري.
درېيمه مسره ۰+۱۳+ ۱ = ۱۴ څپې ده چې ,, کنه ،، چارټاکی کړ لري.
څلورمه مسره ۰+۹+ ۰ = ۹ څپې ده چې ,, ،، دفتنګونه او پارنويکي نه لري.
پينځمه مسره ۰+۹+ ۱ = ۱۰ څپې ده چې ,, کنه ،، چارټاکی کړ لري.
شپږمه مسره ۰+۹+ ۰ = ۹ څپې ده چې ,, ،، دفتنګونه او پارنويکي نه لري.

دلته ټوله نيمکۍ ټپه ۶۱ څپې ده، دا پنځې شپږ سره نيمکۍ ټپه چارټاکی کړ کنه (ومنه، باور وکړه) لري چې څپله يوه ترلې څپه ده لکه کال، مور، خور، کور، کټ او خپل يوه څپه دی او يوه وازه څپه لکه اکا ، ابا، زه، ته، بيا نه ده، ورسره دوې څپې هم نه دی، د څپې په ګنه کې ډېروالی راوړی ولس کې د غبرګغږونه، پارنويکي... . لرغن دود دی او د نيمکۍ ټپې برخه ده.

١. لومړی مسره
٢. دوېيمه مسره
٣. درېيمه مسره
٤. څلورمه مسره
٥. پينځمه مسره
٦. شپږمه مسره
٧. ١. ٢. ٣. ٤. ٥. او ٦. يوه نيمکۍ ټپه ده.
٨. زورنه (خجنه) **بولډ**
٩. د اوازټيوالي او لوړوالي خطونه،اهنګ؛ ترنګتوک؛
١٠. دفتنګونه چارټاکی کړ کنه (ومنه، باور وکړه) لري.
١١. تت اسماني رنګ يي د ښکاروندی دی.
١٢. نرانو ته منسوبي
١٣. څپې(سيلابونه)
   ١. مسره ١٠ څپې ده
   ٢. مسره ٩ څپې ده
   ٣. مسره ١۴ څپې ده
   ٤. مسره ٩ څپې ده
   ٥. مسره ١٠ څپې ده
   ٦. مسره ٩ څپې ده

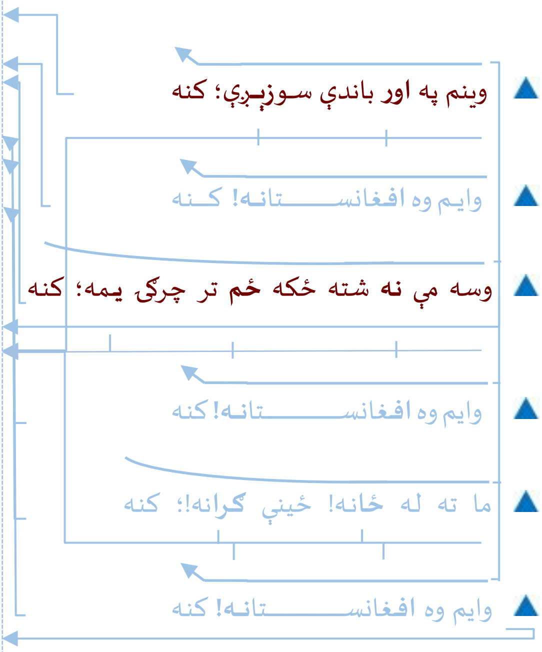

د لا ډېرو معلوماتو له پاره د لومړي توک ۱۱. څېرکی و ګورئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۹ .۸.۲.۱۱ دوېیمه ډله نیمکۍ ټپه: اې ,, ا ،،:. د لیکوال شپږ سره نیمکۍ ټپې دي چې سرلیک یې دی اه؟؟.

- ما ته له ځانه! ځینې ګرانه!؛ کنه
- وایم وه افغانستانه! کنه

- وینم په اور باندې سوزېږې؛ کنه
- وایم وه افغانستانه! کنه
- وسه مې نه شته ځکه ځم تر چرګۍ یمه؛ کنه
- وایم وه افغانستانه! کنه
- ما ته له ځانه! ځینې ګرانه!؛ کنه
- وایم وه افغانستانه! کنه

- ستا مختورن ګاونډیان مره شه؛ کنه
- وایم وه افغانستانه! کنه
- اوبه بانه کړې جام د زهرو درکوینه؛ کنه
- وایم وه افغانستانه! کنه
- ما ته له ځانه! ځینې ګرانه!؛ کنه
- وایم وه افغانستانه! کنه

(c) ketabton.com: The Digital Library

- زه به چمبېل ګولونه کښت کړم؛ کنه
- وایم وه افغانستانه! کنه
- هره نوده به یې په اوښکو اوبه کړمه؛ کنه
- وایم وه افغانستانه! کنه
- ما ته له ځانه! ځيني ګرانه!؛ کنه
- وایم وه افغانستانه! کنه

- شپې په شپېبو شپبو کړم تېرې؛ کنه
- وایم وه افغانستانه! کنه
- چې ارامی ساعت پر تا کله راځینه؛ کنه
- وایم وه افغانستانه! کنه
- ما ته له ځانه! ځيني ګرانه!؛ کنه
- وایم وه افغانستانه! کنه

- چې درته سمه توجو کړم؛ کنه
- وایم وه افغانستانه! کنه
- هریوه خوسیس مې له چرې نه تېره وینه؛ کنه
- وایم وه افغانستانه! کنه
- ما ته له ځانه! ځيني ګرانه!؛ کنه
- وایم وه افغانستانه! کنه

(c) ketabton.com: The Digital Library

- اذان ښادي باندې ولاړوم؛ کنه
- وایم وه افغانستانه! کنه
- تولې پښتې کې د بچو ویرونه و نه؛ کنه
- وایم وه افغانستانه! کنه
- ما ته له ځانه! ځیني ګرانه!؛ کنه
- وایم وه افغانستانه! کنه

- ما د هیلمند سیند ته کتلې؛ کنه
- وایم وه افغانستانه! کنه
- په خاموشی کې مو له ځنګه تېربده نه؛ کنه
- وایم وه افغانستانه! کنه
- ما ته له ځانه! ځیني ګرانه!؛ کنه
- وایم وه افغانستانه! کنه

- پرېږده چې مړ دلته بهېږم؛ کنه
- وایم وه افغانستانه! کنه
- په وینو رنګ مې ګاونډیانو کره ځمه؛ کنه
- وایم وه افغانستانه کنه
- ما ته له ځانه! ځیني ګرانه!؛ کنه
- وایم وه افغانستانه! کنه

(c) ketabton.com: The Digital Library

- واړه د ستر ګوزړو له لاسه؛ کنه
- وایم وه افغانستانه! کنه
- راته په زړه کې یې د وینو څلېر کړه نه؛ کنه
- وایم وه افغانستانه! کنه
- ما ته له ځانه! ځیني ګرانه!؛ کنه
- وایم وه افغانستانه! کنه

- سور سمندر منځ کې روان یم؛ کنه
- وایم وه افغانستانه! کنه
- بې نومه خاځکی کجکي وګړو کړمه؛ کنه
- وایم وه افغانستانه! کنه
- ما ته له ځانه! ځیني ګرانه!؛ کنه
- وایم وه افغانستانه! کنه

- هر بچي خپل مور ته ناري کړي؛ کنه
- وایم وه افغانستانه! کنه
- د کجکي سیند نه د وینو بوی راځینه؛ کنه
- وایم وه افغانستانه! کنه
- ما ته له ځانه! ځیني ګرانه!؛ کنه
- وایم وه افغانستانه! کنه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ ستا د دفاع بچي يې حلال کړه؛ کنه
▲ وايم وه افغانستانه! کنه
▲ چې کال کلو پورې يې اوبه په وينو شينه؛ کنه
▲ وايم وه افغانستانه! کنه
▲ ما ته له ځانه! ځيني ګرانه؛ کنه
▲ وايم وه افغانستانه! کنه

▲ ولې به نه ژاړم مورجانې؛ کنه
▲ وايم وه افغانستانه! کنه
▲ ځنکي يې رنګ په رنګ له تيغه تېروو نه؛ کنه
▲ وايم وه افغانستانه! کنه
▲ ما ته له ځانه! ځيني ګرانه!؛ کنه
▲ وايم وه افغانستانه! کنه

▲ ستا د بچو سرونه يې پرې کړه؛ کنه
▲ وايم وه افغانستانه! کنه
▲ ګولدان تحفه يې پنجابي ته ورکوونه؛ کنه
▲ وايم وه افغانستانه! کنه
▲ ما ته له ځانه! ځيني ګرانه!؛ کنه
▲ وايم وه افغانستانه! کنه

(c) ketabton.com: The Digital Library

- پرېږده چې ښې بلا و کاندي؛ کنه
- وايم وه افغانستانه! کنه
- نادان بچي دي د دښمن په لمسون دينه؛ کنه
- وايم وه افغانستانه! کنه
- ما ته له ځانه! ځيني ګرانه!؛ کنه
- وايم وه افغانستانه! کنه

- ځان سره تل په ژړا ژاړم؛ کنه
- وايم وه افغانستانه! کنه
- د يهودي لمسی د دين ټېکهدار شونه؛ کنه
- وايم وه افغانستانه! کنه
- ما ته له ځانه! ځيني ګرانه!؛ کنه
- وايم وه افغانستانه! کنه

- خدايه اسلام دښمن برباد کړې؛ کنه
- وايم وه افغانستانه! کنه
- چې په هر رنګ جامه کې وي هلاک دې شينه؛ کنه
- وايم وه افغانستانه! کنه
- ما ته له ځانه! ځيني ګرانه!؛ کنه
- وايم وه افغانستانه! کنه

(c) ketabton.com: The Digital Library

- تول د فردوس ټیکه‌داران شو؛ کنه
- وایم وه افغانستانه! کنه
- جوړ ټیکټونه یې په رڼا ورځې پلورینه؛ کنه
- وایم وه افغانستانه! کنه
- ما ته له ځانه! ځیني ګرانه!؛ کنه
- وایم وه افغانستانه! کنه

د ازان غونډۍ په سر، د ازان دښته، د سنګین ولسوالۍ، هېلمند
Roshan BTS site HLM۰۱۰, ۱۸/ ۰۱/ ۲۰۰۷, pm ۳: ۰۰،،
(صفی الله، ۱۳۸۸ لېږدی، ۳۲۴ چوپړی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۸.۲.۱۱ ۱۰ دوېیمه ډله نیمکۍ ټپه: اې ,, ا ،.:. د لیکوال څرګندول چې رونړوي کتنه داسې. د لیکول نیمکۍ ټپه (پام ټپه، سروکه ټپه) په لاندې بڼه لوری موړ ته په لاس راکوي لکه:

۱. نیمکۍ لنډۍ له لنډۍ څخه رغښت مومي، نیمکۍ ټپه له ټپې څخه او نیمکۍ ټیکۍ له ټیکۍ څخه او نیمکۍ مصرۍ له مصرۍ څخه.

۲. نیمکۍ لنډۍ د لنډۍ پیلنۍ او پاینۍ مسرې کاپي، ورته بڼه، ورته ډول، پرمختګ شوی روغ تکرارېدلی کوښښ دی؛ نیمکۍ ټپه د ټپې پیلنۍ او پاینۍ مسرې کاپي، هم بڼه، هم ډول پرمختګ شوی روغ تکرارېدلی کوښښ دی؛ نیمکۍ ټیکۍ د ټیکۍ پیلنۍ او پاینۍ مسرې کاپي، ورته بڼه، ورته ډول، پرمختګ شوی روغ تکرارېدلی کوښښ دی او نیمکۍ مصرۍ د مصرۍ پیلنۍ او پاینۍ مسرې کاپي، ورته بڼه، ورته ډول، پرمختګ شوی روغ تکرارېدلی کوښښ دی.

۳. تر ټول غوره بڼه د نیمکۍ یو موړ ته په پوخ کې کوي چې شپږ سره لري.

۴. څومره والی د نیمکۍ یو موړ ته په پوخ کې کوي چې اته لس دانې دي او هره یوه یې شپږ مسرې لري.

۵. زورنې یې په څلورمه، څلورمه څپې دي؛ خو ټولیز پایخج یا پاینۍ زورنه یې ترټولو پیاوړې راغلې ده او د مخنیو غونډېلو بېلابېل اهنګونه د هماغې وروستۍ غونډېلې تر سیوري لاندې کمزوري پاتې شوي ده. د څلورکونو څپو ټولوالې څخه یې د هرې څلورو څپو کې په څلورمه څپه زورنه ده، لومړۍ مسره کې په ځا او ګرا، دوېیمه مسره کې په اف او نه کې راغلې دي. بل لوري ته ,, نه او کنه ،، ترنګټوکونه دي، دواړه مسرې ۹، ۹ څپېزه دي لکه د ټپې لومړۍ مسرې په بڼه دي خو ټولې مسرې لکه د ټپې پیلنۍ مسرې په شان ترنګټوک ساتلی شي، اه – هه (هو) داسې روغ راځي، هن (دا دی) چې په پیلنۍ مسره کې ,, کنه،، لارغه بڼه پیستون لري او په دوېیمه مسره کې د یوه وت په اندازه شتون لري؛ کنه د وینا و اښتې او ټینګار وییکې په توګه کارول کېږي، خو د نورو وییکو په توپیر د غونډېلې په سر کې نه، بلکې په پای کې راځي. که جلا ولیکل شي کرولې وګرنه ,, جاج،، ښندې چې د ګڼې (لکه چارټاکۍ کړ: کنه ,, و منه، باور و کړه، که نه، ګڼې) یوه مانا همداسې ده او بله یې ګونډې سره برابره

(c) ketabton.com: The Digital Library

ده. د ټپې مسرې سره سرباري، منځ باري، ببخباري په لوړ غږ ساتل کېږي، دا نو يوازې په ساز او اواز کې څېړمه اهنګونه جوتوالی (برجسته والی) مومي او له ژبني ډګره نور راوځي.

۶. د نيمکۍ پېيلې پېنځګونې رغنده توکونه لکه: ژبه، تول، واند (خيال)، اند (فکر) او ولوله (احساس، عاطفه) په کې په نيمکۍ، پام او سروکه بنه شتون لري.

۷. نيمکۍ ټپه مېچه د څپېزه او خجېزه تولوالې (Syllabic and Tonic Measurement System) يوه بنه او لاربښوده مخبېلګه ده، له ژبني پلوه لږ تر لږه شپږ يا زياتې غونډلې را اخستي، خو څپې يې له تاکلي شمېر ۹ څخه تېرى نه دى کړى او زورنې يې له ټاکلي شمېر څلورو څخه تېرى نه دى کړى؛ خو دغه توکې لري. ديفتنګونه ,غبرګغږونه، ناتړوييکې، تړوييکې، ستربل، اوستربل، پارنوييکې، بلنوييکې، اندېښنې، هيېجاني چغې، چې په دې نيمکۍ ټپې کې شتون لري او په پام کې يې هم راولو. بېلابېل وييکې لکه هن (دا دى، ګونډې، کاشکې، ګنې)، چک (نه)، هدو (هېڅ) کنه (ګنه، ومنه، باور وکړه، که نه، ګنې) د چارټاکي کړ په بنه، دوېيم کنه (ګونډې) ټينګار وييکې دى.

په پيلنۍ مسره کې کنه چې يوه تړلې څپه ده له مسرې سره ببخباري شوې او يوه څپه يې ډېره کړې ورته ۱۰ څپې شوې مسره؛ او په دوېيمه کې د کسر په بنه راغلې چې ماته شوې ده او ۹ څپې مسره ده چې ترنګتوک يې په څوړ دى، او هلته په لوړ دى.

چې په رښت کې لومړۍ مسره ۱۰ څپې کېږي او په لارغه (پيوستون، مکث، مکثه) کېږي، بل لوري ته لارغه، وت او کسر درې واړه په کې راغلي، چې کسر (ماتيدنه، درز، برخه، ډله، فراکسيون ,, په ګوند کی دننه کوچنۍ ډله،، Fraction, Deficit, Detraction, (Depreciation او مطلع (Opening) وت (واتن، فاصله pace, Interval, Distance, (Break, Ravine, Interstice, Chasm, Hiatus ته وايو، کنه اوز يا لحن يې هم روغ اوډون مومي؛ پايني ۲ مسرې چې سروکۍ دى ۱۹ څپې، د نيمکۍ کسر (مطلع) يا يې وګنو چې لومړى يوه کسر (مطلع) لري او ورپسې يې هره ټپه بندونه دي، کسر يې له دوې لنډو مسرو څخه جوړ دى، چې بيا د پښبله يې ترون له مخې له هر بند سره ځاى، ځاى يا تول تکرارېږي. پورتنۍ دوې مسرې چې له ټپې ورسته راشي يا ببخباري شي نه سرباري نو غوره سپينې ته راوځي.

دا نو داسې نه ورته نه شو ويلی چې دواړه پيلنۍ مسرې دوې تکراري لړ والې مسرې دې چې دواړه يې يوه لړ (رديف)دى.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ټول برابرې نه دي خو د پښتو خوږ وګړنې پېیله ده او خوږ غږ لري؛ تر ټولو همدا لړونه او بېخباري ویبکی د هرې ټپې له دواړو مسرو څخه ورسته تکرارېږي(منځباري او بېخباري کېږي).

لومړی بند یا رښته نیمکی ټپه شپږ سره لري؛ لومړی سر یې د ټپې د سره پیلنۍ مسره ده ۹+۱ څپې، دوېیمه مسره د نیمکی منځ باري ده ۹ څپې، درېیمه مسره د ټپې دوېیمه مسره ده ۱۳ +۱ څپې، څلورمه او شپږمه مسره بیا همغه دوېیمه مسره ده ۹ څپې د نیمکی بېخباري تشه یا خلاصه یا مطلع مسره ده او پینځمه مسره ۹+ ۱ څپې ده پارنویکي په بنه راغلی. چې نومړې نیمکی ټپه شپږ لاړغي لري، ۶۱ څپې ده، چې په ټوله کې ۱۸ داني شپږ سره نیمکی ټپې (۱۸*۶۱+۱۹ = ۱۰۹۸ +۱۹= ۱۱۱۷) څپې کېږي.

د ورډ پوستکالي (New Microsoft Word Documents) له پامه نوموړې نیمکی ټپه، په ۵ چوپړو (Pages) کې ده، ۶۳۲ ویکي (Words) لري، ۲۶۹۱ داني یې وت نه یا پرته له وته د ابېڅو ځای نیونه لري ,, منشور: د رسمي سند ور کونه مستعمراتو ته د حقوقو ور کونه: دربست نیونه ,, د ابېڅو، اونورو، پرانټ،، ,,(no Spaces، Characters) ، ۳۵۹۳ داني منشوره یې له وت سره دي ,,(with Spaces، Characters)، ۱۱۰ پراګرافه (Paragraphs) دي او ۲۵۳ لینو (lines) کې کښل شوي دي له لیکي هرېی، لاندنی یادونې او پاینی یادونې سره، سره (Include Textbox, Footnotes and Endnotes).

۸. د رنګونو ښکاروندی یې تت اسماني دی (Color model: RGB, Red:۱۵۷, Green: ۱۹۵, Blue:۲۳۰) دی. ده لښتیلیک (جدول) ۱ . ۲ . ۱ پینځه څلوېښتو پښتو شعرونو او یوه سلو شپېته بېلا بېلو نورو پښتو شعرو رنګونو ښکاروندی (د رنګونو کوډ)، ۱۳۹۵ لېږدیز لمریز کال په سته ۳۲ ګڼه دی.

۹. د نیمکی پنځه له هغې لنډۍ، ټپې، ټیکی، او مصری کېږي چې منځه (هسته) وي، چې ځانګړې ځانګړنې یې لنډۍ، ټپې، ټیکی او یا مصری ته ورته وي، د نیمکی نومړې منځه موږ په خپل رنګ یې چې د نیمکی رنګونو ښکاروندی یې تت اسماني دی، په تت اسماني یې ښکو او چې سرباري، یا بېخباري یا تکراري مسرې یې هم تت اسماني رنګ لري، د دې له پاره تر ډېره پورې دا سرک موږ ته په لاس راکوي چې د نیمکی پنځې منځه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

او ګډولې بنه یا اونګ بنه جوړه کړې مسرې هغه رنګ لري چې یا لنډۍ ته منسوبې وي، یا ټپې ته منسوبې وي، یا ټیکۍ ته منسوبې وي او یا مصرۍ ته منسوبې وي نو د همغو منسوبو شویو رنګ باندې پاتې کېږي؛ له دې څخه یې د پنځ نوم هم اخستل کېږي چې دا نیمکۍ؛ نیمکۍ لنډۍ ده، که نیمکۍ ټپه ده، که نیمکۍ ټیکۍ ده او که نیمکۍ مصرۍ ده. له دې سره سم دا نیمکۍ ټپه ده.

۱۰. د نیمکۍ ټپې پېیلن لیکوال صفی الله فردوس خان ټولې په ګډولې بنه یا اونګ بنه جوړې کړې (مصنوعې: دیسي، شلخې، ګډول، ترکیبي، یوه ځای کول: فیصله کول: جوړول: صرف نظرکول ,, د جرم د مجازاتو څخه،، : موافقې ته رسېدل. ګډ، د دوو یا ډېرو اجزاوو څخه جوړشوی.
انګړ، غولۍ، احاطه شوی ځای ، جارګۍ، چمبړ: مرکب) یا (Mixdesign, Synthetic or compound) کښلې دي؛ هره یوه نوې ګډوله رغولې چې د نوې نیمکۍ ټپې سکالو، ځانګړنې، نخښې او بېلوالی یې ځانته غوره کړی دی.
او هره یوه مسره یې په لیکه کړې یا په لیکه برابرول (Alignment) شوې، او د سکالو تسلسل (continuity, succession) سره لري، له ټپې یې څرګندېږي چې له نورو لرغونو پښتني وګړني پېیلو څخه روغې ګډوله شوې نه دي. دا به داسې ښکارېږي چې پنځې , طبیعي، دي او مصنوعي, دیسي او شلخې، نه دي.

۱۱. د دې نیمکۍ ټپې پېیلن د پښتو ژبې لېوال دی، ځېک تن دی، د لغمان یوه ښه نیک نومه وګړی دی چې ډېرې شعرونه یې په پښتو ادب پنځې , طبیعي، او یوه دمې پوښلې دي؛ د زهن د نیمکۍ ټپې زېرندې یې له ټاټوبي سره لوړه لېوالتیا حس، ټاټوبي ته رښتنیتوب، سوسیسی رېښې پرې کولو، خپلو ساتونکو روزنه او پالنه، زېمه، کهول او پښت ټاټوبي د سرغوندویتوب کېدلو، ټاټوبي ګالنه، د وګړو بویه او پښتونواله پاتې شونې پرېږ دي. بل لورې ته دا د دې له پاره نه بوروم چې ځانمني ستاین شي، په ټوله کې د دې له پاره ده چې د نورو پېیلنو د پېیلو له پاره ترې په لرلید ګټې واخستل شي.

۱۲. د دې نیمکۍ ټپې د زوکړې موده لکه څنګه چې زه وایم داسې ده:
,, د ازان غونډۍ په سر، د موسا کلا، کجکي پای، سنګین ولسوالی، هېلمند ولایت کې ماسپښین ۳:۰۰، د ۲۰۰۷/۱/۱۸ لېږدي کې مې کښلې وې ،، (صفی الله ، ۱۳۸۸ لېږدی، ۳۲۴ چوپړی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دې نیمګې ټپې چې سرلیک یې اه؟؟ ده؛ داسې ده، بویه چې د تالبانو په غوښتنه موسا کلا، سنګین، کجکي، ناوې او نادالي د روشن غوږکي ټولوالي ښادو د ځای پرځای کولو او ګټنې اخستلو له پاره غوښتي وو، تر څلوېښتو ورځو پورې هملته وو، یوه وار د موسی کلا، سنګین او کجکي ګډې ولسوالۍ کربنې څخه چې ازان غونډۍ ورته وایي. تر ډېره یې د سنګین ولسوالۍ پای بولي، د خپل کړنې (کار) له پاره د ملا باکي غونډۍ موسا کلا څخه لاړلو د ازان غونډۍ ته چې هلته مو ایچ ایل ایم ټکی لسمه ګڼه ۶۰ متره ښادې سایټ وو؛

التـه مې یوه ضیاوالله ساپي نومي تخنیکي ماهر راته و ویل، راځه اېنجینېر صیب داسې تالب درته وښیمه چې ۱۵ تنه د افغانستان ملي اوردو ساتونکي یې په خپله چاړه حلال کړي دي؛ دغلته یې په تېرو باندی وینې اوس هم شته، ویډیو به یې هم درته وښایمه؛ راغلی دی وایي مور سره پاتې شئ د ماذیګر چای به وڅښئ او شپه به هم و کوئ، حاجي فیض محمد یې نوم دی.

ما ورته و ویل ضیا والله: ورته و ویه کار مو ډېر دی، بیا به و ګورو، و یې لېږه، خو شپه به ډاکټر ایمل دي کره و کړو د هغه په کلینیک کې چې د ازان ټیټنګ نه هغې لوري دی.

وې ویل یې سمه ده. ما ورته و ویل، چې ا.م.ا ساتونکي یې ولې وژلي؟ هغه راته ویل دا ټول ستاسو د ځای ول او لامبووهنکي وو، دوی دوې اختره کجکي ولسوالۍ بیس کې تېر کړې وو، دریم اختر ته یې هم رخست نه ورکوو، اېنګلېسان په کتار کې لاړه او تل او راتلل. دوی خو ترې بېل وو افغانان وو کنه.

دوی یې نه پرېښو دل ځان په سې، سل یا دوې سوه تنه وو، هغه ډډه کې په غره کې پټ شول اېنګلېسان او تالبانو ټول چې دوی پلی مزل کوو، خپلو ښتو کې وو، بې وسلو هم وو، له خپلې پوځي ځای څخه تښتېدل، تالبانو و نیول او دغو ۱۵ تنو لامبو هم زده وه چې د هېلمند له سین څخه دې غاړې را تېر شول، د ده کور ته یې پنا را وړه، هغه ټول هغوی التـه د سین په غاړه کې ترې سرونه پرې کړه، او ویډیو ګانې یې پاکستان ته ولېږلې. ده دلته له دوی ۱۵ تنو څخه په خپلې چړې سرونه پرې کړه او ویډیو ګانې ترې و باستلې او پاکستان ته یې و لېږلې چې بیا د تن پر سر ورته وجوره ورکړې؛ چې په ثبوت ورته څه وراندې نه کړي، هغه لړې پیسې چې ور کوي هغه هم بیا نه ورکوي او باوري ملګري یې نه ګڼي کنه.

زه ترې ښادې ته پورته شوم او د ښادې ۳۰ متري لوړې ناسته کې یې کېښناستم او هغه لور دغه لور مې کتلې؛

(c) ketabton.com: The Digital Library

د درې واړو ولسوالۍ یو، هیلمند د غلي سین نداره مې کوله او دا نیمکۍ ټپې مې له زهن څخه تېرې شوې؛ په غلي غږ مې و ویلې او مغذو مې و بوروڵې. دا د دغه چارپېریال او هواوېچې د تاثیر پنځې زېږنده ده، د دې له پاره کره بوروم چې همدا یې د پنځې(تخلیق،) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.

۱۳. د ژور پام کونکي په بڼه زه د لیک دود نخښې لکه: د نیمکۍ لنډۍ، نیمکۍ ټپې، نیمکۍ ټیکۍ او نیمکۍ مصرۍ په هره مسره کې د چپه پېښ ,, ،: Comma کامه، دغه (،) نښه چې جملې او کلمې سره بېلوې، ویرګول. ،،؛ ندایه ,, !Exclamation : چیغه، کریږه، د تعجب نه ډکه چیغه. که !! شي دوې برابره او که درې !!! شي درې برابره لوړه چیغه ،،؛ پوښتنې نخښه ,, ؟ Question Mark: تپوس نخښه: پلټنه یا اعتراض نخښه: شك نخښه: پیشنهاد نخښه: پوښتل نخښه، تپوس کول نخښه: شك کول نخښه: مناقشه کول نخښه، غوښتنې نخښه، وړاندیز نخښه. ،،؛ انډېره ,, (:) colon: شارحې نخښه، د لوېې کولمې یوه برخه. ،،؛ ټکی لرونکې کامه ,, (؛)Semicolon : بېلوونکې نخښه، هغه نخښه چې د جملې فقرې سره جلاکوي. ،،؛ شمېره ,, (#) Number: ګڼه، عدد، ګڼ (= حساب)،،؛ را اخستنه ,, (،، ,,) Right left : double quotation mark را اخستنه، نقل، اقتباس. ،،؛ دوې لېندۍ ,, ( ) Superscipt : right left parenthesis د پاسه لیکل، لکه د نامه، ادرس یا نور، اخځوک، معترضه جمله، دوه لیندۍ، قوسونه. ،،؛ د اتصال ,, - hyphen minus: ګډکېدو نخښه، یوه ځای کېدو نخښه. ،، او ټکی ,, . full stop: پنډول، پرېړول. ډك، بشپړ، مفصل. اکثر حد، اعظمې حد. په بشپړه توګه. ،، کارونه اړینه بولم او په خپل لیکې کې کښم چې د سرلیک، غبرګغونډلو، پارنویکو، د هرې مسرې ښکاره کېدل څرګند کړي او بېلوالی یې سپینې ته راوباسي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۸.۲.۱۱. ۱۱ دریېمه ډله نیمکۍ ټیکۍ:.

د دې له پاره زما څېړنه دا سپیني ته را اوباسي چې زه خپل د ژبې یوه څو سره پېیله، د څو سره نیمکۍ ټیکۍ (سروکه ټیکۍ، پام ټیکۍ) نوم باندې نوموم، چې دې پښتو درې، څلور، پېنځه، شپږ، اووه، اته، نهه او لس سره پېیله له درې، څلور، پېنځه، شپږ، اووه، اته، نهه او لس سره نیمک (سروکۍ، پام) ټیک، څو سره رټ رمټ نیمکۍ یا څو سره سم برابر پام او سورکه سره تشبې کوم، چې ورته نیمکۍ ټیکۍ وایي. په دغه ډول څېرې لري: درې سره نیمکۍ ټیکۍ، څلور سره نیمکۍ ټیکۍ، پېنځه سره نیمکۍ ټیکۍ، شپږ سره نیمکۍ ټیکۍ، اووه سره نیمکۍ ټیکۍ، اته سره نیمکۍ ټیکۍ، نهه سره نیمکۍ ټیکۍ او لس سره نیمکۍ ټیکۍ ... . په بنه مندل کېږي. د ټولو پام د ناوې ناوېتوب درناوي ته چې په همغه شېبو او چارپېریال کې ویل کېږي نوموم یې. ټولې څنګېړنې یې د ښادۍ د دې شېبو سره ورته وي. هر څه د ناوې برابر وي سم برابر، یوازې د ناوې ستاینه په کې کوي همدغه چارپېریال سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګېړنې لري. لکه:

۱:- ناوې د ناوېتوب درناوي په کې وي، ۲:- د ټولو پام د ناوې سپېڅلتیا ته اړ وي، ۳:- رټې رمټې وي، ۴:- خوښې ډېره وي، ۵:- ډېر خوږ تاثیر لري، ۶:- ډېر پام د خلکو ورته اوړي، ۷:- تر ډېره ستایل کېږي، ۸:- تاثیر یې ټینګ وي، ۹:- مېرمنې یې لرې وایي، ۱۰:- په ودونو کې لرې اورول کېږي او یادول کېږي، ۱۱:- د پال په بنه یې پېغلې وایي، ۱۲. له نیمکۍ لنډۍ، نیمکۍ ټپه او نیمکۍ مصرۍ یې کچه زیاته ده څکه مېرمنې سر او کار کوراکور لورالور له ښادۍ یو، ودونو او محفلونو سره لري، ۱۳:- په ګډه یې وایي سره، ۱۴:- پېغلو لاسونه سره یوه تر بل ورکړي وي ناوې یې په منځ کې وي، د لاسو نو په ټال سره په خوږو اوزو ناوې په ټال زنګوي، ۱۵:- ناوې پرې ډېره خوشحالېږي، ۱۶:- د ناوې ستاینه په کې وي.

تاسو ته دا همداسې پرېږدم، په همدې بنه یې پوښ کې کوم.

هرې نیمکۍ لنډۍ، نیمکۍ ټپه او نیمکۍ مصرۍ چې دغه پورته ځانګېړنې و درلودلې نو هغو ته نیمکۍ ټیکۍ وایي. تاسو نیمکۍ لنډۍ یو، نیمکۍ ټپو، نیمکۍ ټیکۍ یو او نیمکۍ مصرۍ یو ته ښه غوږ و نیسئ!! پام ورته و کړئ! نو بیا یې پېژئ چې دا نیمکۍ ټیکۍ دي؛ چې سمې برابر وي، د ناوې ستاینه په کې شوې وي او د واده د شپې چارپېریال زوکړې خصوصیات لري. نیمکۍ لنډۍ، نیمکۍ ټپه او نیمکۍ مصرۍ دا پورته ۱۶ ځانګېړنې نه لري بېلوالی یې پرهمدې کې دی.

لکه دا لاندې زما نیمکۍ ټیکۍ دي چې په کابل کې مې په ۱۳۸۵/۰۵/۲۳ لېږدي کال کې کښلې وې.

دا زما خپلې نیمکۍ ټیکۍ دي، زه نر یم، خو ډېرو مېږو، مېرمنو به ویلې وي او دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۱.۲.۸.۱۲ درېیمه ډله نیمکۍ ټیکۍ: اې ,, ا ،،:. د لیکوال اته سره نیمکۍ ټیکۍ دي چې سرلیک یې دی ,, ناوی،،

- بسم الله وایئ پرې ګلونه و پاشئ یه
- ناوی جوړوئ یې ناوی یه
- د لالي څنګ ته په رو، رو یې راولئ یه
- ناوی جوړوئ یې ناوی یه

- ناوی د ستا خاطر له پاره
- ناوی جوړوئ یې ناوی یه
- د هر یوه بڼ بوټي د نیسي لسپانی یه
- ناوی جوړوئ یې ناوی یه
- بسم الله وایئ پرې ګلونه و پاشئ یه
- ناوی جوړوئ یې ناوی یه
- د لالي څنګ ته په رو، رو یې راولئ یه
- ناوی جوړوئ یې ناوی یه

- ناوی لالی د لاس نه نیسه
- ناوی جوړوئ یې ناوی یه
- چې ننواتې ستا د زړه کور ته درګئ یه
- ناوی جوړوئ یې ناوی یه
- بسم الله وایئ پرې ګلونه و پاشئ یه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ناوې جوړوئ يې ناوې يه
د لالي ځنګ ته په رو، رو يې راولئ يه
ناوې جوړوئ يې ناوې يه

ناوې لالي سره جوړه شه
ناوې جوړوی يې ناوې يه
چې سپېلني لوګی کوي نظر نه شئ يه
ناوې جوړوی يې ناوې يه
بسم الله وایئ پرې ګلونه و پاشئ يه
ناوې جوړوئ يې ناوې يه
د لالي ځنګ ته په رو، رو يې راولئ يه
ناوې جوړوئ يې ناوې يه

ناوې رو، رو کدم اخله
ناوې جوړوئ يې ناوې يه
د ولس پېغلې په کتار درسره ځئ يه
ناوې جوړوئ يې ناوې يه
بسم الله وایئ پرې ګلونه و پاشئ يه
ناوې جوړوئ يې ناوې يه
د لالي ځنګ ته په رو، رو يې راولئ يه
ناوې جوړوئ يې ناوې يه

(c) ketabton.com: The Digital Library

- پېغلو نمبر باندې پې ښکل کړئ
- ناوې جوړوئ يې ناوې يه
- د پيغمبر اومتی ډېره نازوئ يه
- ناوې جوړوئ يې ناوې يه
- د لالي ښنګ ته په رو، رو يې راولئ يه
- ناوې جوړوئ يې ناوې يه

- پېغالو په خپل منځ کې اخته شئ
- ناوې جوړ وئ يې ناوې يه
- کړی ديندکونه چې ملګري واده وئ يه
- ناوې جوړوئ يې ناوې يه
- بسم الله وايئ پرې ګلونه و پاشئ يه
- ناوې جوړوئ يې ناوې يه
- د لالي ښنګ ته په رو، رو يې راولئ يه
- ناوې جوړوئ يې ناوې يه

- ناوې ښايسته يې زمونږ په زړه يې
- ناوې جوړ وئ يې ناوې يه
- ژړا، ژړا کې هسې مونږ ژړا کوئ
- ناوې جوړوئ يې ناوې يه
- بسم الله وايئ پرې ګلونه و پاشئ يه

(c) ketabton.com: The Digital Library

- ناوی جوړوئ یې ناوی یه
- د لالي ځنګ ته په رو، رو یې راولئ یه
- ناوی جوړوئ یې ناوی یه

- ناوی دنیا درله فردوس شه
- ناوی جوړ وئ یې ناوی یه
- دوې ورځې ژوند دی په خوښۍ یې تېروئ یه
- ناوی جوړوئ یې ناوی یه
- بسم الله وایئ پرې کلونه و پاشئ یه
- ناوی جوړوئ یې ناوی یه
- د لالي ځنګ ته په رو، رو یې راولئ یه
- ناوی جوړوئ یې ناوی یه

Kabul, K.P.U Apricots garden next to lwya jarga tent sniper screen fence in my study place On ۱۳۸۵ / ۰۵ / ۲۳, ٤:۰۰ Am.

کابل، د کابل پولي تخنیک پوهنتون د زردالو باغ کې د لویې جرګې خیمې شنې جالۍ ترسېرمه، زما د مطالعې ځای کې،، (صفی الله، ۱۳۸۸ لېږدی، ۳۳۸چوپړی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳.۸.۲.۱۱ د نیمکۍ ټیکۍ (پام ټیکۍ، سروکه ټیکۍ) تعریف (څرګندونه، ښکارونه، دوی د یوه توري یا سکالو تشریح کول)

د وی یا ویکي له پامه نیمکۍ ټیکۍ هغې څو سرې پېيلي ته وايي چې د څو سره ټیک سره دېرې ورته ځانګړې ځانګړنې، څرنګوالی او څرګندوالی لري.
په اصطلاح کې هغه وګړنۍ، پیاوړې، غښتلې، هېښونکې، سندریزه، خوږه، ګڼلې، منلې، له اند، پند، احساس او تخیل ډکه پرله پسې توبه (تکراري، بیابیا کولې، واروار ترلې، ګرداني) پېيله ده چې زموږ لرغونو پښتنو نیکونو او نیاګانو د پښتو ژبې د ابېځو ,, ښ، ډ، ړ، ڼ، ی او ...،، څخه وړاندې زده، پېژندلې او د پښتو ژبې له زوکړې له پیدایښت سره جوښت یې جوت کړې دي؛ له لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ څخه ورسته. پښت یې هم کولی شي چې لرليد (راتلونکې بڼې) یې پرته له ادبي بیرغي کولو (فلجیاریزم، د بل چا افکار او لیکنې په خپل نوم تېرول، Plagiarism) کښلی شي.

د کوشنۍ ټیکۍ ایزې د مسرو شمېر یې ۳، د څپو شمېر یې ۳۱ له دفتنګونو او پارنویکیو پرته دی. (دفتنګونه , الیده ، اضافه، سرباري او اوسترباری، غونډلې یا کلمې دې چې سندره , اهنګ؛ ترنګتوک؛، یې لا خوږوي. په بله مانا دیفتنګونه , غبرګغږونه یا واکه مرکب ، هغه اوازو ته وايې چې د خپلواک او نیمواک په ملګرتیا منځ ته راځي او لکه یوستووی اواز یوه وار پټلیز له خولې راوځي؛ د یوه غبرګغږ لومړی ټوک یوه خپلواک او دوېیم ټوک یې یوه نیم واک اواز وي؛ کله زورکۍ واله یې یا نرمه ,,ی،، او زرکۍ واله یې یا درنه یې ,,ی ،، او داسې نور.

دیفتنګونه ,غبرګغږونه، ناترویکي، ترویکي، ستربل، اوستربل، پارنویکي، بلنویکي، اندېښنې، هیېجاني چغې، لکه: الله وی!، وی، او، نو وی!!، جان، ځانه!، خانه!، اشنا، شیرینه، کنه، یا الله، یه، وا!، وای!، وه!، وه الله، ای!، وه الله وی!!، وا وی، وای وای.. نو، الله، او، ګرانه!، یه کرانه!، یه پښتیانه!، یه ځلمیه!، هه بچیه!، فردوس خانه!، لغمانیه!، یه که ځاره!، ای الکه! وروره!، بخته میره! دغه راز هو، نه، ښه، څنګه، ولې...)، نومړې ټول د نیمکۍ ټیکۍ توکې دي، چې کله هرې مسرې پیل کې، کله منځ او ډېرای وخت په پای کې ویل کېږي او د څپو په شمېر کې ډېر والی راولې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پښېلي کلمې یا غونډلې لرې لري. خو ډېری وخت د لومړی، دوېیمې درېیمې، څلورمې او پینځمې مسرې په پای کې ترنګتوکه غونډله لري، چې دوی ټول ترنګتوک بشپړوي. تر ډېره (هره یوه نه) پښېلي باید د ه (زمور خپله ,, ه، ه یا هې ،، چې ورته وړه ه، روغه ه، کوشنۍ ه، لنډه ه، دوې سترګې ه ,ه، دوې سترګې والا ه، یا عینکو والا، عصري او ځانښودې، ,ه، وایو) چې د پښتو ژبې ،نهویشتم, ګڼه ابېڅې ده. په واول یا غږن اواز پای ته رسېدلې وي، نیمکۍ ټیکۍ د پښتو ژبې د فونولوژیکي (غږیز) جوړښت تابې (تابع) ده او د هغې پر بنسټ جوړېږي. او درېیمه مسره یې ۱۳ څپې وي له دفتنګونو پرته.

د هرې نیمکۍ ټیکۍ د لومړۍ او دوېیمې مسرې څلورمه او اتمه څپه او د درېمې مسرې (پاینۍ مسرې) څلورمه، اتمه او دولسمه څپه، باندې زورنه وي او ډېری وخت په کې کومه څپه باندې زورنه نه احساسېږي.

له سیمه ییزو غږو سره هم څپه په خپل څه رنګوالي نه پاتې کېږي او په ځنې سیمه کې بېلوالی لري. په بله وینا نیمکۍ ټیکۍ مېچه د څپیزه او خجیزه ټولوالې سره، سره پر یوه نازورنه څپه یا یوې خوړ غږې یا ترنمي څپه پای ته رسي. مانا دا چې د دغې وروستۍ نهمې، اتلسمې، او یوه دېرشتمې څپې خوړغږې د نیمکۍ ټیکۍ مېچه د څپیزه او خجیزه ټولوالې ترځنګه د نیمکۍ ټیکۍ یوه بل رغنده ټوک ګڼل کېږي او نه شتون یې رغښت له پوښتنې سره مخامخوي؛ د پېیلې په توګه یې یوه څپه کمېږي او له موسکي پلوه خوړ غږ له لاسه ورکوي.

دغه پایني ټوکونه په یوه پېر کې له دغو درېواړو څپو څخه هره یوه د ور مخکې وروستۍ نهمې، اتلسمې، یوه دېرشتمې (د لس سره نیمکۍ ټیکۍ یې نهمې، اتلسمې، یوه دېرشتمې، څلوېښتمې، دوې شپېتمې، پینځه اویاومې او څلور اتیاومې) زورنې څپې له یوه څه اغېز سره دوی ته یوه خوړغږې وربښي او پر همدې لاسوند له هرو درو څخه وریته هره یوه څپه هم ایوفوني (euphony) بلل کېږي چې پښتو انډول یې ترنګتوک یا ترنمي توک کې دی شي.
غوره سته د ترنګتوک په پاینۍ مسره کې دی چې نومړې مسره د نیمکۍ ټیکۍ رغښت پنځ کوي، د نیمکۍ ټیکۍ غوره توک او منځې راځې.

په ټوله کې غوره نیمکۍ هغه دي چې د لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ، له هرې یوې مسرې سره ورته لړونه، پښیلې، ځانګړې ځانګړنې، بېلونکي نخښې، سرباري اهنګینه پاینۍ څپې و لري؛

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دیفتنګونه او پارنویکي سره. خو له ایزې، انګی، پتی، لنډکی، بګتی، کېسی (شبې)، پاړکی، کاکړی، نارې، بدلې، لوبې، سندرې، چاربیتی، سپینی (ازادې پیبلې)، کېسه ګی، د اتڼ غبرګی، درې ځپېزی، څلور ځپېزی، پېنځه ځپېزی، شپږ ځپېزی، اووه ځپېزی، اته ځپېزی، نهه ځپېزی، لس ځپېزی، هایکویی، مونډی (سر پرېکړی)، انځورګی، کېنتوزی (سانتی)، نامانېزی، زخی، بې تولی، تولونجی، نا پښېلیزی، ناپیبلی او سلسلی.

دې ټولو پیبلو سره د سکالو (موضوع، مسلې، دننه نی برخې، Dialogue) له ستې بېلوالی و لرې، د دې له پاره چې دا ټول په ډېری بنه له درې مسرو څخه رغښت موندلی دی او زوکړه شوې، ان له ساده درې غونډله ایزه وینا او یادونې سره. نوموړو ټولو ته پام وې، پرې برلاسي وې، رټ بېلوالی یا ګرندی فرق بې و کولی شې، ورته ګټلې وې او د ټولو زهنې پرتلنه په رپ سوب کې ټول پښتون پښت کولی و شې.

د نیمکی ټیکی د څپې شمېر بېلګه داسې ده چې درې سره لرې ۳۱ څپېزې وې او که په اوږدې مسرې باندې شې بیا نو ۳۵ څپېزې وې؛ څلور سره نیمکی ټیکی ۴۴ څپېزې وې؛ پېنځه سره نیمکی ټیکی ۵۳ څپېزې وې او که په اوږدې مسرې باندې شې بیا نو ۵۷ څپېزې وې؛ شپږ سره نیمکی ټیکی ۶۲ څپېزې وې؛ اووه سرې نیمکی ټیکی ۷۱ څپېزې او که په اوږدې مسرې باندې شې بیا نو ۷۵ څپېزې وې؛ اته سره نیمکی ټیکی ۸۴ څپېزې وې؛ نهه سرې نیمکی ټیکی بې ۹۳ څپېزې وې او که په اوږدې مسرې باندې شې بیا نو ۹۷ څپېزې وې (۴ څپې ډېرېږې او که کوشنی مسرې باندې شې بیا ۴ څپې ترې کمېږې) او لس سره نیمکی ټیکی ۱۰۶ څپېزې وې.

چې تر ټولو غوره بې څلور سره نیمکی ټیکی ۴۴ څپېزې رانښلولې لړی لرې او دولس دانې و ویل شې خوند رنګ، د نوې وخت او هندارو په ښکاروندو په ستره ولاړ راځې؛ ډېرې ښې بې اته سره نیمکی ټیکی ۸۴ څپېزې وې چې اووه دانې و ویل شې؛ ښې به بیا درې سرې نیمکی ټیکی دې چې دولس دانې یا شپاړس و ویل شې؛ لړې ښې بیا لس سره نیمکی ټیکی یا لسیزونې نیمکی ټیکی دې چې پېنځه دانې و ویل شې ښې راځې، دا بیا له څلورو دانو شپږ سره نیمکی ټیکی سره خوا په خوا ځای نیسې، پرته له غبرګغږونو او پارونیکو... چې د څپو په ګټه کې منل شوی ډېروالی راولې او د منلو وړ پیبلې رښت دی.

د لیکوال (زما) نیمکی ټیکی څپېزه (څپه، سپلاب، هجا ,, سیلیبل Syllable،، د ابېڅو شمېرلو) - څجېزه (زورنه، خج، اکسنټ ,, لفظ، د موسیقي نوټ: د خج نښه: د تورې په سرنښه , چې د تلفظ د جګوالي او ټیتوالي زور، او ږدوالی، کیفیت ښیي: ټینګه , لهجه ،: تاکید: بیلوونکی نښه: د وینا , ځانګړی، خاص او بېل ، ډول. :Accent, Morphemel ،،) جوړښت په دې ډول دی:

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۴ .۸.۲.۱۱ د نیمکۍ ټیکۍ څپېزې او زورنې

U-**U**UUU-**U**UUU

U-**U**UUU-**U**UUU

U-**U**UUU-**U**UUU-**U**UUU

U-**U**UUU-**U**UUU

U-**U**UUU-**U**UUU-**U**UUU

U-**U**UUU-**U**UUU

U-**U**UUU-**U**UUU-**U**UUU

U-**U**UUU-**U**UUU

د اته سره نیمکۍ ټیکۍ څپېز او زورنې جوړښت بڼه

نا - وی - د - **ستا** + خا - طر - له - **پا** + ره

نا - وی - جو - **ړه** + وئ - يې - نا - **وی** + یه

د - هر - یو - **بڼ** + بو - تي - د - **ني** + سې - لس - پا - **نۍ** + یه

نا - وی - جو - **ړه** + وئ - يې - نا - **وی** + یه

بس - میل - له - **وا** + يئ - پرې - ګو - **لو** + نه - و - پا - **شئ** + یه

نا - وی - جو - **ړه** + وئ - يې - نا - **وی** + یه

د - لا - لي - **ځنګ** + ته - په - رو - **رو** + يې - را — و - **ځ** + یه

نا - وی - جو - **ړه** + وئ - يې - نا - **وی** + یه

د اته سره نیمکۍ ټیکۍ څپېز او زورنې جوړښت بڼه په ابېڅو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱. ۲- ۳- ۴- ۵- ۶- ۷- ۸- ۹

۱۰. ۱۱. ۱۲- ۱۳. ۱۴- ۱۵. ۱۶. ۱۷. ۱۸

۱۹-۲۰. ۲۱- ۲۲. ۲۳- ۲۴- ۲۵- ۲۶- ۲۷- ۲۸- ۲۹- ۳۰- ۳۱

۳۲- ۳۳- ۳۴- ۳۵. ۳۶- ۳۷. ۳۸. ۳۹. ۴۰

۴۱. ۴۲- ۴۳- ۴۴. ۴۵- ۴۶- ۴۷- ۴۸- ۴۹- ۵۰- ۵۱- ۵۲. ۵۳

۵۴- ۵۵. ۵۶- ۵۷. ۵۸- ۵۹. ۶۰. ۶۱- ۶۲

۶۳- ۶۴. ۶۵- ۶۶- ۶۷- ۶۸- ۶۹- ۷۰- ۷۱- ۷۲- ۷۳- ۷۴- ۷۵

۷۶. ۷۷- ۷۸. ۷۹- ۸۰. ۸۱- ۸۲. ۸۳- ۸۴

د اته سره نیمکی ټیکی ځپیز او زورنې جوړښت بنه په ګڼه(شمېرو، عددونو).

۱۱.۲.۸. ۱۵ د نیمکی ټیکی ځمککچپوهنې (هندسې) رغښت

که پښتو په هره لهجه و ویل شي خو د سندرو روح او د افکارو کالب يې یوه دی، د یوه احساساتو او اهنګونو ښکاردويي کوي. هندسې رغښت يې داسې دی:

الف.

____
____
____
____
____
____
____
____

ب. ____ ____ ________ ____ ________ ____ ________ ____

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱ .۱۵ .۸ .۲ .۱۱ د دې نیمکۍ ټیکۍ سپړنه

د دې نیمکۍ ټیکۍ سپړنه

لومړۍ مسره ۰+۹+ ۰ = ۹ څپې ده.
دوېیمه مسره ۰+۹+ ۰ = ۹ څپې ده.
درېیمه مسره ۰+۱۳+ = ۱۳ څپې ده.
څلورمه مسره ۰+۹+ ۰ = ۹ څپې ده.
پینځمه مسره ۰+۱۳+ = ۱۳ څپې ده.
شپږمه مسره ۰+۹+ ۰ = ۹ څپې ده.
اووه مه مسره ۰+۱۳+ = ۱۳ څپې.
اته مه مسره ۰+۹+ ۰ = ۹ څپې ده.

دلته ټوله نیمکۍ ټیکۍ ۸۴ څپې ده، دا پنځې اته سره نیمکۍ ټیکۍ غبرګغږونه یا دیفتنګونه نه لري.

ناوې د ستا خاطر له پاره
ناوې جوړ وې یې ناوې یه
د هر یوه بڼ بوټي د نیسي لسپانۍ یه
ناوې جـوړ وې یې ناوې یه
بسم الله وایځ پرې ګلونه و پاشځ یه
ناوې جوړ وې یې ناوې یه
د لالي څنګ ته یه رو، رو یې راولځ یه
ناوې جوړ وې یې ناوې یه

۱. لومړۍ مسره
۲. دوېیمه مسره
۳. درېیمه مسره
۴. څلورمه مسره
۵. پینځمه مسره
۶. شپږمه مسره
۷. اووه مه مسره
۸. اته مه مسره
۹. ۲. ۳. ۴. ۵. ۶. ۷. او ۸. یوه نیمکۍ ټیکۍ ده
۱۰. زورنه (خجنه) **بولډ** شوي
۱۱. دفتنګونه نه لري.
۱۲. تت اسماني رنګ یې د ښکاروندی دی.
۱۳. څپې(سیلابونه)
۱. مسره ۹ څپې ده
۲. مسره ۹ څپې ده
۳. مسره ۱۳ څپې ده
۴. مسره ۹ څپې ده
۵. مسره ۱۳ څپې ده
۶. مسره ۹ څپې ده
۷. مسره ۱۳ څپې ده
۸. مسره ۹ څپې ده
۱۴. د اوازتیوالی او لوړوالی خطونه، اهنګ؛ترنګتوک؛
۱۵. ښځو ته منسوبي (اړوند)

د لا ډېرو معلوماتو له پاره د لومړي ټوک ۱۱. څېرکی و ګورئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۶ .۸.۲.۱۱ څلورمه ډله نیمکۍ مصرۍ:.

د دې له پاره زما څېړنه دا سپېنې ته را اوباسي چې زه خپل د ژبې یوه څو سره پېیله د څو سره یا څو مخه نیمکۍ مصرۍ نوم باندې نوموم؛ چې دې پښتو پینځه او شپږ سره پېیله له پینځه سره او شپږ سره نیمکۍ مصرۍ، مصرۍ توري او نیمکۍ مصرۍ سره ورته ډېرې ځانګړې ځانګېړنې لري چې ورته نیمکۍ مصرۍ وایي. په دغه ډول څېړې لري، درې سره نیمکۍ مصرۍ، څلور سره نیمکۍ مصرۍ، پینځه سره نیمکۍ مصرۍ، شپږ سره نیمکۍ مصرۍ، اووه سره نیمکۍ مصرۍ، اته سره نیمکۍ مصرۍ، نهه سره نیمکۍ مصرۍ او لس سره نیمکۍ مصرۍ.... په بنه مندل کېږي. او نیمکۍ مصرۍ ډېرې ورته ځانګړې ځانګېړنې داسې دي.لکه:

۱:- ډېرې ښایسته وي، ۲:- ښه نادره توازن لري. (چې لومړی د لاسټې برخه یې لنډه او دوېیمه برخه یې چې تېره وي اوږده، د ثقل مرکز یې د مصرۍ دواړو مسرو ته ورته وي.)، ۳:- ډېر ژر تاثیر کوي، ۴:- انسان په یوه وار له منځه وړي، ۵:- یوه وار یې سرې ته بس دی، ۶:- بېلابېلې بڼې لري، ۷:- درې خواوې یې سرې پرې کوي، ۸:- په پام او ناپامۍ کې انسان نه کرېکې باسي، ۹:- ډېرې لرغونې دي، ۱۰:- لرغونې اندازه کرل شوي، ۱۱:- لرغونې څېړل شوي، ۱۲:- د مصر هرمو غوندې جوړونکی یې معلوم نه دی، ۱۳:- لکه هرم پوره برابر شکل لري چې د الله کوم مخلوق رغولې دي، ۱۵:- زورورې دي، ۱۶:- په هر ځای کې ترې کټه اخېستل کېږي، ۱۷:- د ننداړو شیان دي، ۱۸:- وهم لري، ۱۹:- زور دی، ۲۰:- په مینه ساتل کېږي، ۲۱:- تل انسان سره وي، ۲۲:- مکارې وي لکه لنډې مصرۍ توري، ۲۳:- د مېرمنو د مستۍ او د سړو د سرلوړۍ توکې دي، ۲۴:- درندې دي، ۲۵:- سختې دي، ۲۶:- جوړول یې ګران دي، ۲۷:- ډېر ارزښت لري، ۲۸:- ننداړ چیانو ته یوه ابلاغ وي، ۲۹:- مینه ناکې وي، انسان مینه پرې راځي، ۳۰:- په ډېره باریکۍ او مینه جوړول کېږي، ۳۱:- په خپل ځای کې کارول کېږي، ۳۲:- ډېرې اوږدې نه دي غېږې نبول ورسره سړی ستړی کوي، په نیمکه بنه. ۳۳:- د میسو اونګ، وسپنې کړولې، د سروزورکړولې، د سپین زرو اونګ او لرګنې بنه اصلي او شلخي جوړېږي.

تاسو ته دا همداسې پرېږدم، په همدې بنه یې پوښ کې کوم.

هرې نیمکۍ لنډۍ، نیمکۍ ټپه او نیمکۍ ټیکۍ چې دغه پورته ځانګېړنې و درلودلې نو هغو ته نیمکۍ مصرۍ وایي. تاسو نیمکۍ لنډۍ، نیمکۍ ټپه او نیمکۍ ټیکۍ او نیمکۍ مصرۍ ته ښه غوږ و نیسئ!!؟ پام ورته و کړئ!؟ نو بیا یې پېژنئ چې دا نیمکۍ مصرۍ دي؛ چې له مصرۍ سکالو سره برابرې وي او دغه خصوصیات لري. نیمکۍ لنډۍ، نیمکۍ ټپه او نیمکۍ ټیکۍ دا پورته ۳۲ ځانګېړنې نه لري بېلوالی یې پرهمدې کې دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۷ .۸.۲.۱۱ څلورمه ډله نیمکۍ مصرۍ: اې ,, ا ،،:. د لیکوال شپږ سره (شپږ مخه یا شپږ مسرېزه، شپږ مسرې لرونکې)، نیمکۍ مصرۍ دې چې سرلیک یې دی ,, نیمکۍ،،

- په سرو منګولو مې بسته کړه صدفونه
- بیا دې شونډې راله راکړه چې څمه

- خولګۍ ورڅه خلک پوهېږي
- بیا دې شونډې راله راکړه چې څمه
- سینه، سینه باندې مې مه کوه خوبونه
- بیا دې شونډې راله راکړه چې څمه
- په سرو منګولو مې بسته کړه صدفونه
- بیا دې شونډې راله راکړه چې څمه

- سترګې مې سترګوته نږدې کړه
- بیا دې شونډې راله راکړه چې څمه
- بیا مې څنګلو څېنې واړوه لاسونه
- بیا دې شونډې راله راکړه چې څمه
- په سرو منګولو مې بسته کړه صدفونه
- بیا دې شونډې راله راکړه چې څمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

- شونډې مې غاښ باندې سورې کړه
- بیا دې شونډې راله راکړه چې څمه
- چې څپله ژبه باندې خپلې وینې څکمه
- بیا دې شونډې راله راکړه چې څمه
- په سرو منګولو مې بسته کړه صدفونه
- بیا دې شونډې راله راکړه چې څمه

- ملګرې ما دې ببړی وان کړه
- بیا دې شونډې راله راکړه چې څمه
- د اکلیاټوریس نوکې لاندې، لاندې څمه
- بیا دې شونډې راله راکړه چې څمه
- په سرو منګولو مې بسته کړه صدفونه
- بیا دې شونډې راله راکړه چې څمه

- الله دې زما کړې زما یاره
- بیا دې شونډې راله راکړه چې څمه
- ورځ کې پینځه ځله به زه غوسل کومه
- بیا دې شونډې راله راکړه چې څمه
- په سرو منګولو مې بسته کړه صدفونه
- بیا دې شونډې راله راکړه چې څمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

- جانانه ښځو کې زه نر شوم
- بيا دې شونډې راله راکړه چې ځمه
- د هر شروار ننه توزې زه ورته کومه
- بيا دې شونډې راله راکړه چې ځمه
- په سرو منګولو مې بسته کړه صدفونه
- بيا دې شونډې راله راکړه چې ځمه

- په خپلې ژمنې ټينګار و کړه
- بيا دې شونډې راله راکړه چې ځمه
- ولس جرګې به ننه واتې درلېږمه
- بيا دې شونډې راله راکړه چې ځمه
- په سرو منګولو مې بسته کړه صدفونه
- بيا دې شونډې راله راکړه چې ځمه

- ربه له غيبو مې ثواب کړې
- بيا دې شونډې راله راکړه چې ځمه
- هغې دنيا کې مجردانو د صف شومه
- بيا دې شونډې راله راکړه چې ځمه
- په سرو منګولو مې بسته کړه صدفونه
- بيا دې شونډې راله راکړه چې ځمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

- ربه هغې دنیا مې خیر کړې
- بیا دې شونډې راله راکړه چې څمه
- بې پته یار مې د یهودو نوکر کړمه
- بیا دې شونډې راله راکړه چې څمه
- په سرو منګولو مې بسته کړه صدفونه
- بیا دې شونډې راله راکړه چې څمه

- فردوسه! ځان سره مې ځان کړه
- بیا دې شونډې راله راکړه چې څمه
- زما تټر کې جوړ د وینو ځلېر شونه
- بیا دې شونډې راله راکړه چې څمه
- په سرو منګولو مې بسته کړه صدفونه
- بیا دې شونډې راله راکړه چې څمه

کابل، د کابل پولي تخنیک پوهنتون شپه غاله، لومړی بلاک، لومړی پوړ، دوییمه کوټه E۲۱٤, pm ۰٤:٤۰, ۰۸ / ۰۱ / ۱۳۸۵،، (صفی الله، ۱۳۸۸ لېږدی، ۳۵۸ چوپړی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۸ .۸.۲.۱۱ د نیمکۍ مصرۍ (پام مصرۍ، سروکه مصرۍ) تعریف (څرګندونه، ښکارونه، د دوی د یوه توري یا سکالو تشریح کول)

د وی یا ویکیې له پامه نیمکۍ مصرۍ هغې څو سرې پېیلې ته وایې چې د څو سره مصرۍ سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګېړنې، څرنګوالی او څرګندوالی لرې.
او په اصطلاح کې هغه وګړنۍ، پیاوړې، غښتلې، هېښونکې، سندریزه، خوږه، ګڼلې، منلې، له اند، پند، احساس او تخیل ډکه پرله پسې توبه (تکراري، بیابیا کولې، واړوارتړلې، ګرداني) پېیله ده چې زموږ لرغونو پښتنو نیکونو او نیاګانو د پښتو ژبې د ابېڅو ,, ښ، ډ، ړ، ڼ، ی او ... ،، څخه وړاندې زده، پېژندلې او د پښتو ژبې له زوکړې له پیدایښت سره جوښت یې جوت کړې دي؛ له لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ څخه ورسته؛ پښت یې هم کولی شي چې لرلید (راتلونکې بڼې) یې پرته له ادبي بیرغي کولو (فلجیاریزم، د بل چا افکار او لیکنې په خپل نوم تېرول، Plagiarism) کښلی شي.

د کوشنۍ نیمکۍ مصرۍ د مسرو شمېر یې ۳، د څپو شمېر یې ۳۱ له دفتنګونو او پارنوییکیو پرته دی. (دفتنګونه , الیده ، اضافه، سرباري او اوستریارۍ، غونډلې یا کلمې دي چې سندره , اهنګ؛ ترنګتوک؛، یې لا خوږوي. په بله مانا دیفتنګونه , غبرګغبړونه یا واکه مرکب ، هغه اوازو ته وایي چې د خپلواک او نیمواک په ملګرتیا منځ ته راځي او لکه یوستووی اواز یوه وار پتلیز له خولې راوزي د یوه غبرګغبړ لومړی توک یوه خپلواک او دوییم توک یې یوه نیم واک اواز وي، کله زورکۍ واله یې یا نرمه ,,ی،، او زرګۍ واله یې یا درنه یې ,,ی ،، او داسې نور. دیفتنګونه ,غبرګغبړونه، ناتړوییکي، تړوییکي، ستربل، اوستربل، پارنوییکي، بلنوییکي، اندېښنې، هیبجاني چغې، لکه: الله وی!، وی، او، نو وی!!، جان، ځانه!، خانه!، اشنا، شیرینه، کنه، یا الله، یه، وا!، وای!، وه!، وه الله، ای!، وه الله وی!!، وا وی، وای وای، نو، الله، او، ګرانه!، یه کربانه!، یه پښتیانه!، یه ځلمیه!، هه بچیه!، فردوس خانه!، لغمانیه!، یه که ځاره!، ای الکه! ورروه!، بخته میره! دغه راز هو، نه، ښه، ځنګه، ولې...)، نومرې ټول د نیمکۍ مصرۍ توکې دي، چې کله د هرې مسرې پیل کې، کله منځ او ډېری وخت په پای کې ویل کېږي او د څپو په شمېر کې ډېروالی راولې.

د پښپلې غونډلې یا کافې کلیمې لرې لرې. خو ډېری وخت د لومړۍ، دوییمې دریمې، څلورمې، پینځمې او شپږمې مسرې په پای کې ترنګتوکه غونډله لرې، چې دوی ټول ترنګتوک بشپړوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تر ډېره (هره يوه نه) هره نيمکۍ مصرۍ پښېله بايد د ه (زموږ خپله ,, ه، ه يا هې ،، چې ورته وړه ه، روغه ه، کوشنۍ ه، لنډه ه، دوې سترګې ه ,ه، دوې سترګې والا ه، يا عينکو والا، عصري او ځانښودې، ,ه، وايو) چې د پښتو ژبې ،نهويشتم, ګڼه ابېڅې ده. په واول يا غږن اواز پای ته رسېدلې وي؛ نيمکۍ مصرۍ د پښتو ژبې د فونولوژيکي (غږيز) جوړښت تابع ده او د هغې پر بنسټ جوړېږي.

د شپږ سره نيمکۍ مصرۍ درېيمه او د پېنځمه مسره يې ۱۳ څپې وي له دفتنګونو پرته.

د هرې نيمکۍ مصرۍ، د لومړۍ او دوېيمې مسرې څلورمه او اتمه څپه؛ د درېمې مسرې څلورمه، اتمه او دولسمه څپه، باندې زورنه وي او ډېرى وخت په کې کومه څپه باندې زورنه نه احساسېږي؛ په پيلۍ، دوېيمې او درېيمې څپې د څلورګونو څپو ټولوالې باندې يې زورنه راځي او يا به د اوزونو ټېټوالي او لوړوالي په بڼه څپه باندې زورنه حسکېږي.

له سيمه ييزو غږو سره هم څپه په خپل څه رنګوالي نه پاتې کېږي او په ځنې سيمه کې بېلوالى لري. په بله وينا نيمکۍ مصرۍ ميچه د څپيزه او خجيزه ټولوالې سره سره پر يوه نازورنه څپه يا يوې خوږ غږې يا ترنمي څپه پای ته رسي. مانا دا چې د دغې وروستۍ نهمې، اتلسمې او يوه دېرشتمې څپې خوږغږي د نيمکۍ مصرۍ مېچه د څپيزه او خجيزه ټولوالې ترځنګه د نيمکۍ مصرۍ يوه بل رغنده ټوک ګڼل کېږي او نه شتون يې رغښت له پوښتنې سره مخامخوي؛ د پېيلې په توګه يې يوه څپه کمېږي او له موسېکي (ساز، ټنګټکور يا موسقي) پلوه خوږ غږ له لاسه ورکوي لکه په دوېيمه مسره کې دوې څپه ډېرې شوي دي او خوږ غږ يې ورته ځنډنى کړى دى. دغه پايني ټوکونه په يوه پېر کې له دغو درېواړو څپو څخه هره يوه د ور مخکې نهمې، اتلسمې، او يوه دېرشتمې زورنې څپې له يوه څه اغېز سره نيمکۍ مصرۍ ته يوه خوږغږي وربښي او پر همدې لاسوند له هرو درو څخه وريته هره يوه څپه هم ايوفوني (euphony) بلل کېږي چې پښتو انډول يې ترنګټوک يا ترنمي توک کېداى شي.

غوره ستېه د ترنګټوک په پاينۍ مسره کې دى چې نومړې مسره د نيمکۍ رغښت پنځ کوي، د نيمکۍ غوره توک او منځې راځي.

په ټوله کې غوره نيمکۍ هغه دې چې د لنډۍ، ټپې، ټېکۍ او مصرۍ، له هرې يوې مسرې سره ورته لړونه، پښيلې، ځانګړې ځانګړنې، بېلونکي نخښې، سرباري اهنګينه پاينۍ څپې ولري، د ديفتنګونه او پارنويکي سره.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خو له ایزې، انګی، پتی، لنډکی، بګتی، کېسی (شبې)، پاړکی، کاکړی، نارې، بدلې، لوبې، سندرې، چاربیتی، سپینی (ازادي پیبلې)، کېسه ګی، د اتڼ غبرګی، درې څپېزی، څلور څپېزی، پینځه څپېزی، شپږ څپېزی، اووه څپېزی، اته څپېزی، نهه څپېزی، لس څپېزی، هایکویی، مونډۍ (سر پرېکړی)، انځورګی، کېنتوزی (سانتی)، نامانېزی، زخی، بې تولی، تولونجی، نا پښېلیزی، ناپیلی او سلسلی؛ دې ټولو پیبلو سره د سکالو (موضوع، مسلې، دننه نی برخې، Dialogue) له ستې بېلوالی و لري. د دې له پاره چې دا ټول په ډېری بڼه له درې مسرو څخه رغښت مونډلی دی او زوکړه شوي، ان له ساده درې غونډله ایزه وینا او یادونې سره. نوموړو ټولو ته پام وي، پرې برلاسي وي، رټ بېلوالی یا ګرندی پرک (فرق) یې و کولی شي، ورته ګنلې وي او د ټولو زهني پرتلنه په رپ سوب کې ټول پښتون پښت کولی و شي.

خو نیمکی مصرۍ چې درې سره لري ۳۱ څپېزې وي او که په اوږدې مسرې باندې شي بیا نو ۳۵ څپېزې وي؛ څلور سره نیمکی مصرۍ ۴۴ څپېزې وي؛ پینځه سره نیمکی مصرۍ ۵۳ څپېزې وي او که په اوږدې مسرې باندې شي بیا نو ۵۷ څپېزې وي؛ شپږ سره نیمکی مصرۍ ۶۲ څپېزې وي؛ اووه سرې نیمکی مصرۍ ۷۱ څپېزې او که په اوږدې مسرې باندې شي بیا نو ۷۵ څپېزې وي؛ اته سره نیمکی مصرۍ ۸۴ څپېزې وي؛ نهه سرې نیمکی مصرۍ یې ۹۳ څپېزې وي او که په اوږدې مسرې باندې شي بیا نو ۹۷ څپېزې وي (۴ څپې ډېرېږي او که کوشنۍ مسرې باندې شي بیا ۴ څپې ترې کمېږي) او لس سره نیمکی مصرۍ ۱۰۶ څپېزې وي.

چې تر ټولو غوره یې څلور سره نیمکی مصرۍ ۴۴ څپېزې رانښلولې لړی لري او دولس دانې و ویل شي، خوند رنګ، د نوي وخت او هندارو په ښکاروندو په سته ولاړ راځي؛ ډېرې ښې یې اته سره نیمکی مصرۍ ۸۴ څپېزې وي چې اووه دانې و ویل شي؛ ښې به بیا درې سرې نیمکی مصرۍ دي چې دولس دانې یا شپاړس و ویل شي؛ لړې ښې بیا لس سره نیمکی مصرۍ یا لسیزونې نیمکی مصرۍ دي چې پینځه دانې و ویل شي ښې راځي او دا بیا له څلورو دانو شپږ سره نیمکی مصرۍ سره خوا په خوا ځای نیسي. پرته له غبرګغږونو او پارونویکو.... .

د لیکوال (زما) نیمکی مصرۍ څپېزه (څپه، سېلاب، هجا ,, سیلیبل Syllable،، د ابېڅو شمېرلو) ,- خجیزه (زورنه، خج، اکسنټ ,, لفظ، د موسېکي نوټ: د خج نښه: د تورې په سرنښه چې د تلفظ د جګوالي او ټېټوالي زور، اوږدوالی، کیفیت ښيي،: ټینګه , لهجه ،: تاکید: بېلوونکی نښه: د وینا , ځانګړی، خاص او بېل ، ډول. :Accent, Morphemel ،،) جوړښت په دې ډول دی:

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۱.۲.۸. ۱۹ د نیمکی مصری ځپیزې او زوړنې

U-**U**UUU-**U**UUU

UUU-**U**UUU-**U**UUU

U-**U**UUU-**U**UUU-**U**UUU

UUU-**U**UUU-**U**UUU

U-**U**UUU-**U**UUU-**U**UUU

UUU-**U**UUU-**U**UUU

خول - ګې - ور - **ځه** + خه - لک - پو - **هې** + ږې

بیا - دې - شون - **ډې** + را - له - را - **کړه** + چې - ځه - مه

سې - نه - سې - **نه** + بان - دې - مې - **مه** + که - وه - خو - **بو** + نه

بیا - دې - شون - **ډې** + را - له - را - **کړه** + چې - ځه - مه

په - سرو - من - **ګو** + لو - مې - بس - **ته** + کړه - صه - ده - **فو** + نه

بیا - دې - شون - **ډې** + را - له - را - **کړه** + چې - ځه - مه

.۱ -۲ -۳ **-۴** -۵ -۶ -۷ -۸ ۹

-۱۰ .۱۱ -۱۲ **.۱۳** .۱۵ .۱۶ **.۱۷** -۱۴ -۱۸ -۱۹ ۲۰

-۲۱ .۲۲ -۲۳ **-۲۴** -۲۵ -۲۶ -۲۷ **-۲۸** -۲۹ -۳۰ -۳۱ **-۳۲** ۳۳

-۳۴ .۳۵ -۳۶ **.۳۷** .۳۸ .۳۹ -۴۰ **.۴۱** -۴۲ -۴۳ ۴۴

-۴۵ -۴۶ -۴۷ **-۴۸** -۴۹ -۵۰ -۵۱ **-۵۲** .۵۳ -۵۴ .۵۵ **-۵۶** ۵۷

-۵۸ .۵۹ -۶۰ **.۶۱** .۶۲ .۶۳ -۶۴ **.۶۵** -۶۶ -۶۷ ۶۸

د دغې شپږ سره نیمکی مصری ځپیز او زوړنې جوړښت بنه

(c) ketabton.com: The Digital Library

په لویه کې د شپږ سره نیمکۍ مصرۍ ځمککچپوهنې (هندسې) رغښت یې داسې دی:
غبرګغونډلو او پارنویکو چې ډېرى وخت یوه څپه وي، دوې هم وي، درې لړې دي بېخې او څلور څپې هم شتون لري لږ او ډېر. که نوموړې توکي شتون و لري، د هرې مسرې له دوو څخه یې په ټکي لرونکي کامه او ځینې وخت په کامه یا بېلونکې نخښې باندې ترې وړاندې ورسته، ان ځنې وخت په منځ کې هم کښو (په ځینې پېر کې چې ترویکي په بڼه راشي، یا لارغه وي یا کسر و لري، یا سرلیک ته چې ټکی او نخښې نه ورکوو د غبرګغونډلې په بڼه یې پرېږدو، پرته له نخښو څخه) او د هرې مسرې سره یې ښکاره کېدل څرګندوي کېږي. که شتون یې نه درلود بیا به هېڅ نه راځي ورسره لکه په لاندېنۍ بڼه کې خو چې شتون یې و در لود په همدې بڼه یې ځمککچپوهنې (هندسې) رغښت دی.

۱۱.۲.۸.۱۹.۱ د نیمکۍ مصرۍ ځمککچپوهنې (هندسې) رغښت

په لویه کې د شپږ سره نیمکۍ مصرۍ ځمککچپوهنې (هندسې) رغښت یې داسې دی:.

اې (ا).   (----)؛ ____________؛ (----)
(----)؛ ____________؛ (----)
(----)؛ ____________________؛ (----)
(----)؛ ____________؛ (----)
(----)؛ ____________________؛ (----)
(----)؛ ____________؛ (----)

بې (ب).   (----)؛ ______ (----)؛ (----)؛______ (----)؛
(- - - -)؛ __________________؛ (- - - -) (- - - -)؛ ______ (- - - -)؛
(- - - -)؛ __________________؛ (- - - -) (- - - -)؛ ______؛ (- - - -)

د شپږ سره نیمکۍ مصرۍ هندسې رغښت یې داسې دی:

پې (پ).

____
__ ______________
____
__ ______________
____
__ ______________

تې (ت). ______ ______ __ ____________ ______ __ ____________ ______ __

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲.۱۹.۸.۲.۱۱ د دي نیمکی مصری سپړنه

د دي نیمکی مصری سپړنه

لومړی مسره ۰+ ۹+ = ۹ څپې ده.
دوېیمه مسره ۰+۹+ ۲ = ۱۱ څپې ده چې ,, ځمه ،،
دفتنګونه، کړ او پارنویکي... . لري.
درېیمه مسره ۰+۱۳+ ۰ = ۱۳ څپې ده
څلورمه مسره ۰+۹+ ۲ = ۱۱ څپې ده چې ,, ځمه ،،
دفتنګونه، کړ او پارنویکي... . لري.
پینځمه مسره ۰+۱۳+ ۰ = ۱۳ څپې ده.
شپږمه مسره ۰+۱۳+ ۰ = ۱۳ څپې ده.

دلته ټوله نیمکی مصری ٦٨ څپې ده، دا پنځې شپږ سره نیمکی مصری چارتاکی کړ ځمه لري د څپې په ګنه کې ډېروالی راوړی ولس کې دغبرګغږونه او پارنویکي... . لرغن دود دی او د نیمکی مصری برخه ده.

خولګی ورځه خلک پوهېږي

بیا دي شونډې راله راکړه چې ځمه

سینه، سینه باندې مې مه کاوه خوبونه

بیا دي شونډې راله راکړه چې ځمه

په سرو منګولو مې بسته کړه صدفونه

بیا دي شونډې راله راکړه چې ځمه

١. لومړی مسره
٢. دوېیمه مسره
٣. درېیمه مسره
٤. څلورمه مسره
٥. پینځمه مسره
٦. شپږمه مسره

٧. ٢. ٣. ٤. ٥. او ٦. یوه نیمکی مصری ده

٨. زورنه (ځجنه) **بولډ** شوي
٩. دفتنګونه نه لري.
١٠. تت اسماني رنګ یې د ښکاروندی دی.

١١. څپې(سیلابونه)
١. مسره ۹ څپې ده
٢. مسره ۹ څپې ده
٣. مسره ۱۳ څپې ده
٤. مسره ۹ څپې ده
٥. مسره ۱۳ څپې ده
٦. مسره ۹ څپې ده

١٢. د اوازتیوالی او لوړوالی خطونه، اهنګ؛ترنګتوک؛
١٣. ښځو ته منسوبې (اړوند)

د لا ډېرو معلوماتو له پاره د لومړي ټوک ۱۱. څېرکی و ګورئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲.۸.۲.۱۱ ۲۰. څلورمه ډله نیمکۍ مصرۍ: اې ,, ا ،،.:. د لیکوال څرګندول چې روښوي کتنه داسې. د لیکول نیمکۍ مصرۍ (پام مصرۍ ، سروکه مصرۍ) په لاندې بڼه لورۍ موړ ته په لاس راکوي لکه:

۱. نیمکۍ لنډۍ له لنډۍ څخه رغښت مومي، نیمکۍ ټپه له ټپې څخه او نیمکۍ ټیکۍ له ټیکۍ څخه او نیمکۍ مصرۍ له مصرۍ څخه.

۲. نیمکۍ لنډۍ د لنډۍ پیلنۍ او پاینۍ مسرې کاپي، ورته بڼه، ورته ډول، پرمختګ شوۍ روغ تکرارېدلی کوښښ دی؛ نیمکۍ ټپه د ټپې پیلنۍ او پاینۍ مسرې کاپي، هم بڼه، هم ډول پرمختګ شوۍ روغ تکرارېدلی کوښښ دی؛ نیمکۍ ټیکۍ د ټیکۍ پیلنۍ او پاینۍ مسرې کاپي، ورته بڼه، ورته ډول، پرمختګ شوۍ روغ تکرارېدلی کوښښ دی او نیمکۍ مصرۍ د مصرۍ پیلنۍ او پاینۍ مسرې کاپي، ورته بڼه، ورته ډول، پرمختګ شوۍ روغ تکرارېدلی کوښښ دی.

۳. تر ټولو لږې ښې بڼې د نیمکۍیو موړ ته په پوخ کې کوي چې شپېږ سره لري.

۴. څومره والی د نیمکۍیو موړ ته په پوخ کې کوي چې لس دانې دي او هر یوه یې شپېږ مسرې لري.

۵. زورنې یې په څلورمه، څلورمه څپې دي، خو ټولیز پایخج یا پاینۍ زورنه یې ترټولو پیاوړې راغلې ده او د مخنیو غونډلو ښېلابېل اهنګونه د هماغې وروستۍ غونډلې تر سیوري لاندې کمزورې پاتې شوي دي. د څلورګونو څپو ټولوالې څخه یې په د هرې څلورو څپو کې په څلورمه څپه زورنه ده، لومړۍ مسره کې په ځه او هې؛ دوېیمه مسره کې په ډې او کړه راغلې ده؛ درېیمه مسره کې په نه، مه او بو راغلې ده؛ څلورمه مسره کې په ډې او کړه راغلې ده؛ پېنځمه مسره کې په ګو، ته او فو راغلې ده؛ شپږه مه مسره کې په ډې او کړه راغلې ده. په شپږ واړه مسروکې ترنګتوک په ځوړ دی چې په پیلنۍ مسره کې یې ,, ږې ،، او په دوېیمه مسره کې په نهه مه څپه ترګتوک نه دی راغلی، هلته ټرویکی ,, چې ،، راغلی دی؛ اهنګ یې نه دی اخستی او په وت سره د

(c) ketabton.com: The Digital Library

,, ځمه ،، کړ راغلی دی چې د مسرۍ په کچه کې یې ۲ څپې ډېر والی راوستی او بېخباري شوي ورسره. مسره یې له ۹ څپیزې څخه ۱۱ څپیزه کړې ده او د ۹ څپیزې خوند، خوږ غږ یې نه دی ساتلی او نیمګ شوی. په ۱۱ څپه یې ترګتوک راغلی دی، خوږ غږ ځای نیولی دی، چې په همدې څپه اواز په ځوړ شوی بېرته.

د غبرګغږونو او پارنویکو په شان ځکه غوره نه دی راغلی چې په چې ټرویکي ټرل شوې غوندله او د هغو په شان یې ترنګ نه دی ساتلی، دلته دا باکه لري.

په درې یمه او پینځمه مسرې یې په ,, نه،، ترنګتوک راغلی دی. خو ټولې مسرې لکه د مصرۍ پیلنی او پاینی مسرې په شان ترنګتوک ساتلی دی؛ د مصرۍ مسرو منځ باري، بېخباري په نیمګی بنه په ځور غږ ساتلی دی، دا نو یوازې په ساز او اواز کې څېرمه اهنګونه جوتوالی (برجسته والی) مومي او له ژبنې ډګره نور راوځي.

٦. د نیمګی پیلي پینځګوني رغنده توکونه لکه: ژبه، تول، واند (خیال)، اند (فکر) او ولوله (احساس، عاطفه) په کې په نیمګی، پام او سروکه بنه شتون لري.

٧. نیمګی مصری مېچه د څپیزه او خجیزه تولوالي (Syllabic and Tonic Measurement System) یوه بنه او لاربسوده مخبېلګه ده. له ژبنې پلوه لږ تر لږه شپږ یا زیاتې غوندلې را اخستې، خو څپې یې له ټاکلې شمېر ۹ او ۱۳ څخه تېرې کړی دی او زورنې یې له ټاکلې شمېر څلورو څخه تېرې نه دی کړی؛ دغه توکې نه لري. دیفتنګونه ,غبرګغږونه، ناټروییکي، ټروییکي، ستربل، اوستربل، پارنوییکي، بلنوییکي، اندېښنې، هیېجانې چغې، چې په دې شپږ سره نیمګی مصری کې شتون نه لري او په پام کې یې هم نه راولو.

چې په ربنت کې نومرې مسره ۱۱ څپې کېږي او په لارغه (پیوستون، مکث، مکثه) کېږي؛ بل لورې ته لارغه، وت او کسر درې واړه په کې راغلي چې کسر (ماتیدنه، درز، برخه، ډله، فراکسیون ,, په ګوند کې دننه کوشنی ډله،، (Fraction, Deficit, Detraction, Depreciation او مطلع (Opening) وت

(c) ketabton.com: The Digital Library

pace, Interval, Distance, Break, Ravine, فاصله، واټن) (Interstice, Chasm, Hiatus ته وایو؛ په لومړی مسرې کې رڼې له بیا سره لارغه دی، دوییمه مسره کې مه له سي سره لارغه دی، درېیمه مسره کې نه له بیا سره لارغه دی.

بویمه، اړېنه ده، په چار ده چې د لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ له پیلنی او پاینی مسرې سره کسر څرګندېږي؛ برابر راځي او اوز یا لحن یې هم روغ اوډون مومي. پاینی ۲ مسرې چې سروکی دی ۲۴ څپې، د نیمکی کسر (مطلع) یا یې وګنو چې لومړی یوه کسر (مطلع) لري او ورپسې یې هره مصرۍ بندونه دي، کسر یې له دوې مسرو چې لومړی یې اوږد او لنډه مسرو څخه جوړ دی، چې بیا د پښپله یې ترون له مخې له هر بند سره ځای یا ټول تکرارېږي.

پورتنۍ دوې مسرې چې له مصرۍ ورسته راشي یا بېخباري شي نه سرباري نو غوره سپیني ته راوځي.

دا نو داسې نه ورته نه شو ویلی چې دواړه پیلنی مسرې دوې تکراري لړوالې مسرې دي چې دواړه یې دوې لړه دي.

او تر ټولو همدا لړونه د هرې مصرۍ له دواړو مسرو څخه ورسته تکرارېږي (منځباري او بېخباري کېږي).

دوییمه، درېیمه او لسمه (پاینی) نیمکی مصرۍ بنځو ته منسوبې دي او پیلنی (لومړنی)، څلورمه، پینځمه، شپږمه، اووه مه، اته مه او نهه مه نیمکی مصرۍ سړو ته منسوبې دي. چې لومړی بند یا رښته نیمکی مصرۍ شپږ سره لري، لومړی سر یې د مصرۍ د سره پیلنی مسره ده ۹ څپې؛ دوییمه مسره د نیمکی منځ باري ده، ۱۱ څپې؛ درېیمه مسره د مصرۍ دوییمه مسره ده ۱۳ څپې؛ څلورمه او شپږمه مسره بیا همغه دوییمه مسره ده ۱۱ څپې؛ پینځمه مسره ۱۳ څپې ده چې له ۱۱ څپې لړ سره د نیمکی بېخباري تشه یا خلاصه یا مطلع مسرې دې چې نومړې نیمکی مصرۍ شپږ لارغې لري، ۶۸ څپې ده. چې په ټوله کې ۱۰ دانې شپږ سره نیمکی مصرۍ (۱۰ * ۶۸ + ۲۴ = ۶۸۰ + ۲۴ = ۷۰۴) څپې کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ورډ پوستکالي (New Microsoft Word Documents) له پامه نومورې نیمکۍ مصرۍ، په ۳ چوپړو (Pages) کې ده، ۴۲۰ ویکي (Words) لري، ۱۵۹۸ داني یې وت نه یا پرته له وته د ابېڅو ځای نیونه لري ,, منشور: د رسمي سند ور کونه مستعمراتو ته د حقوقو ور کونه: دربست نیونه ,, د ابېڅو، اونورو،، پرانټ.،، (,, no Spaces،، Characters)، ۲۱۳۸ داني منشوره یې له وت سره دي (,, with Spaces،، Characters)، ۶۲ پراګرافه (Paragraphs) دي او ۱۳۵ لینو (lines) کې کښل شوي دي. له لیکي هرپۍ، لاندنۍ یادونې او پاینۍ یادونې سره، سره (Include Textbox, Footnotes and Endnotes).

۸. د رنګونو ښکاروندی یې تت اسماني (Color model: RGB, Red:۱۵۷, Green: ۱۹۵, Blue:۲۳۰) دی. د لښتیلیک (جدول) ۱ . ۲ . ۱ پېنځه ځلوېښتو پېنتو شعرونو او یوه سلو شپېته بېلا بېلو نورو پېنتو شعرو رنګونو ښکاروندی (د رنګونو کوډ)، ۱۳۹۵ لېږدیز لمریز کال په سته ۳۲ ګڼه دی.

۹. د نیمکۍ پېنځه له هغې لنډۍ، ټپې، ټیکۍ، او مصرۍ کېږي چې منځه (هسته) وي، چې ځانګړې ځانګړنې یې لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او یا مصرۍ ته ورته وي، د نیمکۍ نومړې منځه موږ په خپل رنګ یې چې د نیمکۍ رنګونو ښکاروندی یې تت اسماني دی، په تت اسماني یې ښکو او چې سرباري، یا بېخباري یا تکراري مسرې یې هم تت اسماني رنګ لري. د دې له پاره تر ډېره پورې دا څرک موږ ته په لاس راکوي چې د نیمکۍ پېنځې منځه وي. او ګډولې بنه یا اونګ بنه جوړه کړې مسرې هغه رنګ لري چې یا لنډۍ ته منسوبې وي، یا ټپې ته منسوبې وي، یا ټیکۍ ته منسوبې وي او یا مصرۍ ته منسوبې وي نو د همغو منسوبو شویو رنګ باندې پاتې کېږي. له دې څخه یې د پنځ نوم هم اخستل کېږي چې دا نیمکۍ؛ نیمکۍ لنډۍ ده، که نیمکۍ ټپه ده، که نیمکۍ ټیکۍ ده او که نیمکۍ مصرۍ ده. له دې سره سم دا نیمکۍ مصرۍ ده.

۱۰. د نیمکۍ مصرۍ پېیلن لیکوال صفی الله فردوس خان تولې په ګډولې بنه یا اونګ بنه جوړې کړې (مصنوعي: دیسي، شلخي، ګډول، ترکیبي، یوه ځای کول: فیصله کول: جوړول: صرف نظرکول ,, د جرم د مجازاتو څخه،، : موافقې ته رسېدل. ګډ، د دوو یا ډېرو اجزاوو څخه جوړشوی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

انګړ، غولې، احاطه شوی ځاي ، جارګی، چمبړ: مرکب) یا (Mixdesign, Synthetic or compound) کښلي دي. هره یوه نوې ګډوله رغولې چې د نوې مصرۍ سکالو ځانګړني، نخښې او بېلوالی یې ځانته غوره کړی دی؛ هره یوه مسره یې په لیکه کړې یا په لیکه برابرول (Alignment) شوي او د سکالو تسلسل (continuity, succession) سره لري. له مصرۍ یې ځرګندېږي چې له نورو لرغونو پښتني وګړني پېیلو څخه روغې ګډوله شوي نه دي. دا به داسې ښکارېږي چې پنځي , طبیعي، دي او مصنوعي, دیسي او شلخې، نه دي.

۱۱. د دې نیمکۍ مصرۍ پېیلن د پښتو ژبې لېوال دی، ځېګ تن دی، او د لغمان یوه ښه نیک نومه وګړی دی چې ډېرې شعرونه یې په پښتو ادب پنځي , طبیعي، او یوه دمې پوښلې دي؛ د زهن د نیمکۍ مصرۍ زېږندې یې له لېوالي سره لوړه د لېوالتیا حس ساتل، لېوالي (خپلي معشقي، مېرمني، ښځې) ته د ودني چمتوالی، خوشحالۍ رېښې رغول کولو، د ژوند شته، زېمه، ودانۍ او کهول او پښت ټاټوبي د سرغوندویتوب کېدلو، خوږ ژوند ګالنه، لېوالتیا ته لوړ درناوی، یوازې او یوازې لېوال خپلې لېواله او لېواله خپل لېوال ته د کوروالي اتلان جوړېدل چې دا ترټول غوره پښتونواله په ډانګېلې رښت دی. اسلامي رښت هم دی، چې چارپېریال له خندونو څخه لرې ساتي، د پښتونواله او دودواله پاتې شونې پرېږ دي. بل لورې ته دا د دې له پاره نه بوړوم چې ځانمني ستاین شي، په ټوله کې د دې له پاره ده چې د نورو پېیلنو د پېیلو له پاره ترې په لرلید ګټنې واخستل شي.

۱۲. د دې نیمکۍ ټپې د زوکړې موده لکه څنګه چې زه وایم داسې ده: ,, کره موده یې پلازمېنه کابل، د کابل پولې تخنیک پوهنتون شپه غاله، لومړی بلاک، لومړی پوړ، دوبیمه کوټه کې د مازیګر په څلور بجې او څلوېښتو دکیکو کې ۴:۴۰ د ۰۸/ ۰۱/ ۱۳۸۵ لېږدي کې مې کښلې وې ،، (صفی الله ، ۱۳۸۸ لېږدی، ۳۵۸ چوپړی)

د دې نیمکۍ مصرۍ چې سرلیک یې نیمکۍ ده، د مینې او مېنې پالنې لوړ حس، ټاټوبې سوکاله او ودنې چارپېریال او هواویچې د تاثیر پنځې زېږنده ده، د ناوې نیمکۍ مصرۍ له پاره کره بوړوم چې همدا یې د پنځې (تخلیق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. د ژور پام کونکي په بڼه، زه د لیک دود نخښي لکه: د نیمکی لنډۍ، نیمکی ټپې، نیمکی ټیکی او نیمکی مصری په هره مسره کې د چپه پیښ ،، ،: Comma کامه، دغه (،) نښه چې جملې او کلمي سره بیلوې، ویرګول. ،،؛ ندایه ،، !Exclamation : چیغه، کریږه، د تعجب نه ډکه چیغه. که !! شي دوې برابره او که درې !!! شي درې برابره لوړه چیغه ،،؛ پوښتنې نخښه ،، ؟ Question Mark: ټپوس نخښه: پلټنه نخښه: اعتراض نخښه: شك نخښه: پیشنهاد نخښه: پوښتل نخښه، ټپوس کول نخښه: شك کول نخښه: مناقشه کول نخښه، غوښتنې نخښه، وړاندیز نخښه. ،،؛ انډره ،، (:) colon: شارحې نخښه، د لویې کولمې یوه برخه. ،،؛ ټکی لړونکې کامه ،، (؛)Semicolon : بېلوونکی نخښه، هغه نخښه چې د جملې فقرې سره جلاکوي. ،،؛ شمېره ،، (#) Number: ګڼه، عدد، ګڼ (= حساب) ،،؛ را اخستنه ،، (،، ،،) : Right left double quotation mark را اخیستنه، نقل، اقتباس. ،،؛ دوې لینډی ،، ( ) Superscipt right left parenthesis : د پاسه لیکل، لکه د نامه، ادرس یا نور، اخځوک، معترضه جمله، دوه لینډی، قوسونه. ،،؛ د اتصال ،، - hyphen minus: ګډکېدو نخښه، یوه ځای کېدو نخښه. ،، او ټکی ،، . full stop: پنډول، پرېرول. ډك، بشپړ، مفصل. اکثر حد، اعظمی حد. په بشپړه تو ګه. ،، کارونه اړینه بولم؛ په خپل لیکي کې کښنم چې د سرلیک، غبرګونډلو، پارنویکو، د هرې مسرې ښکاره کېدل څرګند کړي او بېلوالی یې سپینې ته راوباسي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۹.۲.۱۱ لنډکی

لنډکی له لنډۍ، ټپې، ټیکی او مصری سره بېلوالی لري، د مسرو شمېر یې ۳، د څپو شمېر یې ۱۳، ه یې د پښېلې (قافیې) توري دي، هره مسره یې د لنډۍ، ټپې، ټیکی او مصری له دوېمې مسرې (پاینۍ مسرې، دوېیمې مسرې) سره برابر او ورته وي. بېلګه یې. د رنګونو ښکاروندی یې تت تورځکی شین دی (Color model: RGB, Red:۳۵, Green: ۵٦, Blue:۸٦) دی. د لښتیلیک (جدول) ۲.۱ ۱. پېنځه ځلوېښتو پښتو شعرونو او یوه سلو شپېته بېلا بېلو نورو پښتو شعرو رنګونو ښکاروندی (د رنګونو کوډ)، ۱۳۹۵ لېږدیز لمریز کال په سته.

- ته چې جواري کړې مابه بایه کړې مینه
- مه راپسې ژاړه وورکیه نه مې درکوینه
- جګ کړه مړوندونه جلی غېږې له درځمه

۱۰.۲.۱۱ انکی (چغیان)

انکی له لنډۍ، ټپې، ټیکی او مصری سره بېلوالی لري، د مسرو شمېر یې ۴، د څپو شمېر یې ۹، ه یې د پښېلې (قافیې) توری دی. هره مسره یې د لنډۍ، ټپې، ټیکی او مصری له لومړی مسرې (پیلنۍ مسرې، اولې مسرې) سره برابر او ورته وي. بېلګه یې. د رنګونو ښکاروندی یې فیروزه یې دی (Color model: RGB, Red:۰, Green: ۲۵۵, Blue:۲۵۵) دی. د لښتیلیک (جدول) ۱ . ۲ . ۱ پېنځه ځلوېښتو پښتو شعرونو او یوه سلو شپېته بېلا بېلو نورو پښتو شعرو رنګونو ښکاروندی (د رنګونو کوډ)، ۱۳۹۵ لېږدیز لمریز کال په سته ۳۰ ګڼه دی.

- شینکی کوتره وم شوریدمه
- نه چا نیومه نه چا کتمه
- په هر یوه ټکي به پریوتمه
- نن ناولده یې کېناستمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۱.۲.۱۱ بګتۍ

بګتۍ ځانته د خوند او رنګ بېل بازار لري، پښتانه مجلسیان او سازیان یې له نیمکۍ، چاربیتې، او بدلو څخه کله ورسته او کله یې په منځ کې په یوه ګرم تال او وزن، خو په ورو، نزک اواز (اهنګ) د مجلس رنګ بدلولو، د اورېدونکو د خوښۍ او خوشحالۍ زیاتولو له پاره وایي. د بګتۍ یو د اورېدلو پر وخت په مجلس کې ټول حاضر کسان په ولولو راځي، اتومات ټول ښورېږي او له مجلس نه خوند اخلي.

بګتۍ هم د بدلو او چاربیتو په څېر کسر لري، خو کسر یې په ډېره کچه یوه بیت دوه مسرې وي، بندونه یې هم ډېرې مسرې نه لري او په لویه کې د څلورو مسرو په شا او خوا کې وي. خو بیا هم د بګتۍ یو د بېلابېلو بېلګو خپلمنځي توپیرونه ډېر دي. په بګتۍ یو کې هم ډول، لېوالي، بېخلیکي، افسانوي، کېسي په لنډول بڼه بیانوي.

بګتۍ له لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ سره بېلوالی لري، په سر کې له یوې لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ څخه رغېږي، ورپه سې دوې یې اهنګینه مسرې راځي ۱۳ څپېزې، بیا پاینۍ مصرۍ را ځي چې ۱۳ څپې لرې او خوږه سندرېزه څپه لري. لکه د مسرو شمېر یې۳، د څپو شمېر یې ۱۳، لومړۍ او دویمه مسره یې ورته پښېلې لري؛ هره مسره یې د لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ له دویمې مسرې (پاینۍ مسرې، اخېرې مسرې) سره برابر وي او ورته وي. په ټولو کې یې هغه ټول او سندرېز غږ نه لري، لکه په کومه بڼه یې چې لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ لري. د رنګونو ښکاروندی یې تېز نیلې دی (Color model: RGB, Red:٥١, Green: ٥١, Blue:٢٠٤) دی. د لښتیلیک (جدول) ۱.۲.۱ پینځه څلوېښتو پښتو شعرونو او یوه سلو شپېته بېلا بېلو نورو پښتو شعرو رنګونو ښکاروندی (د رنګونو کوډ)، ۱۳۹۵ لېږدیز لمریز کال په سته ۳۱ ګڼه دی.

- وزیرستان باندې جنګونه
- انګرېزان وایي چې سبا به جنګ له ځونه
- انګرېز ویلي چې خاونده څه اسرار دی
- په سترګو نه وینم غازیان، په ما ډزهار دی
- نصیب مې نشته، برۍ، بند مې شو توپونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

- غازي ویلي دا ستا لاس دې را دراز وي
- پاکه څښتنه ستا ملک دې زما همراز وي
- په شان د ختېو به یې بند کړمه بمونه

- وزیرستان باندې خو نن سبا جګړې دي
- غازیانو لاس کې پولادي تورې تېرې دي
- ما شېر افضل یې په شعرو کړل صفتونه

۱۲.۲.۱۱ ساده ولسي نثر

چې کټ مټ د خلکو په ژبه، چې څنګه ویل کېږي هماغسې لیکل کېږي.

په ۲۰۱۷/۲/۲ زېږدي مې له لغمانه! سهار وختي خلور بجې د نقیب الله اوستاد، پشیو د کلي ډرېور راغلو، د خیل کور مخې د ډاکټر عبدالله لغماني د ښونځې مخې نه یې پورته کوړو او د پلازمېنې کابل په هوایې میدان یې د موټرو په تمځای کې کوز کړو، له بچیانو سره مې چې هغوی مې پلار کره په رخصتی بیول ازبېکېستان ته، شېر خوکی مې نیولې وې.

په الوتکه کې له کابله تر بلخ پورې (په دې وخت کې زما عمر ۳۰، د مېرمنې زېبنیساء فردوس ۳۰، د مشرې لور سارانیسا ۵، د ازلدا ۴، او د الیا زوی مې ۱.۵ کلن وو). لاړلو د الله په فضل له هغې لورې مې میرمن ډېر تاکید و کړه چې په الوتکه کې بېر ته لاړ شه، نو زه چې راغلم د الوتنې وار نه وو، نو همغه محال مې له ۲۰۱۰ تو ډې تېز منډه وهونکې کوشنې موټر کې له اوستاد سره خبره و کړه؛ ما ورته و ویل یوه تن خو افغانۍ یو بیایې کابل ته؟ هغه راته ویل ۱۳۰۰ افغانی. ,, دو نفر است همرایم شما سوم میشد،، دوې تنه ورسره ناست وو، زه دریېم شوم، چې کېناستلم دریېم تن هم راغلو. ګړندی او په منډه یې په کیسو، کیسو سالنګونو ته ورسولو او د حاجي حبیب الله هوټل کې دمه شو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په سالنګ کې ډارونکی توپان وو، د سړي وېره یې راوستله، ډېر سخځهار یې کوه، ډېر ډارونکې اوزونه یې له ځان سره وړل دې توپان، لاره بنده وه، د واورېژونو، واورین موسم، سرک تړلی و، په هوټل کې مو شپه و کړه؛ ټولو ویل ګوندې سبا لاره خوشې شي، شپه مې د لین د ډریورانو ته چې کومه بېله کوټه هوټل والا د ښه خدمت له پاره تیاره کړې وه، زه او بل ځوان ده چې حیرتانو کې منشي و؛ هغه هم ډریور و او همغه کوټې ته وبوړو، دوی لس تنو قمارونه هم وهل او زه ترې کرار ویده شوم؛ سهار چې شو د لارې ساتونکو خبر راوړه چې د څلورو ورځو له پاره لار د ناولې ، ډارونکې توپان له پاره و تړل شوه؛ مسافر دې یا انتظار و کاږي او یا دې بېرته لاړ شي، نو ډېریو ډریورانو داسې و ویل؛ دوی ساتونکي هر وخت داسې وایي، بیا په سبا لاره خوشې کړي، سبا له خیره ډېر اټکل دی چې تر ۱۲ بجو پورې لار خوشې شي.

ډېری مسافرهم زړه نازړه وو، چې لاړ شي که پاتې، ما فکر و کړه که دوباره بلخ ته لاړ شم نو د الوتکې ټیکټ په لاس نه راځي او ورسیدی هم نه شم پرواز ته نو خامخا دربانديې بله شپه مزار شریف کې راځي، که سبا له خیره سره لار خلاصېږي، راځه همدا بله شپه هم ورته دلته تېره کړه اوس الله راپېښه کړې ده،
هغه ډریور راته و ویل چې تاسو څه کوئ. بېر ته بلخ ته ځې او که دلته پاتې کېږې، ما ویل چې زه کابل ته ځم، ویل یې موږ به لاړ شو بلخ ته هغه درې تنه مسافر بېرته بلخ ته ځي، نو دا اوس ښه نه ده چې د یوه تن له پاره هغوی درې واړه پرې ګدم، ما ورته و ویل سمه ده د پیسو پرېکړه څه ډول کوې؟

هغه و ویل چې دا ده دې لارې قانون دی چې دلته یې څوک راوړه نو ټوله بیعه پرې کوي، او که بېر ته ځي نو نیمه نوره کرایه به اضافه ورکوي او که صبر کوي چې لاره خلاصه شي نو کابل ته یې رسوي، په همغه بیعه که انتظار هم هر څو ورځې و شي. ما ورته و ویل چې دا خو انصاب او عدل نه دی چې تاسو بېرته مزارې ته ځئ زه به ټوله کرایه پوره درکوم، زه به تاته ټوله کرایه ۱۳۰۰ افغانۍ درکړم دلته خپل یوه ملګري ډریوار سره مې کېښنوه چې ما تر کابله و رسوي.

نو ویل یې نه داسې نه کوم. ځکه په دې کې یې تاوان ګڼه ځان ته، چې یوه ډریور ورته و ویل چې زه یې بیایم ما سره موټر خالي دی، یوه تن مسافر لرم خو ۸۰۰ افغانۍ به ماته راکوي او که نه یې لرې نو همداسې یې بیایم که نه له ۵۰۰ افغانۍ یو یې یوه افغانۍ کمه کرایه نه جوړېږي، نه یې وړم. ما خپل ډریور ته و ویل چې داسې ده لږ به څه ښه شم لږ به ته ښه شې او هر سړی خپلې ګټې باندې ښه پوهېږي، پښتو کې یو ه متل دی چې داسې کار به و کړو چې په هغه کې ستا ګټه هم وي زما ګټه هم وي، یانې ستا ګټه زما ګټه او زما ګټه ستا ګټه، نو ته زر ۱۰۰۰ افغانۍ واخله، زه به

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۰۰ نور هم تاوان و کړم او ۵۰۰ به هغه ته ورکړم کنه تاخو ماته ویلي وه چې تر کابله ۱۳۰۰ غواړم درڅخه نو اوس دې په نیمه لار کې پرېښودم.

ما ورته و ویل یواځې ۱۰۰۰ افغانۍ درکوم، نو زما هم سفري چې د عطامحمد نور ملګری او ولسوال و، د شلګر ولسولی، ما ته یې و ویل زه خیر دی ۱۱۰۰ افغانۍ ورکړه. ما ورته ویل چې نه دا حق یې نه کېږي، نو هغه راته ویل چې دا ۱۰۰ افغانۍ به زه ورکړم ما ویل چې نه ته یې ولې زما پیسې ورکوې، ما سره ډېرې پیسې دي خو زه یې نه ورکوم نورې، ته په کې کار مه لره زه پوی شه او ډریور ځکه زما او د ده شخړه ده، موږ یې خپله خلاص وو. د دې له پاره دی په سخته ولاړ دی او زور وایي.

او ما ولسوال څه موده مخکې ویلي و، که ته کابل ته ځې او کار دې اړین وي نو مزار کې به کوم دوست و لرې نو دوې د الوتکې ټیکټونه دې راونېسي، موږ چې ورغلو پیسې به یې ورکړو، خو هغه راته و ویل چې نه زه نه ځم دا مې مشرانو پورې اړه لري. (دی , ده نو یوه ځما په عمر یوه الک هم ساتلی، ور سره هم وو، نو نور غوښتی دی کابل ته چې ولسوال یې کړي، عطامحمد نور خو ځان د بلخ باچا بولي بلکې د ټولو شمالي ولایتونو ځکه زور لري، له دې ولایت د والیتوب د بدلېدو پر سر له ولس مشره، ۱۵ وزارتونه، ۱۵ سفارتونه او ۳۰ ولسوالۍ او ۱۵ انتصابي وکیلان غواړي).

نو ځکه مې لرې و شړه او رټلی ځواب مې ورکړه. ډریوار هغه زر ۱۰۰۰ افغانۍ واخستې او یوه ساعت نور هم کونه، کونه کېده هوټل کې. اوس نو څه د ډریورانو سره چای او توتان خورم او دې ډلې یوه ډریوار یوه هزاره ډریور ته په غوصه دی، وایې چې زما سورلۍ ته لږیادی او غلته وي یې، چې تاسې به د بامیانو شیبر غوربند په لار په ۲۵۰۰ افغانۍ‌یو بوځم، هغه زما خواکې هغه ډریوار راته کړه چې هغه هم ستا افغانان دي، زه تاسو خو یوه ژبې یئ. پوی یې کړه چې په هغې لار کې غله هم دي او طالبان هم دي، دواړه د زړه رحم نه لري، په هغه لاره له ده سره لاړ نه شئ او زه هم نه ځم.

چې ور څخه لاړم که ګورم چې درې واړه کندهاریان دي، په منظرو راغلي او کندهار ته ځي، یوه یې رحمت الله شاهي، بل یې منان، بل یې عتیق الله نومېږي. عتیق الله ته نو دوی نانی وایي، منان یې د بنې زوی دی یا د بلې مور زوی، منان د پلار د کنداهارۍ زوی دی او عتیق الله یې بیا د کوشنۍ مزارۍ زوی دی. نو نانی نو ښه نانی دی، الله ډیر ښکلی او زړه راښکونکی مینه ناک، ډېر ښایسته پیدا کړی دی، چې څه ګورم چې ټول خلک هم ده ته ګوري، زما د ښکلو چې الکان وي ورسره نه لرېږي، خو دی ډېر ښایسته و، ډېر بلکې ببخې ډېر زړه کشکونکی و، هغه ارواښاد ملا اوستاد

(c) ketabton.com: The Digital Library

مصرۍ چې څلوېښت کاله وړاندې یې له موسیکۍ سره ویلې ده او د لغمان پخوانی اهنګین ترز کې ده، چې و ویلې یې دي:

▲ یا خو به ماته ښه ښکارېږي
یا دې په ټول عالم کې ساری نه وینمه

عتیق الله به یا ماته ښه ښکاره شوی و او یا به ما هسې تن هېڅ لیدلی نه و، څکه ما په اته کلونو کې داسې الک په لوی ننګرهار، لوی کابل، لوی بلخ، اوزبېکستان، او په همدومره کلونو کې مې کېدی شي ډېری روسي، تورکي، امریکایي، انګلیسي، هندي او فرانسوي د ننداري ستېډیو ګانو خپاره شوي فلمونه ننداره کړې وي، خو مبالغه نه ده، دا نانی چې دوی له مزارې څخه کندهار ته وړه ډېر زړه کشکونکی او ډولي و.

په لار یې را څخه پوښتني کولې، ما به کم او لږ ځوابونه ورکول ډېر پام مې خپلو بچیانو لوري ته وو، نو پلی په مزار شریف ښار کې واوره ورېدله د شپې روان وو، د هوټل په لور، ما ته یې و ویل: ګرانه!

▲ خدای به مو بیا سره یوه ځای کړي
د سمال را واخله اوښکې پاکې کړه مینه

دې لنډۍ یې بارا ډېر خوند را کړه، همدا د ژوند یوه رښت دی، د دې له پاره زموږ د ټاټوبي هر الک ښکلی وي؛ د ژوند په ماحول کې ورته غوره لاس رسی ورکړئ؛ لوړ د لېوالتیا حس ور ورسوئ، روغې لارې ته یې برابر کړئ، چې تل په خوښئ د ټاټوبي له هواوېچې څخه خوند واخلي، هغه لارې چارې ور په ګوته کړئ چې د ژوند د اوږدېدو او ژوندي پاتې کېدو سبب یې شي، ځان او ټاټوبي ته سوکالي، بډاینه او ودنه راولي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳.۲.۱۱ ايزې

ايزې له ايز څخه اخستل شوي دي، ايز:- په پښتو کې شنډ، بې ثمره، د نر او ښځې په منځ کې، هغه نوم يا ستاين (صفت) چې مذکر او مونث و نه لري، بې جنسه، خصي، اشکي (لېوالي يا عشقي)، بې لورې، بې زوره، Genderless, Hermaphrodite، ځيني ځانګېړنې د مېرمنو لري او ځيني د سړو يا نورې وی. کره وره يې چې نر وي، له سلو ۵۰٪ څخه ډېر اوليک شهم و لري، چې منځۍ کچه يې د نرو له پاره له سلو ۴۰٪ ټېټ او په مېرمنو کې له سلو ٪ ۶۰ پورته دی. چې د لاس وجود يې نرم وي، که د نر لاس ډېر نرم وي په هغو کې د اوليم شهم له سلو ۵۰٪ پورته وي او د مېرمنو له ځانګړنو سره ورته والی پيدا کوي؛ اواز يې نازک کېږي، يا هغه ماشوم چې ډېر وخت يې له خويندو او مېرمنو سره تېروي، د هغوی کره وره او سلوک يې خپل کړي وي او دوی پرې پوهېږي هم نه، ښځونک کېږي، د ښځو او مېرمنو ځانګېړنې په کې ډېرې وي.

کوی شي چې دواړه لوري ډېری شيبې له خپل بنسټ سره ګډ تېر کړي، الک له الکانو سره، لوبې و کړي لکه :- لاټو، تشلې، پټ پټونی، ډنډه او کلک، ډباډب، تېره وارول، غېږې، غوځان، دوې کړ، پرګي، له وياړي توپ، لامبو، منډه، جوړه او په ګډه، ډبلی، زده کړې، ټيکنالوژي کارونه او موندنه، د کوران (قران) ژباړه، حديثو ګردان، د اسلام ارکان و کړي.

انجونې دي :- چندری، پټپټنې، بنګړي، ګاټي، ګوډی، پرګي، جوړه او په ګډه، بياتي- ډال- ټېکه د ګوتو لوبې، زده کړې، ټيکنالوژي کارونه او موندنه، د کوران (قران) ژباړه، حديثو ګردان، د اسلام ارکان و کړي. که په دوی کې يوه له بل کسه او کسې سره چې ډېر وخت تېر کړه او د دوی ځانګړنې او خصوصيات ځان کې پيدا کېدو سبب کېږي.

چې بيا د مېرمنو په شان په ناز ناز خبرې کوي، پيکی اړوي، ژر، ژر پيکی په لاس سم وي، وېښته ډېر خوځوي، لاسونه ډېر خوروي ځپک، ځپک؛ د شونډو غوړ او رنګ وهي، سپين پوډر وهي، د مېرمنو ختې او سينګار کوي، داسې کړنې ډېری کسه! کوي او کسې بيا د نرانو په شان کړنې کوي. ځيني يې خدايي ايز وي. ښځه وي خو د نر زردهکه يا د نر لمن لري؛ نر وي خو د ښځې خوړلن يا مندکه لري. پنځې (طبيعي) ورته وايي، ځيني وخت ځنې غړي لکه سينې، تي، شونډې، د مخ ژی، زردهکه او مندکه له پلاستيکونو په روغمنو (ډاکټرانو) رغوي ځان ته. سوېې پنځې (مصنوي) ورته وايي.

په ورته بڼه ايزې هم دي لکه لنډۍ ايزې(لنډۍيېزې) ټپه ايزې (ټپيزې) ټيکۍ ايزې (ټيکيزې) او مصرۍ ايزې (مصرۍيېزې) خپل کره وره له لنډۍيو، ټپو، ټيکۍيو او مصرۍ يو څخه را خپل وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۱.۲.۱۳. ۱ اي (ا).: لنډۍ ايزې

د دې له پاره زما څېړنه دا سپيني ته را اوباسي چې زه خپل د ژبې يوه څو سره پېيله د څو سره لنډۍ ايزې نوم باندې نوموم، چې دې پښتو درې سرې پيېرن له درې سرې لټکې يا درې سرې لنډۍ ايزې، څلور سره لټکي له څلور سره لنډۍ ايزې سره، پينځه سرې لټکي له پينځه سرې لنډۍ ايزې سره، شپږ سره لټکي له شپږ سره لنډۍ ايزې سره، اووه سرې لټکي له اووه سرې لنډۍ ايزې سره، اته سرې لټکې له اته سرې لنډۍ ايزې سره، نهه سرې لټکي له نهه سرې لنډۍ ايزې سره او لس سره لټکي له لس سره لنډۍ ايزې سره... . ډېرې ورته ځانګړې ځانګړېنې لري. لکه:

۱۱.۲.۱۳. ۲ د لنډۍ ايزې ځانګړې ځانګړېنې

۱ :- ښه ډول لري، ۲:- بند بند دي، ۳:- ګړندی حمله کوي، ۴ :- تېز زهر لري، ۵:- تېز زورور زهر شيندي، ۶:- اوږد عمر لري، ۷:- ښه غږ يا پښهاری کوي، ۸:- په حيرانونکي بڼه دې خوښ راځي چې وې وينې، ۹:- د ليدلو تلوسه پيدا کوي، ۱۰ :- سالم بچيان راوړي، ګڼه يې ډېربږي، ۱۱:- هر سر يې ښه فکر کوي او د بل اوز اوري، ۱۲:- د هر سر دوې د لنډۍ ژبې پر دوښمن وېره اچوي، ۱۳:- د تنې هر سر يې دوې سترګې وي (هر څه رانه ويني)، ۱۴:- چالباز وېشتونکي ,, د زهرو سرونه يې پيل کېږي د دې چې سيالې کوي د هر ډول جګړې له پاره چې پاېښت و کړي،، (ادمين، ۲۰۱۰ زېږدی، ۱ چوپړی)، ۱۵ :- عجيبه احساساتي، ۱۶. له لټکو يې کچه کمه ده، ۱۷:- د دوې سرو لټکې يا لنډۍ په کچه ګړندی نه دي، ۱۸:- لرې دې خو شتون لري.

په همدې بڼه يې همداسې پرېږدم او په همدې بڼه يې پوښ کې کوم.

هرې ټپې ايزې، ټيکی ايزې او مصرۍ ايزې چې دغه پورته ځانګړېنې و درلودلې نو هغو ته لنډۍ ايزې وايې. تاسو لنډۍ ايزې، ټپه ايزې، ټيکی ايزې او مصرۍ ايزې ته ښه غوږ و نيسئ!! پام ورته و کړئ! نو بيا يې پېژنی چې دا لنډۍ ايزې دي چې د څو سره لټکې ځانګړېنې (خصوصيات) لري. ټپه ايزې، ټيکی ايزې او مصرۍ ايزې دا پورته ۱۸ ځانګړېنې نه لري او ټپه ايزې، ټيکی ايزې او مصرۍ ايزې نه دي، بېلوالی يې پرهمدې کې دی. د دې د بېلولو له پاره زه (ليکوال) يوه بېلګه تاسو ته له خپلې پېيلې څخه کښم.

- دا به په څه جوړېږي ياره
- دا وطن نه جوړېږي ياره

غټې او واړه يې بلواکر جوړ شوي دينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳ .۱۳.۲.۱۱ د لنډۍ ایزې انځورونه

: دا لاندې د لنډۍ ایزې انځورونه مې د جنوري په ۳ دریم، ۲۰۱۱ زېږدي کال کښته کړي وو.

۱۹.: درې سرې لټکه، درې سرې لنډۍ یا درې سری مار، درې سرې لنډۍ ایزه چمتو ده، ځارنې کوي. (# ۵۵ انځور)

۱۸.: پېنځه سرې لټکه، پېنځه سرې لنډۍ یا پېنځه سری مار، پېنځه سرې لنډۍ ایزه چمتو ده، ځارنې کوي. (# ۵۴ انځور)

۲۱.: پیاوړي او غوره پېنځه سرې لټکه، پېنځه سرې لنډۍ، پېنځه سرې لنډۍ ایزه چمتو ده، ځارنې کوي، روڼ بورېم چې داسې مې و کښل د لنډۍ ایزې له پاره، کټ مټ یې همدا فلسفي اړخ وندی دی، زه لس سره لټکه له یوه بنه پېیلې سره تشبې (تشبع) کوم. چې ورته لس سره لنډۍ ایز یا لس سره لنډۍ ایزه وایې او تولې ځنګېړنې یې سره ورته دي. (# ۵۷ انځور)

۲۰ .: ښکلې او خوږه لټکه، لنډۍ یا لس سره مار، لنډۍ چمتو ده، ځارنې کوي، روڼ بورېم چې داسې مې وکښل د لنډۍ ایزې له پاره، کټ مټ یې همدا فلسفي اړخ وندی دی، زه لیکوال لس سره لټکه له یوه بنه پېیلې سره تشبې کوم. چې ورته لس سره لنډۍ ایز یا لس سره لنډۍ ایزه وایې او تولې ځنګېړنې یې سره ورته دي. (# ۵۶ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۱.۲.۱۳. ٤ لنډۍ ایزې تعریف (څرګندونه، ښکارونه، د دوی د یوه توري یا سکالو تشریح کول)

د وی یا ویکیي له پامه لنډۍ ایزه هغې درې سرې پېیلې ته وایي چې د لټکې سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګېړنې، څرنګوالی او څرګندوالی لري.

او په اصطلاح کې هغه وګړنی، پیاوړې، غښتلې، هېښونکې، سندریزه، خوږه، ګڼلې، منلې، له اند، پند، احساس او تخیل ډکه پېیله ده چې زموږ لرغونو پښتنو نیکونو او نیاګانو د پښتو ژبې د ابېځو ,, ښ، ډ، ړ، ڼ، ې او ... .،، څخه وړاندې زده، پېژندلې او د پښتو ژبې له زوکړې له پیدایښت سره جوښت یې جوت کړي دي. پښت یې هم کولی شي چې لرلید (راتلونکې بڼې) یې پرته له ادبي بیرغي کولو (فلجیارېزم، د بل چا افکار او لیکنې په خپل نوم تېرول، Plagiarism) کښلی شي.

د کوشنۍ لنډۍ ایزې د مسرو شمېر یې ۳، د څپو شمېر یې ۳۱ له دفتنګونو او پارنوییکیو پرته دی. (دفتنګونه , الیده ، اضافه، سرباري او اوسترباري، غونډلې یا کلمې دي چې سندره , اهنګ؛ ترنګتوک؛، یې لا خوږوي. په بله مانا دیفتنګونه , غبرګغږونه یا واکه مرکب ، هغه اوازو ته وایي چې د خپلواک او نیمواک په ملګرتیا منځ ته رازې؛ لکه یوه ستووی اواز یوه وار پتلیز له خولې راوزې؛ د یوه غبرګغږ لومړی ټوک یوه خپلواک او دوېیم ټوک یې یوه نیم واک اواز وي. کله زورکی واله یې یا نرمه ,,ی،، او زرکی واله یې یا درنه یې ,,ې ،، او داسې نور. دیفتنګونه ,غبرګغږونه، ناتړوییکي، تړوییکي، ستربل، اوستربل، پارنوییکي، بلنوییکي، اندېښنې، هیېجاني چغې، لکه: الله وی!، وی، او، نو وی!!، جان، ځانه!، خانه!، اشنا، شیرینه، ګرانه، یا الله، یه، وا!، وای!، وه!، وه الله، ای!، وه الله وی!!، وا وی، وای وای،. نو، الله، او، کنه!، یه کربانه!، یه پښتیانه!، یه ځلمیه!، هه بچیه!، یه کربانه شمه!، ای الکه! وروره!، بخته میره! دغه راز هو، نه، ښه، څنګه او ولې...)، نومړي ټول د لنډۍ ایزې توکي دي، چې کله د هرې مسرې پیل کې، کله منځ، ډېری وخت په پای کې ویل کېږي او د څپو په شمېر کې ډېر والی راولي.

د پښېلې کلمې یا غونډلې لرې لري. خو ډېری وخت د لومړی، دوېیمې او درېیمې مسرې په پای کې ترنګتوکه غونډله لري، چې دوی ټول ترنګتوک بشپړ وي. هره لنډۍ ایزه باید د ه (زموږ خپله ,, ه، ه یا هې ،، چې ورته وړه ه، روغه ه، کوشنۍ ه، لنډه ه، دوې سترګې ه ,ه، دوې سترګې والا ه، یا عینکو والا، عصري او ځانښودې، ,ه، وایو) چې د پښتو ژبې ,,نهویشتم،، ګڼه ابېڅې ده. په واول یا غږن اواز پای ته رسېدلې وي، لنډۍ ایزه د پښتو ژبې د فونولوژیکي (غږیز) جوړښت تابع ده او د هغې پر بنسټ جوړېږي. او درېیمه مسره یې ۱۳ څپې وي له دفتنګونو پرته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د هرې لنډۍ ایزې، د لومړۍ او دوېیمې مسرې څلورمه او اتمه څپه؛ د دربمې مسرې څلورمه اتمه او دولسمه څپه باندې زورنه وي او ډېرې وخت په کې کومه څپه باندې زورنه نه احساسېږي.

له سیمه ییزو غږو سره هم څپه په خپل څه رنګوالي نه پاتې کېږي او په ځنې سیمه کې بېلوالی لري. په بله وینا لنډۍ ایزې مېچه د څپیزه او خجیزه تولوالې سره، سره پر یوه نازورنه څپه یا یوې خوږ غږې یا ترنمي څپه پای ته رسي. مانا دا چې د دغې وروستۍ نهمې، اتلسمې، یوه دېرشتمې څپې خوږغږې د لنډۍ ایزې مېچه د څپیزه او خجیزه تولوالې ترځنګه د لنډۍ ایزې یوه بل رغنده توک ګڼل کېږي. نه شتون یې رغښت له پوښتنې سره مخامخوي؛ د پېیلې په توګه یې یوه څپه کمېږي او له موسیکي (موسیقي) پلوه خوږ غږ له لاسه ور کوي. دغه پایني توکون په یوه پېر کې له دغو درېواړو څپو څخه هره یوه د ور مخکې نهمې، اتلسمې، یوه دېرشتمې زورنې څپې له یوه څه اغېز سره لنډۍ ایزې ته یوه خوږغږي وربخښي او پر همدې لاسوند له هرو درو څخه وریته هره یوه څپه هم ایوفوني (euphony) بلل کېږي چې پښتو انډول یې ترنګتوک یا ترنمي توک کې دی شي. غوره سته د ترنګتوک په پاینۍ مسره کې دی چې نوموړې مسره د ایزې رغښت پنځ کوي، د ایزې غوره توک او منځې راځي.

په ټوله کې غوره ایزې هغه دي چې د لنډۍ، ټپې، ټیکی او مصری، له هرې یوې مسرې سره ورته لړونه، پښیلې، ځانګړې ځانګړنې، بېلونکې نخښې، سرباري اهنګینه پاینۍ څپې و لري، له دیفتنګونو او پارنویکي سره. خو له نیمکی، انګی، لنډکی، بګتی، کېسی (شبې)، پاړکی، کاکړی، نارې، بدلې، لوبې، سندرې، چاربیتی، سپینی (ازادې پېیلې)، کېسه کی، د اتڼ غبرګی، درې څپیزی، څلور څپیزی، پېنځه څپیزی، شپږ څپیزی، اووه څپیزی، اته څپیزی، نهه څپیزی، لس څپیزی، هایکویی، مونډی (سر پرېکړی)، انځورګی، کېنتوزی (سانتی)، نامانېزی، زخی، بې تولی، تولونجی، نا پښېلیزی، ناپېیلی او سلسلی، دې ټولو پېیلو سره د سکالو (موضوع، مسلې، دننه نی برخې، Dialogue) له ستې بېلوالی و لري؛ د دې له پاره چې دا ټول په ډېری بنه له درې مسرو څخه رغښت مونډلی دی او زوکړه شوې؛ ان له ساده درې غونډله ایزه وینا او یادونې سره. نوموړو ټولو ته پام وي، پرې برلاسې وي، رټ بېلوالی یا ګرندی فرق یې و کولی شي، ورته ګڼلې وي او د ټولو زهنې پرتلنه په رپ سوب کې ټول پښتون پښت کولی و شي.

د ایزې رنګونو ښکاروندی یې شپټلې (Color model: RGB, Red:۰, Green: ۱۵۳, Blue:۰) دی. د لښتیلیک (جدول) ۱ . ۲ . ۱ پېنځه څلوېښتو پښتو شعرونو او یوه سلو شپېته بېلا بېلو نورو پښتو شعرو رنګونو ښکاروندی (د رنګونو کوډ)، ۱۳۹۵ لېږدیز لمریز کال په ستې ۳۶ ګڼه دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ایزې د غونډلې پوهې یا نحوې له پلوه د شنني وړ دي، د پښتو هره غونډله خبرې دي یا وینا ده، چې په کې له اوریدلو سره یې غوږونو ته د غږ یا اواز په لوړوالي او ټیټوالي بنه رسېږي، غونډله یېز زورنه یا خج د غونډلې دننه یوه غونډ یا وی تر نورو په زیاتې زورنې او لوړوالي و ویل شي. په دې توګه د غونډلې بېلا بېل مانیز (بیاني، امري، پوښتني...) سره و نومېږي او جوت کاندې. پورتني درېکونې زورنې تر خپل سیوري لاندې راولې او کمزوري کېږي، خو کړ سره له منځه نه ځي؛ د هماغه اړوند توک (ويي، ویغونډ) مانیز او ښویز چار خوندي ساتي.

یوه نیم یې بیا د غونډلې د دوېیم یا درېیم درجه زورنې استازې هم کوي، بې له دې چې مانیز اغېز وربلندې واچوي، په دې توګه غونډله زورنه په عادي غونډلو یا شعري مسرو کې پر درو ځېلونو یا کالبونو یا ژانرونو وېشل کېږي؛ لکه په لاندې غونډله کې: مېرمنې له تا کربان شم (مېر-مه- `نې- له 'تا – کر-بان - ´شم)، دغلته ( `) د ړومبي درجه ډېر زورور (درانه، ډېنامیکه) زورنې نښه ده، (') د دوېمې درجه لږ زورور او (´) درېیمه درجه کمزوره د زورنې نښه ده، ابېڅې یې لږ ډېل یا پېړ شوي دي چې د غږ زورنه پرې شوي دي. هر ګوره په غبرګغونډله، ګډغونډله او ګډولېغونډله کې دغه درې سره زورنې ښه ترا نومېږدی شي.

ځیني ژبپوهان زورنه یوازې د وړو توکونو اړوند بولي، خو د دې له پاره چې د غونډلې دننه له دغو توکو څخه یوه زورنه ډېر دروندوالی مومي او ور سره یې بېلا بېل ډولونه توپیر مومي، نو همدغه غونډله یېز، غونډله پوهیز (نحوي) یا منطیقي زورنه نومېږي.

په یوه سندرېزه ټوټه (مسره) کې درې واړه په ټېره موزیکال زورنه له موزیکال اهنګ سره اړخ بدلوي، په هره توګه له ځان سره غونډله یېزه زورنه هم ښه برجسته کوي.
,, دلته اهنګ د وزن یا ریتم په مانا نه، بلکې د ټون په مانا دی. دا چې اسماعیل خو یې ,, اهنګ ،، د شعر له رغندو ټوکو څخه ګڼلی، موخه یې ترې ,, وزن، ریتم ،، دی او له ورسره تړلي ستاینوم ,, آهنګین ،، څخه هم موخه ,, موزون،، نه ټوننیک دی، لکه نجیب منلي چې په تېر کې د خجن د ,, ټونیک ،، په مانا کارولی او زورنه څپه یې د ,, ټونیک سېلاب،، په مانا بللې ،،
(مجاویر، ۱۳۸۸ ل، ۲۹ چوپړی)

(Tone, Intonation) په هر ډول، غونډله یېز اهنګ چې کښته پورته او یا هوار یون وخوځون و مومي؛ خبرې او نا خبرې (انشائیه) یا امري غونډلې سره سره توپیر وي، هممهال شعري اهنګ هم دی. ځکه شعر هم له غونډلو او له اړوند زورونو او اهنګونو سره تړاو لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خو کله چې شېر د موسیکۍ ډګر ته ور ګډېږي، نو بیا یې هغه زورنې(خجونه) او اهنګونه نور له ژبني، شعري چار پېریال را وځي او ,, موزیکل،، کېږي. په دې ترځ کې د دغه دواړو توکونه اهنګونه بلل کېږي: کمزورې زورنې ته یې ټېټ اهنګونه وایي؛ اهنګونو ته یې لوړ اهنګونه؛ هغه بیا ,, زېر او بمې: Pitch له پر له پسېوالي، ډېر پېښی او د رېړدا له پلوه له پراخوالي څخه منځ ته راځي. هر څومره چې پېښی یا تواتر شمېر زیات وي، غږ همغومره زېر او هر څومره چې لږ وي، غږ همغومره بم اوربدل کېږي. له بل پلوه که د رېړدا لمن هر څومره پراخه شي، غږ هغومره رسا او هر څومره چې لنډ تنګه شي، غږ هغومره نا رسا اورېدل کېږي.

په دې توګه غږ یا زېر وي یا بم؛ که منځنی، ولېدونکی یا جګېدونکی او داسې نور دي، اهنګ یا Intonation د زېر او بم یوه ډول دی؛ دا مانا کله چې د ګړهار په بهېر یا اوړدوکې د زېر او بمې پراختیا لمن د غونډلې په کچه وي هغه زېر او بمې اهنګ بلل کېږي. اهنګ په پښتو کې ژبني ارزښت لري، د سارې په توګه خبري او ناخبري غونډلې سره توپیر وي؛ د خبرې هغې اهنګ ولېدونکی او د پوښتنې هغې جګېدونکی ... . دی،، غاړې ,, لحنونه،، ,, غرېز تارونه: د سا (وچې) مرۍ په لوړه برخه کې حنجرې (چنغړک) دواړه دننه دېوالونو ته څلورو یا دوو جوړو مرغېړیو (عضلاتو) ځای نیولی دی چې له ډېرو ارتجاعي او نرۍیو تارو څخه جوړ شوي دي. دغو تارو ته غرېز تارونه وایي، د غړونو د جوړېدو پر وخت سا (هوا) د حنجرې له تشې نه د غرېزو تارونو له منځه تېرېږي.

که د سا (هوا) د تېرېدو پر وخت چې د غږ زېږ له پاره پر کار و لېږي، غرېز تارونه په عادي بڼه وي، په بله وینا ي،ه له بله سره لرې وي، هوا له تارونو سره بې له کوم ټکره تېرېږي او تارونه نه رېږدي. نو داسې غږونه منځته راځي چې هېڅ راز بنګهار او موسکیت نه لري، دا راز اوازونو ته ,, ناغږن اوازونه،، وایي. که د غږ د زېږ پر وخت غرېز تارونه سره نږدې راوړل شي، په بله وینا، د حنجرې تشه سره ورشي، د هغو مرغېړي سره راکېښکل شي، په دې توګه سا (هوا) تارونه پر رېږدا راوړي، داسې غږونه رامنځته کېږي چې بنګهار او موسکیت لري؛ دا راز اوازونو ته ,, غږن اوزونه ،، وایي.

دا چې ټول پښتو خپلواک اوازونه د پیدایښت پر وخت غرېز تارونه رېږدوي، نو له دې کبله ټول غږن او خواږه دي،، (محمد رحیم، ۱۳۴۹ ل، ۵۲ چوپړی) داسې نورې رنګارنګی او ځانګړتیا وې راخپل وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ,, موزیکال اهنګ،، نومونه د چا خبره د دغو ګردو توکو یا رنګا رنګیو یوه ټولګه ده. یوازېنی شعر کې دی شي، بېلا بېل اهنګ رغونکي(Componists) ورته بېلا بېل اهنګونه ور جوړ کړي. د نا زنځیري توکو (اهنګ، لحن، زېر او بم) څه د موزیکل هغه په مټ، نه یوازې زیاته پیاوړتیا ورکوي، بلکې ور سره ورسره انګازور کوي یې هم، پر پوښتنوییکي یا استفهامیه ادات ,, ولې،، باندې؛ هرګوره، په موسیکي نوټېشن کې د دغو نښو پر ځای له ځانګړیو لیکو یا سمبولو څخه کار اخلې.

غوره لنډۍ ایزې په خپله (لومړی) وګړني ډله کې تر بل هر ځېل (ژانر، کالب) لنډۍ ته نږدې د پښتو مېچه څپېزه – زورنه ټولواله یوه ټیپیکه او لاړښوده مخبېلګه ده. له ژبني پلوه لږ تر لږه درې یا زیاتې غونډلې را اخلي، خو هم یې څپې له ټاکلي شمېر (دیارلسو) تېرې نه کوي او هم یې زورنې له ټاکلي شمېر (څلورو) تېرې نه کوي.

ځینې زورنې یې لږه زورنه لري، ځینې یوه څه زیات، خو ټولیز پایخج یا پاینۍ زورنه یې ترټولو پیاوړې راځي او همداسې یې د هرې څېرمه (فرعي) غونډلې اهنګ ټولیز اهنګ هومره زور نه لري. په بله وینا، د مخنۍیو غونډلو بېلابېل اهنګونه د هماغې وروستۍ غونډلې تر سیوري لاندې کمزوري پاتې کېږي. دا نو یوازې په ساز او اواز کې څېرمه اهنګونه جوتوالی (برجسته والی) مومي او له ژبني ډګره نور را وځي.

په هر ډول د لنډۍ ایزې بېلابېل موزیکال اهنګونه او اړوند طرزونه په ولسي پرګنو کې شتون لري. یوازې د خالي اواز له پلوه یې د پښتو ګړدودونه هومره له یوه تېره بل او له یوې سېمې بلې ته رنګارنګي توپیر مومي. کوچیان او پوونده یې یوه شان را انګازه کوي، کلیوال یې بل راز او همداسې پسې نور. له آره همدغه ولسي اهنګونه او طرزونه دي چې ساز او اواز یا ټنګټکور ته له هاغو رنګارنګیو سره لار موندلې ده.

نا ویلې دې پاتې نه شي، دغه رنګارنګۍ یې هله څو، څو کرایه پراخوالی مومي چې له بېلابېلو وګړنیو ځېلونو، لکه لنډۍ، ټپې، ټیکۍ، مصرۍ، سروکیو، ببولالو، شین خالیو، کاکړیو، نارو او نورو سره وراندې ورسته و ویل شي.

مانا دا چې د همدغو بېلابېلو ځېلونو له طرزونو اهنګونو سره بېلابېل موزیکال ډولونه راخپلوي. لنډۍ ایزې ډولونه دومره یې کچ و مېچه شونتیاوې نه لري؛ نه دومره سرا سري منښت او ګرانښت لري. لکه لنډۍ، ټپې، ټیکۍ، مصرۍ یې چې لري.

.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پایله دا چې، شعري غونډلې د خج یا زورنې او نورو نازنځېري توکو په کارونه کې تر هغې پورې له نورو ګړنۍ یو غونډلو سره کوم توپیر نه لري. ترڅو کمپوز او موزیکالې شوې نه وي، په دې لړ کې ساز، اواز، زمزمه او ترنم هر یوه راتلی شي. موزیکال زورنه د (غونډله ییز) ډینامیکې زورنې پر خلاف تر جګېدا زیاته غځېدا او پراخېدا راخپل وي.

د نا زنځېري توکونو یا فونیمونو په لړ کې زورنه نه یوازې د ناپیلې، بلکې د پیلې (شعري) وینا له بنستیزو توکو څخه ګڼل کېږي. لکه چې پرې پر له پسې ټینګار شوی، د پیلې په دوې ګونو بنستیزو رغنده ټوکونو جوړښته برخو کې راځي. په بله وینا د ,, څپې،، تر څنګ ټیکاو لري. ان تر دې چې تر څپې هم زیات اړین بلل کېږي او هغه دا چې په یوه شعري چاپېریال کې د څپې دود کمی زیاتی شعر دومره نه زیانمنوي؛ بېخونده کوي یې لکه د یوه خج یا زورنې کمی زیاتی یا ادلون بدلون یې چې تاواني کوي او پیکه کوي. پښویېزې سرغړونې یا تېروتنې کې دی شي د تول او تال یا په دوده وینا د ,, شعري اړتیا،، په پلمه دومره نا بښنوړه ګناه و نه شمېرل شي، خو د زورنې ,, خج،، دا کمی او ویار هېڅکله نه بښل کېږي.

بل لورې ته زورنه یون نه لري، بلکې ځای پر ځای د بېلا بېلو توکو په لړ کې پر یوه ټاکلې توک ,, څپې، وی، غونډ، غونډلې،، او بیا یې پر یوه ټاکلې برخه زور اچوي. په دې ډول یې وینګ تر نورو توکو ښه ترا برجسته کوي، چې په اېڅو کې مو د زورنې برخې ابېڅې ډېل، بولټ کړې دي چې وییکي لوستلو کې نومړي برخه کې زورنه راځي یادونه کړې او په ډاګه شوي دي. خو اهنګ یوه خوا یوازې له هماغه لویترین او بشپړترین وینایېز توک ,, غونډلې،، سره کار لري او بلخوا یون او خوځون مومي. کښته پورته یا هوار ځي او راځي، په دې توګه یې بېلا بېل ډولونه ,, خبري ، ناخبري، امري، هېښنې، ارماني...) سره نومیري ,, تشخیصوي،، چې له پاسه یې ختونه کش شوي دي.

آر (اصل) د پښتو پیلې درې ډوله دی؛ ګړنی ,, ولسي یا وګړني،، لیکني ,, دیواني او نادېواني،، او نوي ,, ازاد،، پیلې یا شعر بنسټ پر څپه او خج ولاړ دی. داسې چې له بېلابېلو غونډو ,, رکنو،، څخه رغېدنه مومي، یوه غونډ بیا درې ناخجنې او یوه خجنه ,, زورنیزه یا فشار لرونکې،، څپه لري. د دې زباد پر بنسټ چې د پښتو پیلې اډانه پر څپه او خج ولاړه ده او له دې سره څې هر یوون ,, واحد،، یا ټوټه او مسره د څلورو څپو په لړ کې یوه خجنه راځي، نو د دغې اړینتیا او ورسره، ورسره د کار اسانتیا له پاره غواړو هره ټوټه، مسره په همداسې څلور څپیزو زورنو یوونونو و ویشو او غونډونه ,, رکنونه،، یې و نوموو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نا ویلې دې پاتې نه شي، کوم خج یا زورنه چې د یوه غونډ له څلورګونو څپو څخه یوه زورنه نه وي، د اړوند ویي زورنې په توګه خپل ټاکلی ځای لري، که هغه د غونډ له لومړۍ څپې سره سمون و لري، یا له دویمې، دریېمې او یا له څلورمې څپې سره. په دې ډول یوه شاعر نه شي کولی، هغه د خپل تول او تال د برابرونې په موخه له یوې څپې بلې ته و لېږدوي.

یوه غونډ بیا درې نازورنه ,, ناخجنې،، او یوه زورنې ,, خجنه یا فشار لرونکې،، څپه را اخلې. په پای کې یوه یا دوې یا درې څپې سر بارې راتللی شي، چې پر هغې پاینی رښت د منلو وړ دی. د پښتو له درې ګونه شعري ډولونو ,, ګړنۍیو، لیکنۍیو او اوسنۍیو ازادو،، څخه یوازې لومړی هغه د سېلابوټونیک تول په کارونه کې لړ او ډېر نانډولې لري، مګر په دغو نورو دواړو ډولونو کې یوه راز دویمند,, باقاعده،، سیستم یا ټولواله شتون لري او هغه دا چې له هرو څلورو څپو څخه یوه خجنه راځي. هغه هم په دې ډول چې یا یې لومړۍ څپه خجنه وي، یا یې دوېیمه یا یې درېیمه او یا یې څلورمه. په دې توګه هر ګړنی ,, شفاهي،، دیواني ,, لیکني،، او یا اوسني ,, ازاد،، شعر له دغه راز څپېزو غونډونو ,, رکنونو،، څخه رغېدنه مومو ي. له آره همغه غونډونه د پښتو ټولیز شعر کوشنۍ ترینې ټوټې ,, مسره،، دي؛ خو د دود له مخې کوشنۍ ترینه دیواني مسره اووه څپېزه ,, یوه غونډ او درې ناخجنې سرباري څپې چې بل رکن نه پوره کوي،، ده؛ ګړنی شعر یوه غونډېزه یا څلور څپېزه کوشنۍ ترینه مسره لري، د اوسني ازاد شعر کوشنۍ ترینه هم هغه یوه غونډیزه راځي، په ځینو ځانګړیو اکره (حالتو) کې تر درې څپېزې، دوه څپېزې او ان یوه څپېزې پورې وره کې دی شي.

د زورنې دریځ (ځای یا موقیعت) له مخې شعر څلور ډوله غونډونه یا کوشني واحدونه لري. چې زورنه څپه په (ـ ٚ) او نا زورنه څپه په (.) ښول کېږي:

۱. هغه غونډ چې له څلورګونو څپو څخه یې لومړۍ څپه خجنه (څپې باندې زورنه) وي، په دې ډول :.ٚ ...
۲. هغه غونډ چې له څلورګونو څپو څخه یې دوېیمه څپه خجنه (څپې باندې زورنه) وي، په دې ډول :..ٚ ..
۳. هغه غونډ چې له څلورګونو څپو څخه یې درېیمه څپه خجنه (څپې باندې زورنه) وي، په دې ډول :...ٚ .
۴. هغه غونډ چې له څلورګونو څپو څخه یې څلورمه څپه خجنه (څپې باندې زورنه) وي، په دې ډول :....ٚ

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دروګونو پښتو شعرونو کې تر اوسه داسې ببلګې نه دي لیدل شوي چې لومړۍ څلور څپې یې بې زورنه وي یا په بله وینا یوه غونډ یې نه وي جوړ کړی او پینځمه زورنه څپه یې پېل موندلی وي. مانا دا چې زورنه هېڅکله له څلورمې څپې تېرې نه کوي او که نه هغه شعر به هرو مرو بې تول او تاله ,, بې وزنه ،، وي. دهمدغه آر (اصل) له مخې ځینې اوږده پور ویپونه په پښتو شعر کې هډو هېڅ راتلای نه شي، لکه اهورامزدا یا نیکاراګوا چې د پښتو زورنپوهنې (خجپوهنې یا اکسنتولوجي) له پامه یې منطیقي یا عادي زورنه پر ورستۍ څپه راځي، حال دا چې دغه څپه پینځمه ده او تر څلور څپېز غونډ وتلې ده، له ,, لارغه یې شعر،، پرته پر بله هر ,, پینځمه شپږمه... .) څپه یې زورنه راوړل له پښتو وینګ سره اړخ نه لګوي.

د مسرې کچې له مخې د لیکنې او دېواني پښتو شعر لنډترینه مسره اووه څپېزه او اوږده ترینه یې شپاړس څپېزه ده؛ هر ګوره نن سبا په نوي غزل کې تر دوې څپېزه او په اوسنې ازاد شعر کې هره ټوټه د آر له مخې تر یوه غونډ(څلورو څپو) پورې کوشنۍ کېدای شي او په ځانګړیو آکرو(حالتو) کې تر درې څپېز، دوې څپېزه او یوه څپېزه هم را لنډېدای شي؛ اوږدوالی یې هم تر ۲۸ څپېزو ازمایل شوی دی. نور پورته کېدون یې ځکه ناشته چې په خپله شاعران او بل هر لوستونکی (سندرغاړی) یې نور په یوه سا او بې لارغې (وقفې) د لوستلو او ویلو توان نه لري، سمې غېږې نیول دي ورسره ځان پرې غوره ستړی کوي. د چا خبره سا یې په کې سوځي. په ازاد (ناپښېلیز) پېیلې (شعر) کې یې هر ګوره تر ۵۲ څپېزې ببلګه ترلاسه شوي.

خو لنډۍ ایزې چې درې سره لري ۳۱ څپېزې وي؛ څلور سره لنډۍ ایزې ۴۰ څپېزې وي؛ پینځه سره لنډۍ ایزې ۴۹ څپېزې وي؛ شپږ سره لنډۍ ایزې ۵۸ څپېزې وي؛ اووه سرې لنډۍ ایزې ۶۷ څپېزې؛ اته سره لنډۍ ایزې ۷۶ څپېزې وي؛ نهه سرې لنډۍ ایزې یې ۸۵ څپېزې وي او لس سره لنډۍ ایزې ۹۴ څپېزې وي. چې تر ټولو غوره یې څلور سره لنډۍ ایزې ۴۰ څپېزې رانښلولې لړۍ لري، څلور دانې و ویل شي خوند رنګ، د نوي وخت او هندارو په ښکارونډو په ستړه ولاړ راځي؛ ډېرې ښې یې اته سره لنډۍ ایزې ۷۶ څپېزې وي چې دوې دانې و ویل شي؛ ښې به بیا درې سرې ایزې دي اته دانې یا دولس و ویل شي؛ لږې ښې بیا پینځه سره لنډۍ ایزې یا پینځیزونې لنډۍ ایزې دي چې پینځه دانې و ویل شي ښې راځي او دا بیا له څلورو دانو شپږ سره لنډۍ ایزو سره خوا په خوا ځای نیسي. د لیکوال (زما) لنډۍ ایزې څپیزه (څپه، سېلاب، هجا ,, سیلیبل Syllable،، د ابېڅو شمېرلو) - خجیزه (زورنه، خج، اکسنت ,, لفظ، د موسیکي نوټ: د خج نښه: د تورې په سرنښه , چې د تلفظ د جګوالي او ټېټوالي زور، اوږدوالی، کیفیت ښيي،: ټینګه , لهجه ،: تاکید: بېلوونکی نښه: د وینا , ځانګړې، خاص او بېل ، ډول. ,Accent Morphemel: ،،) جوړښت په دې ډول دی:

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۱ .۲ .۱۳ .٤ .۱ د لنډۍ ایزې څپېزې او زورنې

U-**U**UUU-**U**UUU

U-**U**UUU-**U**UUU

UU؛U-**U**UUU-**U**UUU-**U**UUU

که– ړې – کې- **له** + آ- هو – سره - **بیا** + يي

فر – دوس – پښ - **تو** + و - یو – کې - **وا** + يي

ځه – که – ژا - **پن** + رنګ- ړی – پر – **ژی** + ړغ - ره – له- **وي** + نه؛ وی !! اه!

.۱ -۲ -۳ -۴ -۵ -۶ -۷ -۸ ۹

.۱۰ .۱۱ -۱۲ .۱۳ -۱۴ .۱۵ .۱۶ .۱۷ ۱۸

.۱۹ .۲۰ -۲۱ .۲۲ -۲۳ -۲۴ -۲۵ -۲۶ -۲۷ -۲۸ -۲۹ -۳۰ ؛۳۱ ۲

۱۱ .۲ .۱۳ .٤ .۲ د لنډۍ ایزې څمککچپوهنې (هندسې) رغښت

څمککچپوهنې (هندسې) رغښت يې داسې دی:

الف. ___________

____

..___________

ب. ___________ ___________ ___________..

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳ .٤ .۱۳ .۲ .۱۱ د دي لنډۍ ایزي سپړنه

د دي لنډۍ ایزي سپړنه
لومړی او دوېیمه مسره ۹+ ۰، ۹+ ۰ = ۱۸ځپیزي دي
دفتنګونه او پارنویکي نه لري.
درېیمه مسره ۱۳+۲ = ۱۵ ځپې چي ،،وی!!،، او ،،
اه!،، پارنویکي دي. دلته تولـه لنډۍ ایزه ۳۳ ځپې شوي
ده، او ولس کې دفتنګونه لرغن دود دي.

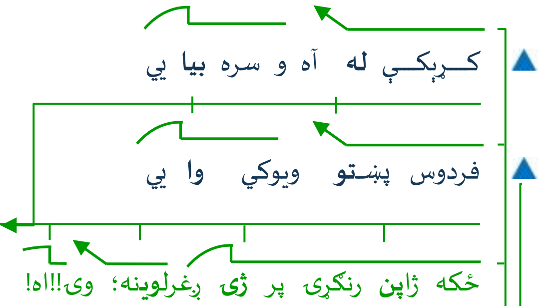

۱. لومړی مسره
۲. دوېیمه مسره
۳. درېیمه مسره
٤. ۱، ۲. او ۳. یوه لنډۍ ایزه
۵. دفتنګونه وی!! اه! لري.
٦. شیتلي رنګ یي د رنګ ښکاروندی دی.
۷. ځپې(سیلابونه)
1 . مسره ۹
2 . مسره ۹
3 . مسره ۱۳+ ۲
۸. زورنه (خجنه) **بولډ**
۹. د اوازتیوالی او لوړوالی خطونه، اهنګ؛ترنګتوک؛،
۱۰. نراوو ته منسوبي (اړوند).
[اسماني رنګه ایرم (هېرم) نخښنه د سرو له لوري ویل شوي او ګلابي رنګه ایرم د ښځو له لوري ویل شوي.]

د تاتوبي سرغندوی هېښنده سندرغاړی باچا خان لغماني ویلې.
وخت: (مهال: د موسیکي شیبه: پروخت، پرتاکلي وخت.).
.: ۲۷:۸۰:۰۰:۰۰ (رپ: ثانيې: دکیکې: ساعت) په وخت کې ویلي ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲.۱۱.۱۳.٤.٤ اي (ا):. د ليکوال ,زما، څرګندول چې روڼوي کتنه داسې. د ليکول لنډۍ ايزه په لاندې بنه لوری موړ ته په لاس راکوي لکه:

۱. لنډۍ ايزې له لنډۍ څخه رغښت مومي، ټپه ايزې له ټپې څخه، ټيکۍ ايزې له ټيکۍ څخه او مصرۍ ايزې له مصرۍ څخه.

۲. لنډۍ ايزې د لنډۍ پيلنۍ مسرې کاپي، ورته بڼه، ورته ډول، پرمختګ شوی روغ کوښښ دی؛ ټپه ايزې د ټپې پيلنۍ مسرې کاپي، هم بڼه، هم ډول پرمختګ شوی روغ کوښښ دی؛ ټيکۍ ايزې د ټيکۍ پيلنۍ مسرې کاپي، ورته بڼه، ورته ډول، پرمختګ شوی روغ کوښښ دی او مصرۍ ايزې د مصرۍ پيلنۍ مسرې کاپي، ورته بڼه، ورته ډول، پرمختګ شوی روغ کوښښ دی.

۳. تر ټول لومړۍ بڼه يا کوشنۍ بڼه د ايزو موړ ته په پوخ کې کوي چې درې سره لري.

٤. څومره والی د ايزو موړ ته په پوخ کې کوي چې شپږ دانې دي او هر يوه يې درې مسرۍ لري.

٥. ځينې زورنې يې لړه زورنه لري، ځينې يوه څه زيات، خو ټوليز پايخج يا پاينۍ زورنه يې ترټولو پياوړې راغلې او د مخنيو غونډلو بېلابېل اهنګونه د هماغې وروستۍ غونډلې تر سيوري لاندې کمزورې پاتې شوي. دا نو يوازې په ساز او اواز کې څېرمه اهنګونه جوتوالی (برجسته والی) مومي او له ژبنې ډګره نور را وځي.

٦. د ايزې پېيلې پېنځګونې رغنده ټوکونه لکه: ژبه، تول، واند (خيال)، اند (فکر) او ولوله (احساس، عاطفه) په کې په ايز او ايزه بڼه شتون لري.

۷. لنډۍ ايزه مېچه د څپيزه او خجيزه ټولوالې (Syllabic and Tonic Measurement System) يوه بڼه او لاربشوده مخبېلګه ده؛ له ژبنې پلوه لږ تر لږه درې يا زياتې غونډلې را اخستې، خو هم يې څپې له ټاکلې شمېر نه‌ه؛ نه‌ه؛ او ديارلسو څخه تېرې نه دی کړې او هم يې زورنې له ټاکلې شمېر څلورو څخه تېرې نه دی کړې، له دغو توکو پرته. ديفتنګونه ,غبرګغږونه،

(c) ketabton.com: The Digital Library

ناترويکي، ټرويکي، ستربل، اوستربل، پارنويکي، بلنويکي، اندېښني، هيېجاني چغې، لکه: الله وی!، وی، او، نو وی!!، جان، ځانه!، خانه!، اشنا، شيرينه، کنه، يا الله، يه، وا!، وای!، وه!، وه الله، ای!، وه الله وی!!، وا وی، وای وای،. نو، الله، او، ګرانه!، يه کربانه!، يه پښتيانه!، يه ځلميه!، هه بچيه!، يه کربانه شمه!، ای الکه! وروره!، بخته ميره! دغه راز هو، نه، ښه، ښنګه، ولې...)، نوموړي ټول د لنډۍ ايزې توکي دي، چې کله هرې مسرې پيل کې، کله منځ او ډېرې وخت په پای کې ويل کېږي او د ځپو په شمېر کې ډېر والی راولي.

۸. د ايزې رنګونو ښکاروندی يې شپتلي دی (,Color model: RGB, Red:۰, Green: ۱۵۳ Blue:۰) دی. د لښتيليک (جدول) ۱ . ۲ . ۱ پېنځه څلوېښتو پښتو شعرونو او يوه سلو شپېته بېلا بېلو نورو پښتو شعرو رنګونو ښکاروندی (د رنګونو کوډ)، ۱۳۹۵ لېږديز لمريز کال په سته ۳۶ ګڼه دی.

۹. د ايزې پنځ له هغې لنډۍ، ټپې، ټيکۍ، او مصرۍ کېږي چې منځه (هسته) وي، چې ځانګړې ځانګړنې يې لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او يا مصرۍ ته ورته وي، د ايزې نوموړې منځه موږ په خپل رنګ يې چې د ايزې رنګونو ښکاروندی يې شپتلي دی، په شپتلي يې کښو؛ چې سرباري، يا بېخباري يا تکراري مسرې يې هم شپتلي رنګ لري، د دې له پاره تر ډېره پورې دا سرک موږ ته په لاس را کوي چې د ايزې پنځې منځه وي. ګډولې بڼه يا اونګ بڼه جوړه کړې مسرې هغه رنګ لري چې يا لنډۍ ته منسوبې وي، يا ټپې ته منسوبې وي، يا ټيکۍ ته منسوبې وي او يا مصرۍ ته منسوبې وي؛ نو د همغو منسوبو شويو رنګ باندې پاتې کېږي، له دې څخه يې د پنځ نوم هم اخستل کېږي چې دا ايزه لنډۍ ايزه ده، که ټپه ايزه ده، که ټيکۍ ايزه ده او که مصرۍ ايزه. له دې سره سم دا لنډۍ ايزه ده.

۱۰. د لنډۍ ايزې پېيلن ليکوال صفي الله فردوس خان ټولې په ګډولې بڼه يا اونګ بڼه جوړه کړې (مصنوعي: ديسي، شلخي، ګډول، ترکيبي، يوه ځای کول: فيصله کول: جوړول: صرف نظرکول ,, د جرم د مجازاتو څخه،، : موافقې ته رسېدل. ګډ، د دوو يا ډېرو اجزاوو څخه جوړشوی. انګړ، غولی، احاطه شوی ځای، جارګې، چمبړ: مرکب) يا (,Mixdesign Synthetic or compound) کښلې ده، هره يوه نوې ګډوله رغولې چې د نوې لنډۍ سکالو ځانګړنې، نخښې او بېلوالی يې ځانته غوره کړی دی، هره يوه مسره يې په ليکه کړې يا په ليکه برابرول (Alignment) شوې، د سکالو تسلسل (continuity, succession) سره لري،

(c) ketabton.com: The Digital Library

له لنډۍ يې ځرګنديږي چې له نورو لرغونو پښتني وګړني پېيلو څخه روغې ګډوله شوي نه دي. دا به داسې ښکاريږي چې پنځي , طبيعي، دي او مصنوعي , ديسي او شلخي، نه دي.

۱۱. د دې لنډۍ ايزې پېيلن د پښتو لېوال دی، ځېګ تن دی، د لغمان يوه ښه نيک نومه وګړی دی چې ډېرى شعرونه يې په پښتو ادب پنځي , طبيعي، او يوه دمي پوښلي دي، د زهن د لنډۍ ايزه زېږنده يې رښتنولي او پښتونواله پاتې شوني پرېږ دي. بل لورې ته دا د دې له پاره نه بوږوم چې ځانمني ستاين شي، په ټوله کې د دې له پاره ده چې د نورو پېيلنو د پېيلو له پاره ترې په لرليد ګټې واخستل شي.

۱۲. د دې لنډۍ ايزې د زوکړې موده لکه ځنګه چې زه وايم داسې ده: د اېنجينېرۍ زده کړيال وم، د اېنجينېرۍ دنده مې درلودله، تخنيکي مرستيال په بنه د نوي مخابرې او غوږګي ټولواله مو په ټول ټاټوبي کې د لومړي ځل له پاره نرۍوال د غوږګي نوې ټولواله يا جي ايس ايم رغوله. ۱۶ کسېزه اېنجينېري او تخنکي ماهرينو مشري را پر غاړه وه؛ په دې وخت کې زه ۲۱ کلن وم ځکه چې په ۱۹۸۶ زېږدي کې د مارچ په لسمه په پښتنه کورنۍ کې زوکړه شوی وم، زما ډېرى شاعري له شلو کلو څخه په ټېټ عمر کې شوي چې ۱۹۹۷ زېږدي څخه تر ۲۰۰۶ زېږدي پورې مې په کې د پنځي پېيلن په بنه مزل وهلی دی، پېيلې يې زما په ليکي ځلېږ کې د ددو دود کې شتون لري.

يوه وار ملا عارف اخوند را سره و، د ملا باکي غونډۍ په سر، د موسا کلا ولسوالۍ، هېلمند په ۲۰۰۷ / ۰۱ /۱٦ ,۰۱۲. Roshan BTS site HLM د روښان ښادې ځای څخه د ټولې ولسوالۍ، خوړونو او درو ننداره کوله او د کرارې مجلس مو سره په ولاړه کوو، د ميوند د جګړې د افغان ځواکونو د اتلو غازيانو کشونه، لارې يې راته خودلې چې له دې لارې ميوند ته تلل، دا او هاغه يې لارې وې؛ د مشرانو له خولې يې ويل راته.

بيا دوې يا يوه شپه ورسته د ماسختن وخت کې چې مې دمه کوله، ځانته به له ستورو ډک اسمان لاندې ناست وم، د خپلې دړې له ساتونکي خوني څخه د باندې، بيا به مې اواز له ځان سره غرو، ليکنی او کتابچه به را سره نه وو، په ناساپي بنه يا يودمي به مې داسې پېيلې له خولې را وتلې چې دښتو، تيارو او چپتيا ته مې غږوله. دا ده همغه چارپېريال او هواويچې د تاثير پنځي زېږنده ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دې لنډۍ ایزې له پاره کره بوړوم چې همدا یې د پنځې (تخلیق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.

۱۳. د دې لاندې درو ټپه ایزو او درو لنډۍ ایزې د وخت موده چې باچاخان لغماني په کاستورې سور کې ویلې دي.

وخت : (وخت ټاکل، نېټه ایښودل، پرسور برابرول، وخت اندازه کول وخت، دوران؛ نېټه: ټیك وخت، ټایم، وخت، بیدو، موده؛ موکې یا موقع: دم، وار؛ ځل: ګړۍ، ساعت، شیبه؛ غوټه: مهال؛ د موسیکي شیبه: پروخت، پرټاکلي وخت).:. ۲:۳۹:۸٤ ۰۰:۰ (ربه: ثانیې: دکیکې: ساعته) په وخت کې ویلې دي.

له ډېرې مینې دې ګونګی کړم
زه دې رمته لېونی کړم
مینه دې واخله ما په خپل خیال کړه مینه

ورته نور خومره په ژړا شم
چې زه پخوا په خیال کې بیا شم
نور به په ژوند کې مینه نه کوم مینه

مینه دې بې کچې بې شانه
دا سترګې ما وژنې جانانه
چې ترمې اوښکې یې سهار کې و وینمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ له خپله در به ځه درتېر شم
▲ د بوست له ور به ځه در تېر شم!
غاړه غړی دي له کاله راځه مینه

▲ دا به په ځه جوړېږي یاره
▲ دا وطن نه جوړېږي یاره
غټ او واړه يې بلواګر جوړ شوي دینه

▲ کرېکې له آه و سره بیایي
▲ فردوس پښتو ویوکي وایي
ځکه ژاپن رنګړی پر ژی ړغرلوینه

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۱.۲.۱۳. ۵ بې (ب).: تپه ایزې (تپیزې)

د دې له پاره زما څېړنه دا سپينې ته را اوباسي چې زه خپل د ژبې يوه څو سره پيیله د څو سره تپه ايزې نوم باندې نوموم، چې دې پښتو درې سری پيیله له درو سره تپ يا درو سره زخم يا درې زخمه يا درې تپه، درو سره تپه ايزې، څلور سره تپ له څلور سره تپه ايزې سره، پينځه سره تپ له پينځه سره تپه ايزې سره، شپږ سره تپ له شپږ سره تپه ايزې سره، اووه سره تپ له اووه سره تپه ايزې سره، اته سره تپ له اته سره تپه ايزې سره، نهه سره تپ له نهه سره تپه ايزې سره او لس سره تپ له لس سره تپه ايزې سره... . ډېرې ورته ځانګړې ځانګېړنې لري. لکه:

۱۱.۲.۱۳. ۶ د تپه ایزې ځانګړې ځانګېړنې

۱ :- درد پیدا کوي، ۲:- د انسان په تن کې چې درد وي، نو بیا سم د کار نه وي، ۳:- خوښې له منځه وړي، ۴:- خفګان ډېره وي، ۵:- په هېڅ څه پام نه راوړي، ۶:- انسان په دردونو اړوي، ۷:- تاثیر یې د انسان په زړه تپ جوړه وي، ۸:- پټ زخمونه د انسان په وجود کې جوړه وي چې یوازې احساس یې کېږي، خو لیدل کېږي نه، ۹:- بې واکه کړنې په انسان کوي، بېواکه خوښې خرګند وي چک چک کوي، ۱۰:- تاثیر یې د انسان رنګ پرک زېړ اړ وي، ۱۱:- غم ډېره وي، ۱۲:- ,, د انسان سپینې تختوي،، (لیزیت، ۲۰۱۴ لېږدی، ۱ چوپړی)، ۱۳:- ولس پرې خبرېږي، رسوایي کوي، ۱۵:- کړو زیاتوي، ۱۶:- د تپ باندنی برخه کوشنۍ وي او د تپ دننۍ برخې ړېښه اوږده وي، ۱۷:- انسان رنځور وي، ۱۶. له تپې یې کچه کمه ده، ۱۸:- د یوه تپ څخه یې د درد زورنه لړه وي ځکه چې یوه تپ په روغ بدن کې ډېر پیدا کېږي، ډېر او څو تپونه په تن کې لږ پیدا کېږي، ۱۹:- ایز تپ ځان تپه وي، ۲۰. لړې دي خو شتون لري. ۲۱. د دروغو تپ په هندارو کې د پردو له پاره جوړېږي او په زوره په تن پورې تپول کېږي.

تاسو ته یې همداسې پرېږدم او په همدې بنه یې پوښ کې کوم.

هرې لنډۍ ایزې، ټیکۍ ایزې او مصرۍ ایزې چې دغه پورته ځانګېړنې و درلودلې نو هغو ته تپه ایزې وایې. تاسو لنډۍ ایزې، تپه ایزې، ټیکۍ ایزې او مصرۍ ایزې ته ښه غوږ و نیسئ!! پام ورته و کړئ! نو بیا یې پېژنۍ چې دا تپه ایزې دي چې د څو سره تپ ځانګېړنې (خصوصیات) لري. لنډۍ ایزې، ټیکۍ ایزې او مصرۍ ایزې دا پورته ۲۱ ځانګېړنې نه لري او لنډۍ ایزې، ټیکۍ ایزې او مصرۍ ایزې نه دي؛ بېلوالی یې پرهمدې کې دی.

▲ له ډېرې مینې دې ګونګی کړم

▲ زه دې رمټه لیونی کړم

مینه دې واخله ما په خپل خیال کړه مینه

(c) ketabton.com: The Digital Library

روڼ بورېم چې داسې مې و کښل د ټپه ايزې له پاره، کټ مټ يې همدا فلسفي اړخ وندی دی، پنځه (تخليق، رغښت، جوړولو) منځه (هسته) يې ټپه ايزې پېيلې له سکالو څخه همدا دی، هندسې او ښکاره بڼه يې له لنډۍ ايزه، ټيکۍ ايزه او مصرۍ ايزې سره ورته ده. زه ايزټپ، ايزه ټپه له يوه بڼه پېيلې سره تشبع کوم. چې ورته ټپه ايزه، ټپيزه وايي، او ټولې ځنګېړنې يې سره ورته دي.

۱۱.۲.۱۳. ۷ د ټپه ايزې انځورونه

: دا لاندې د ټپه ايزې انځورونه مې د جنوري په ۳ درېيم، ۲۰۱۱ زېږدي کال کښته کړي وو.

۲۳ .: ۶۸۸۲۹ ووندېس، ټپ،

(٦٨٨٢٩ wounds). (# ۵۹ انځور)

۲۲:. وران ټپ، په ښېښه پرې شوی درې ټپه

۱۴-۱۰۰-۸-۲۴۷۴-۱۴۷۱.

(# ۵۸ انځور)

۲٤:. د رنځور ټپ چې د ټپ مېچه يې له يوې ورځې او ۱۰۷ ورځو ورسته پرتلنې پېر په ډاګه کوي.

(# ۶۰ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۸ .۱۳.۲.۱۱ د ټپه ایزې (ټپیزې) تعریف (څرګندونه، ښکارونه، ټپه ایزې د یوه توري یا موضوع تشریح کول.)

د وی یا ویکي له پامه ټپه ایزه هغې درې سرې پېيلې ته وایې چې درو ټپو سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګېړنې، څرنګوالی او څرګندوالی لري.

او په اصطلاح کې هغه وګړنی، پیاوړې، غښتلې، هېښونکې، سندریزه، خوږه، ګڼلې، منلې، له اند، پند، احساس او تخیل ډکه پېیله ده؛ چې زموږ لرغونو پښتنو نیکونو، نیاګانو د پښتو ژبې د ابېڅو ,, ښ، ډ، ړ، ڼ، ی او ... ،، څخه وړاندې زده، پېژندلې او د پښتو ژبې له زوکړې له پېدایښت سره جوښت یې جوت کړې دي. پښت یې هم کولی شي چې لرلید (راتلونکې بنې) یې پرته له ادبي بېرغي کولو (فلجیارېزم: د بل چا افکار او لیکنې په خپل نوم تېرول، Plagiarism) کښلی شي.

د کوشنی ټپه ایزې د مسرو شمېر یې ۳، د څپو شمېر یې ۳۱ له دفتنګونو او پارنوییکیو پرته دی. (دفتنګونه , الیده ، اضافه، سرباري او اوسترباری، غونډلې یا کلمې دي چې سندره , اهنګ؛ ترنګتوک؛، یې لا خوږ وي، په بله مانا دیفتنګونه , غبرګغرونه یا واکه مرکب ، هغه اوازو ته وایې چې د خپلواک او نیمواک په ملګرتیا منځ ته راځي او لکه یوستووی اواز یوه وار پتلیز له خولې راوځي. د یوه غبرګغر لومړی توک یوه خپلواک او دوېیم توک یې یوه نیم واک اواز وي، کله زورکی واله یې یا نرمه ,,ی،، او زرکی واله یې یا درنه یې ,,ی ،، او داسې نور. دیفتنګونه ,غبرګغرونه، ناتړوییکي، ترویيکي، ستربل، اوستربل، پارنوییکي، بلنوییکي، اندېښنې، هېجاني چغې، لکه: الله وی!، وی، او، نو وی!!، جان، ځانه!، خانه!، اشنا، شیرینه، کنه، یا الله، یه، وا!، وای!، وه!، وه الله، ای!، وه الله وی!!، وا وی، وای وای،. نو، الله، او، ګرانه!، یه کربانه!، یه پښتیانه!، یه ځلمیه!، هه بچیه!، فردوس خانه!، لغمانیه!، یه که ځاره!، ای الکه! وروره!، بخته میره!، وی اه!، دغه راز هو، نه، ښه، ځنګه، ولې...)، نومړي تول د ټپه ایزې (ټپیزې) توکي دي، چې کله هرې مسرې پیل کې، کله منځ او ډېری وخت په پای کې ویل کېږي او د څپو په شمېر کې ډېروالی را ولي.

د پښېلې کلمې یا غونډلې لرې لري. خو ډېری وخت د لومړی، دوېیمې او درېیمې مسرې په پای کې ترنګتوکه غونډله لري؛ چې دوی ټول ترنګتوک بشپړوي. هره لنډۍ ایزه باید د ه (هې) چې د پښتو ژبې ،نهویشتم, ګنه ابېڅې ده. په واول یا غږن اواز پایته رسېدلې وي، ټپه ایزه د پښتو ژبې د فونولوژیکي (غږیز) جوړښت تابع ده او د هغې پر بنسټ جوړېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دربیمه مسره یې ۱۳ څپې وي له دفتنګونو پرته. د هرې ټپه ایزې، د لومړۍ او دوېیمې مسرې څلورمه او اتمه څپه، د دربېمې مسرې څلورمه، اتمه او دولسمه څپه، باندې زورنه وي. ډېری وخت په کې کومه څپه باندې زورنه نه احساسېږي. له سیمه ییزو غږو سره هم څپه په خپل څه رنګوالي نه پاتې کېږي او په څنې سیمه کې بېلوالی لري. په بله وینا لنډۍ ایزې مېچه د څپېزه او خجیزه تولوالې سره، سره پر یوه نازورنه څپه یا یوې خوږ غږې یا ترنمي څپه پای ته رسي. مانا دا چې د دغې وروستۍ نهمې، اتلسمې، یوه دېرشتمې څپې خوږ غږې د ټپه ایزې مېچه، د څپېزه او خجیزه تولوالې ترڅنګه د ټپیزې یوه بل رغنده توک ګڼل کېږي. نه شتون یې رغښت له پوښتنې سره مخامخ وي؛ د پېیلې په توګه یې یوه څپه کمېږي او له موسکې پلوه خوږ غږ له لاسه ور کوي. دغه پایني توکونه په یوه پېر کې له دغو دربوارو څپو څخه هره یوه د ور مخکې نهمې، اتلسمې، یوه دېرشتمې زورنې څپې له یوه څه اغېز سره ټپه ایزې ته یوه خوږغږې ور بښې، پر همدې لاسوند له هرو درو څخه وریته هره یوه څپه هم ایوفوني (euphony) بلل کېږي چې پښتو انډول یې ترنګتوک یا ترنمي توک کې دی شي. غوره سته د ترنګتوک په پاینۍ مسره کې دی چې نومړې مسره د ایزې رغښت پنځ کوي، د ایزې غوره توک او منځې راځي.

په تولو کې غوره ایزې هغه دي چې د لنډۍ، ټپې، ټېکۍ او مصرۍ، له هرې یوې مسرې سره ورته لړونه، پښیلې، ځانګړې ځانګړنې، بېلونکې نخښې، سرباري اهنګینه پاینۍ څپې و لري، د دیفتنګونو او پارنویکې سره. خو له نیمکۍ، انګۍ، لنډکۍ، بګټۍ، کېسۍ (شپې)، پاړکۍ، کاکړۍ، نارې، بدلې، لوبې، سندرې، چاربیتۍ، سپینۍ (ازادې پېیلې)، کېسه ګۍ، د اتڼ غبرګۍ، درې څپېزې، څلور څپېزې، پینځه څپېزې، شپږ څپېزې، اووه څپېزې، اته څپېزې، نهه څپېزې، لس څپېزې، هایکویې، مونډۍ (سر پرېکړۍ)، انځورګۍ، کېنتوزۍ (سانتۍ)، نامانېزۍ، زخۍ، بې تولۍ، تولونجې، نا پښېلیزۍ، ناپېیلۍ او سلسلۍ؛ دې تولو پېیلو سره د سکالو (موضوع، مسلې، دننه نۍ برخې، Dialogue) له ستې بېلوالی و لري. د دې له پاره چې دا تولې یادې شوې پېیلې یا شعرونه په ډېری بنه له درې مسرو څخه رغښت مونډلی دی او زوکړه شوې؛ ان له ساده درې غونډله ایزه وینا او یادونې سره. نوموړو تولو ته پام وي، پرې برلاسې وي، رټ بېلوالی یا ګرندی فرق یې و کولی شي، ورته ګڼلې وي او د تولو زهنې پرتلنه په رپ سوب کې تول پښتون پښت کولی و شي.

د ایزې رنګونو ښکاروندی یې شپتلې (Color model: RGB, Red:۰, Green: ۱۵۳, Blue:۰) دی. د لښتیلیک (جدول) ۱ . ۲ . ۱ پینځه څلوېښتو پښتو شعرونو او یوه سلو شپېته بېلا بېلو نورو پښتو شعرو رنګونو ښکاروندی (د رنګونو کوډ)، ۱۳۹۵ لېږدیز لمریز کال په سته ۳۶ ګڼه دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ټپه ایزې د څپې شمېر بېلګه داسې ده چې درې سره لرې ۳۱ څپېزې وي؛ څلور سره ټپه ایزې ۴۰ څپېزې وي؛ پېنځه سره ټپه ایزې ۴۹ څپېزې وي؛ شپږ سره ټپه ایزې ۵۸ څپېزې وي؛ اووه سرې ټپه ایزې ۶۷ څپېزې؛ اته سره ټپه ایزې ۷۶ څپېزې وي؛ نهه سرې ټپه ایزې يې ۸۵ څپېزې وي او لس سره ټپه ایزې ۹۴ څپېزې وي. چې تر ټولو غوره يې څلور سره ټپه ایزې ۴۰ څپېزې رانښلولې لړۍ لرې او څلور دانې و ویل شي. خوند رنګ، د نوي وخت او هندارو په ښکاروندو په سته ولاړ راڅي؛ ډېرې ښې يې اته سره ټپه ایزې ۷۶ څپېزې وي چې دوې دانې و ویل شي؛ ښې به بیا درې سرې ټپه ایزې دي چې اته دانې یا دولس و ویل شي؛ لږې ښې بیا پېنځه سره ټپه ایزې یا پېنځيزونې ټپه ایزې دي چې پېنځه دانې و کښل او و ویل شي ښې راڅي؛ دا بیا له څلورو دانو شپږ سره ټپه ایزو سره خوا په خوا ځای نیسي. د لیکوال (زما) ټپه ایزې څپېزه (څپه، سېلاب، هجا ,, سیلیبل Syllable،، د ابېڅو شمېرلو) - خجېزه (زورنه، خج، اکسنټ ,, لفظ، د موسیقي نوټ: د خج نښه: د توري په سرنښه , چې د تلفظ د جګوالي او ټېټوالي زور، اوږدوالی، کیفیت ښيي،: ټینګه , لهجه ،: تاکید: بېلوونکې نښه: د وینا , ځانګړې، خاص او بېل ، ډول.
Accent, Morphemel: ،،) جوړښت په دې ډول دی:

۱۳.۲.۱۱. ۹ د ټپه ایزې څپېزه او زورنه

U-**U**UUU-**U**UUU؛**U**

U-**U**UUU-**U**UUU؛**U**

UU؛U-**U**UUU-**U**UUU-**U**UUU

له– ډې – رې- **مي** + نې- دې – ګون - **ګی** + کړم

زه – دې – ره - **مه** + ته - لې – وه - **نی** + کړم

مي – نه – دې - **واخ**+ له- ما – په – **خپل** + خیا - ل – کړه- **مه** + ینه

؛۱ ۱. ۲- ۳- ۴- ۵- ۶- ۷- ۸- ۹

؛۱ ۱۰ . ۱۱. ۱۲- ۱۳. ۱۴- ۱۵. ۱۶. ۱۷. ۱۸

۱۹. ۲۰. ۲۱- ۲۲. ۲۳- ۲۴- ۲۵- ۲۶- ۲۷- ۲۸- ۲۹- ۳۰- ۲:۳۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۱.۲.۱۳.۹. ۱ د ټپه ايزې ځمککچپوهنې (هندسې) رغښت

ځمککچپوهنې (هندسې) رغښت يې داسې دی:

الف.

- ــــــــــــــــــــــــپ يا ل
- ــــــــــــــــــــــــ پ يا ل

ــل . .

ب. . . ــــــــــــــــپ يا ل . ــــــــــــــــپ يا ل ــــــــــــــــــــــــــــــ ل . .

ځمککچپوهنې رغښت کې يې سپړنه داسې دی:.

۱. اې (الف) د يوې درې سره ټپه ايزې د کښلو (ليکو) ډول چې په ولاړه يا پورته کېدو (اوفکي يا افقي، ويرټيکل) بڼه روښانه کوي او بې (ب) د يوې درې سره ټپه ايزې د کښلو (ليکو) ډول چې په پرتو (اومودي يا عمودي، ويرټيکل) بڼه روښانه کوي.

۲. کوشنۍ ليکه (خت يا خط) ديفتنګونه ,غبرګغږونه، ناتړوييکي، تړوييکي، ستربل، اوستربل، پارنوييکي، بلنوييکي، اندېښنې، هيبجاني چغې، لکه: الله وی!، وی، او، نو وی!!، جان، ځانه!، خانه!، اشنا، شيرينه، راځه!، کنه، يا الله، يه، وا!، وای!، وه!، وه الله، ای!، وه الله وی!!، وا وی، وای وای،. نو، الله، او، ګرانه!، يه کربانه!، يه پښتيانه!، يه ځلميه!، هه بچيه!، فردوس خانه!، لغمانيه!، يه که ځاره!، ای الکه! وروره!، بخته ميره!، وی اه!، دغه راز هو، نه، ښه، ځنکه، ولې...)، نومړي تړول د ټپه ايزې (ټپيزې) توکي دي، چې کله هرې مسرې پيل کې، کله منځ او ډېری وخت په پای کې ويل کېږي او د ځپو په شمېر کې ډېروالی را ولي. چې په دې بڼه کې د پيلنۍ او دوېيمې مسرې (نيم بند، نيمه کړۍ) په سر کې راغلي او د درېيمې مسر يا اوږدې مسرې په پای کې دوې داني راغلي دي.

۳. منځنې واټن ليکې يا يوه ۹ ځپېزه مسره ده، دوې غونډلې يا غبرګغونډلې دي.

٤. پې (پ) پښبله (کافيه، قافيه) ده او لې (ل) لړ (رديف) دی، چې د ۹ ځپيزې مسرې په پای کې راځي او په ۱۳ ځپيزه مسره کې د ه (هې) ابېځې تل او اړين بڼه لړ وي.

۵. اوږد واټن ليکه يا يوه ۱۳ ځپېزه مسره ده، دوې غونډلې يا غبرګغونډلې دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲.۹.۱۳.۲.۱۱ د ټپه ایزې سپړنه

د دې ټپه ایزې سپړنه

لومړی مسره ۱+ ۹ = ۱۰ څپې ده چې ,,وه!،، دفتنګونه او پارنویکي لري.
دوییمه مسره ۱+۹ = ۱۰ څپې ده چې ,,وه!،، دفتنګونه او پارنویکي لري.
دریيمه مسره ۱۳+۲ = ۱۵ څپې چې ,,وی!!،، او ,, اه!،، پارنویکي دي.
دلته توله ټپه ایزه ۳۵ څپې شوې ده، او ولس کې دفتنګونه لرغن دود دي؛ ترې نته (اینکار یا منکر کېدل) ناسم او بېخي غلته کړنه ده.

۱. لومړی مسره
۲. دوییمه مسره
۳. دریيمه مسره
٤. ۱، ۲. او ۳. یوه ټپه ایزه
٥. دفتنګونه وه!، وی!!! اه!.
٦. شیتلي رنګ یې د رنګ ښکاروندی دی.
۷. څپې(سیلابونه)
   ۱. مسره ۱+ ۹
   ۲. مسره ۱+ ۹
   ۳. مسره ۱۳+ ۲
۸. زورنه (خجنه) **بولډ**
۹. د اوازتېوالي او لوړوالي خطونه، اهنګ؛ترنګتوک؛,
۱۰. ښځو ته منسوبې (اړوند)

وه!؛ له ډېرې مینې دې **ګونګی** کړم

وه!؛ زه دې رمټه لېـــونی کړم

مینه دې **واخله** ما په **خپل** خیال کړه مینه؛ وی!!!اه!

د ټاټوبي سرغندوی، هېښنده، سندرغاړی باچا خان لغماني ویلې.
وخت: (وخت ټاکل، نېټه ایښودل: پرسور برابرول: وخت اندازه کول وخت، دوران، نېټه: ټیك وخت، ټایم، وخت، بیدو، موده، موکې (موقع): دم، وار، ځل: ګړی، ساعت، شیبه، غوټه: مهال: دموسیکي شیبه: پروخت، پرټاکلي وخت).
:. ۱۸:۳۸:۰۰:۰۰ (رپ: ثانیې: دکیګې: ساعت) په وخت کې ویلي ده.
د لا ډېرو معلوماتو له پاره د لومړي ټوک ۱۱. څپرکی و ګورئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳ .۹ .۱۳ .۲ .۱۱ بې (ب):. د لیکوال ,زما، څرګندول چې رونوي کتنه داسې. د لیکول ټپه ایزه په لاندې بنه لوری موړ ته په لاس راکوي لکه:

۱. لنډۍ ایزې له لنډۍ څخه رغښت مومي، ټپه ایزې له ټپې څخه، ټیکۍ ایزې له ټیکۍ څخه او مصرۍ ایزې له مصرۍ څخه.

۲. لنډۍ ایزې د لنډۍ پیلنۍ مسرې کاپي، ورته بنه، ورته ډول، پرمختګ شوی روغ کوښښ دی؛ ټپه ایزې د ټپې پیلنۍ مسرې کاپي، هم بنه، هم ډول پرمختګ شوی روغ کوښښ دی؛ ټیکۍ ایزې د ټیکۍ پیلنۍ مسرې کاپي، ورته بنه، ورته ډول، پرمختګ شوی روغ کوښښ دی او مصرۍ ایزې د مصرۍ پیلنۍ مسرې کاپي، ورته بنه، ورته ډول، پرمختګ شوی روغ کوښښ دی.

۳. تر ټول لومړۍ بنه یا کوشنۍ بنه د ایزو موړ ته په پوخ کې کوي چې درې سره لري.

٤. څومره والی د ایزو موړ ته په پوخ کې کوي چې شپږ دانې دي او هر یوه یې درې مسرۍ لري.

٥. ځینې زورنې یې لږه زورنه لري، ځینې یوه څه زیات، خو ټولیز پایخج یا پاینۍ زورنه یې ترټولو پیاوړې راغلې او د مخنۍ یو غونډلو بېلابېل اهنګونه د هماغې وروستۍ غونډلې تر سیوري لاندې کمزوري پاتې شوي. دا نو یوازې په ساز، اواز کې څېرمه اهنګونه جوتوالی (برجسته والی) مومي او له ژبنې ډګره نور را و ځي.

٦. د ایزې پېیلې پېنځګوني رغنده توکونه لکه: ژبه، تول، واند (خیال)، اند (فکر) او ولوله (احساس، عاطفه) په کې په ایز او ایزه بنه شتون لري.

۷. ټپه ایزه مېچه د څپیزه او خجیزه ټولوالې (Syllabic and Tonic Measurement System) یوه بنه او لاربښوده مخبیلګه ده؛ له ژبنې پلوه لږ تر لږه درې یا زیاتې غونډلې را اخستې، خو

(c) ketabton.com: The Digital Library

هم يې ځپې له ټاکلي شمېر نه؛ نه او ديارلسو څخه تېرې نه دي کړې او هم يې زورنې له ټاکلي شمېر څلورو څخه تېرې نه دي کړې. له دغو ,, وه!، وی!!!، اه ،، توکو پرته. ديفتنګونه ,غبرګغږونه، ناتړوييکي، تړوييکي، ستربل، اوستربل، پارنوييکي، بلنوييکي، اندېښنې، هيېجاني چغې، لکه: (الله وی!، وی، او، نو وی!!، جان، ځانه!، خانه!، اشنا، شيرينه، کنه، راځه!، يا الله، يه، وا!، وای!، وه!، وه الله، ای!، وه الله وی!!، وا وی، وای وای،. نو، الله، او، ګرانه!، يه کربانه!، يه پښتيانه!، يه ځلميه!، هه بچيه!، يه کربانه!، ای الکه! وروره!، بخته ميره! دغه راز هو، نه، ښه، څنګه او ولې...) نومورې ټول د ټپه ايزې توکي دي، چې کله د هرې مسرې پيل کې، کله منځ او ډېری وخت په پای کې ويل کېږي او د ځپو په شمېر کې ډېر والی راولي. لکه ۳ ځپې چې په پورتنی ټپه ايزه کې ډېرې شوي دي.

۸. د ايزې رنګونو ښکاروندی يې شپتلي (Color model: RGB, Red:۰, Green: ۱۵۳, Blue:۰) دی. د لښتيليک (جدول) ۱ . ۲ . ۱ پېنځه څلوېښتو پښتو شعرونو او يوه سلو شپېته ببلا ببلو نورو پښتو شعرو رنګونو ښکاروندی (د رنګونو کوډ)، ۱۳۹۵ لېږديز لمريز کال په سټه ۳۶ ګڼه دی.

۹. د ايزې پنځ له هغې لنډی، ټپې، ټيکی او مصری کېږي چې منځه (هسته) وي، چې ځانګړې ځانګړنې يې لنډی، ټپې، ټيکی او يا مصری ته ورته وي. د ايزې نومورې منځه موږ په خپل رنګ يې چې د ايزې رنګونو ښکاروندی يې شپتلي دی، په شپتلي يې کښو او چې سرباري، يا بېخباري يا تکراري مسرې يې هم شپتلي رنګ لري؛ د دې له پاره تر ډېره پورې دا سرک موږ ته په لاس را کوي چې د ايزې پنځې منځه وي. ګډولې بڼه يا اونګ بڼه جوړه کړې مسرې هغه رنګ لري چې يا لنډی ته منسوبې وي، يا ټپې ته منسوبې وي، يا ټيکی ته منسوبې وي او يا مصری ته منسوبې وي نو د همغو منسوبو شويو رنګ باندې پاتې کېږي. له دې څخه يې د پنځ نوم هم اخستل کېږي چې دا ايزه لنډی ايزه ده، که ټپه ايزه ده، که ټيکی ايزه ده او که مصری ايزه. له دې سره سم دا ټپه ايزه ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۰. د ټپه ایزې پېیلن لیکوال صفي الله فردوس خان تولې په ګډولې بڼه یا اونګ بڼه جوړه کړې (مصنوعي: دیسي، شلخي، ګډول، ترکیبي، یوه ځای کول: فیصله کول: جوړول: صرف نظرکول ,, د جرم د مجازاتو څخه،، : موافقې ته رسېدل. ګډ، د دوو یا ډېرو اجزاوو څخه جوړشوی. انګړ، غولی، احاطه شوی ځای ، جارګی، چمبړ: مرکب) یا (Mixdesign, Synthetic or compound) کښلې دي. هره یوه نوې ګډوله رغولې چې د نوې ټپې سکالو ځانګړنې او نخښې او بېلوالی یې ځانته غوره کړی دی؛ هره یوه مسره یې په لیکه کړې یا په لیکه برابرول (Alignment) شوي، د سکالو تسلسل (continuity, succession) سره لري، له ټپې یې څرګندېږي چې له نورو لرغونو پښتني وګړني پېیلو څخه روغې ګډوله شوي نه دي. دا به داسې ښکارېږي چې پنځې , طبیعي، دي او مصنوعي , دیسي او شلخي، نه دي.

۱۱. د دې ټپه ایزې پېیلن د پښتو لېوال دی، ځېګ تن دی، د لغمان یوه ښه نیک نومه وګړی دی چې ډېری شعرونه یې په پښتو ادب پنځې , طبیعي، او یوه دمې پوښلې دي؛ د زهن د ټپه ایزه زېږنده یې رښتنولې او رښتني لېوالتیا پاتې شونې پرېږ دي. بل لورې ته دا د دې له پاره نه بوږوم چې ځانمني ستاین شي، په ټوله کې د دې له پاره ده چې د نورو پېیلنو د پېیلو له پاره ترې په لرلید ګټنې واخستل شي.

۱۲. د دې ټپه ایزې د زوکړې موده لکه څنګه چې زه وایم داسې ده: د ملا باکي غونډۍ په سر، د موسا کلا، هېلمند په ۲۰۰۷ / ۰۱ /۱٦ د روښان ښادې ځای څخه یوه شپه ورسته د ماسختن وخت کې مې دمه کوله او ځانته به له ستورو ډک اسمان لاندې ناست وم له خپلې ډلې له ساتونکي خوني څخه د باندې. بیا به مې اواز له ځان سره غږو، لیکنی او کتابچه به را سره نه وه، په ناساپي بڼه یا یودمي به مې داسې پېیلې له خولې را وتلې چې دښتو، تیارو او چپتیا ته مې غږوله چې د رڼا په لورې خرک شي. دا د همغه چارپېریال او هواویچې د تاثیر پنځې زېږنده ده. د دې ټپه ایزې له پاره کره بوږوم چې همدا یې د پنځې (تخلیق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.

۱۳. باچا خان لغماني په خپل خواږه غږ کې نوموړې ټپه ایزې ویلې دي. په ښه سور او لی کې :-

(c) ketabton.com: The Digital Library

لغماني څلور سوره دي او ټول زاړه هم دي، لکه: ۱. بیروي، ۲. کستوري، پاړي، کیلان دي؛ چې ډېرى بيا لنډۍ، ټپه، ټیکی، مصرۍ، لنډۍ ايزې، ټپه ايزې، ټيكى ايزې او مصرۍ ايزې په کستوري سور کې وايي. داستاني بيا هغه بولي چې په نه باندې پايڅپه مونډلي وي. له داستان سره يې ګډې وايي يا له يه کربانه! څخه ورسته، يا هه بچيه! په سې لنډۍ، ټپه، ټیکی، مصرۍ، لنډۍ ايزې، ټپه ايزې، ټيكى ايزې، مصرۍ ايزې په کستوري سور کې وايي؛ سرغندوى طرز چې وايي لغمانی ته يې كه؟ هغه مشهور طرز دى چې وايي چارباغی ته يې كه! همدا سور دی. چې ډېرى سورونه ګلګي او ملاګي اوستاد ويلي دي. بيو پلاستي، ګولابيروي، اسوري، همن كليان،... . چې ګڼه يې لسو يا دولسو ته رسېږي. په ارو او امرو تراڼ کوي. لاندېنۍ ايزې نوموړي په كاستوري سور او لی کې کټ مټ په: ۰۰:۰۲:۳۹:۸٤ (ربه: ثانيې: دکيکې: ساعته) پېر کې ويلې دي.

۱٤. د ژور پام کونکي په بڼه زه د ليک دود نخښې لکه: د لنډۍ ايزې، ټپې ايزې، ټيكى ايزې او مصرۍ ايزې په هره مسره کې د چپه پېښې ,, ،: Comma کامه، دغه (،) نښه چې جملې او کلمې سره بېلوي، ويرګول. ،،؛ ندايه ,, !Exclamation : چيغه، کريږه، د تعجب نه ډکه چيغه. که !! شي دوې برابره او که درې !!! شي درې برابره لوړه چيغه ،،؛ پوښتنې نخښه ,, ؟ Question Mark: تېوس نخښه: پلټنه اعتراض نخښه: شك نخښه: پيشنهاد نخښه: پوښتل نخښه، تپوس کول نخښه: شك کول نخښه: مناقشه كول نخښه، غوښتنې نخښه، وړاندېز نخښه. ،،؛ انډېره ,, (:) colon: شارحې نښه، د لويې کولې يوه برخه. ،،؛ ټکی لړونکي کامه ,, (؛) : Semicolon بېلوونکی نښه، هغه نښه چې د جملې فقرې سره جلا کوي. ،،؛ شمېره ,, (#) Number: ګڼه، عدد، ګڼ (= حساب) ،،؛ را اخيستنه ,, (،، ,,) Right left double : quotation mark را اخيستنه، نقل، اقتباس. ،،؛ دوې لېندی ,, () Superscipt right left : parenthesis د پاسه ليكل، لكه د نامه، ادرس يا نور، اخځوک، معترضه جمله، دوه ليندی، قوسونه. ،،؛ د اتصال ,, - hyphen minus: ګډېدو نخښه، يوه ځای کېدو نخښه. ،، او ټکی ,, . full stop: پنډول، پرېړول. ډك، بشپړ، مفصل. اكثر حد، اعظمی حد. په بشپړه تو ګه. ،، کارونه اړينه بولم. په خپل ليکي کې کښنم چې د غبرګغونډلو، پارنويكو، د هرې مسرې ښكاره كېدل څرګند كړي او بېلوالی يې سپينې ته را وباسي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

وه!؛ له ډېرې مينې دې ګونګی کړمه
وه!؛ زه دې رمټه لېونی کړمه
مینه دې واخله ما په خپل خیال کړه مینه؛ وی!!!اه!

ورته نور خومره په ژړا شمه
چې زه پخوا په خيال کې بيا شمه
نور به په ژوند کې مينه نه کوم مينه؛ وی!!!اه!

مینه دې بې کچې بې شانه
دا سترګې ما وژني جانانه
چې ترمې اوښکې يې سهار کې و وینمه؛ وی!!!اه!

وه!؛ له خپله در به څه در تېر شمه
وه!؛ د بوست له ور به څه در تېر شمه
غاړه غړی دې له کاله راځه مینه؛ وی!!!اه!

دا به په څه جوړېږي ياره
وه!؛ دا وطن نه جوړېږي ياره
غټ او واړه يې بلواکر جوړ شوي دينه؛ وی!!! اه!

کړيکې له آه و سره بیايي
فردوس پښتو ویوکي وايي
ځکه ژاړېن رنګړی پر ژی ړغرلوینه؛ وی!!! اه!

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۰ .۱۳.۲.۱۱ پې (پ):: ټیکۍ ایزې (ټیکیزې)

د دې له پاره زما څېړنه دا سپینې ته را اوباسي چې زه خپل د ژبې یوه څو سره پېیله د څو سره ټیکۍ ایزې نوم باندې نوموم، چې دې پښتو درې، څلور او پېنځه سره پېیله له درې سره، څلور سره او پېنځه سره ایز ټیک؛ درې، څلور او پېنځه سره رټ رمټ ایز یا درې، څلور او پېنځه سره سم برابر ایز او ایزې سره تشبې کوم، چې ورته ټیکۍ ایزه وایې. په دغه ډول څېرې لرې، درې سره ټیکۍ ایزې، څلور سره ټیکۍ ایزې، پېنځه سره ټیکۍ ایزې، شپږ سره ټیکۍ ایزې، اووه سره ټیکۍ ایزې، اته سره ټیکۍ ایزې، نهه سره ټیکۍ ایزې او لس سره ټیکۍ ایزې... . په بنه مندل کېږې. د ټولو پام د ناوې ناوېتوب درناوې ته چې په همغه شېبو او چاپېریال کې ویل کېږې نوموم یې. ټولې ځانګېړنې یې د ښادۍ د دې شېبو سره ورته وې. هر څه د ناوې برابر وې، سم برابر، یوازې د ناوې ستاینه په کې کوې. همدغه چاپېریال سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګېړنې لرې. لکه:

۱۱ .۱۳.۲.۱۱ د ټیکۍ ایزې (ټیکیزې) ځانګړې ځانګېړنې

۱:- ناوې د ناوېتوب درناوې په کې وې، ۲:- د ټولو پام د ناوې سپېڅلتیا ته اړ وې، ۳:- رټې رمټې وې، ۴:- خوښې ډېره وې، ۵:- ډېر خوړ تاثیر لرې، ۶:- ډېر پام د خلکو ورته اوړې، ۷:- تر ډېره ستایل کېږې، ۸:- تاثیر یې ټینګ وې، ۹:- میرمنې یې ډېرې وایې، ۱۰:- په ودونو کې ډېرې اورول کېږې او یادول کېږې، ۱۱:- د پال په بنه یې پېغلې وایې، ۱۲. له لنډۍ ایزې، ټپه ایزې او مصرۍ ایزې یې کچه زیاته ده ځکه ایز او ایزې ډېر سر او کار کوراکور، لورالور له ښادۍ یو، ودونو او محفلونو سره لرې، ۱۳:- په ګډه یې وایې سره، ۱۴:- پېغلو لاسونه سره یوه تر بل ورکړې وې ناوې یې په منځ کې وې، د لاسو نو په ټال سره په خوږو اوزو ناوې په ټال زنګوې، ۱۵:- ناوې پرې ډېره خوشحالېږې، ۱۶:- د ناوې ستاینه په کې وې.

تاسو ته دا همداسې پرېږدم، په همدې بنه یې پوښ کې کوم.

هرې لنډۍ ایزې، ټپه ایزې او مصرۍ ایزې چې دغه پورته ځانګېړنې و درلودلې نو هغو ته ټیکۍ ایزې وایې. تاسو لنډۍ ایزې، ټپه ایزې، ټیکۍ ایزې او مصرۍ ایزې ته ښه غوږ و نیسئ!! پام ورته و کړئ! نو بیا یې پېژنئ چې دا ټیکۍ ایزې دې؛ چې سمې برابر وې، د ناوې ستاینه په کې شوې وې او د واده د شپې چاپېریال زوکړې خصوصیات لرې. لنډۍ ایزې، ټپه ایزې او مصرۍ ایزې دا پورته ۱۶ ځانګېړنې نه لرې؛ بېلوالی یې پرهمدې کې دی. لکه دا لاندې زما دوې دانې ټیکۍ ایزې دې چې په مهترلام ,, لغمان،، (جیمي ویلس، ۲۰۰۱ زېږدی، ۱ چوپړی) کې مې په خپل کور کې په ۲۰۰۷ زېږدي کال کې کښلې وې. دا زما خپلې ټیکۍ ایزې دې، زه نر یم، خو ډېرو مېړو، میرمنو به ویلې وې او دې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دې د بېلولو له پاره زه (لیکوال) دوې بېلګې لومړۍ یې څلور سره ټیکۍ ایزه او دوېیمه یې پېنځه سره ټیکۍ ایزه تاسو ته له خپلې پېیلې څخه کښم.

- د زړه ارمان یې پوره کېږي
- د پلار له کوره روانېږي
- جلۍ ودېږي خوشحالېږي

په سترګو ژاړي په زړه ګوري ماتوینه

- جانان دې راغی له درشله
- ترېښتې چورلېځه له دا ګله
- دا باچاهي ده د ستا خپله
- ناوی رو، رو کدم اخله

د ولس پېغلې په کتار درسره ځینه

۱۲ .۱۳.۲.۱۱ د ټیکۍ ایزې د چارپېریال انځورونه

: دا لاندې د ټیکۍ ایزې چارپېریال انځور لړ استازیتوب کوي، خود بل ځای انځور دی. زموږ د ټیکۍ ایزې سم برابر محیط انځور په لاس رانغلو. (تمه ده چې پردې مې پر پرې مه نیسئ)

۲۵:. ګرزونې د مسلمانانو د واده انځور دی، چې د ټیکۍ ایزې چارپېریال انځور وي. روڼ بوږم چې داسې مې و کښل د ټیکۍ ایزې له پاره، کټ مټ یې همدا فلسفي اړخ وندی دی، زه ایز ټیک له یوه بنه پیېلې سره تشبې کوم. چې ورته ټیکۍ ایزه وایي، او ټولې ځنګېړنې یې سره ورته دي. (# ۶۱ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳.۲.۱۱. ۱۳ د ټیکې ایزې تعریف (څرګندونه، ښکارونه، ټیکې ایزې د یوه توري یا سکالو تشریح کول)

د وی یا ویکي له پامه ټیکې ایزه هغې درې سرې پېیلې ته وایي چې د څو سره ټیک سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګېړنې، څرنګوالی او څرګندوالی لري.
په اصطلاح کې هغه وګړنی، پیاوړې، غښتلې، هېښونکې، سندریزه، خوږه، ګټلې، منلې، له اند، پند، احساس او تخیل ډکه پېیله ده چې زموږ لرغونو پښتنو نیکونو او نیاګانو؛ د پښتو ژبې د ابېځو ,, ښ، ډ، ړ، ن، ی او ....، څخه وراندې زده، پېژندلې او د پښتو ژبې له زوکړې له پیدایښت سره جوښت يې جوت کړي دي. پښت يې هم کولی شي چې لرلید (راتلونکې بڼې) يې پرته له ادبي بیرغي کولو (فلجیارېزم، د بل چا افکار او لیکنې په خپل نوم تېرول، Plagiarism) کښلی شي.

د کوشنۍ ټیکې ایزې د مسرو شمېر يې ۳، د څپو شمېر يې ۳۱ له دفتنګونو او پارنوییکیو پرته دی. (دفتنګونه , الیده ، اضافه، سرباري او اوستریاری، غونډلې یا کلمې دې چې سندره , اهنګ؛ ترنګتوک؛، يې لا خوږ وي. په بله مانا دیفتنګونه , غبرګغږونه یا واکه مرکب ، هغه اوازو ته وايي چې د خپلواک او نیمواک په ملګرتیا منځ ته راځي؛ لکه یوستووی اواز یوه وار پتلیز له خولې راوځي د یوه غبرګغږ لومړی ټوک یوه خپلواک او دویم ټوک يې یوه نیم واک اواز وي؛ کله زورکی واله يې یا نرمه ,,ی،، او زرکی واله يې یا درنه يې ,,ی ،، او داسې نور. دیفتنګونه ,غبرګغږونه، ناترویيکي، ترویيکي، ستربل، اوستربل، پارنوییکي، بلنوییکي، اندښنې، هیېجاني چغې، لکه: الله وی!، وی، او، نو وی!!، جان، ځانه!، خانه!، اشنا، شیرینه، کنه، راځه!، یا الله، یه، وا!، وای!، وه!، وه الله، ای!، وه الله وی!!، وا وی، وای وای،. نو، الله، او، ګرانه!، یه کربانه!، یه پښتیانه!، یه ځلمیه!، هه بچیه!، فردوس خانه!، لغمانیه!، یه که ځاره!، ای الکه! وروره!، بخته میره! دغه راز هو، نه، ښه، څنګه او ولې...) نوموړي ټول د ټیکې ایزې (ټیکیزې) توکي دي، چې کله د هرې مسرې پیل کې، کله منځ، ډېری وخت په پای کې ویل کېږي او د څپو په شمېر کې ډېروالی را ولي.

د پښېلې کلمې یا غونډلې لرېږ لري. څو ډېری وخت د لومړی، دوییمې درېیمې، څلورمې او پینځمې مسرې په پای کې ترنګتوکه غونډله لري، چې دوی ټول ترنګتوک بشپړ وي. هره ټیکې ایزه باید د ه (زموږ خپله ,, ه، ه یا هې ،، چې ورته وړه ه، روغه ه، کوشنۍ ه، لنډه ه، دوې سترګې ه ,ه، دوې سترګې والا ه، یا عینکو والا، عصري او ځانښودې، ,ه، وایو) چې د پښتو ژبې ،نهویشتم, کنه ابېځې ده. په واول یا غږن اواز پای ته رسېدلې وي، لنډۍ ایزه د پښتو ژبې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

فونولوژیکي (غږیز) جوړښت تابع ده او د هغې پر بنسټ جوړېږي.
د لومړۍ ټیکۍ ایزې څلورمه او د دوېیمې ټیکۍ ایزې پېنځمه مسره یې ۱۳ څپې وي له دفتنګونو پرته لري.

د هرې ټیکۍ ایزې لومړۍ او دوېیمې (د پورتنۍ څلور سرې مسرې درېیمه، او د پېنځه سرې مسرې څلورمه) مسرې څلورمه او اتمه څپه؛ د درېمې مسرې (پاینۍ مسرې،) څلورمه، اتمه او دولسمه څپه باندې زورنه وي او ډېرى وخت په کې کومه څپه باندې زورنه نه احساسېږي.
له سیمه ییزو غږو سره هم څپه په خپل څه رنګوالي نه پاتې کېږي او په څنې سیمه کې بېلوالى لري. په بله وینا ټیکۍ ایزې مېچه د څپېزه او خجیزه ټولوالې سره، سره پر یوه نازورنه څپه یا یوې خوږ غږې یا ترنمې څپه پاى ته رسي. مانا دا چې د دغې وروستۍ نهمې، اتلسمې، اووه ویشتمې او څلوېښتمه (د پېنځه سره ټیکۍ ایزې یې نهمې، اتلسمې، اووه ویشتمې، شپږدېشتمې او نهه څلوېښتمې) څپې خوږغږې د ټیکۍ ایزې مېچه د څپېزه او خجیزه ټولوالې ترڅنګه د ټیکیزې یوه بل رغنده توک ګڼل کېږي. نه شتون یې رغښت له پوښتنې سره مخامخوي؛ د پېیلې په توګه یې یوه څپه کمېږي او له موسکي پلوه خوږ غږ له لاسه ور کوي. دغه پایني توکونه په یوه پېر کې له دغو درېواړو څپو څخه هره یوه د ور مخکې وروستۍ نهمې، اتلسمې، اووه ویشتمې او څلوېښتمه (د پېنځه سره ټیکۍ ایزې یې نهمې، اتلسمې، اووه ویشتمې، شپږدېشتمې او نهه څلوېښتمې) زورنې څپې له یوه څه اغېز سره ټیکۍ ایزې ته یوه خوږغږې وربښي. پر همدې لاسوند له هرو درو څخه وریته هره یوه څپه هم ایوفوني (euphony) بلل کېږي چې پښتو انډول یې ترنګتوک یا ترنمي توک کې دى شي. غوره سته د ترنګتوک په پاینۍ مسره کې دى چې نومړې مسره د ایزې رغښت پنځ کوي، د ایزې غوره توک او منځې راځي.

په ټوله کې غوره ایزې هغه دي چې د لنډۍ، ټپې، ټېکۍ او مصرۍ، له هرې یوې مسرې سره ورته لړونه، پښیلې، ځانګړې ځانګړنې، بېلونکې نخښې او سرباري اهنګینه پاینۍ څپې و لري؛ د دیفتنګونو او پارنویکي سره. خو له نیمکۍ، انګۍ، لنډکۍ، بکتۍ، کبسۍ (شبې)، پاړکۍ، کاکړۍ، نارې، بدلې، لوبې، سندرې، چاربیتۍ، سپینۍ (ازادې پېیلې)، کبسه کۍ، د اتڼ غبرګۍ، درې څپېزۍ، څلور څپېزۍ، پېنځه څپېزۍ، شپږ څپېزۍ، اووه څپېزۍ، اته څپېزۍ، نهه څپېزۍ، لس څپېزۍ، هایکویۍ، مونډۍ (سر پرېکړۍ)، انځورګۍ، کېنتوزۍ (سانتۍ)، نامانېزۍ، زخۍ، بې تولۍ، تولونجۍ، نا پښېلیزۍ، ناپېیلۍ او سلسلۍ؛ دې ټولو پېیلو سره د سکالو (موضوع، مسلې، دننه نۍ برخې، Dialogue) له ستې بېلوالى و لري. د دې له پاره چې دا ټول په ډېرى بنه له درې مسرو څخه رغښت مونډلې دى او زوکړه شوې، ان له ساده درې غونډله ایزه وینا او یادونې سره.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نوموړو ټولو ته پام وي، پرې برلاسې وي، رټ بېلوالی یا ګړندی فرق يې و کولی شي، ورته ګڼلي وي او د ټولو زهني پرتلنه په رپ سوب کې ټول پښتون پښت کولی و شي.

د ټيکۍ ايزې د څپې شمېر بېلګه داسې ده چې درې سره ۳۱ څپېزې وي؛ څلور سره ټيکۍ ايزې ۴۰ څپېزې وي؛ پينځه سره ټيکۍ ايزې ۴۹ څپېزې وي؛ شپږ سره ټيکۍ ايزې ۵۸ څپېزې وي؛ اووه سرې ټيکۍ ايزې ۶۷ څپېزې؛ اته سره ټيکۍ ايزې ۷۶ څپېزې وي؛ نهه سرې ټيکۍ ايزې يې ۸۵ څپېزې وي او لس سره ټيکۍ ايزې ۹۴ څپېزې وي. چې تر ټولو غوره يې څلور سره ټيکۍ ايزې ۴۰ څپېزې رانښلولې لړۍ لري او څلور دانې و ويل شي؛ خوند رنګ، د نوي وخت او هندارو په ښکاروندو په ستړه ولاړ راځي؛ ډېرې ښې يې اته سره ټيکۍ ايزې ۷۶ څپېزې وي چې دوې دانې و ويل شي؛ ښې به بیا درې سرې ټيکۍ ايزې دي چې اته دانې یا دولس و ويل شي؛ لږې ښې بیا پينځه سره ټيکۍ ايزې یا پينځيزونې ټيکۍ ايزې دي چې پينځه دانې و ويل شي او ښې راځي. دا بیا له څلورو دانو شپږ سره ټيکۍ ايزو سره خوا په خوا ځای نيسي.

د ليکوال (زما) ټيکۍ ايزې څپيزه (څپه، سېلاب، هجا ,, سيليبل Syllable،، د ابېڅو شمېرلو) - خجيزه (زورنه، خج، اکسنټ ,, لفظ، د موسيکي نوټ: د خج نښه: د تورې په سرنښه , چې د تلفظ د جګوالي او ټيټوالي زور، اوږدوالی، کيفيت ښيي،: ټينګه , لهجه ،: تاکيد: بېلوونکی نښه: د وينا , ځانګړی، خاص او بېل ، ډول. :Accent, Morphemel ،،) د څلور سره ټيکۍ ايزې او پينځه سره ټيکۍ ايزې جوړښت په دې ډول دی:

۱۱.۲.۱۳. ۱٤ د ټيکۍ ايزې (څلورسره او پينځهځونې ټيکۍ ايزې) څپيزې او زورنې

U-**U**UUU-**U**UUU

U-**U**UUU-**U**UUU

U-**U**UUU-**U**UUU

U-**U**UUU-**U**UUU-**U**UUU

د – زړه – ار- **مان** + يې - پو– ره - **کې** + ږې

د – پلار – له - **کو** + ره - ره – وا - **نې** + ږې

جلی – و – دې - **ږې** + خو - شه – حا - **لې** + ږې

په – ستر – ګو - **ژا**+ړې- په – زړه – **ګو** + ړې - ما – ته- **وي** + نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱. ۲- ۳- ۴- ۵- ۶- ۷- ۸- ۹

۱۰. ۱۱. ۱۲- ۱۳. ۱۴- ۱۵. ۱۶. ۱۷. ۱۸

۱۹. ۲۰. ۲۱- ۲۲. ۲۳- ۲۴- ۲۵- ۲۶- ۲۷

۲۸- ۲۹- ۳۰- ۳۱- ۳۲- ۳۳- ۳۴- ۳۵- ۳۶- ۳۷. ۳۸. ۳۹. ۴۰

د ځلور سره ټیکی ایزې څپېز او زورنې جوړښت بڼه

U-**U**UUU-**U**UUU

U-**U**UUU-**U**UUU

U-**U**UUU-**U**UUU

U-**U**UUU-**U**UUU-**U**UUU

جا – نان – دې - **را** + غی – له - در- **شه** + له

ترېښ – تې – چور – **لې** + څه - له – دا - **کو**+ له

دا – پا – چا - **هې** + ده - د – ستا - **خپه** + له

نا – وی – رو - **رو** + که - دم – ا - **خه** + له

د – و – لس - **پېغ**+لې- په – که – **تا** + ره - در – سره - **ځې** + نه

۱. ۲- ۳- ۴- ۵- ۶- ۷- ۸- ۹

۱۰. ۱۱. ۱۲- ۱۳. ۱۴- ۱۵. ۱۶. ۱۷. ۱۸

۱۹. ۲۰. ۲۱- ۲۲. ۲۳- ۲۴- ۲۵- ۲۶- ۲۷

۲۸- ۲۹- ۳۰- ۳۱- ۳۲- ۳۳- ۳۴- ۳۵- ۳۶

۳۷- ۳۸- ۳۹- ۴۰- ۴۱- ۴۲- ۴۳- ۴۴- ۴۵- ۴۶- ۴۷- ۴۸- ۴۹

د پینځه سره ټیکی ایزې څپېز او زورنې جوړښت بڼه

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱.۱٤.۱۳.۲.۱۱ ټیکۍ ایزې (څلورسره او پینځهڅونې ټیکۍ ایزې) څمککچپوهنې (هندسې) رغښت

د څلور سره ټیکۍ ایزې څمککچپوهنې (هندسې) رغښت یې داسې دی:

الف.

ـــــــــــــــــــــــــــــ پ یا ل
ـــــــــــــــــــــــــــــ پ یا ل
ـــــــــــــــــــــــــــــ پ یا ل
ــ ل

ب. ـــــــــ پ یا ل ـــــــــ پ یا ل ـــــــــ پ یا ل ـــــــــــــــــــــــــــــــــــ ل

د پینځه سره ټیکۍ ایزې څمککچپوهنې (هندسې) رغښت یې داسې دی:

الف.

ـــــــــــــــــــــــــــــ پ یا ل
ـــــــــــــــــــــــــــــ پ یا ل
ـــــــــــــــــــــــــــــ پ یا ل
ـــــــــــــــــــــــــــــ پ یا ل
ــ ل

ب. ـــــــــ پ یا ل ـــــــــ پ یا ل ـــــــــ پ یا ل ـــــــــ پ یا ل ــــــــــــــــــــــــ ل

څمککچپوهنې رغښت کې یې سپړنه داسې دی:.

۱. اې (الف) د یوې څلور او پینځه سره ټیکۍ ایزې د کښلو (لیکو) ډول چې په ولاړه یا پورته کېدو (اوفکي یا افقي، ویرتیکل) بڼه روښانه کوي او بې (ب) د یوې څلور او پینځه سره ټیکۍ ایزې د کښلو (لیکو) ډول چې په پرتو (اومودي یا عمودي، ویرتیکل) بڼه روښانه کوي.
۲. منځنې واټن لیکې یا یوه ۹ څپېزه مسره ده، دوې غونډلې یا غبرګغونډلې دي.
۳. پې (پ) پښبله (کافیه، قافیه) ده او لې (ل) لړ (ردیف) دی، چې د ۹ څپیزې مسرې په پای کې راځي او په ۱۳ څپېزه مسره کې د ه (هې) ابېڅې تل او اړین بڼه لړ وي.
٤. اوږد واټن لیکه یا یوه ۱۳ څپېزه مسره ده، دوې غونډلې یا غبرګغونډلې دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲.۱٤.۱۳.۲.۱۱ د شلخی ټیکی ایزې سپړنه

د دې شلخی ټیکی ایزې سپړنه
لومړی، دوېیمه ، دریېمه مسره ۹+ ۹ + ۹ =
۲۷ څپې دي، دریېمه مسره ۱۳+ ۰= ۱۳ څپې
ده چې. دلته ټوله ټیکی ایزه ۴۰ څپې کېږي.

د زړه ارمان يې پوره کېـــږي

د پلار له کــــــوره روانېـــږي

جلی وديږي خوشحالېـــږي

په ستړګو ژاړي په زړه ګوري ماتوينه

۱. لومړی مسره
۲. دوېیمه مسره
۳. دریېمه مسره
٤. څلورمه مسره

٥. ۱. ۲. ۳. او ٤. یوه ټیکی ایزه
٦. دفتنګونه نه لري.
۷. شپېلي رنګ يې د رنګ ښکاروندی دی.

۸. څپې(سیلابونه)
۱. مسره ۹ څپې ده
۲. مسره ۹ څپې ده
۳. مسره ۹ څپې ده
٤. مسره ۱۳ څپې ده
۹. زورنه (خجنه) **بولډ**

۱۰. د اوازتېوالي او لوړوالي خطونه، اهنګ؛
ترنګتوک؛
۱۱. ښځو ته منسوبې (اړوند)، [ګولابي رنګ ایرامونه د مېرمنو اړوند یا له لوري ویل شوي. او اسماني رنګه ایرامونه د سړو اړوند.]

د لا ډېرو معلوماتو له پاره د لومړي توک ۱۱. څېرکی و ګورئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳ .۱٤.۱۳.۲.۱۱ د پنځي ټیکۍ ایزې سپړنه

د دې ټیکۍ ایزې سپړنه

لومړۍ مسره ۰+ ۹+ ۰ = ۹ څپې ده چې ،، ،، دفتنګونه او پارنویکي نه لري.
دوییمه مسره ۰+۹+ ۰ = ۹ څپې ده چې ،، ،، دفتنګونه او پارنویکي نه لري.
دریېمه مسره ۰+ ۹+ ۰ = ۹ څپې ده چې ،، ،، دفتنګونه او پارنویکي نه لري.
څلورمه مسره ۰+۹+ ۰ = ۹ څپې ده چې ،، ،، دفتنګونه او پارنویکي نه لري.
پینځمه مسره ۰+۱۳+ ۰ = ۱۳ څپې ده چې ،، ،، دفتنګونه او پارنویکي نه لري.

دلته ټوله ټیکۍ ایزه ۴۹ څپې شوې ده، دا پنځي پینځه سره ټیکۍ ایزه پارنویکي او غبرګغږونه نه لري، که در لودلی نو د څپې په ګڼه ډېروالی راتله او ولس کې غبرګغږونه او پارنویکي... . لرغن دود دی او د ټیکۍ ایزو برخه ده.

۱. لومړۍ مسره
۲. دوییمه مسره
۳. دریېمه مسره
٤. څلورمه مسره
٥. پینځمه مسره
٦. ۱. ۲. ۳. ٤. او ٥. یوه ټیکۍ ایزه
۷. دفتنګونه نه لري.
۸. شیتلي رنګ یې د رنګ ښکاروندی دی.
۹. څپې(سیلابونه)
۱. مسره ۹ څپې ده
۲. مسره ۹ څپې ده
۳. مسره ۹ څپې ده
٤. مسره ۹ څپې ده
٥. مسره ۱۳ څپې ده
۱۰. زورنه (خجنه) **بولډ**
۱۱. د اوازټپوالي او لوړوالي خطونه،اهنګ؛ترنګتوک؛
۱۲. ښځو ته منسوبي (اړوند) [ګولابي رنګ ایرامونه د مېرمنو اړوند یا له لوري ویل شوې. او اسماني رنګه ایرامونه د سړو اړوند.]

جانان دې راغی له درشله
ترښتي چورلیځه له دا ګله
دا باچاهي ده د ستا خپله
ناوې رو، رو کـــــــــدم اخله

د ولس پېغلې په کتار درسره ځینه

د لا ډېرو معلوماتو له پاره د لومړي ټوک ۱۱. څېرکي و ګورئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴ .۱۴.۱۳.۲.۱۱ پې (پ):. د لیکوال ,زما، څرګندول چې روڼوي کتنه داسې. د لیکول څلورسره او پېنځه ټیکۍ ایزه په لاندې بڼه لوری موړ ته په لاس راکوي لکه:

۱. لنډۍ ایزې له لنډۍ څخه رغښت مومي، ټپه ایزې له ټپې څخه، ټیکۍ ایزې له ټیکۍ څخه او مصرۍ ایزې له مصرۍ څخه.

۲. لنډۍ ایزې د لنډۍ پیلنۍ مسرې کاپي، ورته بڼه، ورته ډول، پرمختګ شوی روغ کوښښ دی؛ ټپه ایزې د ټپې پیلنۍ مسرې کاپي، هم بڼه، هم ډول او پرمختګ شوی روغ کوښښ دی؛ ټیکۍ ایزې د ټیکۍ پیلنۍ مسرې کاپي، ورته بڼه، ورته ډول، پرمختګ شوی روغ کوښښ دی او مصرۍ ایزې د مصرۍ پیلنۍ مسرې کاپي، ورته بڼه، ورته ډول، پرمختګ شوی روغ کوښښ دی.

۳. دوېیمه بڼه او درېیمه بڼه د ایزو موړ ته په پوخ کې کوي چې څلور سره او پېنځه سره لري.

۴. څومره والی د ایزو موړ ته په پوخ کې کوي چې یوه، یوه دانې دي او پیلنۍ یې څلور مسرې او پایلنۍ یې پېنځه مسرۍ لري.

۵. ځینې زورنې یې لړه زورنه لري، ځینې یوه څه زیات، خو ټولیز پایخج یا پاینۍ زورنه یې ترټولو پیاوړې راغلې او د مخنۍ یو غونډلو بېلابېل اهنګونه د هماغې وروستۍ غونډلې تر سیوري لاندې کمزورې پاتې شوي. دا نو یوازې په ساز او اواز کې څېرمه اهنګونه جوتوالی (برجسته والی) مومي او له ژبنې ډګره نور را و ځي.

۶. د ایزې پېیلې پېنځګوني رغنده توکونه لکه: ژبه، تول، واند (خیال)، اند (فکر) او ولوله (احساس، عاطفه) په کې په ایز او ایزه بڼه شتون لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۷. ټیکۍ ایزه مېچه د څپېزه او خجیزه تولواڼي (Syllabic and Tonic Measurement System) یوه بڼه او لاربښوده مخبېلګه ده؛ له ژبني پلوه لږ تر لږه څلور او پېنځه یا زیاتي غونډلې را اخستي، خو هم یې څپې له ټاکلي شمېر نهه؛ نهه؛ نهه؛ او نهه؛ او دیارلسو څخه تېرې نه دی کړې او هم یې زورنې له ټاکلي شمېر څلورو څخه تېرې نه دی کړې، غبرګغږونه او پارنویکي په کې شتون نه لري. دیفتنګونه ,غبرګغږونه، ناتړوییکي، تړوییکي، ستربل، اوستربل، پارنوییکي، بلنوییکي، اندېښنې، هیېجاني چغې، لکه: الله وی!، وی، او، نو وی!!، جان، ځانه!، خانه!، اشنا، شیرینه، کنه، راځه!، یا الله، یه، وا!، وای!، وه!، کنه!، وه الله، ای!، وه الله وی!!، وا وی، وای وای.. نو، الله، او، ګرانه!، یه کربانه!، یه پښتیانه!، یه ځلمیه!، هه بچیه!، یه کربانه!، ای الکه! وروره!، بخته میره! دغه راز هو، نه، ښه، څنګه، ولې...)، نوموړي تول د ټیکۍ ایزې توکي دي؛ چې کله د هرې مسرې پیل کې، کله منځ، ډېری وخت په پای کې ویل کېږي او د څپو په شمېر کې ډېر والی راولي.

۸. د ایزې رنګونو ښکاروندی یې شپتلي دی (Color model: RGB, Red:۰, Green: ۱۵۳, Blue:۰) دی. د لښتیلیک (جدول) ۱ . ۲ . ۱ پېنځه څلوېښتو پښتو شعرونو او یو سلو شپېته بېلا بېلو نورو پښتو شعرو رنګونو ښکاروندی (د رنګونو کوډ)، ۱۳۹۵ لېږدیز لمریز کال په ستَه ۳۶ ګڼه دی.

۹. د ایزې پنځ له هغې لنډۍ، ټپې، ټیکۍ، او مصرۍ کېږي چې منځه (هسته) وي. چې ځانګړې ځانګړنې یې لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او یا مصرۍ ته ورته وي، د ایزې نوموړې منځه مور په خپل رنګ یې چې د ایزې رنګونو ښکاروندی یې شپتلي دی، په شپتلي یې ښکو؛ چې سرباري، یا بېخباري یا تکراري مسرې یې هم شپتلي رنګ لري او د دې له پاره تر ډېره پورې دا څرک مور ته په لاس را کوي چې د ایزې پنځې منځه وي. ګډولې بڼه یا اونګ بڼه جوړه کړې مسرې هغه رنګ لري چې یا لنډۍ ته منسوبې وي، یا ټپې ته منسوبې وي، یا ټیکۍ ته منسوبې وي او یا مصرۍ ته منسوبې وي نو د همغو منسوبو شویو رنګ باندې پاتې کېږي. له دې څخه یې د پنځ نوم هم اخستل کېږي چې دا ایزه لنډۍ ایزه ده، که ټپه ایزه ده، که ټیکۍ ایزه ده او که مصرۍ ایزه. له دې سره سم دا ټیکۍ ایزې دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۰. د ټیکۍ ایزې پېیلن لیکوال صفي الله فردوس خان تولې په ګډولې بڼه یا اونګ بڼه جوړه کړې (مصنوعي: دیسي، شلخي، ګډول، ترکیبي، یوه ځای کول: فیصله کول: جوړول: صرف نظرکول ,, د جرم د مجازاتو څخه،، : موافقې ته رسېدل. ګډ، د دوو یا ډېرو اجزاوو څخه جوړشوی. انګړ، غولۍ، احاطه شوی ځاي، جارګۍ، چمبړ: مرکب) یا (Mixdesign, Synthetic or compound) کښلې دي. هره یوه نوې ګډوله رغولې چې د نوې ټیکۍ سکالو ځانګړنې او نخښې او بېلوالی یې ځانته غوره کړی دی. هره یوه مسره یې په لیکه کړې یا په لیکه برابرول (Alignment) شوې، د سکالو تسلسل (continuity, succession) سره لري، له ټیکۍ یې څرګندېږي چې پیلنۍ څلور سره ټیکۍ ایزه دیسي ده، له نورو لرغونو پښتني وګړني پېیلې څخه روغه ګډوله شوې ده. دا به داسې ښکارېږي چې پنځې , طبیعي، نه ده؛ مصنوعي , دیسي او شلخي، ده.
پاینۍ پېنځه سره ټیکۍ ایزه دیسي نه ده، له نورو لرغونو پښتني وګړني پېیلې څخه روغه ګډوله شوې ده. دا به داسې ښکارېږي چې پنځې , طبیعي، ده او مصنوعي , دیسي او شلخي، نه ده.

۱۱. د دغو ټیکۍ ایزې پېیلن د پښتو لېوال دی، ځبګ تن دی، د لغمان یوه ښه نیک نومه وګړی دی چې ډېری شعرونه یې په پښتو ادب پنځې , طبیعي، او یوه دمي پوښلي دي، د زهن د ټیکۍ ایزه زېرنده یې رښت او رښتې لېوال کړه وړه پاتې شونې پرېږ دي. بل لورې ته دا د دې له پاره نه بوږوم چې ځانمني ستاین شي، په توله کې د دې له پاره ده چې د نورو پېیلنو د پېیلو له پاره ترې په لرلید ګټنې واخستل شي.

۱۲. د دغو ټیکۍ ایزې د زوکړې موده لکه څنګه چې زه وایم داسې ده: پیلنۍ یې بدله ګډوله او پایلنۍ یې اصلي ګډوله ده؛ په مهترلام، لغمان کې مې په خپل کور کې په ۲۰۰۷ زېږدي کال کې کښلې وې.

زه نر یم، خو ډېرو مېږو، مېرمنو به ویلي وي او دي. لکه مېرمنې په ښادۍ کې ولاړې وي د ناوې ننداره کوي، د ناوې ښې اړخ ته یوه پېغله ولاړه ده، ډېره ښکلې هم ده، هغه پېغله یې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډېره خوښه راغلې ده، له وړاندې ځايه څخه ټيکی اچوي، په دې ټيکی سره ناوې هم خوشحالېږي، چې د ملګرې ستاينه يې هم و شوه او د واده پېروودونکې يې هم پيدا شوه.

نورې مېرمنې پرې ډېرې خوشحالېږي او بيا يې له واده ورسته هم وايي، چې هغې پلانکی مېرمنې ښه ټيکی او ټيکی ايزه د بيستانکی له پاره هم و ويشته، لکه څې خپل کوم زوی، مسې، وراره او خوريه ته يې په ګوته کړه. دا ټيکی ايزه د ناوې د شپې د چارپېريال زوکړه ده او په همدې بنه يې وايي. د دغې ټيکی ايزې له پاره کره بوږوم چې همدا يې د پنځې (تخليق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۱.۲.۱۳. ۱۵ تې (ت):. مصرۍ ایزې (مصریزې)

د دې له پاره زما څېړنه دا سپینې ته را اوباسي چې زه خپل د ژبې یوه څو سره پېیله د څو سره یا څو مخه مصرۍ ایزې نوم باندې نوموم، چې دې پښتو پېنځه او شپږ سره پېیله له پېنځه مخه او شپږ مخه مصرۍ ایزې، مصرۍ تورې او مصرۍ ایزې سره ورته ډېرې ځانګړې ځانګړنې لري، چې ورته مصرۍ ایزه وایي؛ په دغه ډول څېرې لري. درې سره مصرۍ ایزې، څلور سره مصرۍ ایزې، پېنځه سره مصرۍ ایزې، شپږ سره مصرۍ ایزې، اووه سره مصرۍ ایزې، اته سره مصرۍ ایزې، نهه سره مصرۍ ایزې او لس سره مصرۍ ایزې... په بنه مندل کېږي. د مصرۍ ایزې ډېرې ورته ځانګړې ځانګړنې داسې دي. لکه:

۱۱.۲.۱۳. ۱٦ د مصرۍ ایزې ځانګړې ځانګړنې

۱:- ډېرې ښایسته وي، ۲:- ښه نادره توازن لري. (چې لومړۍ د لاستې برخه یې لنډه او دویمه برخه یې چې تېره وي اوږده، د ثقل مرکز یې د مصرۍ دواړو مسرو ته ورته وي.)، ۳:- ډېر ژر تاثیر کوي، ۴:- انسان په یوه وار له منځه وړي، ۵:- یوه وار یې سرې ته بس دی، ۶:- بېلابېلې بڼې لري، ۷:- درې خواوې یې سرې پرې کوي، ۸:- په پام او ناپامۍ کې انسان نه کرېکې باسي، ۹:- ډېرې لرغونې دي، ۱۰:- لرغونې اندازه کړل شوي، ۱۱:- لرغونې څېړل شوي، ۱۲:- د ,, مصر هرمو،، (پېټرې، ۱۵۵ چوپړی) غوندې جوړونکی یې معلوم نه دی، ۱۳:- لکه هرم پوره برابر شکل لري چې د الله کوم مخلوق رغولې دي، ۱۵:- زورورې دي، ۱۶:- په هر ځای کې ترې ګټه اخستل کېږي، ۱۷:- د ننداړو شیان دي، ۱۸:- وهم لري، ۱۹:- زور دی، ۲۰:- په مینه ساتل کېږي، ۲۱:- تل انسان سره وي، ۲۲:- مکارې وي لکه لنډې مصرۍ تورې، ۲۳:- مېړمنو د مستۍ او د سرو د سرلوړۍ توکې دي، ۲۴:- درندې دي، ۲۵:- سختې دي، ۲۶:- جوړول یې ګران دي، ۲۷:- ډېر ارزښت لري، ۲۸:- ننداړ چیانو ته یوه ابلاغ وي، ۲۹:- مینه ناکې وي، انسان مینه پرې راځي، ۳۰:- په ډېره باریکۍ او مینه جوړېږي، ۳۱:- په خپل ځای کې کارول کېږي، ۳۲:- ډېرې اوږدې نه دي غېږې نیول ورسره سرې ستړی کوي. ۳۳:- د میسو اونګ، وسپنې ګډولې، کنځیت اونګ، تیکې اونګ، د سروزورګډولې، د سپین زرو اونګ او لرګنې بڼه اصلي او شلخي جوړېږي.

تاسو ته یې همداسې پرېږدم، په همدې بڼه یې پوښ کې کوم. هرې لنډۍ ایزې، ټپه ایزې او ټیکۍ ایزې چې دغه پورته ځانګړنې و درلودلې نو هغو ته مصرۍ ایزې وایي. تاسو لنډۍ ایزې، ټپه ایزې، ټیکۍ ایزې او مصرۍ ایزې ته ښه غوږ و نیسئ!! پام ورته و کړئ! نو بیا یې پېژنئ چې دا مصرۍ ایزې دي؛ چې له مصرۍ سکالو سره برابرې وي او دغه خصوصیات لري. لنډۍ ایزې، ټپه ایزې او ټیکۍ ایزې دا پورته ۳۲ ځانګړنې نه لري؛ بېلوالۍ یې پرهمدې کې دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له خولو لون مې وچلی ځان دی
په سپکو سپک هریوه انسان دی
غوړنه سره سر مې جنبان دی
زما کم اصلو ته سلام دی

څوک چې له ټيټه وره ځي سر ټيټه وينه

ما د ملکو ليدلي پيغلې
ستا په ليدو ليدلي پيغلې
ډېرو درنو ليدلي پيغلې
ښېګڼو کړو ليدلي پيغلې

په پښتو وی یو کې خوږه لا پيغله وينه

توره بانوره بانو حوره
داسې تېره وي لکه توره
په پت عزت کې وي باتوره
وي کافرانو ته ناسوره

په دين مينې باغيرته جونې وينه

ژېړې په تن ژېړې جامې دي
د ژېړ ټيکري ژېړې شملې دي
ژېړ يې بنګړي ژېړې دانې دي
تول ژړوي داېې کانې دي

دا خومره پتې مينې ژېړې جونې کړينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

- حسن پرسته غواړي سپيني
- دا نوري نه ارځي په ميني!!؟
- فردوس نه ستړی نه خواشيني
- سترګې رڼې توري شېريني

سپيني انجوني سوېي مالګې غوندې وينه

خپل کاله کې مې کښلي وې، د ليکوال مصری ايزې دي:.

د ليکوال شېږ سره (شېږ مخه يا شېږ مسربزه، شپږ مسري لرونکي)، مصری ايزه ده:.

- پښـتو پښـتی راماتوينه
- ايمان، ايمان نه رانه ځينه
- تاسې به څوک داسي پرېږدينه
- ويني مو څښې ويني مو ځينه
- د الله دښن څوک نه وژينه

لرې وپشتونکی مو اوس تېنډې ته کومه

اوستاد باچا خان لغماني د حسني استاد حسني زوی په کاستوري سور کې په لغمانی موسيکی کې ويلي ده، پارنويکي يې تاسو ته له هرې مسرې مختاړي او ورستاړي په بڼه کښم چې کره نخښې يې څرګندې شي، له تکيلرونکي کامې مې جوښت جود کړی دي په هره مسره کې د مصری ايزې کټ مټ مې راخستې.

بل لوري ته په پيل کې يې په دوې لرغونو مصریيو پيل و کوه، بيا يې دا چې ښه روغه منده په کې په سور کې و وهي په، په ژوره لېوالتيايي و وايې، د زړه سندرې په بڼه يې و وايې، دا دوې مصری لومړی پيل کړې دي او له دې دوې مصرو سره يې داواړه مصری ايزې په ۰۰:۰٦:۰٤:۳۹ (ربه: ثانيه: دکيکه: ساعته) موده کې ويلي دي. د ساز او اواز سره چې د ارمونيې، دوګړې، رباب له نغمو او غږو سره په کې ملې وي پورتنی وخت نيولی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زما هغه ساعت یادیږي؛ وی
چي ور دي پوري که زنځیر دي واچونه

خلکو زړي یاری تازه کړي؛ وی
زما په نوي یاری اور و لړیدنه

له خولو لون مي وچلی ځان ده
په سپکو سپک هریوه انسان ده
غوړنه سره سر مي جنبان ده؛ وی
زما کم اصلو ته سلام ده
ځوک چي له ټېټه وره ځي سر ټېټه وینه

ما د ملکو لیدلي پېغلي
ستا په لیدو لیدلي پېغلي
ډېرو درنو لیدلي پېغلي؛ وی
ښېګڼو کړو لیدلي پېغلي
په پښتو وی‌یو کي خوره لا پېغله وینه

توره بانوره بانو حوره
داسي ټېره وي لکه توره
په پت عزت کي وي باتوره
وي کافرانو ته ناسوره
وه؛ په دین میني باغیرته جوني وینه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ ژېړي په تن ژېړې جامې دي
▲ د ژېړ ټیکري ژېړې شملې دي
▲ ژېړ يې بنګړي ژېړې داني دي
▲ ټول ژړوي دايي کاني دي

وه؛ دا ځومره پټې مينې ژېړې جونې کړينه

▲ حسن پرسته غواړي سپينې
▲ دا نورې نه ارځې په مينې!!؟
▲ فردوس نه ستړی نه خواشينې؛ وی!
▲ وه؛ سترګې رڼې تورې شېرينې

سپينې انجونې سوېې مالګې غوندې وينه

▲ پښـتو پښـتې راماتوينه
▲ ايمان، ايمان نه رانه ځينه
▲ تاسې به څوک داسې پرېږدينه؛وی
▲ وينې مو څښې وينې مو ځينه
▲ د الله دښن څوک نه وژينه

لړې وېشتونکی مو اوس تنډې ته کومه

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۷ .۱۳.۲.۱۱ د مصرۍ ایزې انځورونه

: دا لاندې د مصرۍ ایزې انځور مې د جونوري په ۳ درېیم ۲۰۱۱ زېږدي کال کښته کړې و.

۲٦:. د لیکانې (کلمونو) په بڼه پېنځه بڼه مصرۍ (# ۶۴ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۸ .۱۳.۲.۱۱ د مصرۍ ايزې تعريف (څرګندونه، ښکارونه، مصرۍ ايزې د يوه توري يا سکالو تشريح کول

د وی يا ويکيې له پامه مصرۍ ايزه هغې درې سرې پيېلې ته وايې چې د څو سره مصرۍ سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګړنې، څرنګوالی او څرګندوالی لري.

په اصطلاح کې هغه وګړنی، پياوړې، غښتلې، هېښونکې، سندريزه، خوږه، ګڼلې، منلې، له اند، پند، احساس او تخيل ډکه پيېله ده چې زموږ لرغونو پښتنو نيکونو او نياګانو د پښتو ژبې د ابېځو ,, ښ، ډ، ړ، ڼ، ی او ....، څخه ورانديې زده، پېژندلې او د پښتو ژبې له زوکړې له پيدايښت سره جوښت يې جوت کړي دي. پښت يې هم کولی شي چې لرليد (راتلونکې بڼې) يې پرته له ادبي بيرغي کولو (فلجيارېزم، د بل چا افکار او ليکنې په خپل نوم تېرول، Plagiarism) کښلی شي.

د کوشنۍ مصرۍ ايزې د مسرو شمېر يې ۳، د څپو شمېر يې ۳۱ له دفتنګونو او پارنوييکيو پرته دی. (دفتنګونه , اليده ، اضافه، سرېاري او اوسترباری، غونډلې يا کلمې دي چې سندره , اهنګ؛ ترنګتوک؛، يې لا خوږ وي. په بله مانا ديفتنګونه , غبرګغږونه يا واکه مرکب ، هغه اوازو ته وايي چې د خپلواک او نيمواک په ملګرتيا منځ ته راځي؛ لکه يوه ستووی اواز يوه وار پتليز له خولې راوځي؛ د يوه غبرګغږ لومړی ټوک يوه خپلواک او دوېيم ټوک يې يوه نيم واک اواز وي، کله زورکی واله يې يا نرمه ,,ی،، او زرکی واله يې يا درنه يې ,,ی ،، او داسې نور. ديفتنګونه ,غبرګغږونه، ناتړوييکي، تړوييکي، سترېل، اوسترېل، پارنوييکي، بلنوييکي، اندېښنې، هيېجانې چغې، لکه: الله وی!، وی، او، نو وی!!، جان، ځانه!، خانه!، اشنا، شيرينه، کنه، راځه!، يا الله، يه، وا!، وای!، وه!، اه وی ځاره!، وه الله، ای!، وه الله وی!!، وا وی، وای وای.. نو، الله، او، ګرانه!، يه کربانه!، يه پښتيانه!، يه ځلميه!، هه بچيه!، فردوس خانه!، لغمانيه!، يه که ځاره!، ای الکه! وروره!، بخته ميره! دغه راز هو، نه، ښه، څنګه، ولې...)، نوموړي ټول د مصرۍ ايزې ټوکي دي؛ چې کله د هرې مسرې پيل کې، کله منځ، ډېری وخت په پای کې ويل کېږي او د څپو په شمېر کې ډېر والی راولي.

د پښپلې کلمې يا غونډلې لرې لري. خو ډېری وخت د لومړی، دوېيمې دريېمې، څلورمې، پينځمې او شپږمې مسرې په پای کې ترنګتوکه غونډله لري او د دوی ټول ترنګتوک بشپړ وي. هره مصرۍ ايزه بايد د ه (زموږ خپله ,, ه ، ه يا هې ،، چې ورته وره ه، روغه ه ، کوشنۍ ه ، لنډه ه ، دوې سترګې ه ,ه، دوې سترګې والا ه، يا عينکو والا، عصري او ځانښودې، , ه ، وايو) چې د پښتو ژبې ،نهويشتم, ګڼه ابېځې ده. په واول يا غږن اواز پای ته رسيدلې وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مصرۍ ایزه د پښتو ژبې د فونولوژیکي (غږيز) جوړښت تابع ده او د هغې پر بنسټ جوړېږي. د لومړی مصرۍ ایزې پېنځمه او د دوبیمې مصرۍ ایزې شپږمه مسره یې ۱۳ څپې وي له دفتنګونو پرته. د هرې مصرۍ ایزې، لومړی او دوبیمې (د پورتنۍ پېنځه سره مسرې څلورمه، او د شپږ سره مسرې پېنځمه) مسرې څلورمه او اتمه څپه؛ د پېنځمې او شپږمې مسرې (پاینۍ مسرې، څلورمه، اتمه او دولسمه څپه باندې زورنه وي او ډېری وخت په کې کومه څپه باندې زورنه نه احساسېږي. له سیمه ییزو غږو سره هم څپه په خپل څه رنګوالي نه پاتې کېږي او په څنې سیمه کې ببلوالی لري. په بله وینا مصرۍ ایزې میچه د څپیزه او خجیزه ټولوالې سره، سره پر یوه نازورنه څپه یا یوې خوږ غږې یا ترنمي څپه پای ته رسي. د هې ابېڅی دی چې غږ یې نس څخه هوا په حنجرې کشوي، چې خولې مخکې مو ورغوی ونیسئ. ه یا هه و وایئ؛ نو هوا ویچي، د نس ډکیدل او تشیدلو باندې پوهېږی چې همدې ته ترنګتوک وایي. مانا دا چې د پیلۍ مصرۍ ایزو نهمې، اتلسمې، اووه ویشتمې، شپږدېشتمې او نهه څلوېښتمې (د پېنځه سره مصرۍ ایزې یې ایزو نهمې، اتلسمې، اووه ویشتمې، شپږدېشتمې، پېنځه څلوېښتمې او اته پېنځوستمې) څپې خوږغږې د مصرۍ ایزې مېچه د څپیزه او خجیزه ټولوالې ترڅنګه د مصرۍ یوه بل رغنده ټوک ګڼل کېږي. نه شتون یې رغښت له پوښتنې سره مخامخوي. د پیلې په توکه یې یوه څپه کمېږي او له موسیکي پلوه خوږ غږ له لاسه ورکوي. دغه پایني ټوکونه په یوه پېر کې له دغو دربواړو څپو څخه هره یوه د ور مخکې وروستۍ نهمې، اتلسمې، اووه ویشتمې، شپږدېشتمې او نهه څلوېښتمې (د شپږ سره مصرۍ ایزې نهمې، اتلسمې، اووه ویشتمې، شپږدېشتمې، پېنځه څلوېښتمې او اته پېنځوستمې) زورنې څپې له یوه څه اغېز سره مصرۍ ایزې ته یوه خوږغږې وربښي. پر همدې لاسوند له هرو درو څخه وریته هره یوه څپه هم ایوفوني (euphony) بلل کېږي چې پښتو انډول یې ترنګتوک یا ترنمي توک کې دی شي. غوره سټه د ترنګتوک په پاینۍ مسره کې دی چې نومړې مسره د ایزې رغښت پنځ کوي، د ایزې غوره توک او منځې راځي.

په ټوله کې غوره ایزې هغه دي چې د لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ، له هرې یوې مسرې سره ورته لړونه، پښیلې، ځانګړې ځانګړنې، ببلونکي نخښې، سرباري اهنګینه پاینۍ څپې و لري، د دیفتنګونه او پارنویکي سره. خو له نیمکۍ، انګۍ، لنډکۍ، بکتۍ، کېسۍ (شبې)، پارکۍ، کاکرۍ، نارې، بدلې، لوبې، سندرې، چاربیتۍ، سپینۍ (ازادې پیبلې)، کېسه ګۍ، د اتڼ غبرګۍ، درې څپېزۍ، څلور څپېزۍ، پېنځه څپېزۍ، شپږ څپېزۍ، اووه څپېزۍ، اته څپېزۍ، نهه څپېزۍ، څپېزۍ، څلور څپېزۍ، پېنځه څپېزۍ، شپږ څپېزۍ، اووه څپېزۍ، اته څپېزۍ، نهه څپېزۍ، لس څپېزۍ، هایکوبۍ، پتۍ (تې خورو اړوندې پیبلې)، موندۍ (سر پرېکړۍ)، انځورګۍ، کېنتوزۍ (سانتۍ)، نامانېزۍ، زخۍ، بې تولۍ، تولونجۍ، نا پښېلېزۍ، ناپیبلۍ او سلسلۍ، دې ټولو پیبلو

(c) ketabton.com: The Digital Library

سره د سکالو (موضوع، مسلې، دننه نۍ برخې، Dialogue) له ,, ستې بېلوالی،، (نامیت، ۱۹۹۲ زېږدی، ۱ چوپړی) و لري. د دې له پاره چې دا ټول په ډېرې بڼه له درې مسرو څخه رغښت موندلی دی او زوکړه شوي، ان له ساده درې غونډله ایزه وینا او یادونې سره. نومړرو ټولو ته پام وي، پرې برلاسي وي، رټ بېلوالی یا کړندی فرق یې و کولی شي، ورته ګټلي وي او د ټولو زهنې پرتلنه په رپ سوب کې ټول پښتون پښت کولی و شي.

مصرۍ ایزې د څپې شمېر بېلګه داسې ده چې درې سرې مصرۍ ایزې ۳۱ څپېزې وي؛ څلور سره مصرۍ ایزې ۴۰ څپېزې وي؛ پېنځه سرې مصرۍ ایزې ۴۹ څپېزې وي؛ شپږ سره مصرۍ ایزې ۵۸ څپېزې وي؛ اووه سرې مصرۍ ایزې ۶۷ څپېزې؛ اته سرې مصرۍ ایزې ۷۶ څپېزې وي؛ نهه سرې مصرۍ ایزې یې ۸۵ څپېزې وي او لس سره مصرۍ ایزې ۹۴ څپېزې وي. چې تر ټولو غوره یې څلور سره مصرۍ ایزې ۴۰ څپېزې رانښلولې لړۍ لري او څلور دانې و ویل شي. خوندور رنګ، د نوي وخت او هندارو په ښکاروندو په ستېه ولاړ راځي؛ ډېرې ښې یې اته سرې مصرۍ ایزې ۷۶ څپېزې وي چې دوې دانې و ویل شي؛ ښې به بیا درې سرې مصرۍ ایزې وي چې اته دانې یا دولس و ویل شي؛ لړې ښې بیا پېنځه سره مصرۍ ایزې یا پېنځېزونې مصرۍ ایزې دي چې پېنځه دانې و ویل شي ښې راځي. دا بیا له څلورو دانو شپږ سره مصرۍ ایزو سره خوا په خوا ځای نیسي.

د لیکوال (زما) مصرۍ ایزې څپېزه (څپه، سېلاب، هجا ,, سیلیبل Syllable،، د ابېڅو شمېرلو) - خجیزه (زورنه، خج، اکسنټ ,, لفظ، د موسیکي نوټ: د خج نښه: د تورې په سرنښه , چې د تلفظ د جګوالي او ټېټوالي زور، اوږدوالي، کیفیت ښيي،: ټینګه , لهجه ،: تاکید: بېلوونکي نښه: د وینا , ځانګړې، خاص او بېل ، ډول. :Accent, Morphemel،،) د پېنځه سره مصرۍ ایزې او شپږ سره مصرۍ ایزې جوړښت په دې ډول دی:

۱۹ .۱۳.۲.۱۱ د مصرۍ ایزې څپېزې او زورنې

U-**U**UUU-**U**UUU

U-**U**UUU-**U**UUU

U؛U-**U**UUU-**U**UUU

U-**U**UUU-**U**UUU؛**U**

U-**U**UUU-**U**UUU-**U**UUU

(c) ketabton.com: The Digital Library

حو– سن – په – رس + **ته** - غوا– ړې - **سپې** + نې

دا – نو – رې – **نه** + ار - ځې – په - **مې** + نې!!؟

فر – دوس – نه - **سته** + ړی - نه – خوا - **شې** + نې؛. وی!

وه؛ ستر – ګې – ره - **نې** + تو - رې – شې - **رې** + نې

سپې – نې – ان - **جو**+ نې- سو – پې – **مال** + ګې - غون – دې - **وې**+ نه

۱. -۲ -۳ -۴ -۵ -۶ -۷ -۸ ۹

۱۰. ۱۱. -۱۲ ۱۳. -۱۴ ۱۵. ۱۶. ۱۷. ۱۸

۱۹. ۲۰. -۲۱ ۲۲. -۲۳ -۲۴ -۲۵ -۲۶ ؛۲۷ ۱

؛۲ -۲۸ -۲۹ -۳۰ -۳۱ -۳۲ -۳۳ -۳۴ -۳۵ ۳۶

-۳۷ -۳۸ -۳۹ -۴۰ -۴۱ -۴۲ -۴۳ -۴۴ -۴۵ -۴۶ -۴۷ -۴۸ ۴۹

د پینځه سره ټیکی ایزې څپېز او زورنې جوړښت بڼه

U-**U**UUU-**U**UUU

U-**U**UUU-**U**UUU

U-**U**UUU-**U**UUU

U-**U**UUU-**U**UUU

U-**U**UUU-**U**UUU

U-**U**UUU-**U**UUU-**U**UUU

پښ – تو – پښ - **تی** + را – ما – ته - **وې** + نه

اې – مان – اې - **مان** + نه – را – نه - **ځې** + نه

تا – سې – به – **څوک** + دا - سې – پرېږ- **دې** + نه

وې – نې – مې - **ښنې** + وې - نې – مو- **ځې**+ نه

د – الله – ده - ښن + څوک - نه – وه - **ژې** + نه

له – رې – وېش - **تون**+ کی- مو – اوس – **تن** + دې - ته – که - **وه** + مه

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱. ۲- ۳- ۴- ۵- ۶- ۷- ۸- ۹

۱۰. ۱۱. ۱۲- ۱۳. ۱۴- ۱۵. ۱۶. ۱۷. ۱۸

۱۹. ۲۰. ۲۱- ۲۲. ۲۳- ۲۴- ۲۵- ۲۶- ۲۷

۲۸- ۲۹- ۳۰- ۳۱- ۳۲- ۳۳- ۳۴- ۳۵- ۳۶

۳۷- ۳۸- ۳۹- ۴۰- ۴۱- ۴۲- ۴۳- ۴۴- ۴۵

۴۶- ۴۷- ۴۸. ۴۹- ۵۰. ۵۱. ۵۲. ۵۳- ۵۴. ۵۵- ۵۶- ۵۷- ۵۸

د شپږ سره مصرۍ ایزې څپېز او زورنې جوړښت بنه

۲۰ .۱۳.۲.۱۱ د مصرۍ ایزې ځمککچپوهنې (هندسې) رغښت

د پینځه سره مصرۍ ایزې هندسې رغښت یې داسې دی: غبرګغونډلو او پارنویکو چې ډېرى وخت یوه څپه وي، دوې هم وي، درې لړې دي ببخې او څلور څپې هم شتون لري لړ او ډېر، که نوموړې توکي شتون و لري د هرې مسرې له ډډ څخه یې په ټکي لرونکې کامه، ځینې وخت په کامه یا ببلونکي نخښې باندې ترې وړاندې ورسته او ان ځنې وخت په منځ کې هم کښو. د هرې مسرې سره یې ښکاره کېدل څرګندول کېږي. که شتون یې نه درلود بیا هېڅ نه راځي ورسره. لکه په لاندېنۍ بنه کې، خو چې شتون یې و درلود په همدې بنه یې هندسې رغښت دی.

الف. (...)؛ ________________ پ یا ل؛ (...)
(...)؛ ________________ پ یا ل ؛ (...)
(...)؛ ________________ پ یا ل ؛ (...)
(...)؛ ________________ پ یا ل ؛ (...)
(...)؛ ______________________________ ل؛ (...)

ب. (...)؛ ___ (...)؛ (...)؛___ (...)؛ (...)؛ ___ (...)؛ (...)؛ ___(...)؛ (...)؛ ________ (...)؛

الف. (...)؛ ________________ پ یا ل ؛ (...)
(...)؛ ________________ پ یا ل ؛ (...)
(...)؛ ________________ پ یا ل ؛ (...)
(...)؛ ________________ پ یا ل ؛ (...)
(...)؛ ________________ پ یا ل ؛ (...)
(...)؛ ______________________________ پ یا ل ؛ (...)

ب. (...)؛ __(...)؛ (...)؛ __(...)؛ (...)؛ __(...)؛ (...)؛ __(...)؛ (...)؛ __(...)؛ (...)؛ ______ (...)؛

(c) ketabton.com: The Digital Library

څمکګچپوهنې رغښت کې یې سپړنه داسې دی:.

۱. اې (الف) د یوې پېنځه او شپږ مخه مصرۍ ایزې د کښلو (لیکو) ډول چې په ولاړه یا پورته کېدو (اوفکي یا افقي، ویرټیکل) بڼه روښانه کوي او بې (ب) د یوې پېنځه او شپږ مخه مصرۍ ایزې د کښلو (لیکو) ډول چې په پرتو (اومودي یا عمودي، ویرټیکل) بڼه روښانه کوي.

۲. کوشنۍ لیکه (خت یا خط) دیفتنګونه ,غبرګغرونه، ناتړوییکي، تړوییکي، ستربل، اوستربل، پارنوییکي، بلنوییکي، اندېښنې، هیېجاني چغې، لکه: الله وی!، وی، او، نو وی!!، جان، ځانه!، خانه!، اشنا، شیرینه، راځه!، کنه، یا الله، یه، وا!، وای!، وه!، وه الله، ای!، وه الله وی!!، وا وی، وای وای.. نو، الله، او، ګرانه!، یه کربانه!، یه پښتیانه!، یه ځلمیه!، هه بچیه!، فردوس خانه!، لغمانیه!، یه که ځاره!، ای الکه! وروره!، بخته میره!، وی اه!، دغه راز هو، نه، ښه، خنکه، ولې...)، نومړي تول د ټپه ایزې (ټپیزې) توکي دي، چې کله هرې مسرې پیل کې، کله منځ او ډېرى وخت په پای کې ویل کېږي او د څپو په شمېر کې ډېروالى را ولي. چې په دې بڼه کې د پیلنۍ او دوېیمې مسرې (نیم بند، نیمه کړۍ) په سر کې راغلي او د درېیمې مسر یا اوږدې مسرې په پای کې دوې داني راغلي دي.

۳. منځنې واټن لیکې یا یوه ۹ څپېزه مسره ده، دوې غونډلي یا غبرګغونډلي دي.

٤. پې (پ) پښبله (کافیه، قافیه) ده او لې (ل) لړ (ردیف) دی، چې د ۹ څپیزې مسرې په پای کې راځي او په ۱۳ څپېزه مسره کې د ه(هې) ابېڅې تل او اړین بڼه لړ وي. [په ځینې څمکګچپوهنې رغښت کې چې یوازې منځې واټن لیکې او اوږد واټن لیکې روښانه شوي وي د دې څرګندونه کوي چې لنډې (کوشنۍ) مسرې د مصرۍ ایزې یا ۹ څپیزې مسرې سرباري، منځباري، بېخباري (دیفتنګونه ,غبرګغرونه، ناتړوییکي، تړوییکي، ستربل، اوستربل، پارنوییکي، بلنوییکي، اندېښنې، هیېجاني چغې)، پښبله او لړ لري او اوږدې (لوېې) مسرې د مصرۍ ایزې یا ۱۳ څپیزې مسرې سرباري، منځباري، بېخباري (دیفتنګونه ,غبرګغرونه، ناتړوییکي، تړوییکي، ستربل، اوستربل، پارنوییکي، بلنوییکي، اندېښنې، هیېجاني چغې)، پښبله او لړ لري.]

۵. اوږد واټن لیکه یا یوه ۱۳ څپېزه مسره ده، دوې، دوې غونډلي یا غبرګغونډلي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۱.۲.۱۳.۲۰.۱ د پینځهځوني مصرى ایزې سپړنه

لومړی مسره ۰+ ۹+ ۰ = ۹ څپې ده چې ,, ،، دفتنګونه او پارنویکي نه لري.
دوییمه مسره ۰+۹+ ۰ = ۹ څپې ده چې ,, ،، دفتنګونه او پارنویکي نه لري.
دریيمه مسره ۰+ ۹+ ۱ = ۱۰ څپې ده چې ,, وی! ،، پارنویکي لري.
څلورمه مسره ۰+۹+ ۱ =۱۰ څپې ده چې ,, وه ،، پارنویکي لري.
پینځمه مسره ۰+۱۳+ ۰ = ۱۳ څپې ده چې ,, ،، دفتنګونه او پارنویکي نه لري.
دلته توله مصرى ایزه ۵۱ څپې شوي ده، دا پنځي پینځه سره مصری ایزه پارنویکي او غبرګ غږونه لري، نو د څپې په ګنه ډېروالى راغلى دى او ولس کې دغبرګغږونه او پارنویکي... . لرغن دود دى او د مصرى ایزې برخه ده.

حسن پرسته غوارې سپیــنې
دا نورې نــه ارځي په میني!!؟
فردوس نه ستړى نه خواشیـنې؛ وى!
وه؛ سترګې رنې تورې شېرینې
سپینې انجونې سوېې مالګې غونډې وینه

۱. لومړی مسره
۲. دوییمه مسره
۳. دریيمه مسره
٤. څلورمه مسره
٥. پینځمه مسره
٦. ۱. ۲. ۳. ٤. او ٥. یوه مصری ایزه
۷. دفتنګونه لري. وی!؛ وه
۸. څپې(سیلابونه)
   ۱. مسره ۹ څپې ده
   ۲. مسره ۹ څپې ده
   ۳. مسره ۱۰ څپې ده
   ٤. مسره ۱۰ څپې ده
   ٥. مسره ۱۳ څپې ده
۹. زورنه (خجنه) **بولډ** شوی څپې.
۱۰. د اوازتیوالي او لوړوالي خطونه،اهنګ،ترنګتوک
۱۱. ښځو ته منسوبې (اړوند)
۱۲. شیتلي رنګ یې د رنګ ښکاروندی دی.

د ټاټوبي سرغندوی هېښنده سندرغاړی باچا خان لغماني ویلې.
وخت: (وخت ټاکل، نېټه ایښودل: پرسور برابرول: وخت اندازه کول وخت، دوران، نیټه: ټیك وخت، ټایم، وخت، بیدو، موده، موقع: دم، وار، ځل: ګړی، ساعت، شیبه، غوټه: مهال: دموسیقي شیبه: پروخت، پرټاکلي وخت.).
:. ۲۸:۳٤:۰۰:۰۰ (رپ: ثانیې: دقیقې: ساعت) په وخت کې ویلې ده.
د لا ډېرو معلوماتو له پاره د لومړي ټوک ۱۱. څپرکی و ګورئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲.۲۰.۱۳.۲.۱۱ د شپږڅوني مصرى ایزې سپړنه

لومړی مسره ۰+ ۹+ ۰ = ۹ څپې ده چې ,, ،، دفتنګونه او پارنویکي نه لري.
دوېیمه مسره ۰+۹+ ۰ = ۹ څپې ده چې ,, ،، دفتنګونه او پارنویکي نه لري.
درېیمه مسره ۰+ ۹+ ۰ = ۹ څپې ده چې ,, ،، دفتنګونه او پارنویکي نه لري.
څلورمه مسره ۰+۹+ ۰ = ۹ څپې ده چې ,, ،، دفتنګونه او پارنویکي نه لري.
پینځمه مسره ۰+۹+ ۰ = ۹ څپې ده چې ,, ،، دفتنګونه او پارنویکي نه لري.
شپږمه مسره ۰+۱۳+ ۰ = ۱۳ څپې ده چې ,, ،، دفتنګونه او پارنویکي نه لري.

دلته ټوله مصرۍ ایزه ۴۹ څپې ده، دا پنځې شپږ سره مصرى ایزه پارنویکي او غبرګ غږونه نه لري، که در لودلی نو د څپې په ګڼه ډېروالی راتله او ولس کې دغبرګغږونه او پارنویکي... . لرغن دود دی او د مصرۍ ایزو برخه ده.

١. لومړی مسره
٢. دوېیمه مسره
٣. درېیمه مسره
٤. څلورمه مسره
٥. پینځمه مسره
٦. شپږمه مسره
٧. ١. ٢. ٣. ٤. ٥. او ٦. یوه مصرۍ ایزه ده
٨. څپې(سیلابونه)
   ١. مسره ٩ څپې ده
   ٢. مسره ٩ څپې ده
   ٣. مسره ٩ څپې ده
   ٤. مسره ٩ څپې ده
   ٥. مسره ٩ څپې ده
   ٦. مسره ١٣ څپې ده
٩. دفتنګونه نه لري.
١٠. شیتلي رنګ یې د رنګ ښکاروندی دی.
١١. زورنه (خجنه) **بولډ**
١٢. د اوازتیوالي او لوړوالي خطونه،اهنګ؛ترنګتوک؛
١٣. ښځو ته منسوبي (اړوند)

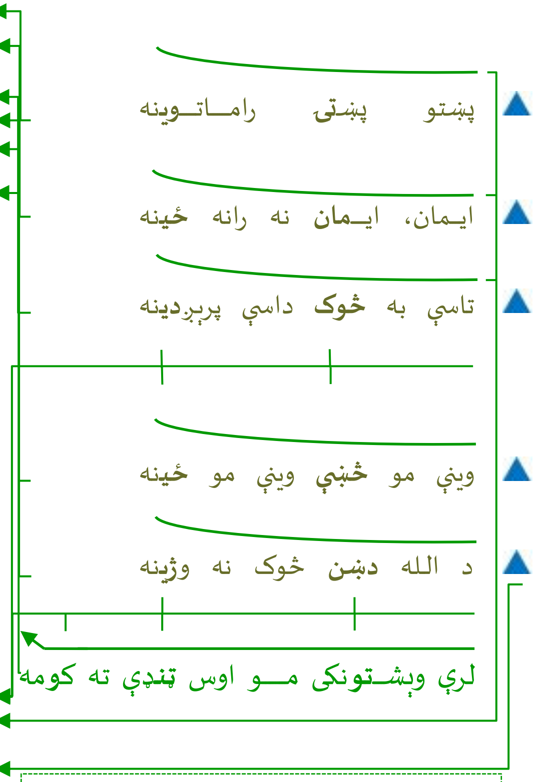

د ټاټوبي سرغندوی، هېښنده سندرغاړي باچا خان لغماني ویلې.
وخت: (شیبه، غوټه: مهال: دموسیکي شیبه: پرټاکلي وخت).
:. ۰۰:۴۵:۰۰:۰۰ (رپ: ثانیې: دکیکې: ساعت) په وخت کې ویلې ده.
د لا ډېرو معلوماتو له پاره د لومړي ټوک ١١. څېرکی و ګورئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳.۲۰.۱۳.۲.۱۱ ټې (ت):. د لیکوال څرګندول چې روڼوي کتنه داسې. د لیکول پېنځه سره مصرۍ ایزې او شپږ سره مصرۍ ایزه په لاندې بڼه لوری موږ ته په لاس راکوي لکه:

۱. لنډۍ ایزې له لنډۍ څخه رغښت مومي، ټپه ایزې له ټپې څخه، ټیکۍ ایزې له ټیکۍ څخه او مصرۍ ایزې له مصرۍ څخه.

۲. لنډۍ ایزې د لنډۍ پیلنۍ مسرې کاپي، ورته بڼه، ورته ډول، پرمختګ شوی روغ کوښښ دی؛ ټپه ایزې د ټپې پیلنۍ مسرې کاپي، هم بڼه، هم ډول پرمختګ شوی روغ کوښښ دی؛ ټیکۍ ایزې د ټیکۍ پیلنۍ مسرې کاپي، ورته بڼه، ورته ډول، پرمختګ شوی روغ کوښښ دی او مصرۍ ایزې د مصرۍ پیلنۍ مسرې کاپي، ورته بڼه، ورته ډول، پرمختګ شوی روغ کوښښ دی.

۳. درېیمه بڼه او څلورمه بڼه د ایزو موږ ته په پوخ کې کوي چې پېنځه سره او شپږ سره لري.

٤. څومره والی د ایزو موږ ته په پوخ کې کوي چې درېیمه بڼه پېنځه مصرۍ ایزې دي؛ څلورمه بڼه یوه دانه ده، پیلنۍ هره یوه یې پېنځه مسرې او پایلنۍ یې شپږ مسرې لري.

۵. ځینې زورنې یې لړه زورنه لري، ځینې یوه څه زیات، خو ټولیز پایخج یا پاینۍ زورنه یې ترټولو پیاوړې راغلې او د مخنیو غونډلو بېلابېل اهنګونه د هماغې وروستۍ غونډلې تر سیوري لاندې کمزوري پاتې شوي. دا نو یوازې په ساز او اواز کې څېرمه اهنګونه جوتوالی (برجسته والی) مومي او له ژبنې ډګره نور راوځي.

٦. د ایزې پېیلې پېنځګونې رغنده ټوکونه لکه: ژبه، تول، واند (خیال)، اند (فکر) او ولوله (احساس، عاطفه) په کې په ایز او ایزه بڼه شتون لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۷. مصری ایزه مېچه د څپیزه او خجیزه تولوالي (Syllabic and Tonic Measurement System) یوه بنه او لاړښوده مخبېلګه ده، له ژبني پلوه لږ تر لږه پېنځه او شپږ یا زیاتي غونډلي را اخستي، خو هم یې څپې له ټاکلي شمېر نهه؛ نهه؛ نهه؛ او نهه؛ او دیارلسو څخه تېرې نه دی کړی. هم یې زورنې له ټاکلي شمېر څلورو څخه تېرې نه دی کړی؛ غبرګغږونه او پارنویکي په کې شتون لري. دیفتنګونه ,غبرګغږونه، ناتروییکي، ترویيکي، ستربل، اوستربل، پارنوییکي، بلنوییکي، اندېښنې، هیېجاني چغې، لکه: الله وی!، وی، او، نو وی!!، جان، ځانه!، خانه!، اشنا، شیرینه، راځه!، یا الله، یه، وا!، وای!، وه!، وه الله، ای!، وه الله وی!!، وا وی، وای وای.. نو، الله، او، کنه!، ګرانه!، یه کربانه!، یه پښتیانه!، یه ځلمیه!، هه بچیه!، یه کربانه!، یه که ځاره!، ځار شمه!، ای الکه! وروره!، بخته میره! دغه راز هو، نه، ښه، څنګه، ولې...)، نومړي تول د مصری ایزې توکي دي. چې کله د هرې مسرې پیل کې، کله منځ، ډېری وخت په پای کې ویل کېږي او د څپو په شمېر کې ډېر والی راولي.

لکه په پیلنی مصری ایزې یا پېنځه سره مصری ایزه یا پنځمه بنه مصری ایزه کې؛ وی! او وه!؛ پارنویکي په دې بنه راغلي دي. د اولې مصری ایزې د درېیمې ۹ څپېزه مسرې په پای کې؛ وی! راغلې چې دا مسره ور سره لس څپېزه کېږي. په ورته بنه په دویمه مصری ایزه کې هم په همدې مسره کې؛ وی! راغلي چې دا مسره ور سره لس څپېزه کېږي. په درېیمې او څلورمې مصری ایزې د ۱۳ څپېزې مسرې په سر کې د وه!؛ راغلی دی چې مسره ور سره ۱۴ څپې شوې. د پېنځمې مصری ایزې په درېیمه ۹ څپېزه مسرې په پای کې وی! پارنویکي را غلی دی او د څلورمه مسرې په سر کې وه! پارنویکی راغلی دی چې نوموړې مسره لس څپېزه شوې ورسره.

چې په توله کې ۵ دانې پېنځه سره مصری ایزې (۵*۴۹ + ۶ = ۲۵۴ + ۶ = ۲۵۱) څپې کېږي. د ورډ پوستکالي له پامه نوموړې مصری ایزه، په یوه چوپړې کې ده، ۱۴۶ ویکي لري، ۵۱۹ (منشور: د رسمي سند ور کونه مستعمراتو ته د حقوقو ور کونه: دربست نیونه ,, د ابېڅو او نورو،، پرانټ.) دانې یې وټ نه یا پرته له وته د ابېڅو ځای نیونه لري، ۶۸۶ دانې منشوره یې له وټ سره دي، ۲۵ پراګرافه دي او ۵۲ لینو کې کښل شوې دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پینځمه بنه مصرۍ ایزه یا شپږ سره مصرۍ ایزه چې یوه دانه ده، پارنویکي نه لري، ټوله ۵۸ څپې ده، د ورړ پوستکالي له پامه نوموړې مصرۍ ایزه، په یوه چوپړې کې ور سره مله ده، ۳۲ ویکي لري، ۱۳۶ دانې یې ابېڅو ځای نیونه وت نه یا پرته له وته د ابېڅو ځای نیونه لري، ۱۷۴ دانې د ابېڅو ځای نیونه له وت سره دي، ۶ پراګراپه (د لیکنې یوه برخه، بنده، پاراګراپه) دي او ۱۳ لینو کې کښل شوې ده.

۸. د ایزې رنګونو ښکاروندی یې شپتلي دی (Color model: RGB, Red:۰, Green: ۱۵۳, Blue:۰). د لښتیلیک (جدول) ۱ . ۲ . ۱ پینځه ځلوېښتو پښتو شعرونو او یوه سلو شپېته بېلا بېلو نورو پښتو شعرو رنګونو ښکاروندی (د رنګونو کوډ)، ۱۳۹۵ لېږدیز لمریز کال په سته ۳۶ ګڼه دی.

۹. د ایزې پنځ له هغې لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ کېږي چې منځه (هسته) وي. چې ځانګړې ځانګړنې یې لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او یا مصرۍ ته ورته وي. د ایزې نوموړې منځه موړ په خپل رنګ یې چې د ایزې رنګونو ښکاروندی یې شپتلي دی، په شپتلي یې ښکو چې سرباري، یا بېخباري یا تکراري مسرې یې هم شپتلي رنګ لري، د دې له پاره تر ډېره پورې دا څرک موړ ته په لاس را کوي چې د ایزې پنځې منځه وي.

ګډولې بنه یا اونګ بنه جوړې کړې مسرې هغه رنګ لري چې یا لنډۍ ته منسوبې وي، یا ټپې ته منسوبې وي، یا ټیکۍ ته منسوبې وي او یا مصرۍ ته منسوبې وي نو د همغو منسوبو شویو رنګ باندې پاتې کېږي، له دې څخه یې د پنځ نوم هم اخستل کېږي چې دا ایزه لنډۍ ایزه ده، که ټپه ایزه ده، که ټیکۍ ایزه ده او که مصرۍ ایزه. له دې سره سم دا مصرۍ ایزې دي.

۱۰. د مصرۍ ایزې پیبلن لیکوال اینج. ص. ف ټولې په ګډولې بنه یا اونګ بنه جوړې کړې (مصنوعي: دیسي، شلخي، ګډول، ترکیبي، یوه ځای کول: فیصله کول: جوړول: صرف نظرکول ,, د جرم د مجازاتو څخه،، : موافقې ته رسېدل. ګډ، د دوو یا ډېرو اجزاوو څخه جوړشوی. انګړ، غولی، احاطه شوی ځای ، جارګې، چمبړ: مرکب) یا (Mixdesign,

(c) ketabton.com: The Digital Library

) Synthetic or compound کښلې دي، هره یوه نوې ګډوله رغولې چې د نوې مصرۍ سکالو ځانګړنې؛ نخښې او بېلوالی یې ځانته غوره کړی دی. هره یوه مسره یې په لیکه کړې یا په لیکه برابرول (Alignment) شوې، د سکالو تسلسل (continuity, succession) سره لري، له مصرۍ یې څرګندېږي چې پیلۍ پېنځه سره مصرۍ ایزه دیسي نه ده، له نورو لرغونو پښتني وګړني پېیلې څخه روغه ګډوله شوې نه دي. دا به داسې ښکارېږي چې پنځې , طبیعي، دي؛ مصنوعي , دیسي او شلخي، نه دي. پاینۍ شپږ سره مصرۍ ایزه دیسي نه ده، له نورو لرغونو پښتني وګړني پېیلې څخه روغه ګډوله شوې نه ده. دا به داسې ښکارېږي چې پنځې , طبیعي، ده او مصنوعي , دیسي او شلخي، نه ده.

۱۱. د دغو مصرۍ ایزو پېیلن د پښتو لېوال دی، ځېګ تن دی، د لغمان یوه ښه نیک نومه وګړی دی چې ډېری شعرونه یې په پښتو ادب پنځې , طبیعي، او یوه دمي پوښلي دي. د زهن د مصرۍ ایزه زېرنده یې مینه، رښت، د پېغلو ستاینه، درناوی او ځانګېړنې یې سپینې ته باستلي دي. رښتني لېوال د الله په لاره، د دښن سره د اتلولۍ کولو او ویخ د پښتونوالي حس ساتلو کړه وړه پاتې شونې پرېږ دي. بل لورې ته دا د دې له پاره نه بورږوم چې ځانمني ستاین شي، په ټوله کې د دې له پاره ده چې د نورو پېیلنو د پېیلو له پاره ترې په لرلید ګټنې واخستل شي.

۱۲. د دغو مصرۍ ایزو د زوکړې موده لکه څنګه چې زه وایم داسې ده: پیلنۍ او پایلنۍ یې اصلي ګډولې دي، په مهترلام، لغمان کې مې په خپل کور کې په ۲۰۰۷ زېږدي کال کې کښلې وې. دا مصرۍ ایزه د مصرۍ په بڼه دي. د دغې مصرۍ ایزې له پاره کره بورږوم چې همدا یې د پنځې (تخلیق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.

۱۳. د ژور پام کونکي په بڼه زه د لیک دود نخښې لکه: د لنډۍ ایزې، ټپې ایزې، ټیکۍ ایزې او مصرۍ ایزې په هره مسره کې د چپه پېښ ,, ،: Comma کامه، دغه (،) نښه چې جملې او کلمې سره بېلوي، ویرګول. ،،؛ ندایه ,,!Exclamation: چیغه، کریږه، د تعجب نه ډکه چیغه. که !! شي دوې برابره او که درې !!! شي درې برابره لوړه چیغه ،،؛ پوښتني نخښه ,, ؟ Question Mark: تیوس نخښه: پلټنه اعتراض نخښه: شك نخښه: پیشنهاد نخښه: پوښتل نخښه،

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټپوس کول نخښه: شك كول نخښه: مناقشه کول نخښه، غوښتنې نخښه، وړانديز نخښه. ،،؛ انډره ,, (:) colon: شارحې نخښه، د لويې کولمې يوه برخه. ،،؛ ټکی لرونکې کامه ,, (؛) Semicolon: بېلوونکې نخښه، هغه نخښه چې د غونډلې برخې يا جملې فقرې سره جلاکوي. ،،؛ شمېره ,, (#) Number: ګڼه، عدد، ګڼ (= حساب) ،،؛ را اخستنه ,, (،، ,,) Right : left double quotation mark را اخستنه، نقل، اقتباس. ،،؛ دوې لېندی ,, ( ) : Superscipt right left parenthesis د پاسه ليکل، لکه د نامه، ادرس يا نور، اځځوک، معترضه جمله، دوې ليندۍ، قوسونه. ،،؛ د اتصال ,, - hyphen minus: ګډکېدو نخښه، يوه ځای کېدو نخښه. ،، او ټکی ,, . full stop: پنډول، پرېوړل، ډك، بشپړ، مفصل، اکثر حد او اعظمی حد. ،، په بشپړه توګه کارونه اړینه بولم. په خپل ليکي کې کښم چې د غبرګغونډلو، پارنويکو، د هرې مسرې ښکاره کېدل څرګند کړي او ببلوالی يې سپيني ته راوباسي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۲. د انځورونو، څېړو او لښتیلیکو لړلیک:

دوېیم ټوک د انځورونو لړلیک:.

۱:. عبدالحی. حبیبي. (۱۳۳۹لېږدې)، پټه خزانه، دوېیم چاپ ۱۰ چوپړي انځور. په ۱۳۲۲ لېږدي د اصلي پټي خزانې یوه نخسه د پښتو ټولنې لاس ته راغله او هغه یې استاد عبدالحی حبیبي ته د ډېرې شننې او دری ژبې شرحې او ژباړې له پاره په لاس کې ورکړه، نوموړی کار حبیبي په کابل، خوابګاه کې په ۱۳۲۳ لېږدي کې بشپړ کړه. او دوېیم وار چاپ ته یې د دری ژبې شرحې او ژباړې سره چمتو کړ، دوېیم چاپ یې په ۱۳۳۹لېږدي کې د پوهنې وزارت د دارالتالیف ریاست کې د تذکرة الشعراء ,, پټه خزانه،، ۵۰۰۰ ټوکه له چاپه سالامت تېر کړي دي. * ما یې انځور باستلی دی، له A٤ یې د چوپړو(مخونو) جوسه لړ اوړد دی. (# ۳۷ انځور) ۹۳

۲:. محمد. هوتک (۱۷۲۸-۱۷۲۹ زېږدي)، پټه خزانه، ۴۰ چوپړي انځور. د پښتونخوا د سترګو تور، امام الموسلمین، و ابن قاتل الرفضة والکافرین شاه حسین هوتک ادام الله دولته الی یوم الدین، د خپل دربار لیکوال محمد هوتک د داود خان هوتک زوی او د قادر خان هوتک مسي ته امر او لارښونه کړې وه، چې د پښتنو شاعرانو احوال راټول کړي، له ۱۰۰ څخه تر ۱۱۰۰ لېږدېز سپوږمېز کال په نوموړي نوم وکښي. په همغه مهال په کندهار کې پټه خزانه لیکی کښل شوی او له کندهاره خپور شوی دی........ ۹٤

۳:. محمد حامد دورانی (۱۷۵۰ زېږدي، ۱۱۲۹ لېږدی. ۱۱۶۳ لېږدېز سپوږمېز)، احمد شاه دیوان، قلمي نخسه، ۲۶ چوپړي او د عبدالشکور، ۱۳۵۷لېږدی، ۶۰ چوپړي انځور. ۹۵

٤:. محمد حامد دورانی (۱۷۵۰ زېږدي، ۱۱۲۹ لېږدی. ۱۱۶۳ لېږدېز سپوږمېز)، احمد شاه دیوان، قلمي نخسه، ۴۹ چوپړي او د عبدالشکور، ۱۳۵۷لېږدی، ۸۳ چوپړي انځور. ۹۶

۵:. محمد حامد دورانی (۱۷۵۰ زېږدي، ۱۱۲۹ لېږدی. ۱۱۶۳ لېږدېز سپوږمېز)، احمد شاه دیوان، قلمي نخسه، ۵۹ چوپړي او د عبدالشکور، ۱۳۵۷لېږدی، ۹۱ چوپړي انځور. ۹۷

٦:. محمد حامد دورانی (۱۷۵۰ زېږدي، ۱۱۲۹ لېږدی. ۱۱۶۳ لېږدېز سپوږمېز)، احمد شاه دیوان، قلمي نخسه، ۳۷ چوپړي، او د عبدالشکور، ۱۳۵۷لېږدی، ۷۱ چوپړي انځور. * ما یې انځور باستلی دی، له A٤ یې د چوپړو(مخونو) جوسه لړ اوړد دی. (# ۴۲ انځور) ۹۹

(c) ketabton.com: The Digital Library

۷:. پوهاند ډاکټر محمد رحیم الهام،(۱۳۷۹ لېږدی)، لنډۍ ها (پښتو لنډۍ او د هغو فارسي ژباړه)، د اریک سیار کتابتون اداره او مسلسله ګڼه یې ۴۳، د عامه کتابتون کې د موندلو ګڼه ۳۹۸/۲ ل ۳۸ الف، ۸ او ۹ چوپړي انځور... ۱۱۳

۸:. لنډۍ چاڼ کوونکی او فارسي مترجم عبدالروف بېنوا، انګرېزي ژباړه یې محمد ابراهیم شریفي کړې، پښتو ټولنه، ۱۳۳۷لېږدي، کابل عسکري مطبعې (د ملي دفاع وزارت مطبعه) څخه له چاپه تېره شوې ټولګه ده، په عامه کتابتون کې یې د موندنې ګڼه ۳۹۸/۲ ل ۴۵ ب، ۳۵چوپړي انځور. * ما یې انځور باستلی دی، له A٤ یې د چوپړو(مخونو) جوسه نیم برابر دی. (# ۴۴ انځور).. ۱۱٤

۹:. عبدالروف بېنوا د لنډۍ چاڼ کوونکی او فارسي مترجم، انګرېزي ژباړه یې محمد ابراهیم شریفي کړې، پښتو ټولنه، ۱۳۳۷لېږدي، کابل عسکري مطبعې (د ملي دفاع وزارت مطبعه) څخه له چاپه تېره شوې ټولګه ده، په عامه کتابتون کې یې د موندنې ګڼه ۳۹۸/۲ ل ۴۵ ب، ۱۶۶ او ۱۶۷ چوپړي انځور. * ما یې انځور باستلی دی، له A٤ یې د چوپړو(مخونو) جوسه نیم برابر دی. (# ۴۵ انځور).. ۱۱۵

۱۰:. دانش خپرندویه ټولنه، پښتو لنډۍ، عبدالروف بېنوا د لنډۍ چاڼ کوونکی او فارسي مترجم، انګرېزي ژباړه یې محمد ابراهیم شریفي کړې او تاج الدین یې اوردو ژباړه کړې، ۱۳۸۷ لېږدی) له چاپه تېره شوې ټولګه ده، په عامه کتابتون کې یې د موندنې ګڼه ۳۹۸/۲ پ ۴۵ ب، ۷۶ چوپړي انځور.. ۱۱۵

۱۱:. عبدالحی. حبیبي. (۱۳۳۹لېږدي)، پټه خزانه، دویم چاپ ۲۷۶ چوپړي انځور. په ۱۳۲۲ لېږدي د اصلي پټې خزانې یوه نخسه د پښتو ټولنې لاس ته راغله او هغه یې استاد عبدالحی حبیبي ته د ډېرې شننې او دري ژبې شرحې او ژباړې له پاره په لاس کې ورکړه، نوموړی کار حبیبي په کابل، خوابګاه کې په ۱۳۲۳ لېږدي کې بشپړ کړه. او دویم وار چاپ ته یې د دري ژبې شرحې او ژباړې سره چمتو کړ، دویم چاپ یې په ۱۳۳۹لېږدي کې د پوهنې وزارت د دارالتالیف ریاست کې د تذکرة الشعراء ,, پټه خزانه،، ۵۰۰۰ ټوکه له چاپه سالامت تېر کړي دي.. ۱۱۶

۱۲:. د کسې د غره انځور چې د سلیمان ع د هوایي بېړۍ د کېناستو بلی ځای دی یا د سلیمان د غرو لمنې. د بیت نیکه د قبر د ځای انځور... ۱٤۰

۱۳:. د غر غښت بابا یا شیخ بیټنی یا بیټ نیکه د قبر انځور، الله بخښلی په ۳۵۰ لېږدي شا او خوا خاوروته سپارل شوي، د سرې ټمبرل شوي بیرغ ونې ببخ ته د کسې په غره کې.......... ۱٤۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۴:. د اینډو- اروپايي او یورالیک د ژبو کورنۍ ، یا د ژبو د کورنۍ ونه. د پښتو ژبې ځای یا اصل یې ما په انځور کې په سره کرښه کړی کړی دی. په لاندې بڼه دی. اینډو- اروپايي ← اینډو- ایراني ,, اینډو – آریاني ،، ← ایراني ،، آریاني ,, ← پښتو........................۱۴۳

۱۵:. د پینیوالو ژبو انځور چې پښتو په مرکزي ایراني، او بیا په اینډو ایراني او اینډو اروپايي کرښې سره ګډېږي چې عمر یې ۵۰۰۰ مخزېږدي ته رسېږي..۱۴۴

۱٦:. انځور کې د اسیايي ژبو په کورنۍ کې د پښتو ژبه د اینډو ایراني او تورکي په منځ کې ځای لري..۱۴۴

۱۷:. د زړې دنیا نخشه چې د الیګزندر یا ماکیدانسکي یا اسکندر مقدوني ۳۲٦ مخزېږدي کې د هند د سیندونو غاړو ته راتګ کړی دي، او هغه ویلې دې چې زه د جنګونو په لړۍ کې داسې ځای ته ورسېدم چې نوم یې لمپاکا ,, لغمان ،، وو، دلته دا سپنې ته راوځي چې د دنیا له زړې نخشې څخه وراندې پښتانه یا آریاني له هندوکش د غرونو له لړیو څخه تللي دي او د امو له سیند څخه تېر شوي دي. داسې نه ده چې آریاني دي یا پښتانه دي د امو سیند له لارې دې خواته راغلي وي. تمدن او د وګړو ژوند له بلخ وتلی هېند ته تللی دی. بېرته له هېنده د لمپاکا له لارې تېر شوی دی پنج سیند تېر او اروپا ته په ۲۰۰۰ مخزېږدي کې او په ۳۲۵ مخزېږدي کې بېرته آریاني د هند تر سیندونو پورې راغلي دي. په پیل د نړۍ ۴۰۰۰ مخزېږدي کې مصریان وو، چې له مسو څخه یې کټنې واخېستې، او ایرانیانو په ۵۲۵ مخزېږدي کې په مصریانو برې وموندە، موږ څو وارې په ایران برې مندلی دی، لکه په ۱۷۱۰ زېږدي کې د مېرویس خان، بیا د ده زوی شاه حسین هوتک، احمدشاه بابا تر ۱۷۷۳ زېږدي پورې په ایران برې مندلی وو او واکمني یې پرې کوله، تر ۸۰۰ کلونو پورې پښتنو په هېندستان واکمني کړې ده.خو زموږ پښتنو یا زړو اینډو آروپایانو چې له لمپاکا څخه د غرب په لور تللي وو، په ۲۰۰۰ مخزېږدي کې یې په ایران کې شخړې اوارولې، تړې یې تړلې، جرګې او خټک، خټک پرېکړې یې کولې لغمانی فارسي هم له دې ځایه تېته شوې. په اصل کې پښتانه ایرانیان او اېندوان نه دي، د اېندو ژبې ښاخ پورې تړل شوي او د وګړو او ژبو دا ښاخ له پښتنو څخه ایران ته تللی دی. خو په پیل کې مدنیت یا ښاري ژوند له بلخ، هېند بیا اغیور څخه پیل شوی دی او ګردې نړۍ ته تللی دی، چې ټول انسانان د یوه پلار حضرت ادم صفي الله زوزات دی، هغه ابوالبشر دی او په ۱۰۰۰ ژبو باندې زده کړه ورته الله ج ورکړې وه، زوزان یې په هره سېمه کې اوسېدل او نورو ځایونو ته به تله راتلل؛ په ځینو سېمو کې به یې د ژوند کولو له پاره خپل زوزان پرېښول، سېمو پرې خپل د هواوېچې تاثیرات پرېښول ژبې او

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځېرو به يې هم بدلون کا وو. چې ځینې زامن به يې له نېغې لارې ځخه ابلېس لرې کول او د اسلام ځخه به يې په کفر کې کډول. د نېکونو او پلارونو ځېرې به يې پرې جوړې کړې او بیا به يې د هغه نه منونکی درناوی کو. ځځلې به يې دې ځېرو ته کولې، چې کله داسې کانې يې ډېرې شوې. الله ج د نوح ع په دوران کې ټول ورک کړه، ټوله نړۍ مسلمانان وو، د وخت اسلام شتون درلود، بیا پرې ابلېس همداشان کانې شروع کړې، بې دینه يې بیا ترې جوړ کړه، بودا يې هم په ۵۶۳ مخزېږدي کې زوکړه کړه، په لمپاکا کې د نوح ع پلار مهترلامک او د وخت اسلام شتون درلود، بدایزم هم و. ۱۴۵

۱۸.: پېنځه سرې لټکه، پېنځه سرې لنډۍ یا پېنځه سری مار، پېنځه سرې لنډۍ ایزه چمتو ده، ځارنې کوي. (# ۵۴ انځور).. ۲۵۱

۱۹.: درې سرې لټکه، درې سرې لنډۍ یا درې سری مار، درې سرې لنډۍ ایزه چمتو ده، ځارنې کوي. (# ۵۵ انځور) ۲۵۱

۲۰ .: ښکلې او خوږه لټکه، لنډۍ یا لس سره مار، لنډۍ چمتو ده، ځارنې کوي، روڼ بورېم چې داسې مې وکښل د لنډۍ ایزې له پاره، کټ مټ يې همدا فلسفې اړخ وندی دی، زه لیکوال لس سره لټکه له یوه بنه پیېلې سره تشبې کوم. چې ورته لس سره لنډۍ ایز یا لس سره لنډۍ ایزه وایې او ټولې ځنګېږنې يې سره ورته دي. (# ۵۶ انځور)......... ۲۵۱

۲۱.: پیاوړې او غوره پېنځه سرې لټکه، پېنځه سرې لنډۍ، پېنځه سرې لنډۍ ایزه چمتو ده، ځارنې کوي، روڼ بورېم چې داسې مې و کښل د لنډۍ ایزې له پاره، کټ مټ يې همدا فلسفې اړخ وندی دی، زه لس سره لټکه له یوه بنه پیېلې سره تشبې (تشبع) کوم. چې ورته لس سره لنډۍ ایز یا لس سره لنډۍ ایزه وایې او ټولې ځنګېږنې يې سره ورته دي. (# ۵۷ انځور) ۲۵۱

۲۲.: وران ټپ، په ښېښه پرې شوی درې ټپه ۱۴-۱۰۰-۸-۲۴۷۴-۱۴۷۱. (# ۵۸ انځور)........۲۶۸

۲۳ .: ۶۸۸۲۹ ووندس، ټپ، (WOUNDS ٦٨٨٢٩). (# ۵۹ انځور) ۲۶۸

۲۴.: د رنځور ټپ چې د ټپ مېچه يې له یوې ورځې او ۱۰۷ ورځو ورسته پرتلنې پېر په ډاګه کوي. (# ۶۰ انځور) ۲۶۸

۲۵.: ګرزونې د مسلمانانو د واده انځور دی، چې د ټیکۍ ایزې چارپېریال انځور وي. روڼ بورېم چې داسې مې و کښل د ټیکۍ ایزې له پاره، کټ مټ يې همدا فلسفې اړخ وندی دی، زه ایز ټیک له یوه بنه پیېلې سره تشبې کوم. چې ورته ټیکۍ ایزه وایې، او ټولې ځنګېږنې يې سره ورته دي. (# ۶۱ انځور)... ۲۸۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۶:. د لیکاڼې (کلمونو) په بنه پېنځه بنه مصرۍ (# ۶۴ انځور) ۲۹۷

دوېیم ټوک د څېرو لړلیک:.

څېره ۱.۵ د ویار او ټېروتنو ناکره بنه، کره شوې بنه او کره بنه ۲۰

څېره ۲.۶ الف د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو د غوښتنو د بشپړلو د اثر کرښه نۍ لوري ته ځای بدلوي. کچه (ګڼه يې په: داني) ۱۰۵

څېره ۳.۶ ب د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو د غوښتنو د بشپړولو د اثر کرښه ګسټ لوري ته ځای بدلوي. کچه (ګڼه يې په: داني) ۱۰۶

څېره ۴.۹ په آریاني ژبو کې د پښتو تاریخي – جغرافیایي دریځ جوړښت یا (هېرارچي) ۱۴۱

دوېیم ټوک د لښتیلیکو (جدولونو) لړلیک:.

۱.۹ لښتیلیک :. د پښتو ژبې اړیکه له نورو آریاني ژبو سره ۱۴۷

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. د کره لیکنې پښتو په پښتو تشریحي ویکو چوپړي، د پښتو ابېڅې په سته په لاندې لښتیلیک کې کښل شوي:

ببلګې:-

وی د ابېڅې په سته — مانا، د چوپړي ګڼه له ټکی لرونکې کامې او ټکي نه ورسته په شمېر باندې ښودل شوي.

۱. اې (ا، الف)

ابا: پلار، د مور خاوند، د مور څښتن، د مور ساتونکی، د مور میړه، والد.: ۲۰۱ چوپړي کې (پاڼه کې ، مخ کې ، صفحه کې، مخګڼه کې) شتون لري.

ابېڅه: یوه توری، یوه حروف، ښځېنه لړ نوم دی یا مفرده ښځېنه وی ده. لکه:. ا (اې)، ب (بې)، ت (تې). :. ۲۴، ۲۶، ۲۸، ۳۰ .... ۱۰۳ ټول ټال ۳۶ وارې راغلی دی.

ابېڅې: ډېر نوم د تورو دی ښځېنه وی ده، ټول توري، ټوله الفابا، الفابیټ له اې څخه تر یې پورې.
لکه:. زموږ د پښتو ژبې
ابېڅې:
الف ا، آ، ب، پ، ت، ټ، ج، ځ، چ، څ، ح، خ، د، ډ، ر، ړ، ز، ژ، ږ، س، ش، ښ، غ، ک، ګ، ل، م، ن، ڼ، و (اوږد واو)، و (لنډ واو)، و (بېواک واو)، ه، زورواله هې(ه یا ـه)، زورکې هې(ه یا ـه)، ې، ي، ی، ی، ئ
ث، ح، ذ، ص، ض، ط، ظ، ع، ف، ق
دودیز: ا؛ غږېز(فونومیک): a؛ نوم: اې (اه، زور)؛ ببلګه: اره، اړ؛ غږېزلیک ará, aṛ.
:. ۳، ۷، ۸، ۹، ... . ۳۳۹ چوپړو کې شتون لري (ټول ټال ۹۶ وارې په بېلا بېلو چوپړو د دې کښلې کې راغلی دی).

ابېڅی: یوه توری، یوه حروف، نر لړ نوم دی یا مفرده نر ویکی دی. ا (اې)، ب (بې) ت (تې). : ۱۱۸، ۱۸۴، ۲۵۷، ۲۹۹، ۳۳۲ او ۳۴۰ چوپړو کې راغلی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ابېڅي: ډېر نوم د تورو دی نر وی ده، ټول توري، ټوله الفابا، الفابیټ له اي څخه تر يې پورې. لکه:. زموږ د پښتو ژبې ۴۹ ابېڅي: الف ا، آ، ب، پ، ت، ټ، ج، چ، ځ، څ، خ، د، ډ، ر، ړ، ز، ژ، ږ، س، ش، ښ، غ، ک، ګ، ل، م، ن، ڼ، و (اوږد واو)، و (لنډ واو)، و (ببواک واو)، ه، زورواله هې(ه يا ـه)، زورکی هې(ه يا ـه)، ې، ي، ی، ۍ، ئ ث، ح، ذ، ص، ض، ط، ظ، ع، ف، ق).؛ ۹۱، ۱۶۲، ۱۸۴ او ۳۳۲

اخته: مشغول. ؛. ۲۱۸

ارو: راګ دی: سا دې دې کې دې ما نا دې په دې کې ما پا نې سا. ؛.۳۱۷

اشنا: ملګری، دوست، اندیوال. ؛. ۴۰، ۱۶۶، ۲۶۳،... . او ۳۴۲ (ټول ټال ۲۸ وارې راغلی دی)

انګړ: اکر، حالت او وضع (بد انګړ) ؛. ۳۱۷

اوب: اوبدل یا (بافت) . ؛. ۳۱۷

اوږدپړوی: اوږد پړاوی. ؛. ۶ او ۱۲۸

اوږدمنګی: اوږد عمری. ؛. ۶ او ۱۲۸

اېنجینېر: یوه فرانسوي وی ده. هغه څوک چې طبیعت په خبرو راولي، د طبیعت ژبه ده چې زي روح شیان په خبرو راولي،برداښت، طاقت، ظرفیت، څرګند والي او ځانګړنې يې معلوموي. او په اصطلاح کې هغه متخصص ته وايي چې د یو شي په باره کې په زهن کې پلان جوړوي او بیا يې د خطونو په واسطې سره ترسیم او تیاره وي. ؛.۲، ۳، ۱۸، ۱۹۴، ۲۱۳، ۳۳۳، ۳۴۶، ۳۹۴ او ۳۵۲

۲. آ

آر: اصل. ؛. ۶ ، ۹، ۲۵۹

آړوتی: شرطی. ؛. ۶

آند: فکر، نظر ، اند. ؛.۶

۳. بې (ب)

بوږ: راټول. ؛. ۳۴۶

بوږولي: راټول کړي، راټولولي. ؛. ۲۶۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

بورم: راټولوم. :. ۱۹۶، ۲۵۱، ۲۶۸ او ۳۱۴

بوروم: راټولوم. :. ۱۸، ۱۰۹، ۱۱۸، ۱۳۹، ۱۹۴، ۱۹۵، ۲۱۲، ۲۱۴، ۲۴۱، ۲۶۴، ۲۶۵، ۲۷۶، ۲۹۰، ۲۹۱ او ۳۰۹

بولن: معقول، بولنې (معقولې). :. ۳۱۸

بیدیا: ټېنګ، بیابان، دښته، صحراء. :. ۳۲۹

بېلګه: نمونه، ورته بڼه، مثال. :. ۵، ۱۰۴، ۱۲۵، .... او ۳۴۲ (۲۵ وارې نور په بېلابېلو چوپړو کې راغلی دی)

٤. پې (پ)

پار: ساعت، وار. :. ۱۰۹

پړ: چپه، نسکور، ژیړمخی، زیړمخی، ملامت. :. ۳۱۸

پښت: نسل . :. ۳۱۹

پښله: کافیه، قافیه :. ۶، ۱۰، .... او ۳۳۲ (ټول ټال ۲۹ وارې نور)

پلوه: اړخه. :. ۲۶۲، ۲۷۴، .... او ټول ټال ۲۵ دانې نور شتون لري.

پوړ: منزل. :. ۴، ۱۵۳، ۱۵۹، ۲۳۰ او ۲۴۱

پیدایښت: زوکړه. :. ۱۹۷، ۲۵۲، ۲۸۱، ۳۲۳ او ۳۳۰

پیني: کائینات. :. ۱۰۷ او ۱۴۸

پیېله: اشلوک، شېر، شعر، (نظم). :. ۱۶۶ ، .... او ۳۴۱ (ټول ټال ۳۰ وارې نور)

پیېړن: پیېله، اشلوک، شېر، شعر، (نظم). :. ۱۰، ۱۶۴، ۲۵۰ او ۳۱۸

۵. تې (ت)

توکي: مواد. :. ۸، ۱۷، ۷۱، .... (ټول ټال ۳۴ وارې نور)

تور: په پرتیا تورن، ملامتیا. :. ۹۶

٦. ټې (ټ)

ټپه: د وی یا ویکي له پامه (په لغات کې) ټپه هغه دوې سرې پیېلې (پیېړن، اشلوک، شېر یا شعر) ته وایي چې د ټپ سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګېړنې، څرنګوالی او څرګندوالی لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

او په اصطلاح کې هغه ولسي، پیاوړی، غښتلی، هېښونکی، سندریز، خوږ، ګڼلی، منلی، له اند، پند، احساس او تخیل ډک شهر دی چې زموږ لرغونو پښتنو نیکونو او نیاګانو د پښتو ژبې د ابېڅو ,, ښ، ډ، ړ، ڼ، ی او ... ،، ځخه ورانډي زده، پېژندلي او د پښتو ژبې له زوکړې له پیدایښت سره جوښت یې جوت کړي دي. پښت یې هم کولی شي چې لرلید (راتلونکې بڼې) یې پرته له ادبي بیرغي کولو (فلجیاریزم، د بل چا افکار او لیکنې په خپل نوم تېرول، Plagiarism) کښلی شي.

ټپې د مسرو شمېر یې ۲، د ځپو شمېر یې ۲۲ له دفتنګونو او پارنویيکیو پرته. (دفتنګونه د ټپې توکي دي لکه: وی، او، نو وی!!، جان، اشنا، شیرینه، ګرانه، یا الله، یه، وا!، وای!، وه!، وه الله، الله وی!، ای!، وه الله وی!!، وا وی، وای وای، وروره، یه الکه، یه پښتونه، یه کربانه، کنه او داسې نور... .)،
د پښبلې یا قافیې کلمې یا غونډلې نه لري. خو د دوېیمې مسرې په پای کې اهنګینه کلمه لري، چې دوی ټول اهنګ بشپړوي. هره ټپه باید د هٔ (زموږ خپله ,,هٔ، هٔ یا هې ،، چې ورته وره هٔ، روغه هٔ، کوشنۍ هٔ، لنډه هٔ، دوې سترګې هٔ ,هٔ، دوې سترګې والا هٔ، یا عینکو والا، عصري او ځانښودې، ,هٔ، وایو) چې د پښتو ژبې ،نهویشتم, ګڼه ابېڅې ده. په واول یا غږن اواز پایته رسېدلې وي، ټپه د پښتو ژبې د فونولوژیکي (غږیز) جوړښت تابع ده او د هغې پر بنسټ جوړېږي.

په نورو ژبو کې د دې ډول پیېلې (البته په همدې وزن او اهنګ) ځرک لیدل شوی نه دی او نه نورو ژبو ته د ټپې په ژباړه کې د دې اهنګ ساتل شوی دی. پرتولو ټپو، باندې یوه رښت (دودی یا قانون) د تطبیق وړ دی، یانې دا چې د هرې ټپې لومړۍ مسره باید ۹ له دفتنګونو پرته، او دوېیمه ۱۳ ځپې وي له دفتنګونو پرته.
د هرې ټپې، د لومړۍ ځلورمه او اتهمه ځپه؛ د دوېیمې مسرې ځلورمه اتهمه او دولسمه ځپه، خجنه وي؛ ډېری وخت په کې کومه ځپه په کې نه احساسېږي له سیمه ییزو غږو سره هم ځپه په خپل

(c) ketabton.com: The Digital Library

کيفيت نه پاتې کېږي او په نيمه سيمه کې توپير لري. :. ۱۱، ۱۳، ۲۰ ... ۱۰۹ (ټول ټال ۹۵ واري نور)

ټپې: ټپه يې يوون نوم دی، يا مفرده وی يې ټپه ده او ټپه ډېرنوم ټپو (نارينه وی) او ټپې (ښځينه وی) کېږي. :. ۶، ۸، ۱۰، ۱۱.... (ټول ټال ۳۶۸ واري نور)

ټپه ايزې (ټپيزې): د وی يا ويکي له پامه ټپه ايزه هغې درې سرې پېيلې ته وايي چې درو ټپو سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګېړنې، څرنګوالی او څرګندوالی لري. او په اصطلاح کې هغه وګړنی، پیاوړې، غښتلې، هېښونکې، سندريزه، خوږه، ګڼلې، منلې، له اند، پند، احساس او تخيل ډکه پېيله ده چې زموږ لرغونو پښتنو نيکونو او نياګانو د پښتو ژبې د ابېځو ,, ښ، ډ، ږ، ڼ، ی او ... .،، څخه وړاندې زده، پېژندلې او د پښتو ژبې له زوکړې له پيدايښت سره جوښت يې جوت کړي دي. پښت يې هم کولی شي چې لرليد (راتلونکې بڼې) يې پرته له ادبي بيرغي کولو (فلجياريزم، د بل چا افکار او ليکنې په خپل نوم تېرول، (Plagiarism کښلی شي.

د کوشنۍ ټپه ايزې د مسرو شمېر يې ۳، د څپو شمېر يې ۳۱ له دفتنګونو او پارنويکيو پرته دی. (دفتنګونه , اليده ، اضافه، سرباري او اوسترباری، غونډلې يا کلمې دې چې سندره , اهنګ؛ ترنګتوک؛، يې لا خوږوي، په بله مانا ديفتنګونه , غبرګغږونه يا واکه مرکب ، هغه اوازو ته وايي چې د خپلواک او نيمواک په ملګرتيا منځ ته رازې او لکه يوستووی اواز يوه وار پتليز له خولې راوځي د يوه غبرګغږ لومړی ټوک يوه خپلواک او دوېيم ټوک يې يوه نيم واک اواز وي، کله زورکی واله يې يا نرمه ,,ی،، او زرکی واله يې يا درنه يې ,,ی ،، او داسې نور. ديفتنګونه ,غبرګغږونه، ناټرويکي، ټرويکي، ستربل، اوستربل، پارنويکي، بلنويکي، اندېښنې، هيېجاني چغې، لکه: الله وی!، وی، او، نو وی!!، جان، ځانه!، خانه!، اشنا، شيرينه، ګرانه، يا الله، يه، وا!، وای!، وه!، وه الله، ای!، وه الله وی!!، وا وی، وای وای.. نو، الله، او، ګرانه!، يه کربانه!، يه پښتيانه!، يه ځلميه!، هه بچيه!، فردوس خانه!، لغمانيه!، يه که ځاره!، ای الکه! وروره!،

(c) ketabton.com: The Digital Library

بخته میره!، وی اه!، دغه راز هو، نه، ښه، څنګه، ولې...)، نومړي ټول د ټپه ایزې (ټپیزې) توکي دي، چې کله هرې مسرې پیل کې، کله منځ او ډېرای وخت په پای کې ویل کېږي او د څپو په شمېر کې ډېر والی راولي.

د پښېلې کلمې یا غونډلې لړې لري. خو ډېری وخت د لومړۍ، دوېیمې او درېیمې مسرې په پای کې ترنګتوکه غونډله لري، چې دوی ټول ترنګتوک بشپړوي. هره لنډۍ ایزه باید د هـ (زموږ خپله ,, هـ، هـ یا هې ،، چې ورته وړه هـ، روغه هـ، کوشنۍ هـ، لنډه هـ، دوې سترګې هـ ,هـ، دوې سترګې والا هـ، یا عینکو والا، عصري او ځانښودې، ,هـ، وایو) چې د پښتو ژبې ،نهویشتم, ګڼه ابېڅې ده. په واول یا غږن اواز پای ته رسېدلې وي، ټپه ایزه د پښتو ژبې د فونولوژیکي (غږیز) جوړښت تابع ده او د هغې پر بنسټ جوړېږي.

او درېیمه مسره یې ۱۳ څپې وي له دفتنګونو پرته. د هرې ټپه ایزې، د لومړۍ او دوېیمې مسرې څلورمه او اتهمه څپه او د درېمې مسرې څلورمه، اتهمه او دولسمه څپه، باندې زورنه وي او ډېری وخت په کې کومه څپه باندې زورنه نه احساسېږي. له سیمه ییزو غږو سره هم څپه په خپل څه رنګوالې نه پاتې کېږي او په ځنې سیمه کې بېلوالی لري. په بله وینا لنډۍ ایزې مېچې د څپیزه او خجیزه ټولوالې سره سره پر یوه نازورنه څپه یا یوې خوږ غږې یا ترنمي څپه پای ته رسي. مانا دا چې د دغې وروستۍ نهمې، اتلسمې، او یوه دېرشتمې څپې خوږغږې د ټپه ایزې مېچې د څپیزه او خجیزه ټولوالې ترڅنګه د ټپیزې یوه بل رغنده توک ګڼل کېږي او نه شتون یې رغښت له پوښتنې سره مخامخوي؛ د پېیلې په توګه یې یوه څپه کمېږي او له موسقي پلوه خوږ غږ له لاسه ورکوي. دغه پایني ټوکونه په یوه پېر کې له دغو درېواړو څپو څخه هره یوه د ور مخکې نهمې، اتلسمې، او یوه دېرشتمې زورنې څپې له یوه څه اغېز سره ټپه ایزې ته یوه خوږغږې وربښي او پر همدې لاسوند له هرو درو څخه وریته هره یوه څپه هم ایوفوني (euphony) بلل کېږي چې پښتو انډول یې ترنګتوک یا ترنمي توک کې دی شي. غوره سته د ترنګتوک په پایني مسره کې دی

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې نوموړې مسره د ایزې رغښت پنځ کوي، د ایزې غوره توک او منځې راځي.

په ټوله کې غوره ایزې هغه دي چې د لنډۍ، ټپې، ټېکی او مصرۍ، له هرې یوې مسرې سره ورته لړونه، پښیلې، ځانګړې ځانګړنې، ښېلونکې نخښې، سرباري اهنګینه پاینۍ څپې و لري؛ د دیفتنګونه او پارنویکې سره، خو له نیمکۍ، انکۍ، لنډکۍ، بګټۍ، کښسی (شښې)، پاړکۍ، کاکړۍ، ناري، بدلې، لوبې، سندرې، چاربیتۍ، سپینۍ (ازادې پیېلې)، کښسه ګۍ، د اتڼ غبرګۍ، درې څپېزۍ، څلور څپېزۍ، پېنځه څپېزۍ، شپږ څپېزۍ، اووه څپېزۍ، اته څپېزۍ، نهه څپېزۍ، لس څپېزۍ، هایکوېۍ، مونډۍ (سر پرېکړۍ)، انځورګۍ، کښتوزۍ (سانتۍ)، نامانېزۍ، زخۍ، بې تولۍ، تولونجۍ، نا پښېلیزۍ، ناپیېلۍ او سلسلۍ، دې ټولو پیېلو سره د سکالو (موضوع، مسلې، دننه نۍ برخې، Dialogue) له ستې ښېلوالۍ و لري؛ د دې له پاره چې دا ټول په ډېرۍ ښه له درې مسرو څخه رغښت مونډلۍ دی او زوکړه شوي، ان له ساده درې غونډله ایزه وینا او یادونې سره. نوموړو ټولو ته پام وي، پرې برلاسې وي، رټ ښېلوالۍ یا ګړندۍ فرق یې و کولۍ شي، ورته ګڼلې وي او د ټولو زهنې پرتلنه په رپ سوب کې ټول پښتون پښت کولۍ وشي.

د دې له پاره زما څېړنه دا سپینې ته را اوباسې چې زه خپل د ژبې یوه څو سره پیېله د څو سره ټپه ایزې نوم باندې نوموم، چې دې پښتو درې سرۍ پیېله له درو سره ټپ یا درو سره زخم یا درې زخمه یا درې ټپه، درو سره ټپه ایزې؛ څلور سره ټپ له څلور سره ټپه ایزې سره؛ پېنځه سره ټپ له پېنځه سره ټپه ایزې سره؛ شپږ سره ټپ له شپږ سره ټپه ایزې سره؛ اووه سره ټپ له اووه سره ټپه ایزې سره؛ اته سره ټپ له اته سره ټپه ایزې سره؛ نهه سره ټپ له نهه سره ټپه ایزې سره او لس سره ټپ له لس سره ټپه ایزې سره... . ډېرې ورته ځانګړې ځانګړنې لري. :. ۱۳، ۲۷۲، ۲۷۳ ټول ټال ۲۴ نور.

ټول: واړه، درست . :. ۳، ۴، ۵، ۱۰ ... . (ټول ټال ۶۴۹ نور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټېټه: سوېي لوړې، کوزې، لاندې. ؛. ۲۹۳ او ۲۹۵

ټیکۍ: د وی له پامه ټیکۍ هغه دوې سرې پېیلې ته وایي چې د ټیک سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګېرنې، څرنګوالی او څرګندوالی لري.

او په اصطلاح کې هغه ولسي، پیاوړی، غښتلی، هېښونکی، سندریز، خوږ، ګڼلی، منلی، له اند، پند، احساس او تخیل ډکه پېیله ده چې زموږ لرغونو پښتنو نیکونو او نیاګانو د پښتو ژبې د ابېڅو ,, ښ، ډ، ړ، ڼ، ی او ... .،، څخه وړاندې زده، پېژندلي او د پښتو ژبې له زوکړې له پیدایښت سره جوښت یې جوت کړي دي. پښت یې هم کولی شي چې لرلید (راتلونکې بڼې) یې پرته له ادبي بېرغي کولو (فلجیاریزم، د بل چا افکار او لیکنې په خپل نوم تېرول، Plagiarism) کښلی شي.

ټیکۍ د مسرو شمېر یې ۲، د څپو شمېر یې ۲۲ له دفتنګونو او پارنوییکیو پرته. (دفتنګونه د ټیکۍ توکي دي لکه: وی، او، نو وی!!، جان، اشنا، شیرینه، ګرانه، یا الله، یه، وا!، وای!، وه!، وه الله، الله وی!، ای!، وه الله وی!!، وا وی، وای وای، وروره!، یه پښتونه!، یه کربانه، کنه ... .،)، د پښېلې (قافیې) کلمې یا غونډلې نه لري. خو د دوېیمې مسرې په پای کې اهنګینه کلمه لري، چې دوی ټول اهنګ بشپړوي. هره ټیکۍ باید د هـ (زموږ خپله ,,هـ، هـ یا هې ،، چې ورته وړه هـ، روغه هـ، کوشنۍ هـ، لنډه هـ، دوې سترګې هـ ,هـ، دوې سترګې والا هـ، یا عینکو والا، عصري او ځانښودې، ,هـ، وایو) چې د پښتو ژبې ،نهویشتم, ګڼه ابېڅې ده. په واول یا غږن اواز پای ته رسېدلې وي. ټیکۍ د پښتو ژبې د فونولوژیکي (غږیز) جوړښت تابع ده او د هغې پر بنسټ جوړېږي. په نورو ژبو کې د دې ډول پېیله (البته په همدې وزن او اهنګ) څرک لیدل شوی نه دی او نه نورو ژبو ته د ټیکۍ په ژباړه کې د دې اهنګ ساتل شوی دی.

پرتېولو ټیکۍ یو، باندې یوه رښت د تطبیق وړ دی، یانې داچې د هرې ټیکۍ لومړۍ مسره باید ۹ له دفتنګونو پرته، او دوېیمه ۱۳ څپې وي له دفتنګونو پرته. د هرې ټیکۍ د لومړۍ څلورمه او اتهمه څپه او د

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوېیمې مسرې څلورمه اتهمه او دولسمه څپه، ځجنه وي. ډېرى وخت په کې کومه څپه په کې نه احساسېږي. له سیمه ییزو غږو سره هم څپه په خپل کیفیت نه پاتې کېږي او په نیمه سیمه کې توپیر لري.

:. ۲، ۶ چوپړي او ۵۵۸ واري نور راغلي دي

ټیکۍیو: ټیکۍ یې یکړه وی (یوون ویکی یا مفرد لغات) دی یا د ټیکۍ ډېر نوم دی. :. ۲۹۸، ۳۰۴، ۳۰۵.... (۱۶۰ واري نور راغلی دی)

ټیکۍ ایزې (ټیکیزې): د وی یا ویکیې له پامه ټیکۍ ایزه هغې درې سرې پېیلې ته وایې چې د څو سره ټیک سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګېړنې، څرنګوالی او ځرګندوالی لري.

او په اصطلاح کې هغه وګړنی، پیاوړې، غښتلې، هېښونکې، سندریزه، خوږه، ګڼلې، منلې، له اند، پند، احساس او تخیل ډکه پېیله ده چې زموږ لرغونو پښتنو نیکونو او نیاګانو د پښتو ژبې د ابېځو ,, ښ، ډ، ړ، ڼ، ی او ... ،، څخه وراندې زده، پېژندلې او د پښتو ژبې له زوکړې له پېدایښت سره جوښت یې جوت کړي دي. پښت یې هم کولی شي چې لرلید (راتلونکې بڼې) یې پرته له ادبي بیرغې کولو (فلجیاریزم، د بل چا افکار او لیکنې په خپل نوم تېرول، Plagiarism) کښلی شي.

د کوښنی ټیکۍ ایزې د مسرو شمېر یې ۳، د څپو شمېر یې ۳۱ له دفتنګونو او پارنوییکیو پرته دی. (دفتنګونه , الیده ، اضافه، سرباري او اوسترباری، غونډلې یا کلمې دې چې سندره , اهنګ؛ ترنګتوک؛، یې لا خوږوي، په بله مانا دیفتنګونه , غبرګغږونه یا واکه مرکب ، هغه اوازو ته وایې چې د خپلواک او نیمواک په ملګرتیا منځ ته رازې او لکه یوه ستووی اواز یوه وار پتلیز له خولې راوځي د یوه غبرګغږ لومړی توک یوه خپلواک او دوېیم توک یې یوه نیم واک اواز وي، کله زورکی واله یې یا نرمه ,,ی،، او زرکی واله یې یا درنه یې ,,ی ،، او داسې نور. دیفتنګونه ,غبرګغږونه، ناترویيکي، ترويیکي، ستربل، اوستربل، پارنوییکي، بلنوییکي، اندیښنې، هیېجانې چغې،

(c) ketabton.com: The Digital Library

لکه: الله وی!، وی، او، نو وی!!، جان، ځانه!، خانه!، اشنا، شیرینه، ګرانه، کنه!، راځه!، یا الله، یه، وا!، وای!، وه!، وه الله، ای!، وه الله وی!!، وا وی، وای وای،. نو، الله، او، ګرانه!، یه کربانه!، یه پښتیانه!، یه ځلمیه!، هه بچیه!، فردوس خانه!، لغمانیه!، یه که ځاره!، ای الکه! ورورہ!، بخته میره! دغه راز هو، نه، ښه، څنګه، ولې...)، نومرې ټول د ټیکۍ ایزې (ټپیزې) توکي دي، چې لکه هرې مسرې پیل کې، کله منځ او ډېری وخت په پای کې ویل کېږي او د څپو په شمېر کې ډېروالی راولي.

د پښېلې کلمې یا غونډلې لرې لري. خو ډېری وخت د لومړۍ، دوېیمې درېیمې، څلورمې او پینځمې مسرې په پای کې ترنګتوکه غونډله لري، چې دوی ټول ترنګتوک بشپړوي. هره ټیکۍ ایزه باید د ه (زمور خپله ,, ه، ه یا هې ،، چې ورته وره ه، روغه ه، کوشنۍ ه، لنډه ه، دوې سترګې ه ,ه، دوې سترګې والا ه، یا عینکو والا، عصري او ځانښودې، ,ه، وایو) چې د پښتو ژبې ،نهویشتم, ګنه ابېځې ده. په واول یا غږن اواز پای ته رسېدلې وي، ټیکۍ ایزه د پښتو ژبې د فونولوژیکي (غږیز) جوړښت تابع ده او د هغې پر بنسټ جوړېږي.
او د لومړۍ ټیکۍ ایزې څلورمه او د دوېیمې ټیکۍ ایزې پېنځمه مسره یې ۱۳ څپې وي له دفتنګونو پرته.

د هرې ټیکۍ ایزې، د لومړۍ او دوېیمې (د پورتنۍ څلور سرې مسرې درېیمه، او د پېنځه سرې مسرې څلورمه) مسرې څلورمه او اتمه څپه؛ د درېمې مسرې (پاینۍ مسرې،) څلورمه، اتمه او دولسمه څپه باندې زورنه وي او ډېری وخت په کې کومه څپه باندې زورنه نه احساسېږي. له سیمه ییزو غږو سره هم څپه په خپل څه رنګوالي نه پاتې کېږي او په ځنې سیمه کې بېلوالی لري. په بله وینا ټیکۍ ایزې مېچې د څپیزه او خجیزه تولوالې سره، سره پر یوه نازورنه څپه یا یوې خور غږې یا ترنمې څپه پای ته رسې. مانا دا چې د دغې وروستۍ نهمې، اتلسمې، اووه ویشتمې او څلوېښتمه (د پېنځه سره ټیکۍ ایزې یې نهمې، اتلسمې، اووه ویشتمې، شپږدېشتمې او نهه څلوېښتمې)

(c) ketabton.com: The Digital Library

څپې خوږغږي د ټیکی ایزې مېچې د څپېزه او خجېزه ټولوالي ترڅنګه د ټیکیزې یوه بل رغنده توک ګڼل کېږي او نه شتون یې رغښت له پوښتنې سره مخامخوي؛ د پېیلي په توګه یې یوه څپه کمېږي او له موسکي پلوه خوږ غږ له لاسه ورکوي. دغه پایني توکونه په یوه پړ کې له دغو درېواړو څپو څخه هره یوه د ور مخکې وروستی نهمې، اتلسمې، اووه ویشتمې او څلوېښتمه

(د پینځه سره ټیکی ایزې یې نهمې، اتلسمې، اووه ویشتمې، شپږدېشتمې او نهه څلوېښتمې) زورنې څپې له یوه څه اغېز سره ټیکی ایزې ته یوه خوږغږي وربښي او پر همدې لاسوند له هرو درو څخه وریته هره یوه څپه هم ایوفوني (euphony) بلل کېږي چې پښتو انډول یې ترنګتوک یا ترنمي توک کې دی شي. غوره سته د ترنګتوک په پایني مسره کې دی چې نوموړې مسره د ایزې رغښت پنځ کوي، د ایزې غوره توک او منځې راځي.

په ټوله کې غوره ایزې هغه دي چې د لنډۍ، ټپې، ټېکی او مصرۍ، له هرې یوې مسرې سره ورته لړونه، پښیلې، ځانګړې ځانګړنې، بېلونکې نخښې، سرباري اهنګینه پایني څپې و لري؛ د دیفتنګونه او پارنویکي سره. خو له نیمکی، انګی، لنډکی، بګتی، کېسی (شبې)، پاړکی، کاکړی، ناري، بدلې، لوبې، سندرې، چاربیتی، سپینی (ازادې پیېلې)، کېسه ګی، د اتڼ غبرګی، درې څپېزی، څلور څپېزی، پینځه څپېزی، شپږ څپېزی، اووه څپېزی، اته څپېزی، نهه څپېزی، لس څپېزی، هایکویی، مونډی (سر پرېکړی)، انځورګی، کېنتوزی (سانتی)، نامانېزی، زخی، بې تولی، تولونجی، نا پښېلیزی، ناپېیلی او سلسلی، دې ټولو پېیلو سره د سکالو (موضوع، مسلې، دننه نی برخې، Dialogue) له ستې بېلوالی و لري؛ د دې له پاره چې دا ټول په ډېری بڼه له درې مسرو څخه رغښت مونډلی دی او زوکړه شوي، ان له ساده درې غونډله ایزه وینا او یادونې سره.

نوموړو ټولو ته پام وي، پرې برلاسې وي، رټ بېلوالی یا ګړندی فرق یې و کولی شي، ورته ګڼلې وي او د ټولو زهنې پرتلنه په رپ سوب کې ټول پښتون پښت کولی و شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د تیکی ایزې د څپې شمېر بېلګه داسې ده چې درې سره لري ۳۱ څپېزې وي؛ څلور سره تیکی ایزې ۴۰ څپېزې وي؛ پېنځه سره تیکی ایزې ۴۹ څپېزې وي؛ شپږ سره تیکی ایزې ۵۸ څپېزې وي؛ اووه سرې تیکی ایزې ۶۷ څپېزې؛ اته سره تیکی ایزې ۷۶ څپېزې وي؛ نهه سرې تیکی ایزې یې ۸۵ څپېزې وي او لس سره تیکی ایزې ۹۴ څپېزې وي. چې تر ټولو غوره یې څلور سره تیکی ایزې ۴۰ څپېزې رانښلولې لړی لري او څلور دانې و ویل شي. خوند رنګ، د نوي وخت او هندارو په ښکاروندو په سته ولاړ راځي؛ ډېرې ښې یې اته سره تیکی ایزې ۷۶ څپېزې وي چې دوې دانې و ویل شي؛ ښې به بیا درې سرې تیکی ایزې دې اته دانې یا دولس و ویل شي؛ لږې ښې بیا پېنځه سره تیکی ایزې یا پېنځیزونې تیکی ایزې دي چې پېنځه دانې و ویل شي ښې راځي؛ دا بیا له څلورو دانو شپږ سره تیکی ایزو سره خوا په ځای نیسي.

د دې له پاره زما څېړنه دا سپینې ته را اوباسي چې زه خپل د ژبې یوه څو سره پېیله د څو سره تیکی ایزې نوم باندې نوموم، چې دې پښتو څلور او پېنځه سره پېیله له څلور سره او پېنځه سره ایز تیک؛ پېنځه سره رټ رمټ ایز یا پېنځه سره سم برابر ایز او ایزې سره تشبع کوم؛ چې ورته تیکی ایزه وایي. په دغه ډول څېرې لري، درې سره تیکی ایزې، څلور سره تیکی ایزې، پېنځه سره تیکی ایزې، شپږ سره تیکی ایزې، اووه سره تیکی ایزې، اته سره تیکی ایزې، نهه سره تیکی ایزې او لس سره تیکی ایزې... په بڼه مندل کېږي. د ټولو پام د ناوې ناویتوب درناوې ته چې په همغه شپبو او چارپېریال کې ویل کېږي نوموم یې. ټولې ځنګېړنې یې د ښادی د دې شپبو سره ورته وي. هر څه د ناوې برابر وي سم برابر، یوازې د ناوې ستاینه په کې کوي همدغه چارپېریال سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګېړنې لري. ؛. ۱۳، ۲۷۹ او ۲۸۲

۰۷ چې (ج)

(c) ketabton.com: The Digital Library

جانان: زما ريضائي نوم دی، زما ريضايي مور را باندې جانان نوم ايښی و، په دغه نوم به يې نومولم ، ۲:) لالی، معشوق، حبيب، محبوب. ؛. ۷، ۴۹، ۱۰۸ او ۱۶وارې نور.

جرګه: د پښتنو دود مجلس چې هلته فيصله کېږي. ؛. ۱۴۹، ۱۵۱ او ۳۴۴

جغات: کوشش، ربړ، زيار، زحمت . ؛. ۲۱، ۱۰۴، ۱۱۷، ۱۴۹ او ۳۳۷

جګړې: جمع وی ده جنګونه، مفرده ويیکي يې جګړه. ؛.۱۱۷، ۱۳۵، ۱۵۷، ۱۷۷، ۲۴۵، ۲۵۰، ۲۶۴ او ۳۵۲

جنبان: لړزنده، لړزيدونکی. ؛. ۲۹۳ او ۲۹۵

۸. چې (چ)

چوپړې: چوپړی يا مخ، پاڼه ، ورقه، صفحه يې يکړ وی ده، لکه د کتاب او داسې نورو چوپړی. ؛. ۲، ۱۴، .... ۳۵۰ او ۵۵ وارې نور ټول ټال کښل شوی.

۹. ځې (ځ)

ځاځ: غصه، قهر. ؛. ۳۲۸

ځانګړې: خاصه . ؛. ۱۲، ۱۳،.... ۳۴۲ او ۶۱ وارې نور.

ځانمنې: کرجنی، مغرور . ؛. ۱۹۴، ۲۱۲، ۲۴۱، ۲۶۴، ۲۷۶، ۲۹۰ او ۳۰۹

ځغ غويانو په اوړو يې ردې، سپاره تړ، موټې، پال، تير، رسی، ځونډې او غويه کنټرول وي ؛. ۱۴۸

۱۰. څې (څ)

څارل: تعقيبول . ؛. ۳۲۸

څپيزو: څپه ييزو. ؛. ۲۵۷

څڅبکی: ګرندی، چټک، تيز، ژر،رټ، بيړه. جمع وی يې څڅبکي ؛. ۳۲۹

څلېر: د بيديا تالاو، د صحرا تالاب، د مېرې ډنډ، د سارا حوض، د صحرا ډنډ، د ټټنګ حوض، د ښتې ډنډ، په دشته کی ډنډ په تيټنګ کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډنډ په بیدیا کې تالاو، جووړ، ترېلی، اود .:. ۱۶۴، ۱۹۴، ۲۰۵، ۲۳۰، ۲۶۴ او ۳۴۹

ځورلېځ: ځورلېځی، چورلېځ، لټ، محور. :. ۳۲۹

۱۱. خې (خ)

خولګۍ: وړه خوله، کوچنۍ خوله، مچو، مچې، مچکه، چپو، خولګوټی. :. ۱۱۱ او ۲۳۶

۱۲. دې (د)

دا په دا: په دې سبب، په دې وجه، په دې خاطر. :. ۳۲۹

داني: ګنه. :. ۲، ۴، ۹ او ۳۴۲ (ټول ټال ۱۰۸ واري نور.)

دد: ځناور، ځیرونکی ښاروی، ځیرونکی ژوی، وحشي حیوان. :. ۲۷۷ او ۳۱۰

ددو: د دد جمع ده، ځناورو، ځیرونکي ښاروي، ځیرونکي ژوي، وحشي حیوانات . :. ۱۶۴، ۱۹۴، ۲۲۴، ۲۶۴ او ۳۴۹

درناوي: د درناوی یې مفرده وی ده، احترام، قدر کول، ځیګی، ځیګتوب. :. ۱۴۹، ۲۱۵ او ۲۷۹

دود: دستور، د ژوند تګلاره، رواج . :. ۶، ۱۶، ... . او ۶۷ واري په نور په نورو چوپړو کې شتون لري.

دوې ګرایه: دوې هومره، دوې چنده. :. ۳۲۹

۱۳. ډې (ډ)

ډاډ: مطمعین، باوري . :. ۱۵۴

۱۴. رې (ر)

رپ: ثانیې ۱۰۰ برخه. :. ۲۶۶، ۲۷۷، ۳۰۰ او ۳۰۴

(c) ketabton.com: The Digital Library

رټ: تیز، ګړندی، څڅبکی . زړور، په زړه بړ، تکړه سر تېره: بې باکه: خرګنکد، بر جسته، وتلی :. ۲۱، ۱۴۸، ۱۸۹، ۱۹۹، ۲۸۳، ۳۰۰، ۳۰۵، ۳۲۲، ۳۳۶ او ۳۴۲

رټی: تېزپیغله، ګړندی پیغله، څڅبکې پیغله. :. ۳۳۰

رغاوه: صنعت. :. ۳۳۰

۱۵. ړې (ړ)

۱۶. زې (ز)

زده کړه: تحصیل. :. ۱۳۱، ۱۳۹، ۱۴۵، ۱۴۸، ۱۴۹، ۱۵۱، ۱۵۲، ۱۵۳، ۳۱۳ او ۲۴۲

زرغونه: شینه، سمسوره، زراعه، شنه. :. ۱۱۸ او ۱۱۹

زوکړه: پیدایښت :. ۲۱، ۱۰۵، ۱۰۶، ۱۴۲، ۱۴۵، ۱۷۴، ۱۸۳، ۱۸۹، ۱۹۴، ۱۹۹، ۲۲۲، ۲۳۳، ۲۵۳، ۲۶۴، ۲۷۰، ۲۸۲، ۲۹۱، ۳۰۰، ۳۱۴، ۳۱۸، ۳۲۲، ۳۲۶، ۳۳۳، ۳۳۶ او ۳۴۱

۱۷. ژې (ژ)

ژبپانګه: وییپانګه، ویزېرمه، ویکبلري، ډیکشنري، (ذخیره زبان) . :. ۳۳۰

ژاپن: جاپان . :. ۲۶۱، ۲۶۶ او ۲۷۸

ژمنه: وعده. :. ۳۳۰

ژی: غاړه، کناره، جی، پیڅه، څنډه، ۲) ژی: د اوبو مشک، ۳) ژې: د پښتو الفاباء لیکل شوی او کاپي شوی ۲۰ حروف، ۲۰ حوف . :. ۲۴۹، ۲۶۰، ۲۶۱، ۲۶۶ او ۲۷۸

۱۸. ږې (ږ)

ږغرل: د زره په غوږو او ریدل، د زړه له کومې اوریدنه . :. ۲۶۱، ۲۶۶ او ۲۷۸

۱۹. سې (س)

ستو: کوشنی قطره. :. ۳۳۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

ساز: برابر، ورته، مساوي، هم شکله، یوه بڼه. ؛. ۱۸۱ او ۳۶۰
سکالو: موضع، مضمون، مطلب، مسله. ؛. ۶، ۱۰، ۱۱، ۱۲، ۳۲۶ او ۳۴۶
(ټول ټال ۵۰ وارې نور)
سول: عقل. ؛. ۱۲۱

۲۰. شې (ش)

شتی: تیر، سوفار، خدنګ. ؛. ۱۲۱

۲۱. ښې (ښ)

ښکالو: د پخښو غږ. ؛. ۳۳۱
ښکالوه: سرخج، بحث، مباحثې. ؛. ۳۳۱

۲۲. غې (غ)

غړیالي: روب، عضلاتي، تنومند. ؛. ۳۳۱
غورځاوې: د یوې ډلې غړی. ؛. ۳۳۱
غونډې: ورته؛. ۱۸، ۹۵، ۱۲۱، ۱۲۲، ۱۶۱، ۲۲۶، ۲۹۲، ۲۹۴، ۲۹۶، ۳۰۴ او ۳۳۸

۲۳. کې (ک)

کټ مټ: یوه شان، ورته، هم شکل. ؛. ۱۱۴، ۱۱۵، .... (ټول ټال ۱۶ وارې نور)
کړی: حلقه، دایره . ؛. ۱۷، ۲۱
کلام: وېناوې، خبرې . ؛. ۱۵۵
کلام: خبره، وینا. ؛. ۳۳۱
کم اصل: بې نسبه، سوی اصیل، ډم، نایې، جولا، نداف، قوال، بازینګر، نځی. ؛. ۱۳۹، ۲۵۳ او ۲۹۵

(c) ketabton.com: The Digital Library

کوکی: ډولیوزې، شا وزرې، (پکه بي بي، شاه پرک) ۲. مشره خور ؛: ۳۳۲

۲۴. ګې (ګ)

ګر: ظلم، ستم. ؛: ۱۶۱

ګس: کین، چپ. ؛: ۳۴۴

ګوټپېر: ګوټلید، زاویه دید. ؛: ۳۳۲

۲۵. لې (ل)

لالا: ستر ورور، ستر اوښی، ستر کاکا، مشری ورور، خوږ مشر. ؛: ۳۳۲

لالیه: پر مېرمنې چې خپل خاوند ډېر ګران وې نو په لالیه یې رابولې.
شرین، خوږ، شات. ؛: ۱۰۹، ۱۱۴او ۳۳۲

لرلید: دوربین . ؛: ۳۳۲

لرلید: ورستی ګنه، راتلونکي بڼه . ؛: ۲۱، ۱۰۴ ، ۱۷۸، ۱۹۴، ۱۹۷، ۲۱۲، ۲۲۰، ۲۳۱، ۲۴۱، ۲۵۲، ۲۶۱، ۲۶۴ ، ۲۷۶، ۲۸۱، ۲۹۰، ۲۹۸ ۳۰۹، ۳۱۹، ۳۲۰ ، ۳۲۳، ۳۲۴، ۳۳۳، ۳۳۴، ۳۳۸، ۳۳۹ او ۳۴۴

لرې وېشتونکی: لېندوک، سنیپر، لرېویشتونکی ټوپک، لېندوک باندې تارول (یوه ډول مرغه) په غلچکي ډول وېشتل، خپل ښکار په پټ او لرې ځایه وېشتل، له لرې او پټ ځایه وېشتل، یوږ یو وېشتل. ؛: ۲۹۶ او ۲۹۴

لړ: لړ (ردیف) داسې تعریف کوو چې هغه غونډلې، وییکي (ویوکي یا وی) او ابېځي چې په تول او تله برابر یا مقفي شعر په پای کې د ټولو قافیه والو مسرو په یوه بڼه او یوه مانا تکرار راځي ورته ردیف وایو. تر ټولو ډېرې پېیلې (پېرانو، شېرونو، شعرونه یا اشلوک) د پښتو ژبې د , ه ، ابېځي باندې پښېله (قافیبه) او لړ (ردیف) شوي دي. که د , ه ، ابېځي د هرې وییکي له بېل بېل ابېځي و منو نو د , ه ، ابېځي په کې لړ (ردیف) راځي. لکه وینه، دینه، شینه، ځینه، بینه په د غو وییې پښېلې کې د , ه ، ابېځي لړ ده. یا قافیې دي چې د ه ردیف لري.
۲۶، ۳۰، ۳۵ .... (ټول ټال ۲۵ وارې په بېلابېلو چوپړو کې راغلې)

لړی: پروسه . ؛: ۱۵۲، ۱۶۱، ۳۱۳، ۳۲۷ او ۳۴۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

لغماني: هغه کس چې په لغمان سیمه کې زوکړه شوی وي، هغه تن چې په لغمان سیمه کې پیدا شوی وي، د نوموړې سیمې ژوند کړ. ؛. ۳۳۳

لمپاکا: د لغمان ولایت پخوانی لرغونی نوم دی. ؛. ۱۵۷، ۳۱۳ او ۳۱۴

لنډون: مخففات، چې د اصلي کلمو پر ځای یې د سر، پیل ابېځي یا د پیل پېژند ابېځي راځي. لکه: ت. و (تخنیکي وی)، ا. غ ,, و. غ ،، (اقتصادي غونډېله یا وټیزه غونډېله)، اېنج (اېنجینېر)، س (ساینسي)، ک (کیمیا)، ر (ریاضي)، ح (حساب)، ځ.خ.ا (ځانګړو خدومتونو اداره)، ا.م.ځ (افغانستان ملي ځواک)، ا.ا.ج (افغانستان اسلامي جمهوریت)،.... ؛. ۳۴۶

لنډۍ: په وی (لغات) کې لنډۍ هغه دوې سرې پیېلې (شعر) ته وایي چې د لټکي سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګېړنې، څرنګوالی او څرګندوالی لري.

او په اصطلاح کې هغه ولسي، پیاوړې، غښتلې، هېښونکې، سندریز، خوږ، ګڼلې، منلې، له اند، پند، احساس او تخیل ډکه پیېله ده چې زموږ لرغونو پښتنو نیکونو او نیاګانو د پښتو ژبې د ابېځو ,, ښ، ډ، ړ، ڼ، ی او ... ،، څخه وراندې زده، پېژندلې او د پښتو ژبې له زوکړې له پیدایښت سره جوښت یې جوت کړې دي. پښت یې هم کولی شي چې لرلید (راتلونکې بڼې) یې پرته له ادبي بیرغي کولو (فلکیاریزم، د بل چا افکار او لیکنې په خپل نوم تېرول، Plagiarism) کښلی شي.

لنډۍ د مسرو شمېر یې ۲، د څپو شمېر یې ۲۲ له دفتنګونو او پارنویکیو پرته. (دفتنګونه د لنډۍ توکي دي لکه: وی، او، نو وی!!، جان، اشنا، شیرینه، ګرانه، کنه!، راځه!، یا الله، یه، وا!، وای!، وه!، وه الله، الله وی!، ای!، وه الله وی!!، وا وی، وای وای، ګرانه، وروره، یه کربانه! کنه او داسې نور) د پښیلې (کافیې یا قافیې) کلمې یا غونډېلې نه لري.

خو د دوېیمې مسرې په پای کې اهنګینه کلمه لري، چې دوی ټول اهنګ بشپړ وي. هره لنډۍ باید د ه (زموږ خپله ,,ه، ه یا هې ،، چې ورته وړه ه، روغه ه، کوشنۍ ه، لنده ه، دوې سترګې ه ,ه، دوې سترګې

(c) ketabton.com: The Digital Library

والا ه، یا عینکو والا، عصري او ځانښودي، ,ه، وایو) چې د پښتو ژبې ،نهویشتم, ګڼه ابېڅې ده. په واول یا غږن اواز پای ته رسېدلې وي، لنډۍ د پښتو ژبې د فونولوژیکي (غږیز) جوړښت تابع ده او د هغې پر بنسټ جوړېږي. په نورو ژبو کې د دې ډول شعر (البته په همدې وزن او اهنګ) څرک لیدل شوی نه دی او نه نورو ژبو ته د لنډۍ په ژباړه کې د دې اهنګ ساتل شوی دی.

پرتېولو لنډیو، باندې یوه رښت (قانون) د تطبیق وړ دی، یانې دا چې د هرې لنډۍ لومړۍ مسره باید ۹ له دفتنګونو پرته او دوېیمه ۱۳ څپې وي له دفتنګونو پرته.

د هرې لنډۍ، د لومړۍ څلورمه او اتهمه څپه او د دوېیمې مسرې څلورمه اتهمه او دولسمه څپه، خجنه وي او ډېری وخت په کې کومه څپه په کې نه احساسېږي له سیمه ییزو غږو سره هم څپه په خپل کیفیت نه پاتې کېږي او په نیمه سیمه کې توپیر لري. ؛. ۱۱۱ او ۱۱۲. (ټول ټال ۹۰۰ وارې په دې کښلې کې راغلی دی.)

لنډیو — لنډۍ یې یوون (یکړ یا مفرده) وی ده، د لنډۍ ډېرنو یا جمع وی یا لغات لنډیو کېږي. ؛. ۱۲۸ او ۱۲۹. (ټول ټال ۲۳۸ وارې په دې کښلې کې راغلی دی.)

لنډۍ ایزې: — د وی یا ویکیي له پامه لنډۍ ایزه هغې درې سرې پېیلې ته وایي چې د لټکې سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګېړنې، څرنګوالی او څرګندوالی لري.

او په اصطلاح کې هغه وګړنی، پیاوړې، غښتلې، هېښونکې، سندریزه، خوږه، ګڼلې، منلې، له اند، پند، احساس او تخیل ډکه پېیله ده چې زموږ لرغونو پښتنو نیکونو او نیاګانو د پښتو ژبې د ابېڅو ,, ښ، ډ، ړ، ڼ، ی او ... .،، څخه وراندې زده، پېژندلې او د پښتو ژبې له زوکړې له پېدایښت سره جوښت یې جوت کړي دي.

پښت یې هم کولی شي چې لرلید (راتلونکې بڼې) یې پرته له ادبي بیرغي کولو (پلجیاریزم، د بل چا افکار او لیکنې په خپل نوم تېرول، Plagiarism) کښلی شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کوشنۍ لنډۍ ایزې د مسرو شمېر يې ۳، د څپو شمېر يې ۳۱ له دفتنګونو او پارنويیکيو پرته دی.

(دفتنګونه , الیده ، اضافه، سرباري او اوسترباری، غونډلي یا کلمې دي چې سندره , اهنګ؛ ترنګتوک؛، يې لا خوږ وي، په بله مانا دیفتنګونه , غبرګغږونه یا واکه مرکب، هغه اوازو ته وايي چې د خپلواک او نیمواک په ملګرتیا منځ ته راځي او لکه یوه ستووی اواز یوه وار پتلیز له خولې راوزي د یوه غبرګغږ لومړی ټوک یوه خپلواک او دوېیم ټوک يې یوه نیم واک اواز وي، کله زورکی واله يې یا نرمه ,,ی،، او زرکی واله يې یا درنه يې ,,ی ،، او داسې نور. دیفتنګونه ,غبرګغږونه، ناټرويیکي، ټرويیکي، ستربل، اوستربل، پارنويیکي، بلنويیکي، اندېښني، هیېجاني چغې، لکه: الله وی!، وی، او، نو وی!!، جان، ځانه!، خانه!، اشنا، شیرینه، کنه!، راځه!، یا الله، يه، وا!، وای!، وه!، وه الله، ای!، وه الله وی!!، وا وی، وای وای.. نو، الله، او، ګرانه!، په کربانه!، په پښتیانه!، په ځلمیه!، هه بچیه!، په که ځاره!، ځار شمه!، ای الکه! وروره!، بخته میره! دغه راز هو، نه، ښه، ښنګه، ولې...)، نومړي ټول د لنډۍ ایزې توکي دي، چې کله د هرې مسرې پیل کې، کله منځ او ډېری وخت په پای کې ویل کېږي او د څپو په شمېر کې ډېروالی راولي.

د پښېلې کلمې یا غونډلې لږې لري. خو ډېری وخت د لومړۍ، دوېیمې او درېیمې مسرې په پای کې ترنګتوکه غونډله لري، چې دوی ټول ترنګتوک بشپړ وي. هره لنډۍ ایزه باید د ه(زموږ خپله ,, ه ، ه یا هې ،، چې ورته وږه ه ، روغه ه ، کوشنۍ ه ، لنډه ه ، دوې سترګې ه ,ه، دوې سترګې والا ه، یا عینکو والا ، عصري او ځانښودې، , ه ، وایو) چې د پښتو ژبې ،نهویشتم, ګنه ابېڅې ده. په واول یا غږن اواز پایته رسېدلې وي، لنډۍ ایزه د پښتو ژبې د فونولوژیکي (غږیز) جوړښت تابع ده او د هغې پر بنسټ جوړېږي. او درېیمه مسره يې ۱۳ څپې وي له دفتنګونو پرته.

د هرې لنډۍ ایزې، د لومړۍ او دوېیمې مسرې څلورمه او اتهمه څپه او د درېمې مسرې څلورمه اتهمه او دولسمه څپه، باندې زورنه وي او ډېری وخت په کې کومه څپه باندې زورنه نه احساسېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له سيمه ييزو غړو سره هم څپه په خپل څه رنګوالي نه پاتې کېږي او په ځنې سيمه کې بېلوالی لري. په بله وينا لنډۍ ايزې مېچې د څپيزه او خجيزه تولوالې سره، سره پر يوه نازورنه څپه يا يوې خوږ غږې يا ترنمي څپه پای ته رسي. مانا دا چې د دغې وروستۍ نهمې، اتلسمې، او يوه دېرشتمې څپې خوږغږي د لنډۍ ايزې مېچې د څپيزه او خجيزه ټولوالې ترڅنګه د لنډۍ ايزې يوه بل رغنده توک ګڼل کېږي او نه شتون يې رغښت له پوښتنې سره مخامخوي؛ د ېپيلې په توګه يې يوه څپه کمېږي او له موسکي پلوه خوږ غږ له لاسه ورکوي. دغه پاینې توکون په يوه پېر کې له دغو درېواړو څپو څخه هره يوه د ور مخکې نهمې، اتلسمې، او يوه دېرشتمې زورنې څپې له يوه څه اغېز سره لنډۍ ايزې ته يوه خوږغږي وربښي او پر همدې لاسوند له هرو درو څخه وريته هره يوه څپه هم ايوفوني (euphony) بلل کېږي چې پښتو انېول يې ترنګتوک يا ترنمي توک کې دی شي. غوره سته د ترنګتوک په پاينۍ مسره کې دی چې نوموړې مسره د ايزې رغښت پنځ کوي، د ايزې غوره توک او منځې راځي.

په ټوله کې غوره ايزې هغه دي چې د لنډۍ، ټپې، ټېکۍ او مصرۍ، له هرې يوې مسرې سره ورته لړونه، پښيلې، ځانګړې ځانګړنې، بېلونکې نخښې، سرباري اهنګينه پاينۍ څپې و لري؛ د ديفتنګونه او پارنويکي سره. خو له نيمکۍ، انګۍ، لنډکۍ، بګټۍ، کېسۍ (شبې)، پاړکۍ، کاکړۍ، نارې، بدلې، لوبې، سندرې، چاربيتۍ، سپينۍ (ازادې پېيلې)، کېسه ګۍ، د اتڼ غبرګۍ، درې څپېزې، خلور څپېزې، پېنځه څپېزې، شپږ څپېزې، اووه څپېزې، اته څپېزې، نهه څپېزې، لس څپېزې، هايکويې، مونډۍ (سر پرېکړې)، انځورګۍ، کېنتوزۍ (سانتۍ)، نامانېزۍ، زخۍ، پتۍ (تي خوږونکو ماشومانو سندرې)، بې تولۍ، تولونجۍ، نا پښېليزۍ، ناپېيلۍ او سلسلۍ، دې ټولو پېيلو سره د سکالو (موضوع، مسلې، دننه نۍ برخې، Dialogue) له ستې بېلوالی و لري؛ د دې له پاره چې دا ټول په ډېرۍ بڼه له درې مسرو څخه رغښت مونډلی دی او زوکړه شوي، ان له ساده درې غونډله ايزه وينا او يادونې سره. نوموړو ټولو ته پام وي، پرې برلاسي وي،

(c) ketabton.com: The Digital Library

رټ بېلوالی يا ګرندی فرق يې و کولی شي، ورته ګنلي وي او د ټولو زهنې پرتلنه په رپ سوب کې ټول پښتون پښت کولی و شي.

د دې له پاره زما څېړنه دا سپيني ته را اوباسي چې زه خپل د ژبې يوه څو سره پېيله د څو سره لنډۍ ايزې نوم باندې نوموم، چې دې پښتو درې سرى پېيله له درې سرې لټکې يا درې سرې لنډۍ ايزې؛ څلور سره لټکې له څلور سره لنډۍ ايزې سره؛ پېنځه سرې لټکې له پېنځه سرې لنډۍ ايزې سره؛ شپږ سره لټکې له شپږ سره لنډۍ ايزې سره؛ اووه سرې لټکې له اووه سرې لنډۍ ايزې سره؛ اته سرې لټکې له اته سرې لنډۍ ايزې سره؛ نهه سرې لټکې له نهه سرې لنډۍ ايزې سره او لس سره لټکې له لس سره لنډۍ ايزې سره... . ډېرې ورته ځانګړې ځانګړنې لري. ؛. ۲۵۲، ۲۶۱، ۲۶۲ او ۲۶۵.

لوبغالي: لوبغاله يې مفرده وی ده، سټيډيوم، د لوبې ميدان . ؛. ۳۴۴

لوري: سمتونو، طرفونو، له اړنه، د لوری يې مفرده وی ده. ؛. ۱۶۷، ۲۴۸، ۲۴۹ وا ۳۱۵ (ټول تال ۲۵ وارې نور راغلی دی)

لېيلي: هڅولي، جغات ورکولي، تشويق کولي. ؛. ۳۳۷

۲۶. مې (م)

مانيز: معنايي، معنوي. ؛. ۱۷، ۸۳، ۱۸۳ او ۲۵۴

مسره: د پېيلې نيمه کرۍ، نيم بند يا نيم بيت ته مسره وايي چې يوه لنډۍ، ټپه، ټيکۍ او مصرۍ دوې مسرې لري. ؛. ۵۲، ۵۶، ۶۰ ، ۶۴... . (ټول تال ۳۰۳ وارې په بېلابېلو چوپړو کې راغلې)

مسرې: مسره يې يوون نوم دی يا د مسره ډېرنوم دی؛ د پېيلې يوې کرۍ يا کرۍ، بند يا بيت ته مسرې وايي چې يوه لنډۍ، ټپه، ټيکۍ او مصرۍ يوه مسرې وي. ؛. ۷۰، ۷۱، ۷۲، ۷۴ ... . (ټول تال ۲۶۲وارې په بېلابېلو چوپړو کې راغلې)

مسجد: د لونځ ځای، چې يوازې الله تعالی ته په کې عبادت کېږي. ؛. ۱۲۳

(c) ketabton.com: The Digital Library

مصرۍ: د وی یا ویيکي له پامه مصرۍ هغه دوې سرې پېيلې ته وايي چې د لرغون مصرۍ توري، مصرۍ سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګېرنې، ځرنګوالی او ځرګندوالی لري.

او په اصطلاح کې هغه ولسي، پیاوړې، غښتلې، هېښونکې، سندريزه، خوږه، ګڼلې، منلې، له اند، پند، احساس او تخيل ډکه پېيله ده چې زموږ لرغونو پښتنو نیکونو او نیاګانو د پښتو ژبې د ابېڅو ,, ښ، ډ، ړ، ڼ، ی او ... ..، د مصرۍ لرغون اهرمو غونډې چې ترننه يې نه جوړونکو او نه د هغوی نومونه معلوم نه دي څخه وراندې زده، پېژندلي او د پښتو ژبې له زوکړې له پېدايښت سره جوښت يې جوت کړي دي. پښت يې هم کولی شي چې لرلید (راتلونکې بڼې) يې پرته له ادبي بيرغي کولو (فلجياريزم، د بل چا افکار او ليکنې په خپل نوم تېرول، Plagiarism) کښلی شي.

مصرۍ د مسرو شمېر يې ۲ ، د څپو شمېر يې ۲۲ له دفتنګونو او پارنويېکيو پرته دی. (دفتنګونه د مصرۍ توکي دي لکه: وی، او، نو وی!!، جان، اشنا، شيرينه، ګرانه، ځار شمه!، راځه!، يا الله، يه، وا!، وای!، وه!، وه الله، الله وی!، ای!، وه الله وی!!، وا وی، وای وای، نو، يه کربانه!، يه که ځاره!، وروره!، کنه، ولې اواسې نور ... .)، د پښېلې (قافيې) غونډلې (کلمې) نه لري. خو د دوبيمې مسرې په پای کې اهنګينه کلمه لري، چې دوی ټول اهنګ بشپړوي. هره مصرۍ بايد د ه (زموږ خپله ,,ه، هـ يا هې ،، چې ورته وړه ه ، روغه ه ، کوشنۍ ه ، لنډه ه ، دوې سترګې هـ ,هـ، دوې سترګې والا هـ، يا عينکو والا، عصري او ځانښودې، , ه ، وايو) چې د پښتو ژبې ،نهويشتم, ګڼه ابېڅې ده.

په واول يا غږن اواز پای ته رسېدلې وي، مصرۍ د پښتو ژبې د فونولوژيکي (غږيز) جوړښت تابع ده او د هغې پر بنسټ جوړېږي. په نورو ژبو کې د دې ډول پېيلې (البته په همدې وزن او اهنګ) څرک ليدل شوی نه دی او نه نورو ژبو ته د مصرۍ په ژباړه کې د دې اهنګ ساتل شوی دی. پرتولو مصرۍ يو، باندې يوه رښت (دودی يا قانون)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پلې (تطبیق) وړ دی، یانې دا چې د هرې مصرۍ لومړی مسره باید ۹ له دفتنګونو پرته او دوېیمه ۱۳ څپې وي له دفتنګونو پرته.

د هرې مصرۍ، د لومړی څلورمه او اتهمه څپه؛ د دوېیمې مسرې څلورمه اتهمه او دولسمه څپه، خجنه وي. ډېری وخت په کې کومه څپه په کې نه احساسېږي له سیمه ییزو غږو سره هم څپه په خپل کیفیت نه پاتې کېږي او په نیمه سیمه کې توپیر لري. :. ۱ ، ۲، ۳، ۴، ۱۸، ۱۹، ۲۰، ۲۱، ۲۲، ۲۳، ۲۴، ۲۵، ۲۶، ۲۷، ۲۸، ۲۹، ۳۰، ۳۱، ۳۲ ... . (ټول ټال ۹۰۴ وارې راغلې ده په بېلابېلو چوپړو کې)

مصرۍ یو: مصرۍ یې یکړه وی ده، یا د مصرۍ ډېرګنې نوم دی. :. ۱ ، ۲، ۳، ۴، ... . ۳۵۱. (ټول ټال ۲۳۵ وارې راغلې)

مصرۍ ایزې (مصریزې) د وی یا ویکیې له پامه مصرۍ ایزه هغې درې سرې پېیلې ته وایې چې د څو سره مصرۍ سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګېړنې، څرنګوالی او څرګندوالی لري.
او په اصطلاح کې هغه وګړنی، پیاوړې، غښتلې، هېښونکې، سندریزه، خوږه، ګڼلې، منلې، له اند، پند، احساس او تخیل ډکه پېیله ده چې زموږ لرغونو پښتنو نیکونو او نیاګانو د پښتو ژبې د ابېڅو ،، ښ، ډ، ړ، ڼ، ی او ... .،، څخه وراندې زده، پېژندلې او د پښتو ژبې له زوکړې له پېدایښت سره جوښت یې جوت کړې دی. پښت یې هم کولی شي چې لرلید (راتلونکې بڼې) یې پرته له ادبي بیرغې کولو (فلجیاریزم، د بل چا افکار او لیکنې په خپل نوم تېرول، Plagiarism) کښلی شي.

د کوشنۍ مصرۍ ایزې د مسرو شمېر یې ۳، د څپو شمېر یې ۳۱ له دفتنګونو او پارنوییکیو پرته دی. (دفتنګونه , الیده ، اضافه، سرباري او اوسترباری، غونډلې یا کلمې دي چې سندره , اهنګ؛ ترنګتوک؛، یې لا خوږوي، په بله مانا دیفتنګونه , غبرګغږونه یا واکه مرکب ، هغه اوازو ته وایې چې د خپلواک او نیمواک په ملګرتیا منځ

(c) ketabton.com: The Digital Library

ته راځي او لکه یوه ستووی اواز یوه وار پتلیز له خولې راوزي د یوه غبرګغبر لومړي ټوک یوه خپلواک او دوېیم ټوک يې یوه نیم واک اواز وي، کله زورکی واله يې یا نرمه ,,ی،، او زرکی واله يې یا درنه يې ,,ی ،، او داسې نور. دیفتنګونه ,غبرګغبرونه، ناترویيکي، ترویيکي، ستربل، اوستربل، پارنویيکي، بلنویکي، اندېښنې، هیېجاني چغې، لکه: الله وی!، وی، او، نو وی!!، جان، ځانه!، خانه!، اشنا، شیرینه، کنه!، راځه!، یا الله، یه، وا!، وای!، وه!، وه الله، ای!، وه الله وی!!، وا وی، وای وای،. نو، الله، او، ګرانه!، یه کربانه!، یه پښتیانه!، یه ځلمیه!، هه بچیه!، فردوس خانه!، لغمانیه!، یه که ځاره!، ای الکه! وروره!، بخته میره! دغه راز هو، نه، ښه، څنګه، ولې...)، نومړي ټول د مصرۍ ایزې توکي دي، چې کله د هرې مسرې پیل کې، کله منځ او ډېری وخت په پای کې ویل کېږي او د ځپو په شمېر کې ډېر والی راولي.

د پښېلې کلمې یا غونډلې لرې لري. خو ډېری وخت د لومړۍ، دوېیمې درېیمې، څلورمې، پېنځمې او شپږمې مسرې په پای کې ترنګتوکه غونډله لري، چې دوی ټول ترنګتوک بشپړوي. هره مصرۍ ایزه باید د ه (زمور خپله ,, ه ، ه یا هې ،، چې ورته وره ه ، روغه ه ، کوشنۍ ه ، لنډه ه ، دوې سترګې ه ,ه، دوې سترګې والا ه، یا عینکو والا، عصري او ځانښودي، , ه ، وایو) چې د پښتو ژبې ،نهویشتم, ګڼه ابېڅې ده. په واول یا غږن اواز پایته رسېدلې وي، مصرۍ ایزه د پښتو ژبې د فونولوژيکي (غږيز) جوړښت تابع ده او د هغې پر بنسټ جوړېږي. د لومړۍ مصرۍ ایزې پېنځمه او د دوېیمې مصرۍ ایزې شپږمه مسره يې ۱۳ ځپې وي له دفتنګونو پرته.

د هرې مصرۍ ایزې، د لومړۍ او دوېیمې (د پورتنۍ پېنځه سره مسرې څلورمه، او د شپږ سره مسرې پېنځمه) مسره څلورمه او اتهمه ځپه او د پېنځمه او شپږمې مسرې (پاینۍ مسرې،) څلورمه، اتهمه او دولسمه ځپه، باندې زورنه وي او ډېری وخت په کې کومه ځپه باندې زورنه نه احساسېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له سیمه ییزو غړو سره هم څپه په خپل څه رنګوالي نه پاتې کېږي او په ځنې سیمه کې بېلوالی لري. په بله وینا مصری ایزې مېچې د ځپیزه او خجیزه ټولوالي سره، سره پر یوه نازورنه څپه یا یوې خوږ غږي یا ترنمي څپه پای ته رسي. د هې ابېځی دی چې غږ یې نس څخه هوا په حنجرې کشوي، چې خولې مخکې مو ورغوی او نیسئ او ه یا هه و وایئ نو هوا ویچې او د نس ډکیدل او تشیدلو باندې پوهېږی چې همدې ته ترنګتوک وایي، مانا دا چې د پیلنۍ مصری ایزو نهمې، اتلسمې، اووه ویشتمې، شپږدېشتمې او نهه خلوېښتمې (د پېنځه سره مصری ایزې یې ایزو نهمې، اتلسمې، اووه ویشتمې، شپږدېشتمې، پېنځه څلوېښتمې او اته پېنځوستمې) څپې خوږغږي د مصری ایزې مېچې د ځپیزه او خجیزه ټولوالي ترځنګه د مصری یوه بل رغنده توک ګڼل کېږي او نه شتون یې رغښت له پوښتنې سره مخامخوي؛ د پېیلې په توګه یې یوه څپه کمېږي او له موسیکي (موسقي) پلوه خوږ غږ له لاسه ورکوي. دغه پاینې توکونه په یوه پېر کې له دغو درېواړو څپو څخه هره یوه د ور مخکې وروستی نهمې، اتلسمې، اووه ویشتمې، شپږدېشتمې او نهه خلوېښتمې (د شپږ سره مصری ایزې نهمې، اتلسمې، اووه ویشتمې، شپږدېشتمې، پېنځه څلوېښتمې او اته پېنځوستمې) زورنې څپې له یوه څه اغېز سره مصری ایزې ته یوه خوږغږي وربښې او پر همدې لاسوند له هرو درو څخه وریته هره یوه څپه هم ایوفوني (euphony) بلل کېږي چې پښتو انډول یې ترنګتوک یا ترنمي توک کې دی شي. غوره ستهٔ د ترنګتوک په پاینۍ مسره کې دی چې نوموړې مسره د ایزې رغښت پنځ کوي، د ایزې غوره توک او منځې راځي.

په ټوله کې غوره ایزې هغه دي چې د لنډۍ، ټپې، ټېکی او مصری، له هرې یوې مسرې سره ورته لړونه، پښیلې، ځانګړې ځانګړنې، بېلونکي نخښې، سرباري اهنګینه پاینۍ څپې و لري؛ د دیفتنګونه او پارنویکي سره، خو له نیمکی، انګی، لنډکی، بګتی، کېسی (شبې)، پاړکی، کاکړی، نارې، بدلې، لوبې، سندرې، چاربیتی، سپینۍ (ازادې پېیلې)، کیسه ګی، د اتڼ غبرګی، درې څپېزی، څلور څپېزی، پېنځه

(c) ketabton.com: The Digital Library

څپېزی، شپږ څپېزی، اووه څپېزی، اته څپېزی، نهه څپېزی، لس څپېزی، هایکویی، پټی (تي خورو اړوندې پېیلې)، مونډی (سر پرېکړی)، انځورګی، کېنتوزی (سانتی)، نامانېزی، زخی، بې تولی، تولونجی، نا پښېلیزی، ناپېیلی او سلسلی، دې ټولو پېیلو سره د سکالو (موضوع، مسلې، دننه نی برخې، Dialogue) له ستې بېلوالی ولري؛ د دې له پاره چې دا ټول په ډېری بڼه له درې مسرو څخه رغښت مونډلی دی او زوکړه شوي، ان له ساده درې غونډله ایزه وینا او یادونې سره. نومورړ ټولو ته پام وي، پرې برلاسي وي، رټ بېلوالی یا ګرندی فرق یې و کولی شي، ورته ګڼلې وي او د ټولو زهنې پرتلنه په رپ سوب کې ټول پښتون پښت کولی و شي.

د مصری ایزې د څپې شمېر بېلګه داسې ده چې درې سره لرې ۳۱ څپېزې وي؛ څلور سره مصری ایزې ۴۰ څپېزې وي؛ پېنځه سره مصری ایزې ۴۹ څپېزې وي؛ شپږ سره مصری ایزې ۵۸ څپېزې وي؛ اووه سرې مصری ایزې ۶۷ څپېزې؛ اته سره مصری ایزې ۷۶ څپېزې وي؛ نهه سرې مصری ایزې یې ۸۵ څپېزې وي او لس سره مصری ایزې ۹۴ څپېزې وي. چې تر ټولو غوره یې څلور سره مصری ایزې ۴۰ څپېزې رانښلولې لری لرې او څلور دانې و ویل شي. خوندور رنګ، د نوي وخت او هندارو په ښکاروندو په ستھ ولاړ راځي؛ ډېرې ښې یې اته سره مصری ایزې ۷۶ څپېزې وي چې دوې دانې و ویل شي؛ ښې به بیا درې سرې مصری ایزې دي چې اته دانې یا دولس و ویل شي؛ لرې ښې بیا پېنځه سره مصری ایزې یا پېنځېزونې مصری ایزې دي چې پېنځه دانې و ویل شي ښې راځي، دا بیا له څلورو دانو شپږ سره مصری ایزو سره خوا په خوا ځای نیسي.

د دې له پاره زما څېړنه دا سپیني ته را اوباسي چې زه خپل د ژبې یوه څو سره پېیله د څو سره یا څو مخه مصری ایزې نوم باندې نوموم، چې دې پښتو پېنځه او شپږ سره پېیله له پېنځه سره او شپږ سره مصری ایزې، مصری تورې او مصری ایزې سره ورته ډېرې ځانګړې ځانګېړنې لرې؛ چې ورته مصری ایزه وایي. په دغه ډول څېړې

(c) ketabton.com: The Digital Library

لري. دري سره مصرۍ ایزې، څلور سره مصرۍ ایزې، پینځه سره مصرۍ ایزې، شپږ سره مصرۍ ایزې، اووه سره مصرۍ ایزې، اته سره مصرۍ ایزې، نهه سره مصرۍ ایزې او لس سره مصرۍ ایزې... . په بنه مندل کېږي. او مصرۍ ایزې ډېرې ورته ځانګړې ځانګېړنې داسې دي. :. ۲۹۲، ۲۹۳، ۲۹۴، ۲۹۵، ۲۹۶، ۲۹۷، ۲۹۸، ۲۹۹، ۳۰۰، ۳۰۱، ۳۰۲، ۳۰۳، ۳۰۴، ۳۰۵، ۳۰۶ ، ۳۰۷، ۳۰۸، ۳۰۹ او ۳۱۰

مل: بډه، ملګرى، انډېوال، دوست، اشنا، یار. :. ۱۶۵، ۱۸۱ (ټول ټال ۲۳۴ وارې نور)

منځه: منځى، هسته. :. ۲۸۹، ۲۹۲، ... . او ۳۰۸ (ټول ټال ۳۵ وارې نور)

میر: مشر، امیر، سالار، ښاغلى. :. ۱۷۷

۲۷. نې (ن)

ناوى: ناوې، ناوکى. :. ۱۱، ۱۲۷ او ۲۸۷

نغوتنه: عشاره، تلمیح، کنایه. :. ۱۱۷

نګېرنې: حس، مونث جمع وویکى یې نګېرنې ده. :. ۳۴۳

نندارە: لیدنه، کتنه، ۲:) نندارې یې جمع ده یا سینما. ۳:) نندارتون : نمایشګاه. :. ۹۸، ۱۶۱، ۲۴۸، ۲۶۴ او ۲۹۰

نته: انکار، نه منل. :. ۲۷۳

نتیالي: منکر. :. ۳۴۳

نوری: جنس (نر او ښځه) . :. ۲۴۹

نوموړې: مېړنى، سرغندوې، سرلوړې، سرفرازه . :. ۸۳، ۱۷۷، ۱۶۴، ۳۳۳، ... . او ۳۴۱ (ټول ټال ۱۸ وارې نور)

نى: هفته. خلنى :. ۱۸

نیاو: عدل، داد. :. ۳۴۳

نیاوتون: ستره محکمه. :. ۳۴۳

نیاو وزارت: عدلي وزارت. :. ۳۴۳

۲۸. نې (ڼ)

(c) ketabton.com: The Digital Library

ننکی: زنکی، جمعه یې زنکیان، هغه ماشومان چې پر مور باندې ډېر زیات ګران وي، د ناصرو قوم ځینې خلک رنکي ته ننکی وایي. ؛. ۳۴۴

۲۹. وې (و)

واړه: ټول، درست، ګرسره. ؛. ۸۳، ۱۱۵.... ۳۲۲ (ټول ټال ۳۴ واري راغلی)

واند: تخیل، شېرې خیال، د شعر پیپلی انځور.؛. ۱۹۱۲، ۲۱۰، ۱۳۸، ۲۶۲، ۲۷۴، ۲۸۸ او ۳۰۶

وخت: پېر، زمان، سهولتونه، ګرځیدنه، څرخا، تاویدنه، چورلیدنه داعصابو پاریدنه، ګبنې اخیستنه، ترله وتنه: چکروهنه: بدلیدنه: کړ لیچ: پیښه: کار، چوپړ، خدمت: وار، روڼ: سینګار: څېره، جوله، بڼه: طرز، چم: میلان. ګرځول، چورلول: بڼه ورکول: راپه زړه کول: تاوول: اړول: ستنول: په بل مخ اړول: بې ځایه کول: بدلول: تنبول، په شاکول: مخ کول، توجه کول، سپارل: ترجمه کول، ژباړل: جوړول: ګرځیدل، تاویدل، څرخیدل، چورلیدل، ستنیدل: اوښتل. لکه: زه به لوبغالي ته په یوه نی ، منځنی (یک شنبه، سه شنبه،) تلم په یکی باندې، لرلید داره بادې ټوپک مې و، په ښه ویشتو کې ګسمتي یمه ځکه کېڼ لورې سترګه مې عادت د پټېدو نه لري. کلي کې مو ځای نه و، په بیړنیو شیبو کې به یوه بل ته چمتو وو؛ په خپل منځو کې به مو ښې لوبوې کولې، لکه ډباډب، کیکیشن کای کراټي، کرکټ، خوسی. ؛. ۶، ۲۰، ۲۱.... (ټول ټال ۱۸۳ واري نور)

وراشه: وجیز، ښې خبرې. ؛. ۳۴۴

ورهنیزي: کسبي. ؛. ۳۴۴

ولس: قوم، د سیمې وګړي، د سیمې ژوندګر، جرګه، د مشررانو ناسته (اجلاس). ؛. ۶ ، .... ۳۴۲ (ټول ټال ۱۶۷ واري نور)

ولوله: احساس، عاطفه. ؛. ۱۹۲، ۲۱۰، ۱۳۸، ۲۶۲، ۲۷۴، ۲۸۸ او ۳۰۶

ولولیز: عاطفي، احساساتي. ؛. ۳۴۴

وګړیو: خلکو، ولس. ؛. ۹۴، ۹۴، ۱۴۸ او ۱۴۹

(c) ketabton.com: The Digital Library

ونج: عوض، تعويض، ميز. :. ۳۴۵

وبلاړ: تصميم، عزم، اراده. :. ۳۴۵

ويار: عيب، کمی. :. ۶، ۷، ۹، ۱۶، ۲۰، ۲۱، ۲۶ ... او ۳۱۵ (۳۰ واري نور)

ويوکي: لغات، ويیکي، ويکي، ويي. :. ۲۶۱، ۲۶۶، ۲۷۸ او ۳۳۲

وی: لغات، ويیکی. :. ۳، ۱۱، ... . ۳۴۸. (۳۵۰ واري نور)

وی: د حيرانتيا اوز، بې برکته ناره يا غږ، پارنویکی دی. :. ۱۲۸،... . ۳۳۴ . (۱۶ واري نور)

ويپوهه: لغاتپېژندنه. :. ۳۴۵

۳۰. هې (ه يا ه)

هېر: له ياده وتلی، په پام کې نه. :. ۱۵۶

۳۱. يې (ې)

يږ: خرس. :. ۳۴۵

يېږ: د کښتۍ لاسته. :. ۳۴۵

۳۲. ي

يکی: بيسکل. :.۳۴۵

يوه نی: يک شنبه. :. ۳۴۴

يېبرور: بارور، حاصلخېزه. :. ۳۴۵

يېبره: ابره، اېبره، حاصل، ثمره. :. ۶، ۲۱، ۹۱، ۱۰۴، ۱۰۵ او ۱۴۸

۳۳. ی

يوون: يکړ، واحد، يونټ. :. ۱۷، ۲۰، ۲۶، ۳۰، ۳۵، ۳۹، ۴۴، ۴۸، ۵۲، ۵۶، ۶۰، ۶۴، ۶۸، ۷۴، ۷۸، ۸۲، ۸۷، ۱۰۳، ۲۵۷، ۳۲۰، ۳۲۴، ۳۳۴ او ۳۳۷

۳٤. ۍ

۳۵. ئ

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا لاندې نې په هغه ویکیو کې ترې ګټنه اخستل کېږي چې کټ مټ د عربي ژبې لغات وي، په پښتو ژبه کې دا تورې نه کارول کېږي، خپلې ژبې وی لرو ورته.

۳٦. ثې (ث)

۳۷. حې (ح)

۳۸. ذې (ذ)

۳۹. صې (ص)

صفی الله: (صفي الله) زما نوم دی یا د لیکوال نوم دی، د عربي ژبې وی ده، د الله رښتینی ملګری یا د الله صادق دوست یې مانا ده، ۲:) د حضرت آدم ع تخلص دی. ؛. ۱۸، ۱۱۸ او ۱۶۴

٤۰. ضې (ض)

٤۱. طې (ط)

٤۲. ظې (ظ)

٤۳. عې (ع)

٤٤. فې (ف)

٤٥. قې (ق)

لنډون

په دې ټولګه کې مخففات د اصلي کلمو پر ځای یوازې دغه لاندېنی راغلی دی.

اینج. ص. ف: اینجینېر صفي الله ,, فردوس ،،. ؛. ۳۰۸ چوپړی

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱٤. بیبلوګراپي Bibliography

د هغو لیکونو لېست چې په یوه سکالو یا بورږونکي او کښونکي پورې اړه ولري.

۱. **Christopher Kasparek,** (۱۹۸۳), *"The Translator's Endless Toil", The Polish Review, vol. XXVIII, no. ۲, page. ۸٤*

۲. **Jimmy Wales and larry Snager.** Nonprofite Wilimedia Foundation, (Janvary ۱۵, ۲۰۰۱), *Wikipedia, the Free encyclopedia Laghman province.* (January ۳۱, ۲۰۱۱, ۱۲:۰۰ am)

۳. **John Benjamins,** (۲۰۰٦), *Philadelphia, (m/The_Turns_of_Translation_Studies_New_Paradigms_or_Shifting_Viewpoints) p. ۱۳۳*

٤. **Piero Morandi,** (۱۹٦۸), *Villa-Italian-Traveler-Kafiristan, Luca Villa, Page # ۱٤۱* [https://edspace.american.edu/silkroadjournal/wpcontent/uploads/sites/۹۸٤/۲۰۲۱/۰۳/Villa-Italian-Traveler-Kafiristan.pdf]

۵. **الفنستن**. منستورات، د کابل سلطنت، ۱۹۰ -۱۹۱ چوپړي.

٦. **ارنسټ ټرومپ**. پښتو ګرامر، ننتوزي، ۱۲ چوپړی.

۷. **ایسیدورلونتال**.(۱۶۰زیږدی کال) بنګال د آسیایی ټولنې مجله، ۲۹ټوک، ۳۲۵ چوپړی.

۸. **رنارډ ډورن**. د افغانانو تاریخ ، یادداشتونه، ۶۵ چوپړی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۹. **پښتو تولنه.** (۱۳۵۴ لېږدی)، د پښتو څېړنو د نړۍوال مرکز، د نړۍوال سیمینار د مقالو مجموعه، پښتو څېړنې ، د چاپ کال ۱۳۵۶ لېږدی، چاپ شمېر ۱۰۰۰، پر له پسې نمبر ۲۲۳، د افغانستان د علومو اکاډمي د کتابتون کې د موندنې ګڼه ۱۴ ده ، پښتو څېړنې، پښتو ټولنه، ۵۰ چوپړی.

۱۰. **پیرو مرنډي.** (۱۹۶۸ زېږدی)، ګرځندوی په کافرستان کې ایټالیاوی دره، د انسان پېژندنې دوره او د توکم پېژندنې موزیم ټولونه، ۱۰ څېره، د نڅا تیارول، ۱۴۱ چوپړی.

۱۱. **جان بینجامین**، (۲۰۰۶ زېږدی)، بشر پالنه، روښانه ونکي ژباړه، نوي مثالونه، یا لېږدونې، د لیدنې ټکي ته. ۱۳۳ چوپړی.

۱۲. **جان ملکم.** د فارس تاریخ، ۲ټوک، ۵۹۷ چوپړی.

۱۳. **جورج مارګنیسټرن.** د هند د ژبو سروې، ۱۰ټوک، ۹ چوپړی.

۱۴. **خان سلام. پوهنیار.** (۱۳۸۷ لېږدی) ادبي فنونو درسي لیکی (ټیکس بوک، چپټر)، څلورم ټولګی، اتم سمیسټر، ننګرهار پوهنتون ، ۵۵ او ۵۶ چوپړی.

۱۵. **ډورن.** پښتو منتخبات، ننتوزې، ۲ چوپړی.

۱۶. **رابرټ لیچ.** (۱۸۳۸زېږدی کال) بنګال د آسیایي ټولنې مجله، ۸ ټوک، ۱ چوپړی.

۱۷. **رودولف هورنل.** د ګاډي ژبو مقایسوي ګرامر ، ننتوزې (مقدمه)، ۳۳چوپړی.

۱۸. **شیلی دبور.** د مقایسوي فلالوجي اجمال، ۲۹۹ چوپړی.

۱۹. **حبیب الله رفیع.** (۲۰۱۰ زېږدی کال)، د پښتو لنډۍ یو ژوند څلورنیمو زرو کلونو ته رسېږي ، هارون حکیمي مرکه. [۹:۱۴:۱۲ PM Sunday November ۲۸, ۲۰۱۰] ۱۶:۰۳ د شپې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۰. **حبیب الله رفیع.** (د زمري ۱۵، ۱۳۵۶ لېږدی) شانټز پوپولیر دېز افغانس ,, د افغانانو مشهورې سندرې یا د پښتونخوا د شعر هار او بهار،، دوېیم چاپ، د دوېیم چاپ له چاپه تېرولو سوپروېزر یا مهتمم، د پښتو ټولنې د خپرونو پر له په سې شمېره ۲۲۷، ۲۱۴ چوپړی.

[https://www.scribd.com/document//٦٤٣٧٨٢١٦٢/د-پښتو-شعر-هار-و-بهار-pdf]

۲۱. **جیمز ډارمیستېر. څېړونکی. ډاکټر.** (۱۸۸۸ زېږدی)، شانټز پوپولیر دېز افغانس ,, د افغانانو مشهورې سندرې یا د پښتونخوا د شعر هار او بهار،، (Chants populaires des Afghans : James Darmesteter)، مچیګن پوهنتون د کتابخاني پر له په سې ګڼه بي ۸۰۰۲۸۱، پي کې ګڼه ۶۸۰۳، ډي ۲۲۲ چوپړی،

[https://babel.hathitrust.org/cgi/pt?id=mdp.٣٩٠١٥٠٢٤٢٧٠٠٨٧&seq=٥٦٩]،

[٠٣.٠٥.٢٠٠٦]، ۱۲:۴۵ د سهار.

۲۲. **سید محی الدین هاشمي. محقق.** (۱۳۸۶ لېږدیز لمریز کال)، ادب پوهنه ,ادبیات او ادابي څېړنې، ۴۶چوپړي.

۲۳. **صدیق الله رښتین. پوهاند.** (۱۳۶۱ ل ل کال) ، ادبي لیکونه ۳۶ چوپړی).

۲٤. **صفي الله فردوس. ډیپلوم. انجینېر.** (۱۳۸۸ لېږدیز لمریزکال)، خلېر کې د ددو دود، لیکوال (زما) د شعرونو ټولګه، مومند خپرندویه ټولنه، جلال اباد، ۳۲۴ چوپړی،

[http://www.ketabton.com/book/id/٨٢٠]، [January ٣١ ٢٠١٦]، ۲۲:۱۸ د شپې.

۲۵. **عبدالحی. حبیبي.** (۱۳۳۹لېږدي)، پټه خزانه، دوېیم چاپ، په ۱۳۲۲ لېږدي د اصلي پټي خزانې یوه نخسه د پښتو ټولنې لاس ته راغله؛ هغه یې اوستاد عبدالحی حبیبي ته د ډېرې شننې او دری ژبې شرحې او ژباړې له پاره په لاس کې ورکړه. نوموړی کار حبیبي په کابل خوابګاه کې په ۱۳۲۳ لېږدي کې بشپړ کړه. او دوېیم وار چاپ ته یې د دری ژبې شرحې او ژباړې سره چمتو کړ؛ دوېیم چاپ یې په

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳۳۹لېږدي کې د پوهنې وزارت د دارالتالیف ریاست کې د تذکرة الشعراء ,, پټه خزانه،، ۵۰۰۰ ټوکه له چاپه سالامت تېر کړي دي،۱۰، ۸۰ چوپړی.

۲۶. **عبدالروف بېنوا.** (۱۳۳۷ لېږدی)، لنډۍ چاپ کوونکی او فارسي مترجم، انګرېزي ژباړه یې محمد ابراهیم شریفي کړې، پښتو ټولنه، ۱۳۳۷لېږدي کې د کابل عسکري مطبعې (د ملي دفاع وزارت مطبعه) څخه له چاپه تېره شوې ټولګه ده، په عامه کتابتون کې یې د مونډنې ګڼه ۳۹۸/۲ ل ۴۵ ب دی، ۱۲۲ چوپړی.

۲۷. **عبدالروف بېنوا.** (۱۳۸۷ لېږدی)، پښتو لنډۍ، دوېیم چاپ، تاج الدین ایجاز زاوه وال اوردو ژباړه، په کوندوز ولایت کې د ربدي ګل مشاعرې په ویاړ، دانش خپرندویه ټولنې خپور کړی، ۷۶ چوپړی.

۲۸. **عبدالشکور رشاد.** (۱۳۵۷ لېږدی یا ۱۹۷۸ زېږدی). د احمدشاه بابا د دیوان غورچاڼ، د افغانستان د علومو اکاډمي، د پښتو څېړنو نړیوال مرکز، د خپرونې پرله پسې ګڼه ۴ ، ۸۳ چوپړی.

۲۹. **فضل حق شیدا.** (۱۹۷۵ زېږدی)، سیدجمال الدین افغاني حالات او خیالات، ترجمه او تالیف، یونیور ستي بوک ایجنسي، پېښور ښار، درېیم ځل چاپ، پر له په ګڼه .: ۷۷۵۶، ۵۴ او ۱۹۴ چوپړی.

۳۰. **کریستوپیر**، (۱۹۸۳زېږدی)، بې پایه خواري کښ ژباړونکی، ماهر کتونکو ګڼه XXVIII . دوېیم ټوک، ۸۳، ۸۴ او ۸۷ چوپړی.

۳۱. **ګل باچا الفت.** (۱۳۳۶ لېږدی)، پښتني دودونه، د پښتو ټولنې ادبیاتو د څانګې له خوا، د چاپ کال تله ۱۳۳۶ لېږدی، چاپ شمېر ۱۵۰۰، پر له پسې نمبر ۱۳۰، انتساب: **د اعلحضرت معظم المتوکل علی الله محمد ظاهرشاه حضورته د دوی د زوکړې (تولد) د ۴۴ کال د جشن په مناسبت.** د پښتو ټولنې له لوري. د عامه کتابتون کې د مونډلو ګڼه ۳۹۰ پ ۲۵ پ ،او ۲ پ ۴۷۱ پ، ۲۰ چوپړی.

۳۲. **محمد آقا شېرزاد او جمشېد رشیدي. پوهنمل.** (۱۳۸۵ لېږدیز لمریز کال)، پښتو ژبه او ادبیات، کابل، ببلا ببل چوپړي. ۹ چوپړی.

۳۳. **محمد ابراهیم همکار. پوهنمل.** (۱۳۹۰ لېږدیز لمریز کال)، قافیې فن. څلورم چاپ، مومند خپرندویه ټولنه، جلال اباد، ۲۸ چوپړی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳٤. **محمد ابراهیم همکار. پوهندوی.** (۱۳۹۳ لېږدیز لمریز کال)، ادبي کره کتنه. لمړی چاپ، مومند خپرندویه ټولنه، جلال اباد، ۱۷۴ چوپړی.

۳۵. **محمد حامد دورانی.** (۱۷۵۰ زیږدي، ۱۱۲۹ لېږدی، ۱۱۶۳ لېږدېز سپوږمېز)، احمد شاه دیوان، قلمي نخسه، د امپراتور احمدشاه بابا د شعرونو دیوان يې د احمد شاه بابا په مخ کې کښلی دی؛ په دې وخت کې احمد شاه بابا ۲۷ کلن و او د باچاهۍ درېیم کال يې و، په دې دیوان کې احمد شاه بابا د ۲۷ کلنۍ نه د تېټ عمر شعرونه خپل ملګري چې د ده خپل معاصر لیکوال محمد حامد دوراني ته ور کول او هغه به په خپل لاس لیکل، چې څه کم درې زره بیتونه کېږي، ۵۹ چوپړی. اوس يې د منډنې ځای، زما د مېرمنې ټاټوبی ازبېکېستان، تاشکند، ملي لیکیتون، وي سي ایر (متحده روسیه) د څېړنو مرکز پي او شي او ، ګڼه ۷۳، پي این وي مسلسله ګڼه ۴۲۵۲، ۱۹۷۷ لېږدی.

۳٦. **محمد رحیم الهام. پوهندوی. ډاکټر.** (۱۳۴۹ لېږدی)، روشی جدید در تحقیق دستور زبان دری، پوهنځی زبان و ادبیات، پوهنتون کابل، ۵۲ چوپړی.

۳۷. **محمد رحیم الهام. پوهاند. ډاکټر.** (۱۳۷۹ لېږدی)، لنډۍ ها، د اریک سیار کتابتون اداره او مسلسله ګڼه يې ۴۳، د عامه کتابتون کې د مونډلو ګڼه ۲/ ۳۹۸ ل ۳۸ الف:. ۱۶، ۸ او ۹ چوپړی.

۳۸. **محمد هوتک. پټې خزانې معاصر لیکوال.** (۱۱۴۱ – ۱۱۴۲ لېږدېز سپوږمېز)، پټه خزانه، د پښتونخوا د سترګو تور، امام الموسلمین، و ابن قاتل الرفضة و الکافرین شاه حسین هوتک ادام الله دولته الی یوم الدین؛ د خپل دربار د نوبهار مانۍ لیکوال محمد هوتک د داود خان هوتک زوی او د قادر خان هوتک مسې ته امر او لاربښونه کړې وه، چې د پښتنو پتو شاعرانو چې ښکاره نه وو او پټ وو، د دوی پېخلیک، څېړنه، سپړنه، څه رنګوالی او څرګندوالی له ۱۰۰ څخه تر ۱۱۰۰ لېږدېز سپوږمېز کال په نومووړي نوم و کښي. په همغه مهال په کندهار کې پټه خزانه لیکی کښل شوی او له کندهاره خپور شوی دی. (پټه خزانه، ۳ چوپړی).

۳۹. **مجاور احمد زیار. پوهاند. دوکتور.** (۱۳۸۵ لېږدی، ۲۰۰۶ زیږدی)، لیکلار ښور , یوه پښتو – کره پښتو، د نوې ژېپوهنې په رڼا کې، ساپي پښتو څېړنې او پراختیا مرکز، ۴۹ چوپړی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴۰. **مسافر رییس خېل. څېړتیار.** (۱۳۵۹ لېږدی، ۳ ، ۱۵ یا ۱۹۸۱ زېږدی د ۳، ۱۶) پښتو په پښتو تشریحي قاموس لومړی ټوک، افغانستان د علومو اکاډیمي، د ژبو او ادبیاتو انستیتیوټ، د ژېپوهنې څانګه، ۳ چوپړی.

۴۱. **مکس میولر**. په شرق کې د جګړې د مرکز ژبې، ۳۲ چوپړی.

۴۲. **نامیت بهاتیا**، (۱۹۹۲ زېږدی)، اکسفورډ مل د اېنګلېسي ژبې له پاره (په اېنګلېستان کې یوه ښار چې د اکسفورډ پوهنتون الته دی)، ۱ چوپړی.

۴۳. **ویلیم جونز**. آسیایي مطالعات، ۲ټوک، ۱۷۶ چوپړی.

۴۴. **هنري راورټي**. پښتو ګرامر، ۸ چوپړی.

۴۵. **هنري راورټي**. پښتو ډکشنري، ننتوزې، ۱۲ چوپړی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

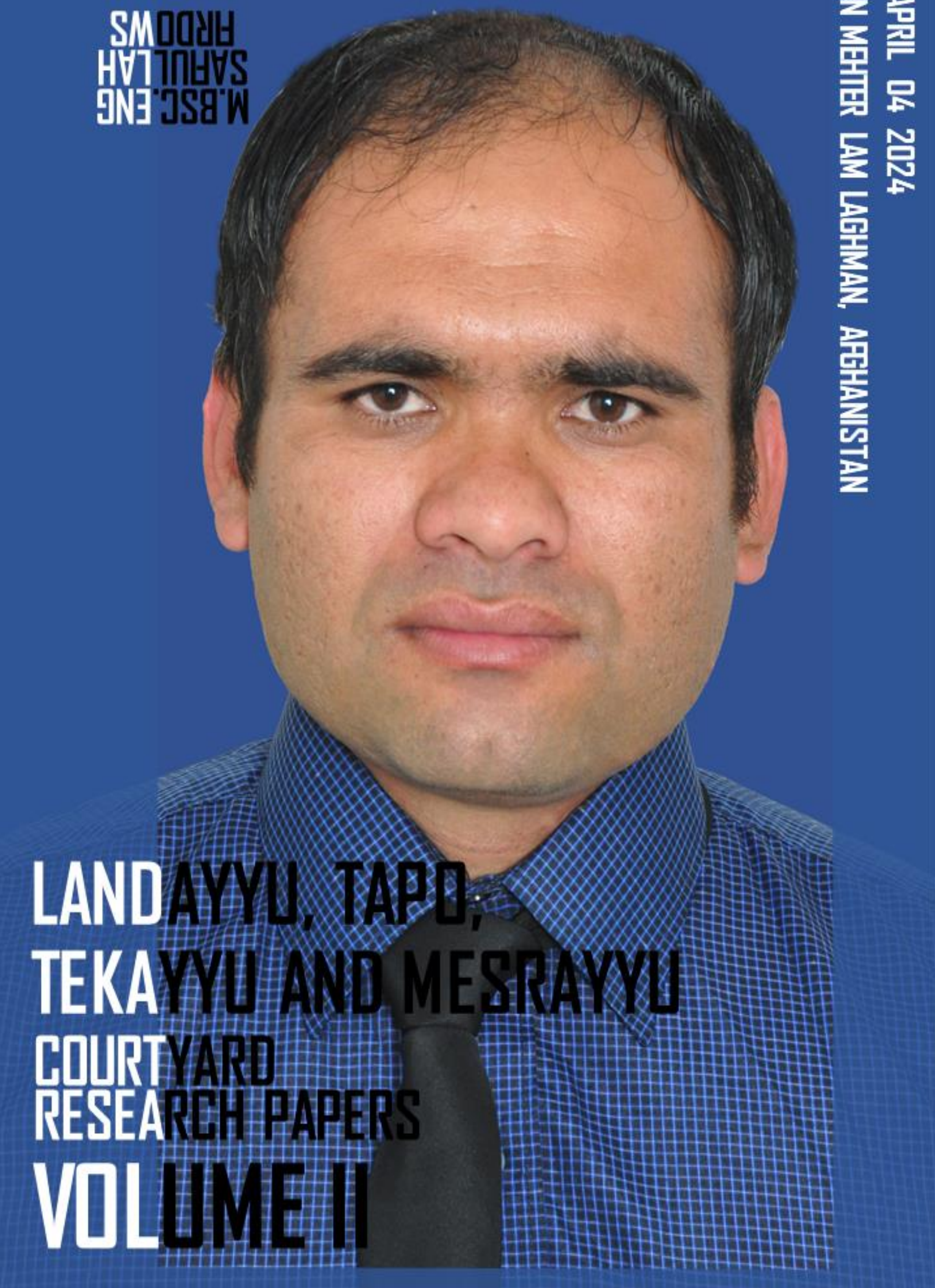

M.BSC.ENG
SARULLAH
ARDOWS

APRIL 04 2024
IN MEHTER LAM LAGHMAN, AFGHANISTAN

LANDAYYU, TAPO, TEKAYYU AND MESRAYYU

COURTYARD RESEARCH PAPERS

VOLUME II

COURSE: RESIDUE KNOWLEDGE APPRISOR: SMALLNESS SENSATION

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library